

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

POSTYAPISALCI KURAMLAR BAĞLAMINDA
POSTMODERN VE GÜNCEL SANAT ESERLERİNİN
MALZEME, TEKNİK VE DÜŞÜNSEL AÇIDAN
ÇÖZÜMLENMESİ

KIYMET DİRİCAN

İzmir
2022

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

POSTYAPISALCI KURAMLAR BAĞLAMINDA
POSTMODERN VE GÜNCEL SANAT ESERLERİNİN
MALZEME, TEKNİK VE DÜŞÜNSEL AÇIDAN
ÇÖZÜMLENMESİ

KIYMET DİRİCAN

DANIŞMAN
Prof. Dr. Tuba GÜLTEKİN

İzmir
2022

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum; “*Postyapısalcı Kuramlar Bağlamında Postmodern ve Güncel Sanat Eserlerinin Malzeme, Teknik Ve Düşünsel Açıdan Çözümlemesi*” adlı çalışmanın içerdiği fikri, izinsiz başka bir yerden almadığımı çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilkeleri ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun bir biçimde hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

16/06/2022

Kıymet DİRİCAN

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 7.07.2022

Tez Başlığı:

POSTYAPISALCI KURAMLAR BAĞLAMINDA POSTMODERN VE GÜNCEL SANAT ESERLERİNİN
MALZEME, TEKNİK VE DÜŞÜNSEL AÇIDAN ÇÖZÜMLENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 152 sayfalık kısmına ilişkin, 7.07.2022 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 10'dur**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı

Kullanım Kılavuzunu okudum ☒ X

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒ X %10

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐ □

☒ X Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ X Kaynakça hariç, ☒ X Alıntılar dâhil, ☒ X Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ □ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ □ Kaynakça dâhil, ☐ □ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ X	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒ X	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Kıymet Dirican

Öğrenci No : 2020950121

Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Programı : Resim İş Öğretmenliği

Statüsü : Yüksek Lisans ☒ X

Doktora ☐ □

ÖĞRENCİ

Kıymet Dirican

7.07.2022

DANIŞMAN

Prof. Dr. Tuba Gültekin

7.07.2022

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

“Postyapısalcı Kuramlar Bağlamında Postmodern ve Güncel Sanat Eserlerinin Malzeme, Teknik Ve Düşünsel Açıdan Çözümlemesi” adlı yüksek lisans tezi olarak sunduğum tez çalışmasında, pozitif ve güçlü araştırma enerjisiyle zaman gözetmeksizin sınırsız desteğini sunan danışmanım çok kıymetli hocamız, Sayın, Prof. Dr. Tuba Gültekin’e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca benden desteğini ve sevgisini esirgemeyen Annem Feride Dirican, Babam Mehmet Dirican ve tıp bilim insanı kardeşim Ahmet Dirican’a çok teşekkür ederim.

Kıymet Dirican

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iiv
ABSTRACT.....	v
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önlem.....	1
1.3. Problem Cümlesi/Alt Problem Cümleleri.....	2
1.4. Sınırlılıklar(Opsiyonel).....	2
1.5. Varsayımlar(Opsiyonel).....	2
1.6. Tanımlar.....	3
BÖLÜM II.....	12
KURAMSAL ÇERÇEVE/KAVRAMSAL ÇERÇEVE/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
.....	12
BÖLÜM III.....	109
YÖNTEM.....	109
3.1 Araştırmanın Modeli/Deseni.....	109
3.2. Evren /Örneklem/Çalışm Grubu/Katılımcılar.....	109
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	110
3.4. Tasarım Geliştirme, Uygulama Süreci (Opsiyonel).....	110
3.5. Verilerin Analizi.....	111
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	111
3.7. Araştırmanın Rolü.....	111
BÖLÜM IV.....	112
BULGULAR	112
BÖLÜM V.....	143
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	146
5.1. Tartışma.....	146
5.2. Sonuç ve Öneriler.....	147
KAYNAKÇA.....	150
EK 1.....	155

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Nick Hirst, Kütüphane, 2019.....	113
Resim 2. Tania Kovats, Okuma Alanı, 2019.....	114
Resim 3. Tania Kovats, Okuma Alanı, 2019.....	115
Resim 4. Petter Halley, Heteropia I, 2019.....	119
Resim 5. Petter Halley, Heteropia I, 2019.....	120
Resim 6. Petter Halley, Heteropia I, 2019.....	120
Resim 7. Petter Halley, Heteropia II, 2019.....	121
Resim 8. Petter Halley, Heteropia II, 2019.....	122
Resim 9. Petter Halley, BMW Art Car, 2019.....	123
Resim 10. Monica Bonvicini, Koşmak, ...	127
Resim 11. Monica Bonvicini, Koşmak.....	127
Resim 12. Monica Bonvicini, Koşmak.....	128
Resim 13. Josh Kline, Özgürlük, 2015.....	129
Resim 14. Josh Kline, Özgürlük, 2015.....	130
Resim 15. Lynn Hershman Leeson, Genetik Mühendisliği.....	131
Resim 16. Conrad Shawcross, Kesir (9:8).....	132
Resim 17. Conrad Shawcross, Kesir (9:8).....	133
Resim 18. Larry Bell, Bill and Co, 2019.....	135
Resim 19. Larry Bell, Bill and Co, 2019.....	136
Resim 20. Larry Bell, Bill and Co, 2019.....	137
Resim 21. Barbara Kruger, İsimli sorular, 1990.....	139
Resim 22. Barbara Kruger, İsimli sorular, 1990.....	142
Resim 23. . Daniela Schönbächler, Weste Oxford Kamusal Alan Programı, 2022.....	143
Resim 24. Daniela Schönbächler, Çeyrek Zaman Çizelgesi, 2011.....	144
Resim 25. Daniela Schönbächler, Çeyrek Zaman Çizelgesi, 2011.....	145

ÖZET

POSTYAPISALCI KURAMLAR BAĞLAMINDA POSTMODERN VE GÜNCEL SANAT ESERLERİNİN MALZEME, TEKNİK VE DÜŞÜNSEL AÇIDAN ÇÖZÜMLENMESİ

Bu araştırmada, Postmodern yaklaşımda, Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in Postmodern sorgulamalarının 'Eleştirel Tashihler' başlığında sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımı açısından çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın temel çıkış noktası, Michel Foucault'un Kimlik, Doğa, Yaşam üç biyopolitika yapıbozumu yaklaşımının Nick Hirst, Peter Halley, Tania Kovats'ın eserleri üzerinden incelenmesi, Jacques Derrida'nın Yapısöküm ve Gramatoloji yaklaşımının, Monica Bonvicini eserleri üzerinden incelenmesi, Thomas Kuhn Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik sanat kuramı, Josh Kline, Lynn Herschman, Conrad Shawcross'un eserleriyle incelenmesi, Fredric Jameson'ın postmodernizmin bu dünyaya uygun yeni bir 'gerçekçilik' icat etmenin gerekli olduğunu savunduğu ve İfadenin Yapısökümü, Larry Bell'in eserleriyle incelenmesi, Roland Barthes'in Göstergebilim ve Anlamlandırma kuramının, Barbara Kruger'in eserleriyle çözümlenmesi ve W.J.T. Michell'in İmge ve Göz yaklaşımlarıyla Daniela Schönbahler'in eserleriyle ilişkilendirilmeleri çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Postmodernizmin çağımız sanatına etkilerini incelenmesi bakımından literatürde benzer çözümlemeye rastlanılmaması alana yapacağı katkı nedeniyle araştırma alanı olarak araştırmanın ikinci önemini oluşturmaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Eleştirel Teoriler ve Yaklaşımlar

ABSTRACT

ANALYSIS OF POSTMODERN AND CONTEMPORARY ART WORKS IN TERMS OF MATERIAL, TECHNIQUE AND INTELLECTUAL IN THE CONTEXT OF POSTSTRUCTURALIST THEORIES

The main starting point of the study is the examination of Michel Foucault's three biopolitical deconstruction approach to Identity, Nature, Life through the painters working on Peter Halley, Nick Hirst, Tania Kovart, the analysis of Jacques Derrida's Deconstruction and textual approach through the works of Monica Bonvicini. Thomas Kuhn Scientific The Structure of Revolutions and Paradigmatic art theory, the study of Josh Kline, Lynn Hershman, Conrad Shawcross. Fredric Jameson arguing that postmodernism is necessary to invent a new 'realism' suitable for this world, and the Deconstruction of the Statement, with the works of Larry Bell. The main purpose of the study is to analyze, Roland Barthes's Semiotics and Signification, with Barbara Kruger's works, and associate WJT Michell's Image and Word approaches with Daniela Schönbahler's works.

How is the analysis of Postmodern and Contemporary art works in terms of material, technique and intellectual in the context of poststructuralist approach and theories? In this research, in order to reach the analyzes of these approaches and theories. The research was conducted using the qualitative research method with the approaches of postmodern critical theorists.

Keywords: Poststructuralist, Theories, Intellectual Aspects

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Postyapısalcı kuramlar bağlamında Postmodern ve Güncel sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünsel açıdan çözümlenmesi nasıldır?

1.2. Amaç ve Önem

Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in Postmodern sorgulamalarının, 'Eleştirel Tashihler' başlığında sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımı açısından çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın temel amacını Michel Foucault'un "Kimlik, Doğa, Yaşam üç biyopolitika yapıbozumu" yaklaşımının Nick Hirst, Peter Halley, Tania Kovarts'ın eserleri üzerinden incelenmesi; Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji" yaklaşımının, Monica Bonvicini eserleri üzerinden incelenmesi; Thomas Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik" sanat kuramının Josh Kline, Lynn Hershman, Conrad Shawcross'un eserleriyle incelemesi; Fredric Jameson'ın postmodernizmin bu dünyaya uygun yeni bir 'gerçekçilik' icat etmenin önemini savunduğu "İfadenin Yapısökümü" Larry Bell'in eserleriyle incelenmesi; Roland Barthes'in "Göstergebilim ve Anlamlandırma" Barbara Kruger'in eserleriyle çözümlenmesi ve W.J.T. Michell'in "İmge ve Sözcük" yaklaşımlarıyla Peter Halley'in eserlerinin çözümlenmesi yönüyle ilişkilendirilmeleri oluşturmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Postyapısalcı kuramlar bağlamında Postmodern ve Güncel sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünsel açıdan çözümlenmesi nasıldır?

Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir.

- 1.3.1. Postmodern yaklaşımda, sosyal teori açısından eleştirel söylem kuramcılar tarafından nasıl yorumlanmıştır?
- 1.3.2. Çağdaş sosyoloji kuramlarında, Postyapısalcılık ve Postmodern sosyal teori açıklamaları nelerdir?
- 1.3.3. Postmodern sanat söyleminde, eleştirel söylem postyapısalcılık postmodern sosyal teori etkileri nasıldır?
- 1.3.4. Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in çağdaş sosyoloji yaklaşımları nelerdir?
- 1.3.5. Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson,, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in eleştirel yaklaşımlarının, Daniela Schönbachler, Nicky Hirst, Monica Bonvicini, Barbara Kruger, Larry Bell, Peter Halley, Josh Kline, Lynn Herschman Leeson, Conrad Shawcross'un eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımına etkileri nasıldır.

1.4. Sınırlılıklar

Postmodernizm'in sanat yaklaşım kuramcılarının, Michel Foucault'un "Kimlik, Doğa, Yaşam Üç Biyopolitika Yapıbozumu"; Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji"; Thomas Khun'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Pragmatik Sanat"; Fredic Jameson'in, "Postmodernizm İfadenin Yapısökümü"; Roland Barthes'in "Gösterge Bilim ve Anlamlandırma", W.J.T.Michell'in "İmge ve Göz" sanat kuramları yaklaşımlarıyla Peter Halley, Larry Bell, Daniela Schönbachler, Nick Hirst, Monica Bonvicini, Barbara Kruger, Larynn Herschman Leeson ve Conrad Shawcross'un, sanat eserleriyle sınırlanmıştır.

1.5. Varsayımlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların bilimsel gerçeğe dayandığı varsayılmıştır. Çözümlemede örneklenen sanatçı eserlerinin ve sanat kuramlarının yayınlanmış kaynak verilerinin bilimsel olarak doğru ve geçerli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Agapesis: Haz, mutluluk (Foucault, 2020, s.16)

Ampirik: Siyaset felsefesi pratik, yapıtlar içinde meydana gelen bilimdir. İdeal insan topluluğunun amacı iyiyi gerçekleştirmektir. “Siyaset bilimi yalnızca anayasanın, hükümetin ya da ideal yasanın temsili olmadığından ve de her amacın gerçekliğe dönüşmesi gerekli bulunduğundan her zaman özel koşullar altında belirlenmesi gereken bu idealin gerçekleştirilmesi için bir bilimin oluşturulması gene bir gereklilik olarak kendini gösterir.” Aristoteles bu durumu Politika’nın I:V. Kitabında anlatmıştır. Ampirizm modern bir kavramdır. (Raynaud, Rials, 2003, S.52)

Anthropologizme: İnsanbilim. İnsanı doğanın ürünü sayan özdekçi görüştür. İnsanın toplumsal yapısını ve bilincini doğasal yapıya indirger. İnsan doğanın ürünüdür ancak yapı olarak toplumsal ilişkilerin de ürünüdür. Alman düşünür Feurbach ve Rus düşünür Çernişevski tarafından geliştirilmiştir (Hançerlioğlu, 2000, s. 78).

Antropomorfizm: İnsan biçimcilik, Yunan dilinde insan anlamına gelen anthropos ve biçim anlamın gelen morphe kelimelerinden gelmiştir. İnsana ait olan özelliklerin insan dışındaki varlıklara yüklenmesi anlamına gelir. İkinci anlamında insan özelliklerinin cansız nesnelere veya organizmalara yüklenmesidir (Cevizci, 2012, s.63).

Apofantik: Apophasis: Yadsıma kelime anlamını karşılamaktadır. Aristoteles’in düşünce mantığında her önerme ya olumlanır ya da yadsınır (Hancerlioğlu, 2000, 78).

Apodeiktik: Apodeiksis: Yunancada gösterme ve ispatlama, göz önüne sermek, zorunlu, tartışma kabul etmez, zorunlu önerme anlamına gelir (Peters, 2004, s.43).

Aporiye: (aporia): Çıkış yolu olmayan, güçlük, sorun, problem anlamına gelir. Aristoteles’in analizine göre felsefe başlangıçtaki güçlükten (aporia), çatışan çıkarımlar nedeniyle deneyimlenmesidir. Bir güçlükten doğup büyüyen bir merak duygusudur (Peters, 2004, s.44).

Arkhe: Yunanca, Thales, Başlangıç. Antikçağ Yunan düşüncesi, dünyada olup biten sürekli değişikliği sezerek değişmez olan’ı ve bundan da her şeyin başlangıcını ve temelini araştırmakla ortaya çıkmıştır. Bu konuyu ilk kez Thales araştırmıştır. Yunanca arkhe sözcüğünü terimleştiren Aristoteles olmuştur (Hançerlioğlu, 2000, s.98).

Arete: Üstünlük, fazilettir. Erdem kavramı, felsefenin içerisinde olmadan önce de Yunan kültüründe bulunmaktadır. Herakleitos'un bilgeliği ve basireti "saphronéin: éprudence" en yüksek erdem olarak anması ve Demokritos'un arete'nin içsel karakteri üzerinde temellenmesi gibi konu hakkında bazı düşünceler vardır. Fakat Sokrates'in dönemine dek areté'ye yönelik hakiki bir felsefi yaklaşım yoktur. Sokrates erdemi ve bilgiyi özdeşleştirmiştir. Platon'un 'Sokratik dialogları çeşitli erdemlerin araştırılmasıdır (Peters, 2004, 46-47).

Arthonluk: Defacto: Olgu, duyu yoluyla algılanabilir olandır. Ruhsal ve fiziksel alanda da kendini bilinçte tutmaktır. Kant'ta bizim için olan ya da olası deneyin şartı olan, buna göre uzayda ve zamanda kendini gösterendir. Bilimin konusunu oluşturur. Gerçekte var olandır ve gerçekliği bilinendir (Timuçin, 2004 S. 375).

Diskursif: Sezgisel olmayan. Mantıksal sonuçları, ilkelerde doğrudan aracısız kavrayan, öncüllerden bir sonuca gitme eylemidir.

Diyakronizm: (Art zamanlılık) Olayların tutarlı bir sıra içinde öncekileri izlediği tek boyutlu, sebep-sonuç ilişkili araştırmadır.

Diyalektik: Dialektik, eydişimdir. Konuşmada ve tartışmada ustalıktır. Sokrates, Parmenides'in hipotetik antinomilerine bir temel olarak Elea'lı Zenon'un ortaya attığı bir icaddır. Ancak Elea'lılar için sözlü tartışmadır. Platon yüksek felsefi method olarak kullanmıştır. Platon, diyalektik teknik tanımını net biçimde yapmıştır (Peters, 2004, s.44).

Edim: Kuvvet, emir, bir gücün etkin olmasıdır. Aristoteles'in energeia teriminin actus deyişiyle Latinceye uyarlanmasıdır. Aristoteles, varlık ve gerçekle aynı anlamda kullanmıştır. Aristoteles'e göre edim, bir oluşturma, varlık edim halindedir. Güçten edime geçmektir. Aristoteles, mermerin biçimleneceğini ve tohumun canlanacağını söylemiştir. Edim ayrıca varlıklaşmadır. Aristoteles için; edim gerçekleşmekte olandır (Hançerlioğlu, 2000, s.9).

Empirik: Deneycilik, emprizm, bilginin duyular ve deneyimlerle kazanıldığını ileri süren felsefe öğretisidir. Deneycilik, dünyayı bilgilerimizin kaynağı olarak göstermektedir. Bu nedenle bilgi kazanımında nesneye önem verdiği için gerçekçi bakış açısı temeline dayanmaktadır (Timuçin, 2004, 129).

Erek: Mantık ve metafizikte bir durumun yapılma gerekçesidir. Varlık nedenidir. Bir işi yapan kişi malzemeyi alır, ölçer biçer, birleştirerek tamamlar. Erek gerçekleşmiş olandır ve yapılan iş tamamlanmıştır. Metafizikte ayrıca sebep karşılığındadır. Türk Dil Kurumunda da 'canlının

erişmek ya da elde edilmek için çaba gösterdiği bir nesne ya da nokta' olarak belirtilmiştir (Hançerlioğlu, 2000, s.66).

Eide: Platon ideaların varoluşunun kanıtını vermeye çalışmaz; idealar, şiddetli bir eleştiriye tutuşsalar bile önce hipotes olarak ortaya çıkarlar. İdealar bir methodlar çeşitliliği içerisinde akıl (nous) yoluyla bilinirler (Peters, 2004, s. 88).

Eidos: görüntü, görünüş, şekil, form, biçim, biçimlendirici doğa, tip, tür, idea(fikir, düşünce, tasavvur). Eidos, Platon tarafından belirli kurallara bağlanmıştır. Platon öncesinde sophistike bir terimdir. Homeros'da kullanımı 'birinin gördüğü şey' demektir. Sokrates öncesinde beden'in veya cismin görüşü anlamında kullanılmıştır (Peters, 2004, s. 84).

Eklektizm: Kişinin dünya görüşünde karşıt fikirleri inançları ve öğretileri sistemsizce bir araya getirmesidir. Eklektik yaklaşım hiçbir görüşü evrensel geçerli kabul etmez. Sentez yapabilmek için teoriler arasında farklılıkları uzlaştırıp seçim yapmayı hedefler. Fransız filozof Victor Cousin eklektizme olumlu bakış açısı getirmiştir. Helenistik dönemde de felsefe eklektik bulunup Platon ve Aristoteles'in felsefeleriyle karşılaştırıldıklarında olumsuz bulunmuşlardır Cevizci, 2012, s.150).

Epigenetist: Sıralı oluş, epigenesis. Canlı örgenliğin, kendini doğuracak olan örgenliğin içinde adım adım oluşumdur (Peters, 2004, s.89).

Epigrafist: (Epigraphie): Mermer ve tunç üstüne yazılmış yazıları okuma bilimidir (Hançerlioğlu, 2000, s. 60).

Episteme: Bilgi, Bilim. Yunan felsefesinde Doxa teriminin de karşılığıdır. Herkes tarafından bilinen gerçek bilgidir, sanı değildir (Hançerlioğlu, 2000, s.62).

Epistemoloji: Bilgi bilimi demektir. Yunancada episteme bilgi ve logos bilim anlamına gelen kelimelerden türemiştir. Epistemoloji bilgi bilimidir. Klasik felsefede epistemoloji ayrıntıda farklılıkları olsa da epistemoloji, bilgi kuramı ve bilim felsefesi deyimleriyle aynı anlamda da kullanılır. Klasik felsefe de bu anlam farklılıkları önemlidir. Ancak günümüz felsefesinde bu anlam farkları ortadan kalkmıştır. İskoçya'lı Ferrier adlı düşünür tarafından ortaya atılmıştır. Ferrier, felsefeyi epistemolojik ve ontoloji varlık olarak ikiye ayırmıştır (Hançerlioğlu, 2000, s. 62).

Episode: Olay, durum, zaman diliminde gerçekleşen olaydır.

Estamp: Estamp baskı resmin Fransızca karşılığıdır. Çinko, bakır, lito taşı, tahta ya da linolyum üzerine yapılmış olan resim çalışmalarının kağıda basılmış olanına denmektedir (Turani, 1993, s. 40).

Eşsüremlilik: Dil biliminde, iki farklı yaklaşım vardır. Bu analiz arasındaki ayrım eşzamanlı yaklaşım, dilin geçirdiği evrimin belli evresindeki durumda yoğunlaşır. Bu yaklaşım analizi kolaylaştırır. Artzamanlı olan yaklaşımda da dilin zaman içinde tarihsel gelişiminin izini sürmektedir (Cevizci, 2012, s. 165).

Etant: Yapı

Etnograf: Bir kültürün tamamını ya da gerçekçi bir yaklaşımla, mevcut zaman ve algı kısıtlamalarına dikkat ederek anlamaya çalışılan bilim dalıdır. Bu amaç uğrunda, etnograflar herhangi bir kısıtlama olmaksızın her stratejiden faydalanır. Etnograflar, farklı ortamlar, mekanlar ve konular arasında gidip gelerek toplumsal hayatın bütünselliğini ve bağlantılılığını ortaya çıkarmaya çalışırlar. Etnograflar yabancı olduğu hayat tarzlarıyla ilgili parçaları bir araya getirmek için çeşitli teknikler kullanırlar (Kottak C.P. 2016, s.230).

Etnosantrik: İnsanın herhangi bir eylem veya yargılama yaparken kendi toplumunu değerlerini ve kültürünü temel almasıdır. Irk merkezilik anlamına da gelir. İnsanın kendi kültürünü sosyal ve kültür özelliklerini daha değerli ve üstün görmesidir (Cevizci, 2012, s. 167).

Etnoloji: Birbirine neden sonuç olarak bağlanan iki olay, durum, olgu ve özellik arasındaki sabit ve sürekli ilişkidir. Nedenin ortaya çıktığı durumda sonuç kaçınılmaz olur. Birincisinin varlığı ikincisini açıklamaktadır. Nedensellik ontolojik olarak değerlendirilmiştir. Nedensellikte karşılıklı bağımlılık durumu nesnel ve zorunlu bir ilişkidir. Ancak modern dönemde, nedensellik sadece epistemolojik bir kategori olarak ele alınmıştır. Modern deneyimciler zorunluluk ilkesini kabul ederek nesnel bir ilişkiden ziyade ideler arasında bir ilişki olup, zihinsel alışkanlıklarımız biçiminde ortaya çıkmaktadır (Cevizci, 2012, s. 316).

Fenomenolojik: İnsan varlıklarına görünme biçimi üzerinde yoğunlaşan felsefe ve bilgi teoridir. Fenomenoloji, dünyanın varoluşu veya varlık durumlarıyla varsayımlarımızı bırakarak, onu insan varlıklarına görüldüğü gibi betimlemeyi temel alır. Fenomenoloji, bilince görünen, bilincin özünü de ortaya çıkarmayı hedefleyen ve özlerin bilimi olarak tanımlanır (Cevizci, 2012, s.181).

Fonotik: Ses Bilgisi

Graphie: Çizge: Ölçü ve istatistik sonuçları çizgilerle gösterme yöntemidir. Olaylar arasındaki bağlantıları gösterir. Mantık terimidir (Hançerlioğlu, 2000, s. 259).

Grafoloji: El yazılarından insanların ırkını saptamaya çalışan bilgi dalıdır (Hançerlioğlu, 2000, s.270).

İdee: Düşünce, fikir, mana, idrak, ilim, akıl. Ussun kendisini bilgi konusu yaparak ansal çalışmanın incelemesidir. Bilgiye yönelen ussal olayların tümüdür (Cevizci, 1999 s. 276).

İdeogrammatik: Bir düşüncenin grafikte gösterilmesidir. Çizge, Çizge yöntemidir (Hançerlioğlu, 2000, s.26).

İdiome: Bir ulusun konuştuğu dildir. Bir bölgeye ait yöresel konuşma biçimidir (Hançerlioğlu, 2000, s.26).

İsonomia: Yasa karşısında eşitliktir. Yasa Atina sitesinin gerçek egemeniydi ve Yunanlılar demokratik rejimi bu terimle ifade etmişlerdir (Foucault, 2020, s.99).

Konjonktür: Bir ülkenin ekonomik durumunu belirleyen bütün etmenlerdir. Fransızca kökenden gelir. Ekonomik dalgalanmaları ifade eder. Üretim ve tüketim alanında birbirine bağlı olan değişimler ve değişim hareketleri arasındadır. İktisadi şartlar sürekli değişim içindedir (Hançerlioğlu, 2000, s.309).

Libidinal: Yaşamsal içgüdülerin etkili enerjisi anlamına gelmektedir. İnsan davranışlarında çok belirleyici bir ağırlığı vardır. Davranışları büyük oranda koşullamaktadır. Kişilere, nesnelere, bedenlere yönelik olabilmektedir (Timuçin, 2004, s.345).

Logos: Yunancada usla kavrama anlamındadır. Duyguyla kavrama anlamındaki pathos sözcüğü karşılığında kullanılmıştır. Leg kökünden gelmiştir. Kök anlamında us ve us temelli söz, yasa, düzen, bilgi, anlamlarını da karşılamaktadır. Yunan düşünür Herakleitos logos kelimesini terimleştirmiştir. Herakleitos logosu, doğa yasası anlamını karşılaması için kullanmıştır. Logos, evrendeki düzenliliği ve uyumu sağlamaktadır. Herakleitos logos terimini değişme yasası biçiminde de açıklamıştır. Logos evrenin içindedir. Platon ve Aristoteles, logos terimini mantıksal temel anlamında kullanmıştır. Platon bilgiyi, logos'ta temellendirmiştir. Antik Yunanda Stoacılar da tanrısal ışık anlamında kullanmışlardır. Alman düşünür Hegel için, evrensel us, evren ruhu, saltık düşüncüyü ifade etmektedir (Hançerlioğlu , 2000, s.27).

Logosantrik: Metafiziğin logos (söz) merkezli oluşu anlamına gelmektedir (Derrida, 2017, s.30).

Metodoloji: Yöntem anlamındadır. Bilimsel yöntem konusu üzerinde düşünmek ve araştırmaktır. Bilimsel yöntem önermelerinin nasıl ve ne şekilde olacağı hakkında yaklaşımlar betimsel, uzlaşımalsal ve kural koymak üzere üçe ayrılır. Betimsel yöntem; doğa bilimlerinde, toplum bilimlerinde ve insan bilimlerinde yöntemleri belirtir. Uzlaşımalsal yöntem, bilimsel davranışın kurallarını ortaya koyar. Kural koyucu yöntem de doğrulama, mantıksal ve teknik yöntemleri sunmaktadır (Cevizci, 2012, s. 302).

Mimetik: Antik Yunan felsefesinde, Aristoteles ve Platon'da görülen sanat anlayışıdır. Duyusal dünyadaki nesneleri taklit eden sanat, nesne ve sanat arasındaki ilişkinin kopya, benzetme ya da taklit ilişkisi olan sanat türüdür. Sanat doğayı taklit ettiğini, sanatın gerçeğinde taklit olduğu, sanatta, dünyanın bir taklidi olan düşsel ya da imgesel bir dünya yaratan sanat olduğu görüşündedir (Cevizci, 2012, s. 597).

Mimesis: Yunanca, Öykünmedir. Platon'un idealar öğretisinde duyulur dünya (nesneler) ve duyular üstü (idealar) arasında bağlantının kuruluşunu çözümlemeye çalıştığı sorundur. Her nesnenin kendi ideasında bağlantı kurmalıdır. Platon'a göre her iki dünya arasında orta dünya diye tanımladığı mikson edion bulunmaktadır. Nesneler idealardan pay alıyor ve idealar da nesnelerin içindedir. Platon daha sonra bu görüşünü bırakıp ideaları nesnelerin ilk örnekleri kabul etmiştir. Tanrısal us'un ilk örnekleri de taklit (mimesis) ederek, nesneleri meydana getirdiğini savunmuştur. Aristoteles de insani yaratımı mimesis kabul etmiştir (Hançerlioğlu, 2000, s. 163).

Mitoloji: Mitlerin tarihi ve onları yorumlayan bilimdir. Mitoloji, efsane bilim, söylence bilim deyimleriyle tanımlanmıştır. Mitoloji, hayal ürünü olan mitosların epos (sanatlı söz) ve logos (gerçeğe dayanan söz)'larla meydana gelmişlerdir (Timuçin, 2004, s.168).

Mitografi: mitolojik konuların sunumudur.

Monogenetizm: Bir doğuşculuk terimidir. İnsanların bir ana-babadan geldiklerini ileri sürmektedir. İnsanların dönüşmüş çeşitli ana-baba'dan geldiklerini ileri süren çok doğuşculuğa karşıt kullanılmıştır (Hançerlioğlu, 2000, s. 179).

Morfoloji: Biçimbilim, varlıkların yapılarını ve gelişimlerini ele alan kuramdır. Biçimbilim canlıların belirgin özelliklerini araştırır. Ruhbilimde biçim araştırması bireylerin ırkla, cinsle,

yaşla değişiklikler gösteren görünümüne yöneliktir. Bireyleri biçimsel tiplere ayırımı da oluşmuştur (Timuçin, 2004, s.63).

Nosyon: Kavram, Notion: Batı dillerinde concept ve notion sözcükleri dilimize kavram sözcüğüyle geçmiştir. Notion ilk bilgi anlamını da içermektedir. Concept anlamındaki kavram, duyularla gelen nesnel izlenimleri düşüncenin soyutlama eylemiyle kavrandığı nesnedir. Mantıksal anlamında nesnel gerçekliğin insan beyninde yansıma biçimidir (Hançerlioğlu, 2000, s.232).

Nomos: Eski kullanımı Hesidos'ta görülmektedir. "Kronosoğlu'nun insanlara buyurduğu yasa budur" (Foucault, 2020 s. 119).

Notation: Dilbilim ve göstergebilimde, gösterim, sanatsal ve bilimsel gerçekleri ifade etmek için kullanılan grafik ve semboller içeren sistemdir. İmleme; işaret, işaretleme ve imle göstermedir. İmlem; insanın varlıklara verdiği ya da bu varlıklarda bulunduğu anlamdır (Hançerlioğlu, 2000, s. 76).

Ontoloji: Varlık bilimsel, varlık hakkında ussal araştırmadır. Olay ve olguları varlıkbilim açısından görme ve düşünme yönelimidir. Var olanı var olduğu gibi incelemektir. Bu tanım Aristoteles'e aittir, varlıkbilim Yunancada; ontos ve logos deyiminin birleşimi biçiminde Aristoteles tarafından kullanılmıştır. Varlığın gerçekte ne olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır (Cevizci, 2012, s. 885).

Pastiş: Ünlü sanat yapıtlarının çeşitli bölümleri kopya edilerek ve bütünlük çabası gösterilmeden bir araya getirilmesiyle oluşturulan eklektik (seçmeci) yapıttır. Ayrıca bir sanatçının üslubu taklit edilerek oluşturulan yapıta da bu ad verilmektedir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, s.1435).

Pathos: Etkilenim, duygulanım ve niteliktir (Foucault, 2020, s. 72).

Piktografik: Bir düşünceyi, resimsel işaretlerle ifade eden yazı türüdür. Gerçek yazının başlangıcı kabul edilmektedir. Piktograflar, doğadan imgeler olabileceği gibi, stilize biçimler de olabilmektedirler (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, s. 1552).

Postulat: Mantıksal terim olarak bir tanıtımda kabul edilmesi gereken ön gerçektir. Mantıkla, başlangıç savı olarak alınan ve tanıtılması gerekmeyen ilk önermeyi ifade etmektedir (Hançerlioğlu, 2000, s.313).

Praksis: İnsanların dünyayı ve kendini değiştirdiği kuramsal ve düşüncede kalmayan eylemlerin tamamıdır. Marx'a göre bilgi, soyut bir düşünme işi değildir, nesnelere biçim kazandıran eylemdir. Felsefe somut bir ideoloji etki aracıdır. Praxis, her çeşit alanı içeren insansal etkinliktir. Bu etkinlikler doğada teknik ve sanatta sanat ürünü olarak kendini gösterir. Marx bu kavramı 1844 yılında elyazmalarında ileri sürmüştür (Hançerlioğlu, 2000, s. 237).

Refleksiyon: İç deney ve duyum anlamındadır. İngiliz düşünür John Locke'a göre bütün düşüncelerimiz deneyden gelmektedir. Dış deney ve duyum bize nesnel gerçekliğin bilgisini verir. Ruhsal etkinlik bilгимizle düşünme eylemi gerçekleşmektedir. Dış deneyin konusunu nesneler oluşturur (Hançerlioğlu, 2000, s. 312).

Savoir: Bilme demektir (Foucault, 2020, s.21).

Semantik: Anlambilim. Semeilogie. Anlamları inceleyen bilim dalıdır. Anlatmak, dile getiren anlamıyla Yunanca kelime semainen kelimesinden türemiştir. Anlambilim anlamları incelen bir alandır. Sözcük anlamlarını başka sözcüklerin anlamlarıyla karşılaştırarak inceleyen anlambilim'e duralı anlambilim, sözcük anlamlarını zaman içindeki gelişimlerini inceleyen anlambilime yükümlü anlambilim denmektedir. Semantik okulu olguculuk disiplinine yönelmiştir ve toplumsal tartışmaların sözcüklerden doğduğunu ileri sürmektedir (Hançerlioğlu, 2000, s. 72).

Semeion: (semyotik). İşaret, gösterge, im anlamındadır. Sembolbilim ile ilgili işaretler ve sembollerdir.

Senkronik: Eş zamanlık ve artzamanlılık, dilbilimsel analizde birbirini tamamlayan iki bakış açısidir. Eşzamanlı bir yaklaşım, bir dili, tarihi hesaba katmadan bir anda ele alınır. Eşzamanlı dilbilim, bir dili belirli bir zaman noktasında genellikle şimdiki zamanda tanımlama yapmaktadır.

Sibernetik: Güdüm bilimidir. Çağdaş güdümcülük genelleştirilmiş ve sistemleştirilmiş olarak tanımlanır (Hançerlioğlu, 2000, s.325). Sibernetik canlı ve cansız sistemlerin hedefi olduğunu benimsemektedir. Sistemlerdeki iletişim, denge kurmak üzerine denetlenme ve yönetilmesidir.

Simulacrum: Bir nesne ya da olayın tarihinin evresindeki röprodüksiyonudur. Postmodern düşüncede, orijinali olmayan bir kopyanın kopyasıdır. Baudrillard, günümüzde imajın taklit ve simülasyonun gerçekliğin yerini aldığını söylemektedir. Feodal dönemde göstergeler, statü ifadesi ve gerçekliğin yansımasıdır. Barok çağda, bir gerçekliği yansıtmak ve saklamaktır. Endüstri çağında gerçeklikle bağının tam koptuğunu savunmaktadır. Simülakrumun üçüncü döneminde gösterilen, kopya-orijinal, imaj-gerçeklik ilişkilerinin aşılması gerektiğini

söylemektedir. Baudrilard göstergelerin dış gerçeklikle bağlanmadığını da ifade etmektedir (Cevizci, 2012, s. 393).

Sözce: Sözce kavramı; önerme, cümle, gösterge gibi kavramlarla karşılaştırmalı bir şekilde yapılan açıklamadır (Foucault, 2020 s.59).

Sinematograf: Kinematik: (Cinématique) Mekaniğin sadece devinimini inceleyen bölümüdür. Mekaniğin hareketini inceleyen bu bölümüne önceden dinamik denmektedir. Dinamik terimi devinimi meydana getiren gücü ifade etmektedir (Hançerlioğlu, 2000, s. 223).

Tasım: Belagata yönelik akıl yürütmedir. Tasım, diyalektik bir akıl yürütmedir (Foucault, 2020, s. 10).

Tipolojik: İnsan tiplerini ayıran ve sınıflandıran bilimdir. İnsanları ırksal özelliklerine göre sınıflandırmaya karakteroloji denir (Hançerlioğlu, 2000, s. 324).

Theogonya: Yunanca Hesiodos'a ait olan tanrıların doğumu üstününe bilinen ilk eserdir (Hançerlioğlu, 2000, s. 305).

Yapıbozumu: 20 yüzyılda Fransız filozofu Derrida tarafından geliştirilen felsefi yaklaşımdır. Postyapısalsal ve postmodernizmde ortaya çıkmıştır. Bir metnin değişmez ve tek bir anlama sahip olmadığını, tam tersine bağdaşmaz ve çelişkili anlamlara geldiğini savunmaktadır. Metin analizi ve edebiyat alanlarında yaklaşım olarak yapıbozum ve dökonstrüksiyon bir metnin birden çok anlama gelmesi nedeniyle birden fazla yorumu olduğu görüşündedir. Metinsel dayanakların birbirine indirgenemeyeceğini savunmaktadır (Cevizci, 2012, s. 453).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Postmodern Yaklaşımda, Sosyal Teori Açısından Eleştirel Söylem Kuramcılar Tarafından Nasıl Yorumlanmıştır?

Çağdaş olanı anlamak kavramsaldir ve şimdi olanın eleştirel yaklaşımalarla ifade edilmesidir. Deneyim ve bilgiyi anlayabilirsek deneyimin toplumlarca önceden de yorumlandığını şimdiki anlayış tarzımızın, kökenini ve tarihini bilgi oluşumları içinde bulunduğunu algılarız. Deneyim ve bilgi arasında bölünme kültürel ve felsefe metinleriyle başlamaktadır. Örneğin, “Walter Pater yoğunluk anlarını akıntıdan kurtarmamızı istediğinde, Henri Bergson bilincin tamamen zamansal olan akışını mekân yanılmasına düşmeyecek temsillerin gerekliliğine ikna ettiğinde, Virginia Woolf içsel deneyimin yoğunluğunu olduğu haliyle kayda geçirecek bir sanat aradığında” (Connor, 2015, s:16) görülmektedir. Yaşanılanların verdiği duygu ve bu duygunun ifade edilmesi değişmezdir. Özbilinç, Postmodern’i niteler. Çağdaş özbilinçimizi algılamaya çalışırken, çözümlemeye çalıştığımız an içinde faydalandığımız oluşumların içindeyizdir. Kültür teorisinde modernizmden kalan deneyim ve bilgi kavramsal birliğe dayalıdır. Bu kavramsal birlik toplumsal ve kurumsal yapılarla ilişkilidir. 1950 ve 1960 yıllarında Postmodernizm terimi kullanılmıştır. “Postmodernizm, kaynağı ne olursa olsun (bu kaynak "sanayi sonrası" toplum, modernliğin en sonunda güvenilirliğini yitirmesi, avangardın nüksetmesi, kültürün metalaşması, canlı yeni politik güçlerin ortaya çıkması, toplum ve özne konusundaki belli klasik ideolojilerin çökmesi vb. olabilir). Aynı zamanda ve esasen ya unutulmaya terk ettiği ya da gölgesiyle kapışmaya asla son vermediği bir politik fiyaskonun ürünüdür” (Eagleton T. 1996 s.35).

Jean-François Lyotard’ın La Condition Postmoderne (Postmodern Durum) 1979’da yayınlanmıştır ve 1984’te İngilizceye çevrilmiştir. Lyotard, disiplinler, kültürel alanda araştırma ve tanımlara bağlı oldu için Postmodernizmin bulgularını belirlemiştir. Çağdaş kültüre ait nesneleri ve oluşumları karşılayayıp karşılayamadığı tartışılmıştır. Bu sorular şu şekildedir. Farklı kültür yaşamları arasında “birleştirici bir duyarlılık” var mı (Jürgen Peper)? Postmodernizm, modernizmin “tamamlamamış proje”sini kısıtlayıp zamanından önce bitmesini sağlamıyor mu (Jürgen Habermas)? “Postmodernist atılımın” yeni ve değerli tarafı var mı (Gerald Graff)? Tüm bu tartışmalarda özbilinç açığa çıkmaktadır. Yeni eleştiri çözümleme nesnesi oluşturan çağdaş yazı ve kültür arasındaki bağın varlığı 1970’lerde

belirlenmiştir. Postmodernist kurguda dünyayı temsil etmek eleştiriyle yapılanmıştır. Burada teori postmodernist kurgunun onaylayıcısıdır. Teoriler, Postmodernist kültürü destekleyerek eleştirel özbilinçli faaliyetler olarak oluşturulmuştur. John Barth, John Fowles ve Donald Barthelme, bilinçli üst-kurgusal düşüncelerini kavramsal sanat ve performans sanatı biçimlerinin sanat teorisiyle sanat arasında kendilerini belirlemişlerdir. Postmodernist eleştirel söylemde; “kendi kendine işaret etme” durumu vardır. Postmodernist eleştiri teorisinde sanat, nesne kültür alanıyla eleştirel-kurumsal alanın arasında yer edinir. Eleştirel ve kültürel alanlar kendi üstüne dönen düşünce yapısıyla önem kazanmıştır. Charles Newman, kültür ve iletişim alanlarında söylem yoğunluğu sistemi olduğunu, eleştirel ve edebi dillerin kendi bilinen güvenilir kullanımını özellikle bırakarak, kendini onaylama döngüsünde yetersiz kaldığını söylemiştir. (The PostModern Aura: The Act of Fiction in an Age of Inflation, Evanston) (Connor, 2015, s.21.).

Kültür eleştirisinde Postmodern teorilerde mutlak değer temelinin var olmadığı savunulmuştur. Böylece değer ve varlık soruları artmıştır. Jean-François Lyotard’ın “üst-anlatılardan kuşkulanma” yaklaşımı görünen evrensel ilke ve mitolojilerden kuşkulanma formülü yaygın olarak benimsenmiştir. Postmodern durumunun kendisinin güç ve etkinlik merkezlerinin artmasında etkin olma ve temsil alanının tamamını yönetme çabasının her yönüyle bütünleştirici anlatının dağılması olduğunu söylemektedir. Bütünleştirici anlatının dağılması, Batı’nın, politik ve entelektüel geleneklerinin kültürel otoritesinin etkisinin azalmasıdır. Artık farklılıklar yan yanadır. Etnik ve kültürel farklılıklar ortak düzene bağlı değildir. Lévi-Strauss, Batı’nın sürekli ilerlediği düşüncesinin karşısına farklı kültürlerin farklı yönlerde gelişmeleri olduğu görüşünü ileri sürmüştür. “ Keyfi adlandırmaların bir geçerliliği yoktu; sadece farklı tercihlerin yol açtığı farklı kültürel serüvenler vardı. Bu tercihler her kültüre birtakım kazançlar sağlarken, beraberinde bu kazançların bedeli olan kayıplara da yol açıyordu ” (Lévi-Strauss, 1997, s. 77).

Foucault, postmodernin merkezsiz evrenine “heteropi” tanımını yapmıştır. Bu teoride kültürel çeşitlilikle dünyayı yeniden anlam vererek dünyayı gizlemiştir. Bütünlüğün olmadığı kültür durumunun bütünsel ve kapsamlı bir anlatısının varlığı ilginçtir. Postmodern teori, kültürel ve eleştirel pratiğin farklı alanları arasındaki farklılığın indirgenemez olduğunu savunur ama ölçekdeşsizlik durumları arasında karşılaştırmalı araştırmalar için bütünüyle yeni kavramsal düşünce taşıması postmodern teorinin kavramsal dilidir. Postmodernizm, böyle çelişkilerle var olan bağlamlarının düzenliliği ve etkililiği nedeniyle söylemsel bir işleve sahiptir. “Yaysama” sözcüğü bu eleştirel söylemin dili olarak kendi ötesine ulaşmasını ve

tekrarlanmasını sağlayan formülle nesnelleştirmesidir. Postmodern teori, kültürel “heteropi” görüşüne sahiptir, hiyerarşisi ve merkezi yoktur. Kendi otoritesiyle otoriteyi reddeder. François Lyotard, “yüce olana doğru tırmanma” diye tanımlamakadır. Postmodernizm için yapılan tartışmalar, postmodernizmin kendisini oluşturur. “Yaysayıcı” çekimin içinde kişi Paul Rabinow’un görüşüyle yapısal farkında olmamaya bağlıdır. Postmodernist kendi konumunu görmez, çünkü nesne olmakta kararsız olma öğretisi içindedir. Teoriye dayalı elit akademi içindeki eleştirel söylem son birkaç on yılda, yapıbozuma öncülük etmiştir. Ayrıca bireysel, topluluk, elit, sofistike ve güncel arasındaki çizgi bulanıklaşıp ortadan kalkmaktadır. Güncel sanat son derece heterojendir. Sanat üretimi ve sanat eleştirisi hegemonik bir otorite ile kurulmuştur. “Çağdaş sanat” kategorisi yeni bir kategori değildir. Yeni olan Heterojenliği içinde olmasıdır. Çağdaş sanat, tarihsel belirlemeden, kavramsal tanımdan ve eleştirel yargıdan bağımsızdır. “Neo-avant-garden” ve “postmodernizm” sanat ve teorileri yönlendiren, fazla açıklayıcı erişim veya entelektüel güce sahiptir. Aynı zamanda, belki de paradoksal olarak “çağdaş sanat” başlı başına kurumsal bir nesne haline gelmiştir. (Rabinow, 2017, s.20)

2. 2. Çağdaş Sosyoloji Kuramlarında, Postyapısalcılık ve Postmodern Sosyal Teori Açıklamaları Nelerdir?

Postmoderniteler, Postmodern Hukuk teorileri kapsamında; Dünya kültüründe postmodernizm; modernizmden postmodernizmin doğuşu ve moderniteden postmodernitenin doğuşunu açıklayan anlatılarla açıklanmaktadır. Jean-François Lyotard, Fredric Jameson ve Jean Baudrillard; toplumsal, ekonomik ve politik postmodernite tartışmasına yön veren yazarlardır ve postmodern kültür kuramlarıyla özgül araştırmalar sunmuşlardır.

2.2.1. Jean-François Lyotard (1924-1998)

Fransız filozof, Jean-François Lyotard’ın Postmodernite kuramcılarını etkileyen Postmodern Durum kitabı, 1979’da ilk baskısıyla Quebec Hükümeti Üniversiteler Konseyi’nin isteği üzerine ‘bilgi üstüne dönem raporu’ olarak yazılmış bir metindir. Fredic Jameson’a göre, bu kitabının etkisini ekonomi, estetik ve politika alanlarının kesişim noktası olması belirlemiştir. Bu çalışmanın geriye dönük oluşum aşamaları vardır. Anlatının bilimsel ve bilgi içindeki söylem işlevi içinde gelişir. Anlatısal bilgiyi, ilkel toplumlarla ilgili antropolojik incelemelere dayandırmaktadır. Toplumsal grup içinde konuşma ve dinleme koşullarına kimlerin sahip olduğu kurallar halinde belirlenmiştir. Örneğin, Güney Amerika’da Cashinahuna Kızılderili yerlileri konuşma ve dinleme haklarını belirleyip kurallara

bağlamışlardır. Anlatıların kuralları içselleşmiş ve pragmatiği anlatıcının kendini tanımlamasıyla kabinelerindeki konumunu belirtmiş olmaktadır. “Bilen ve tarafsız bir öznenin yeri, örtüsü kaldırılmış bir hakikatin biçimi ve artık büyüsel yollarla bir olayın tekrarına bağlı olmak yerine bir düzenin keşfine ve sürdürülmesine bağlı olan bir bilmenin içeriğidir” (Foucault, 2020, s. 163).

Lyotard, bu anlatılar yoluyla aktarılan şeyin, toplumsal bağı oluşturan pragmatik kurallar dizisi olduğunu düşünmektedir. Anlatının ritmik biçimi, doğal zamanın düzensizliklerini düzene sokar ve kontrol altına alır. Böyle bir anlatıda zaman duygusu ortadan kaldırılır ya da askıya alınır. Lyotard “anlatı” terimini bir kültürün ya da kolektivitinin kendisini ısrarlı bir totoloji içinde gerçekleştirir. Bu anlatı türlerinin geçmişe gönderme yaptıkları görünüştür, gerçekte kendisinden başka hiçbir otorite kaynağı gerektirmeyen sürekli şimdi içindeki anlatı eylemidir. Bu anlatılar “söz konusu kültürde neyi söyleme ve yapma hakkının bulunduğu tanımlar ve kendileri de o kültürün parçası oldukları için, basitçe, ne yapıyorlarsa onu yapıyor olmaları ile meşruluk kazanırlar” (Connor, 2015, s. 44). Bu meşrulaştırma bilimin onsekizinci yüzyıldan beri mücadele ettiği ve kendisini kurtarmaya çalıştığı durumdur. Bilimsel bilgi ve bilimsel dil, toplumsal bağları oluşturan dilden farklıdır. Bilimin egemen olduğu dil, anlatısal değil, belirtiseldir. Bilimin başvurduğu iki temel anlatı, politik ve felsefi anlatıdır. Aydınlanma ile Fransız Devriminin ideallerinde bulunan kölelikten ve sınıf baskısından kurtuluşun anlatısıdır. Mutlak özgürlüğün kazanılmasında bilim merkezdedir. Hegel’in felsefesiyle örtüşmektedir. Kendi bilincine varan zihin teolojik olarak bir amaca doğru gider. Gerçeği yeniden keşfederek özgürleştiricidir. Bilimsel anlatı ve bireyin eğitilmesi anlatısı ya da yerel anlatılar insanlığın özgürleşmesi ve özbilinçli tinin yankılama ve doğrulamasıdır. Lyotard bilimsel bilginin üst bir düzeyde, bir meşrulaştırma anlatısına, bir üst anlatı ya da büyük anlatı’ya bağlı olduğunu savunur. Lyotard’ın “üst anlatılara inanmama” dediği üst anlatılara duyulan güvenin yitirilmesidir. Bilim paradokslarla yanıtlanmamış olması ya da yanıtlanamaması ilkece kabul edildiğinde bilimin kendisinin genel düzenleyici gücü azalmaktadır. Dil oyunlarının hiçbiri kendi dışındaki otorite ilkelerine başvurmaz. Bu durumda “işlersellik” amaç olur, hakikat amaç olmaktan çıkar. En iyi hangi araştırmanın iş görmesi demek; en iyi iş görmek çok sayıda araştırma üretmektir, olumlu şartları çoğaltmayla bilimsel bilgi işlemini ve performansını artırmasıdır. Hem bilim hem de Cashinawa’nın anlatısı “Ne Yapıyorsak onu yapıyoruz, çünkü biz böyle yaparız” demektir. Kendi kendisiyle özdeş bütün oluşturan postmodern toplum, kendini gerçekleştirme ilkelerine sahiptir, farklıdır ve birbiriyle bağdaşmaz dil oyunlarına sahiptir. İşlevsellik ilkesine daha fazla bağlıdır ve yenilikçi enerjileri artırır. Lyotard, bilimin gelecekte bir “mükemmel enformasyon’a sahip

olacağı, bu dünyada herkes için ulaşılabilir olacağını savunmuştur ancak günümüzde enformasyona sahip olma açısından tam tersi bir durum mevcuttur. Lyotard'ın uslanmasında iyi ve kötü sonuçlar birbirine karışmıştır. Lyotard'ın iddiası enformasyonu farklı biçimde önceden görülmemiş düzende yenilemektir.

Postmodern bilim-kendisini yanıtlanamayacak sorularla, kontrol sağlayarak, önceki bilgilenmenin belirlediği dönüm noktalarıyla ve pragmatik paradokslarla bilinmeyi üretmektedir. “Bilimsel devrimlerde kazanımlar gibi kayıplarda vardır. Bilim insanları özellikle öncekini görmezden gelme yönelimindedirler. Bilimin varlığı, paradigmlar arasında seçim yapma kapasitesine bağlıdır” (Khun, 1970, S.167). Lyotard postmodern bilginin yetkililere ait olmadığını farklılıklara karşı saygımızı ve duyarlılığımızı artırdığını düşünmektedir. Lyotard'ın gerçeği anlamak için farklı düşünce yapılarının araştırılmasıyla ilgilense de, araştırma usallığı, konsesüse ve gösterilebilir hakikatlerle uyuşmaya bağlıdır.

Lyotard, Evrensel Tarih Üstüne Not başlıklı denemesinde kendimizi, “biz” den sahiplenici ve kültürlerin hizmetindeki gramatik-politik baskıcı durumundan çıkarmamız gerekmektedir. Kültürel çeşitliliğin her biçimini kabul etmemiz önemlidir. Richard Rorty, kültürel farklılıkların varlığını kabul eder ama ilke halinde bağdaşmadığına itiraz etmektedir. Jürgen Habermas “iletişimsel eylem” modelini geliştirmiştir. Habermas, adaletin özgür, çapıtılmamış iletişimi üstünde yoğunlaşmıştır. İnsanların birbiriyle çıkarlarının çokluğu nedeniyle temeller oluşturmaya çalışmıştır. Aydınlanma projesini sürdürmüştür. Lyotard bu görüşü, “bütünlük için savaş”ın şüpheciliğini sürekli tekrarlamaktadır. Lyotard'ın siyaset kuramının, psikanaliz ve estetik alanlarında yaptığı post-yapısalcı çalışmalarla –biçimsiz, geçici arzu yoğunluklarını ve psişik dürtülerini dilin ve toplumsal biçimlerin bağlayıcı filtre edici etkilerini kurtarma gereğini savunmaktadır. Paraloji ve işlersellik; işlem sisteminin pekiştirilmesi ve bozulması arasındaki bu yapısal değerlerini incelemeyiz. Kalıcı çeşitlilik ile bozucu yenilik arasında nasıl ayırım yapılacağını çözümleme olmadan kabul etmek güçtür.

Lyotard, The Differend (Ayrıklık)'ta 1984'de söylem çözümlemesi yaparak, Postmodern Durum'da genel terimlerle sözünü ettiği, dil oyunlarının çokluğu ve ölçekdeşsizliği konusundaki görüşlerini genişletir. Lyotard, dilsel olayları tanımlayan ve pekiştiren bağlamdan daha fazla pragmatığı kendilerinin ortaya çıkardığı ilişki ve şartlarla ilgilidir. Hukuksal, felsefi, ekonomik ve estetik söylemlerin “zincirleme” zorunluluğu vardır. İfadeler, başka ifadelere sebep olurlar, uyumlu olurlar ve birbirleriyle çelişirler. İfadeler zincirleme geçiş haline sahiptir. İfadelerin tercüme edilmesi gerekir çünkü farklı söylem türlerinin bağlantılı oldukları pragmatik dünyalar arasındadır.

“Geleceğin toplumu yapısalcılık ve sistem kuramı gibi Newtoncu bir antropolojinin alanından çok, dil parçacıklarının pragmatik dil parçacıkları ile anlatılabilir olabilmektedir. Birçok farklı dil oyunları vardır, bu durum öğelerin çeşitliliği demektir. Bunlar ancak plaka plaka kuruma yol açabiliyor, bu da yerel gerekircilik demektir” (Lyotard, 2013, s.8).

2.2.2. Fredric Jameson (1934-)

“Postmodernizm: ya da Geç Kapitalizm Kültürel Mantığı” başlığıyla yayınladığı makale ve 1987’de deneysel video üstüne “Yorumsuz Okuma: Postmodernizm ve Video-Metin” başlıklı denemeyeyle postmodernizm görüşlerini paylaşmıştır. Lyotard, kültürel estetik postmodernizm ve postmodernite alanını toplumsalı birleştirme açısından ele almıştır. Benzer yaklaşım Jameson’un makalelerinde de görülmektedir. Jameson’un metodolojisi “kültürde yeni biçimsel özelliklerin ortaya çıkışı ile yeni bir toplumsal yaşam tipinin ve yeni bir ekonomik düzenin ortaya çıkışını birbiriyle ilişkilendirme” açısından analitik sonuçtur.

Jameson makalesi, postmodernist kültürü tanımlamıştır. Jameson makalesinde postmodernizmin biçimsel özelliklerin araştırılmasına ve modernizmi niteleyen “derin” ifade estetiğine karşıt olarak postmodernizmin yatay çoğalmasına yer vermiştir. Jameson, üslup kolaj eğilimi ve birleşik kişilik fikrinden ayrılarak benlik kaybının “şizoid” deneyimi çelişkisinin tartışılmasına yer vermiştir. Ayrıca her grubun kendine has özel bir dil kullanmaya başladığını ve özel diyalektik geliştirdiğini söylemektedir. Her bireyin herkesten ayrı bir tür dil kümeceğine sahip olmaya başladığını belirtir. Postmodernist kültürün şizoid pastiş özellik göstermesinin nedeni tarih duygusunun azalmasıdır. Postmodernizm’in oluşum nedenlerinden biri kurumlaştırılmış modernizmin sonucu olarak görülmektedir. Postmodernist kültürel biçimlerin özelliği çok farklı üslupların ve biçimlerin yan yana girmesidir. Jameson Postmodernist kültürel biçimlerin dil normlarının dağılmasını taklit ettiğini söylemektedir. Jameson, Postmoderniteyi sosyo-ekonomik terimlerle nitelemektedir. Çağdaş küresel kapitalizmin biçim ve enerjilerinin yoğunlaşması olarak belirtir. Jameson, kapitalist büyümenin üç dönemini; piyasa kapitalizmi, tekelci kapitalizm ve çokuluslu kapitalizm olarak belirler. Uslamlama büyüklük ve yoğunlukla ilgilenir. Jameson, Marx’ın kapitalizmi görüşündedir ve Ernest Mandel’in Geç Kapitalizm’ine dayanan yaklaşım içindedir. Jameson temsilin kendisi olma yönüyle tanımlama yapmıştır. Jameson, bu yaklaşımıyla diğer postmodern teoristlerle aynı görüştedir. Kültürel biçimlerin üretimi; reklam, pazarlama açısından ekonomik merkezde olan ifade aracıdır. İmgeler ürünlerin kendisidir. Enformasyon artışı kendisini metaların önemlisi yapar. Jameson, kültürün özerkliği ya da ayrılığı görüşünü benimsemez. Jameson, kültürün, toplumsal yaşamımızdaki her şeyin-ekonomik değerinin

kültürel duruma geldiği, devlet iktidarından pratiklere ve kişinin kendi yapısına kadar toplum alanı boyunca büyük genişlemesi olarak görmektedir.

Jameson, ekonomik olanı dilsel ya da temsili olana çevirmektedir. Bilimsel ve bilim dışı dil, toplumsal kullanım değerine girmektedir. Bu dil, kapitalistin iş gücünü ve doğa güçlerini kontrol eder. Jameson'a göre dildeki ayrılma ve şeyleşme süreci modernizmin vardığı noktadır. Postmodernizm ve metin makalesinde, kültür alanının eleştiriye ve ütopyacı yaklaşımlara cevap veren toplumsal ve ekonomik yaşamlara değinmektedir. Postmodern durumda, göstergeler, dünyaya gönderme yapma işlevini bırakır. Sermaye gücünün göstergenin, kültür ve temsil alanına girmesine yol açarak modernizmin özerklik alanını çökertir. Postmodernizm anıtsal yapılar üretmez, önceden var olan eski kültürel ve toplumsal üretimin yapı taşlarını yaptakçılık içinde araştırır. Postmodernist kültürde kültürü, diğer her şeyden ayırt edemeyiz. Kültür merkezinde, tanımlanmayan çelişki vardır. Postmodern tüketim, yabancılaşma ve farklılaşma içermektedir. Postmodernizm gösterenle gösterilenin ayrılmasını açıklamaktadır. Kültür alanı sosyo-ekonomik olanla özdeş durumundadır. Amblemler, erken postmodernizm döneminin enerjisinde gerçeklikle işlenerek ve çözümlenerek biçim kazanmıştır. Postmodern ilerlemede çizgili büyük şekiller önemlidir. Jameson bu çizgili şekilleri Le Courbusier'in yaptığı binalar ile karşılaştırır. Dünyanın kentsel görüntüleri üzerinde buharlı gemiler gibi olduklarını söylemektedir. "Yüzen buharlı gemiler geniş ütöpik yapılarındaki metaforik oluşları ile ölçülebilir"(Jameson 1991 s.79).

Thomas Pynchon'un romanları ya da mimar Paolo Portoghesi'nin yapıları postmodernitenin yeni merkezsizleşmiş yaklaşımının örnekleridir. Gerçekçiliğin yeni biçimleri –postmodern toplumsal varoluşunun temel özelliklerini gerçekliğin çelişkilerini çözümlenmektedir. Postmodernist deneysel video üstüne denemesi, "en güçlü, en orijinal, en otantik biçimi içinde" görülmektedir. Postmodernizmi reddetmenin nedeni kolaylıkla onu kabul etmek kadar postmodernizm kültürü içinde olmaktır. "Postmodernizm üstüne ideolojik yargıların günümüzde zorunlu olarak hem kendimiz hem de söz konusu ürünler üstüne bir yargıyı ima ettiği düşünülebilir"(Connor, 2015. s. 77).

Jameson, "Zamanın Tohumları" makalesinde postmodernizmi niteleyen dört çatışmayı, çevrilen biçimlerine diyalektik çözümlemeyi önermektedir. Bu çatışmalar, toplumsal yaşamın bütün düzeylerindeki değişme hızı ve her şeyin benzersiz standartlaştırılışı arasındaki benzeliktir. Postmodern teori; homojenlikle heterojenlik arasındaki ütopyacı düşünce üstündeki her türlü felsefi temel karşısında kuşku duyularak temellerle düşünmenin yeniden oluşumdur. Doğa fikrinde ekolojik yönünüyle düşünmeyi kapsamaktadır.

Jameson'un yazılarının cümle zamanları kesinsizdir ve ütopya temasına bağlıdır. Postmodernizm kültürel egemenliğe sahiptir. Postmodernizmin sanat tartışmasıyla niteliklerini belirtirken tekrar tekrar çoğaltılan imge ilk durumundan yeniden inşa edilmesi gerektiği söylenmektedir. Resim, geçmişte kaybolmuştur ve zihinsel olarak düzeltilmediği zaman, resim atıl durumda bir nesne olmaktadır. Resim kendi başına bir simgesel edim, praksis ve üretim olarak kavranmayacaktır (Harrison, Wood, 2011,1098).

2.2.3. Jean Baudrillard (1929-2007)

Baudrillard, Marx'ı kitle kültürünün meydana gelişini ve kitlesel üretim teknolojilerini *The Mirror of Production*'nda (Üretim Aynası) açıklamaktadır. Baudrillard, Marx'ın soykütüğünü kabul etmektedir. Marx'ın soykütüğü üç aşamadır. Birinci aşama zanaatların, tarımın vb. ürettiklerinin pazarda satılıp değişim yapılabileceğini, ikinci aşamada sanayi aşamasıdır ve üretim biçimlerinin meta halinde pazarda satılabileceğini savunur. Üçüncü aşama ise, bilgi, iyilik ve aşk gibi soyut niteliklerin kendileri değişimi alanındadır. Baudrillard, üretim alanı ve kültür ürünlerinin, imgeler, duygular, psikik yapıların ekonomi dünyasının parçası olduğu görüşündedir.

Baudrillard ve Jameson, sityasyonistlerin çağdaş yaşamda imgelerin gelişmiş biçimler olduğunu savunmalarını onaylamışlardır. Guy Debord "1967 yılında ABD'de her yıl milli hasılanın, enformasyon devriminden önce yüzde yirmi dokuzu bilgi dolaşım ve tüketimine harcandığı bildirmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında imgenin ekonominin itici gücü olarak demiryolu ve otomobilin yerini alacağını ön görmektedir. (Connor 2015, s. 79). Baudrillard, kültürün ekonominin içinde yer aldığını kabul etmektedir. Marksizm her şeyi üretim kavramına almıştır. Böylece kültür ve anlamlandırma, ekonomik sistemde kimlik ilkesi oluşturmaktadır. Kimlik ilkesi, kimin tarafından ve nasıl üretildiğidir. Baudrillard, toplumsal imge ve göstergelerdeki hızla artışın genel eşdeğerlik yasasına göre işlemsel olduğunu savunmaktadır. Göstergenin ekonomi politliğini ürettiği belirtilir. Somut metallerde olduğu gibi üretim kavramına dayalı değişim işlemektedir. Sosyal objeler ev, araba, giyim gibi sosyal konuma gönderme yaparken Baudrillard'a göre gönderme artık gönderme yapmamaktadır. Hans Magnus Enzensberger'in "bilinç sanayi" dediği durum Baudrillard'ın kod kavramıdır. Monolitik, tek bir kod görüşü kitle kültüründe benzer şekilde işlemektedir. Kod görüşü Baudrillard'ın Göstergenin Ekonomi Politığının Eleştirisine Katkı (1972), Üretimin Aynası (1973) ve Simgesel Mübadele ve Ölüm (1975) yapıtlarında simgesel değişimdirler. Bu "kod" her şeyin bir fiyatının olduğu genel eşdeğerlik değildir, kendiliğinden iletişime dayanan, kendiliğinden bir değişim ya da iletişimidir.

Baudrillard Postmodern teorisyeni olarak yazdığı, “benzeti” simulakr rejimi “Benzeti Salınımları” (1981) denemesinde Gösterge dört aşamadır. İlk aşama; “temel bir gerçekliğin yansımadır, (Jameson’ın burjuva bilgisinin bilimsel ya da göndergesel dil aşaması). İkinci aşamada gösterge “temel bir gerçekliği maskeler ve saptırır” (insanların yabancılaşmalarını ya da sömürüldüklerini görmesini engelleyen, sahte bilinç olarak ideoloji aşaması ya da teori), Üçüncü aşamada gösterge “temel bir gerçekliğin yokluğunu maskeler”. Dördüncü aşama “göstergenin herhangi bir gerçeklikle herhangi bir ilişkisi yoktur”. Baudrillard, çağdaş kültürde imgelerin gerçekliğine bağlamak için gayret edilmeden üretildiğini anlatmaktadır. Doğru olan yaşanan deneyimdir. Dolaysız deneyim, gerçeklik kültüründe benzeti rejiminin taklit etmesidir. Bu motifler, kendi aralarında bir araya getiriliş biçimleriyle özgün olabilmişlerdir. Bir araya getirmeleri oldukça incelikli ve sistematiktir. Verilen örnek Kızılderilileri keşfedildiği ormana geri gönderilmesidir. Baudrillard bu geri göndermede bilimin, Kızılderililerin bilgi açlığından koruyor gibi davranılsa da gerçekte iktidarlığını genişletiyordur. Bilim, Kızılderilileri bilim öncesi uygarlığın, bilimin evrensel bir benzetisine dönüştürür. “Kaduveo sanatının, çubuk, sarmal ve burğu biçiminde motiflerini İspanyol barok tarzı ve onun dövme demirleri ve alçı süslemelerine benzetmiştir” (Lévi-Strauss, 2021, s.206). Böylece, Etnolojiden önceki bütün Kızılderililerin benzeti modeli olurlar. Baudrillard, bütün çağdaş yaşamın sökülüp dağıtıldığını ve başarılı bir taklit olarak yeniden üretildiğini savunmaktadır (Connor, 2015, s. 86).

Gerçek dışı biçimini değil, gerçekliğin kendisinden daha gerçektir. Üst gerçek olmaya çalışan, imal edilmiş nesne ve deneyimler biçimindedir. “Reklam sözde olayın egemen olmasıdır. Nesneden olay yaratılır. Aslında nesneyi bu şekilde kurması, onun nesnel nitelikleri elemesi merkezinde olur” (Baudrillard, 2008, s.160).

Her farklı görüşe sahip yanların tepkilerinin önceden belli olması iktidarın ve etkinliğinin artık asimetrik olmaması benzeti modeline göre eşit bir şekilde dağılmıştır. Karşıtlar birbirinin içine düşer ve edilginlik olmaz, nedensellik oluşur. Baudrillard bu çözümlemesiyle, Lyotard’ın toplumsal çözümlemesiyle Michel Foucault’nun merkezlik ve sahiplenici “mikro-iktidar” ağları yoluyla çözümlemesiyle karşıt görüştedir.

Baudrillard’ın teorisi, toplumsal ve politik yaşamdaki postmodernite ile kültürel yaşamdaki postmodernizm arasındaki ilişkiyi belirleme amacıdadır. İçinde bulunduğumuz kentsel yapıdan tamamen ayrılmak istenilse de yapılar uzamsal bağlam eylemindedir. Jameson’a göre, postmodernist dönemin binaları, kentlerin reklam panoları, moteller ve fast-food mağaza alış verişi zincirlerinin oluşturduğu ortamda heterojen dokusunun

içine yer almaktadır. “Bu zaman içinde araştırmalar ve biçimsel çağrışımlar "tarihsellik" bu yeni sanatsal binalarla, kendilerini saran ticari ikonlar ve uzamlar arasında bir bağın varlığını sağlar ve böylece, ileri modernizmin kökten fark ve yeniliğe ilişkin savunulan düşünce reddedilir” (Jameson F. 1991 s.111).

Postmodernite, toplumsal ile kültürlerin birbirinden ayırt edilmediği durumu tanımlamaktadır. Üç yazarda, Baudrillard, Lyotard ve Jameson da toplumsal gerçekliğe hermeneutik olduğu şeklindeki sonuca varmaktadırlar. Bu, Postmodernitenin betimlemesinin güçlüğüdür. Bilgi ve teori kültür alanında, kültürün kendisi de kapsam ve düzenini değiştirmektedir. Postmodernin üretiminde teorinin kendisinin oynadığı rolü anlayabilmek için bu yaklaşımlara dikkat etmek gerekmektedir.

2.3. Postmodern Sanat Söyleminde, Eleştirel Söylem Postyapısalcılık Postmodern Sosyal Teori Etkileri Nasıldır?

“Post-Modern” kelimesi Arnold Toynbee, Leslie Fiedler, Ihab Hassan ve Jean-François Lyotard’ın yapıtlarında modernizmin ardından pozitif oluşum olarak görülmektedir. Teslimiyetçi ve terk edici gibi çağrışımların kesişmesi eğilimi içindedir. “Post-kültür” de insan bilimlerinde ikilik kendini gösterir. Post olarak tasarlamak bir tükenişi ifade etmektedir. Post-kültür geç gelen, geldiği ortamda bir şeyin kalmamasıdır. Post-kültür tüketilen kültürel kazanımların varlığına mecbur olmasıdır. Irving Howe post-modernizmi sınırların iflası olarak görmektedir. Arnold Toynbee, akıldışılık ve göreciliği anlatmak için Post-modern kelimesini ilk kullanan kişidir. Post-modern, modern dönemin ardından “post”u, geç gelene arda kalanları değil, geçmişin özgür kalmasıdır. Post-modern, farklı disiplinlerin çağrışım alanlarının birleşmesidir. Mimarının göz önünde bulunan kültürel pratik alan olmasıyla modern ve post-modern arasındaki ayrım daha belirgindir.

Yirminci yüzyılda güzellik işlevselliktir. Le Corbusier, sanatçının mühendis olduğunu, işlevsel yaratımların mühendisi güzelliğe götürdüğünü savunmuştur. Sanat, modern hareketin akılcılığıdır. Bu modern devrim 1919’da Almanya’da Bauhaus okulunda Walter Gropius, Henri Le Corbusier ve Mies van der Rohe’nin eserleriyle var olmuştur. 1950’lerde post-modern tepkiler ortaya çıkmıştır. Post-modern görüşünü savunan Charles Jencks, Pruitt-Igoe toplu konutunun dinamitle sakinleri tarafından yıkılmasına “modernizme direnişin başlangıcıdır” demektedir. Bu olay diğer alanlarda kavramsal çerçeve oluşturacaktır. Basit özel yapılara tepkidir. Bu yapılar Chicago’daki toplu konutlar gibi terar edilen yapılardır. Modern tekdeğerlilik dışlamayı anlatır, geometrik olarak çok iyidir ancak kendi dışındaki bir

şeye gönderme yapmayan duru simgedir. Post-modern tekdeğerlilik ilkesini reddeder. Kendi ötesine göndergesel işlevine geri dönerek anlamını ve amacını belirlemektedir.

Robert Venturi, Las Vegas imgeleriyle canlandırma eylemini kendi kitabında anlatmaktadır. Jencks iletişim tarzının duyarlılığından Postmodernizmin oluştuğunu düşünmektedir. Micheal Graves'in Oregon'daki "Portland" binasında, binanın kullanım amacını gerektiği gibi yansıttığını düşündüğü "Portlandia" heykeline (atletik, modern bir kültür tanrıçası) yer verilmesini uygun görmüştür (Connor, 2015, s. 113).

Venturi ve Jencks modernist mimaride iletişim başarısızlığını eleştirirler. Postmodernizm ise bastırılmış dil ve çağrışımın yeniden farkına varılmasıdır. Saussure'cü dil teorilerinden semiyotik görüşü mutlak biçim değildir, bu dilin yapısal anlamlarını diğer öğelerle aralarındaki benzer yakınlık ve karşılıklı ilişkilerinden geliştirilmiştir.

Dil, yapısal semiyotik bir görüşe sahiptir. Foucault, "Bir kültür içerisinde ifadelerin ortaya çıkışını ve yok oluşunu, durumların sürekliliğini, paradoksal varoluşlarını belirleyen kurallar oyununu arşiv diye adlandırır"(Foucault, 2019, s.9).

Postmodernizm, tekdeğerlilikten çokdeğerliliğe doğrudur. Bir şeyin kendi biçimi içine girerek geometrik tekdeğerliliği bırakmaktadır. Mimar Robert Venturi "karmaşık ve çelişki" dediği şeyi savunmuştur. Postmodernist mimaride süsleme yeralmıştır. Modernizmde Adolf Loos 1908'de süslemenin suç olduğunu söylemiştir. Modernist sanatçılar için süsleme, yapının kendi doğasına uygun değildir. Carles Jencks, Geç Modern tanımlaması yapmıştır. Geç modern eseler kendi yapısal öğelerini abartılı sunmaktadır. Jencks, bu bir değer ve felsefe farkıdır demiştir. Postmodernizm yeni olabilmek ve modernizmin yeniye bağlılığından uzak durmak için eskiyle ilişkilerini yeniden oluşturmak zorundadır. Postmodernizm, eski yeni ile yeni eski arasındaki alanda tanımlanmaktadır. Sanatta modernizm, özgül, tanımlanabilir biçim ya da pratik değildir. Modernizm, bir program ya da ideolojidir. Bu programdaki bir kayma postmodern tartışmasının nedenidir. Sanatsal modernizm teori ile pratik arasındaki bir konumda tanımlanır. Amerikalı sanat kuramcısı Clement Greenberg modernizmin varlık biçimini tanımlamıştır. Postmodernizm teorileri, genellikle Greenberg'in görüşlerine tepkilerden çıkış noktası olmuştur. Greenberg'e göre, sanatlardaki modernist devrim, yükselmeye başlayan teknoloji dünyasının hareket ifadesidir. Politik yenilenme ve sanatın işleviyle ilgili "ilkel" gerçeklere dönüş olarak değil, sanatın biçim, konu ve pratik bakımından kendi kendisini farketme olarak anlaşılmalıdır. Modernizm çağı, Kant'la ilgili yoğun "kendi üstüne düşünme" devinimiyle başlamaktadır. Kant, felsefeyi

içsel bir özeleştiriyeye bağlamıştır. Kant'dan sonraki yıllarda kültürel faaliyetler kendi özsel doğalarını araştırmışlardır. Greenberg, sanat yapıtının kendine özgü gelişimini sadeleşmeyle arınma olarak tanımlamaktadır. Kendini eleştirerek, sanatların kullandığı araçların birbirlerinden alabilecekleri tüm etkileri sanatlardan arındırmaya başlamıştır. Sanatlar durulaştırılarak saf hale getirilmiştir ve bu saflıkta kendi bağımsızlıklarının olduğu kadar kalite standartlarının da garantisini bulmuşlardır (Connor,2015, s.126). Greenberg, avangard sanatların uygulama alanlarını kültür tarihine yazdırdıklarını düşünmektedir.

Postmodernizm teorileri moderizmin çökmesiyle genişlemiştir. Rosalind Krauss, Douglas Crimp, Craig Owens, Hal Foster ve October dergisinin başka yazarlarının temsil ettiği “eleştirel-çoğulcu” denebilecek grup, resmi ve kurumlaşmış biçimlerinin istikrarsızlığını açıklayarak modernizmi geçmeye çalışır ama modernizmin araştırmacı yaklaşımını korumaktadır. Postmodernizmde bu üslup normları artması ve simgeciliğin geri dönüşü görülmektedir. Postmodernizm üslup ve yöntem çokluğu normu parçalamaktadır. Jencks, tabloya bakınca gerçekçi bir sahne mi yoksa farklılıkları mı gördüğümüze emin olamadığımızı söylemektedir. Postmodernizm, doğrudan doğruya yeniden canlandırma yönelimiyle “ironik kozmopolitizm” in hasaslığını içermektedir. Ulusal tarz ve geleneklere geri dönüş görülmektedir. Kendi kendisiyle meşgul yapıtın açıklığı; temsile, simgeciliğe, çağrışıma ve göndergeselliğe geri dönmektedir. Postmodernist alegoride, gerçek öykünün ne olduğu ve bu öykünün alttaki mitin ne olabileceğini anlayamayız. Çoğulcu biçiminde yeni gerçekçilikte evrensel ufuklarının yerine canlı ve bilinmezci bir pragmatizme inanılmaktadır. Jencks, insanlığın birçok alanda ilerlediğine ve rehberlik edip eleştirilmesine inanmaktadır. Sanat ve teorisi, iktidarın kurumlarda ve katı geleneklerde cisimleşmesi sorununu incelemektedir. Postmodernist sanat, sanat yapıtının biçimsel ve üslup bakımından bütünlüğü beklentisine modernist estetiğin yoksullaştırıcı tarzına karşı çıkarlar. October grubu da toplumsal ve politik dünyanın dışında avangard mite inanmaz ve sanatla bağlamları arasındaki çoğul ilişkileri teşvik eder. Jencks ve October grubu da tek değerliliğin karşısına çok değerliliği, saflığın karşısına katışıklığı, “yapıt”ın tekliğinin karşısına metinler arasılığı koymaktadır. Eleştirel-çoğulluğu, avangardı ve modernist sanatı eleştirmektedir. Sanat pratiğinin biçim ve modellerini yeniden düşünür. October grubu, Postmodernist “teatrallik” ile modern kendiyle meşgul olma arasındaki karşıtlığı anlamaya çalışmıştır. Postmodernist sanatın karakteristik biçimi, metinselliği kapsamasıdır.

2.4. Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in çağdaş sosyoloji yaklaşımları nelerdir?

2.4.1. Michel Foucault'un Kimlik, Doğa, Yaşam Üç Biyopolitika Yapıbozumu Yaklaşımı

Michel Foucault Poitiers'de 1926 yılında doğmuştur. 1946'da Fransa'da École Normale Supérieure'de eğitim almıştır. Hastanelerde psikolog olarak çalışmıştır. 1953'te Althusser'in yerine felsefe asistanı olmuştur. Paris Psikoloji Enstitüsü'nden psikopatoloji ve deneysel diplomaları almıştır. 1954'te Akıl Hastalığı ve Kişilik, 1962'de bu kitap Akıl Hastalığı ve Psikoloji adıyla yeniden yazılır, Deliliğin Tarihi, 1966'da Kelimeler ve Şeyler, Bilginin Arkeolojisi adlı kitapları yayınlanır. Collège de France'da "Düşünce Sistemleri Tarihi" kürsüsünün başına seçilir. Hermenötiğin Kökeni de diğer eserlerindendir. Foucault'un makale, söyleşileri ve ayrıca verdiği dersler; Söylenmiş ve Yazılmışlar, Entelektüelin Siyasi İşlevi, Özne ve İktidar, Büyük Kapatılma, İktidarın Gözü, Felsefe Sahnesi, Sonsuza Giden Dil dört cilt olarak yayınlanmış kitaplarıdır.

Foucault, insan zihninin adada doğuştan boş bir levha olduğunu düşünen ampirizm, kıta'da bilginin insan zihninde doğuştan geldiğini öne süren rasyonalizm olduğunu belirtmektedir. XX. Yüzyılda da Ada'da Russell, Wittgenstein, Ayer, Ryle, Austin ve Quine gibi düşünürler tarafından ampirizm yaklaşımında felsefe çözümleyici dil felsefesi niteliğini taşımaktadırlar. Deleuze'ye göre; yer, bir edimin gizli nedeninde, edim, araç ve ulaşılan bağlarındadır. Araç-erek, güdü-eylem bağlamsal ilişkilenebilir. Ancak, bir yönden da başka şeylerdir. Teorik öznelliğin olmaması ve olabilmemesinin de söz konusu olmaması, deneyselleştirilmenin önermesi durumuna gelmektedir. Dikkat edilirse, söylemenin bir başka yoludur: "Özne verinin içinde oluşur, aslında pratik olanın dışında özne yoktur" (Deleuze G. 2008, s.11).

Almanya ve Fransa'da teoriye tarihe ve edebiyata yönelmiştir. Almanya'da Edmund Husserl'in, Fransa'da Henri Bergson'un adı anılmaktadır. Bergson'dan sonra Jean-Paul Sartre'da Fransız felsefe düşünürüdür. Foucault, felsefenin katı disiplininin arınmıştır. Foucault, Bergson'un ve Nietzsche'nin felsefesinin görüşündedir. Foucault batı düşüncesinin üç büyük dönemini Rönesans, Klasik Çağ ve Modern Çağ adını verdiği dönemlere ayırıp incelemiştir. Klasik çağ 17. ve 18. yüzyıllar ile Modern Çağ'da 19. yüzyıl sonrası bilginin ve bilimin üzerine yoğunlaşır. Foucault için arkeoloji bir yöntem aracıdır. Foucault'un hedefi şimdinin tarihini yazmaktır. Bilginin arkeolojisi, bir çağın söylemlerinin normatifliğini,

bilginin normalleşme biçimlerini ve oluşum kurallarını inceleyen sıkı bir yöntemdir. Foucault, Bilginin Arkeolojisi yöntemini diğer disiplinlerden daha önemli bulmaktadır. Foucault, pozitif tarihsel yöntemi benimsemektedir. Arkeoloji, ifadenin ve arşivin seviyesiyle pozitifliklerini göstermektedir. Foucault, uygulama alanları hakkında yapılmış çözümlemeye arkeoloji adını vermektedir (Foucault, 2019, s.20).

Tarih, düşüncenin, bilginin, felsefenin, edebiyatın tarihi kırılmalarını artırıyor ve süreksizliğini incelemektedir. G. Bachelard'ın belirttiği epistemolojik eylemler ve eşikler, bilgileri bir kenara alır, olgunlaşmalarını yeni dönem içinde ampirik olmayan rasyonel tarihsel analizini bildirir. Kavramların yer değiştirmesi ve dönüşmesi; bir kavramın tarihi teorik ortamın tarihidir. Kavramların geçmişi, art arda geliş biçimini, birçok önemlilik seviyesini belirlemektedir. Geri dönen yeniden dağıtmalar bilginin aktüelliğiyle dönüşümleriyle çeşitlenerek ve parçalanmaya devam eder. “Gösterilen ve gönderge, gösterenlerin oyunu yararına olmaktadır. Kodun artık herhangi bir öznel ya da nesnel “gerçeklik’e değil de kendi mantığına gönderme yaptığı genelleşmiş bir formalizasyon yararına ortadan kalkmış bulunuyor” (Connor 2015, s. 80).

Bu yaklaşım hakkında M. Serres, matematik alanında arşitektonik birlikleri adında teori geliştirmiştir. Arşitektonik birlikleri, sistem içindeki tümdengelim halkaları, uyuşmaları tanımlar. Bu tanım, bir bilimi geçmişin ideolojisinden ayırarak ve bu geçmişi ideolojik olarak açmıyarak oluşturduğu zaman, teorik bir dönüşüm işlemiyle gerçekleştirilmiş olan kopuşlardır (Foucault, 2019: s.15).

Bilimsel olan (nedensel ve özerk) ile ideolojik olan (gerçek olmayan ve yanıltıcı) arasındaki köklü ikili karşıtlık, çağımızın güncel tartışmalarında canlı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Teorik uygulama, pratiği kapsayan insan toplumlarının gerçekleştirdiği karmaşık toplumsal pratiğe ait olan uygulama biçimidir.

Teorik uygulamada; ampirik, teknik, ideolojik diğer pratikler tarafından verilen temsiller, kavramlar ve olgular üzerinde çalışılmaktadır. Teorik pratik, bilimsel teoriği kapsadığı gibi bilim öncesi ideolojik teorik pratiğini de kapsamaktadır. Ayrıca, bir bilimin tarih öncesini oluşturan bilgi biçimlerini ve bunların felsefelerini içermektedir. Bir bilimin teoriği pratiği, onun tarih öncesinin ideolojik teorik pratiğinden ayırt edilir. Bu ayırım, Bachelard ile birlikte “epistemolojik kopuş” terimiyle adlandırabileceğimiz teorik ve tarihsel bir niteliksel süreksizlik biçimini almaktadır. Niteliksel süreksizlik biçimi diyalektiği her durumda kurmaktadır. Süreksizlik biçimi, geçmişin ideolojisinden ayırarak bir bilim oluşturan özgül teorik dönüşüm çalışmasıdır.

Üretim ile toplumsal pratik, diğer temel düzeylerden oluşmaktadır. Marksist düşüncede artık kendiliğinden olmayan, ancak tarihsel materyalizmin bilimsel teorisi temelinde örgütlenen ve hammaddesini dönüştüren politik pratik: toplumsal ilişkiler belirlenmiş ürün yani yeni sosyal ürün; ideolojik pratik ister dini, ister politik, ahlaki, yasal veya sanatsal olsun ideoloji nesnesine dönüşür (Althusser, 2005 s.169).

Tarihsel analizlerde problem, gelenek ve iz probleminden koparak sınır problemi durumuna gelmiştir. Temel problemi olmayıp temel dönüşüm problemidir ve temellerin yenilenmesini tanımlamaktadır. Problem, kopma ve sınır problemidir. Problem temellerin yenilenmesi problemidir. Tarih verileri düzenler, bölümlere ayrılır, seviyelerine göre doğru olanlar belirlenir ve ilişkileri açıklamaktadır. Tarih, insan evrimini ayrıştırmaktadır, bölümlerle belirlemiştir ve tamamlanma konularını yeniden gözden geçirmiştir. Tarih, çaprazlaşan farklı dizimleri birleştirmiştir. İnsanın akı, birbirinden bağımsız ve gelişmiştir ve temel kaynağa geri dönmüştür. Tarihte süreksizlik zamansal dağınıklıktır. Süreksizlik tarihsel analizde faaliyeti oluşturmaktadır. Tarihsel süreksizlik analizin seviyelerini, yöntemlerini ve dönemleri belirlemek zorundadır. Tarihçi için sürecin sınırları, döngüsel nedenselliğin bozulma anıdır. Süreksizlik kavramı paradoksaldır, araştırma konusu ve araçtır. Süreksizlik, yeni tarihin en temel çizgisidir. “Einstein kinematik ilmini yeniden yazmıştır. 1922’ de zaman kavramını çözmüştür. Zamanın mutlak olarak tanımlanamayacağı, zamanla hız arasında bağı olduğunu belirlemiştir. Bu belirlemesinden beş hafta sonra görelilik kuramını tamamlamıştır. Zamanı, eşzamanlılık artık hiçbir anlam ifade etmeyecek tarzda yeniden tanımlayarak ve evrendeki en yüksek hızın ve tek sabitin boşluktaki ışık hızı olduğunu söylemiştir ” (Everdell W. 2018, s. 375).

“Üretim ilişkileri, ekonomik belirlemeler ve sınıf mücadelesinin tarihsel analizi yoluyla Marx’ın gerçekleştirdiği merkez kaymasına karşı, 19. yüzyılın sonuna doğru bu tema, bir toplumun bütün farklarının, tek bir biçime, bir dünya görüşünün örgütlenmesine, bir değerler sisteminin ortaya konmasına, tutarlı bir medeniyet tipine götürebilecek global bir tarih araştırmasına yer verdi” (Foucault, 2019, s.24). Tarih kendisinin bağlantı ilkelerini eklemlendirir. Genel tarihin görevini belirleyen problem, ilişki tipinin belirlenmesidir. Global tanımlamada tarih ilke, anlam, akıl, dünya görüşü, bütünlük biçimi gibi bütün fenomenleri tek bir merkezde toplamaktadır. Genel tarih bir dağılma göstermektedir. Dökümanların bütünlüğünün oluşması ve incelenmesine istatistik yöntemlerine bağlı ayrıştırma ilkesinin belirlenmesi durumudur. Fonksiyonel nedenler, mantıksal ilişkiler göz önünde bulunmalıdır. Bu yöntemler tarihin yöntemsel alanıdır. Tarih felsefesini kuran ve sorulardan hangi duruma

kadar görebildiğimiz nokta dikkat edilmelidir. Bu sorular; oluşun gerçekliği, amacı, tarihsel bilginin geçmiş ve şimdinin tamamında anlamının var olması konusundaki sorulardır. Dilbilimi, etnoloji, ekonomi ve mitoloji gibi farklı disiplinlerdeki soruların yeniden kopukluklar olması nedeniyle önemlidir. Sürekli tarih kuruculuğu açısından öznenen bağımsız olan her şeyin ona geri dönebileceğinin kesinliği; zamanın, yeniden oluşturulmuş bütünlüğün içinde özneyi yeniden kurmadan hiçbir şeyi dağıtamayacağıdır. Foucault, öznenin, tarihsel bilinç ayrımında uzakta kalan bütün şeylere yeniden sahip olabileceğinin, yeniden egemenliğini kurabileceğinin ve onun kökeni olan söylenebilecek şeyi bulabileceğinin gerçeğini savunmaktadır. Süreklilik hakkındaki söylemde asıl öznesini insan bilinci haline getirmek düşünce sistemidir.

Rasyonellik, insanlığın amacı haline gelmiştir. Düşüncenin korunması ve araştırma gereklidir. Tarihin sürekliliği esası dilin biçimlerinde ve eylemin kurallarının insanın ne olduğu sorusuyla sorgulandığında tarihin sürekliliği kavramı meydana gelmektedir. İnsan bilimlerini tanımlamada olgunun önceliği ortaya çıkmaktadır. “Bilim topluluğu içinde geleceğin bilimini uygulamak için en uygun yolun çatışma yoluyla seçilmesidir. Modern bilimsel bilgi olarak adlandırılan araçlar dizisidir. Bu gelişim sürecindeki ardışık aşamalar, eklemlenme ve uzmanlaşmadaki artışla belirlenir”(Khun, 1970, s.184).

İncelenecek problemlerde sınırları; belirsiz ve istikrarsız disiplinlerin içinde, süreksizlik, kopukluk, eşik, sınır, seri ve dönüşüm kavramları teorik problemleri meydana getirmektedir. Bu incelenen problemler; bilimlerin, düşüncenin ve bilgilerin tarihi disiplinlerinin içinde ampirik incelemeler yapmaktadır. Bunların sağlam kavramsal yapıları yoktur ama fonksiyonel özellikleri vardır. Gelenek kavramı, ardı ardına olguların birliğinde zamansaldır aynı zamanda kendi biçimi içinde kayboluşu tekrarlatır. Başlangıcın alanına çıkış amacıyla başlangıca ait ayrımı ortadan kaldırır. Böylece sürekliliğin içindeki yenilikler fark edilmektedir ve değeri bireye özgü karara bağlıdır. Bu aktarım iletişim olgularının çözümü için önemlidir. Etki kavramı da aynı şekildedir. Etki kavramında da benzerlik ve tekrar olgularını nedensel bir gidiş sürecinde gelişmektedir. Kişiler, eserler, kavramlar ve teoriler olarak tanımlanan birliklerin zamanı üreme ortamı aracılığıyla mesafe ve aralığa bağlanmaktadır. Gelişme ve etki kavramı da bu biçimdedir.

Kavramlar farklı olayları sıralı gelişini tekrar bir araya toplamak, onları tek ve aynı düzenleyici ilkeye bağlamak yaşam gücüne (uzlaşımçı yaklaşımıyla, yenileştirme gücüyle, çeşitli elemanlarının, özümleme ve değişme ilkesiyle sürekli ilişkisi) kabul ettirmektedir. Her başlangıç oluşumunda tutarlılık ilkesini ve gelecekte birlik tasarısını icat etmek; bir kaynak ile

eskiden verilmiş bir terim arasında sürekli olarak tersine çevirebilir olan bir bağla, sürekli olarak zamanı esere üstün kılmaktadır. Lévi-Strauss şöyle tanımlamaktadır. İnsan zihninin özelliği sosyal ilişkileri kapsamasıdır. Modern linguistiğin metodolojisi, buluşlar, gelişmeler ve imkânların araştırılmasını beklemektedir. Sosyal hayat her yönüyle önem taşımaktadır. Bu sistemin bilgisi de önemlidir. Sistem bilgisi eksik olursa göstergeler olmaz. “Ana dilin kullanımında ifade eden ritüelle biyolojik süreçler ve ekonomik değiş tokuşlar, mitler ve tasnif sistemlerini analiz edebiliriz” (Levi-Strauss, 1997, s.17).

Tarihsel bireysellik söylem tipleri ayrımı ya da biçimler ayrımını yaparken edebiyat ve siyaset geçmişe yönelik bir hipotezle ve bir biçimsel analogiler ya da semantik benzerlikler oyunuyla ancak ortaçağ kültürüne ya da klasik kültüre uygulanabilen en yeni kategorilerdir. Yöntem olarak dağınık olayları bir araya getirmek gereklidir. Birbiriyle karışık ilişkileri vardır ancak bilinen karakterleri de değildir (Foucault, 2019, s.35). Foucault’un söylemlerini; farklı nesnelerin dönüşümlerini, eşitsizliklerini kopukluklarını süreksizliklerini söylemler belirlemektedir. Hukuk biliminde, teolojide, doktorların tanısında farklılaşan nesneler ayırma ve bastırma ölçütleriyle bölünmüş nesnelerin eşitsizliği, kopukluğu onların süreksizliklerini kenara alan iç süreksizliği tanımlayan kurallar meydana gelecektir. “Güney Amerika’daki Cashinahua Kızılderilileri arasında, popüler anlatının içselleştirilmiş kuralları ya da pragmatikliği öykü anlatıcısının başında kendisini Cashinahua adıyla tanımlayıp böylece kabinedeki yerini ve dolayısıyla kendi konuşma hakkını ve dinleyicilerin dinleme sorumluluğunu doğruladığı kalıcı formüllere bağlıdır” (Connor, 2015, s. 43).

İfade etmenin gerçek sürekli bir karakter belirli bir stiliyle nesneleri, zihindeki soyut ve genel tasarımıyla kendini belirgin duruma getirir. Betimsel ifadeler serisi olarak yapılanmaktadır. Betimsel ifadeler ahlaksal tercihlerin, ilgili kararların, kurumsal yönetmeliklerin, öğretim modellerinin bir bütünü olmaktadır. Betimsel bütünün herhangi bir durumda diğerlerinden ayrılamayacağını ve betimsel ifadelerin belli bir alanın (tıp ve hukuk gibi) içinde oluşan dile getirmelerden biri olduğu saptanmaktadır. Foucault’un yaklaşımında, süreksizlik, kopukluk, eşik ya da sınır biçimini, söylem alanındaki ifadeleri ve bu ifadeler arasındaki ilişkileri tanımlamak gereklidir. Tıp, hukuk, dilbilgisi... gibi her alanda binlerce yıllık sürekliliklere ait ifadeler vardır. Çağdaş bilimler yeniden gruplandırma nedeniyle kendilerine ait geçmiş söylemleri konusunda yanlıgı içindedirler. Bu durumda farklı zaman içinde yayılmış ifadeler, aynı nesneyle bağlantılı bir birlik oluşturabilirler. Adını veren, onu bölen, tanımlayan, açıklayan, gelişmelerini anlatan, çeşitli bağlantılarını gösteren, onu

yargılayan ve tanımlananın kendi söylemlerinin bütününden oluşmaktadır (Foucault, 2019, s. 47).

Tek bir figürde birlik olup, oluşum sağlamak için ve belirli bir zaman süresince, bireysel eserlerin ötesinde, kesintisiz tam bir metinmiş gibi göstermek için, çok farklı seviyelerden ve çok heterojen işlevleri olan ifadeler oluşmaktadır. Yapı ve kullanım kuralları bakımından birbirinden ayrılan, birbirini tanımayan, birbirlerini dışarda tutan ve mantıksal bir yapının birliğinin içinde olamayan kavramlar vardır. Birbirine bağdaşmayan temaların aktiflik kazanmasına ya da farklı bütünlerin içinde aynı temanın olmasına izin veren, çeşitli stratejik olanakları vardır. Bu dağılmaların kendilerini betimleme düşüncesi örgütlenemeyen bu öğeler arasında bir düzeni tespit etmektir.

17. ve 18. yüzyılın tıbbi tanımları ve tanımlara bağlı olan nesne, hukuksal karar ya da polisiye nesneyle benzer değildir. Bütün nesneler Pinel'den ya da Esquirol'dan Bleuler'e değiştirilmiştir. Ard arda gelen görünüm sistemlerinde ortaya çıkan ilişkiler ortak görevde sorumludur. Ayrıca birbirine bağlı ve ayrı dönüşümleri olmayan tekrarlama biçimleri analiz edilir. Bilim ve felsefe tarihinde olduğu gibi çıkarım bağlarını yeniden kurmak ve dilbilimcilerin çeşitli tablolar meydana getirmek yerine dağılım sistemlerini belirleyecektir. Dağılım sistemi öğeleri; nesneler, ifade biçimi, kavramlar, tematik seçimlerdir. Bu öğelerin bağlandıkları koşullara oluşum kuralları denmektedir. Birbirinden kopuk bölünmenin içinde var olarak devam eden dönüşmenin ve dağılmanın koşulları oluşum kurallarıdır. Bu oluşum koşullarında çözümlemeler yapılmalıdır. Bölünemeyen temel önceden anlaşılması kolay olmayan sona doğru gitmektedir.

Foucault'a göre, rasyonelliğin ilerlemesi ve bilimlerin amacı, zaman süresince düşüncenin devamlı ilerlemesi, bilincin farkında olması ve gelişmesi, dışarıdan etkilenmeden kendiliğinden yeniden başlamasıdır. Tamamlanmamış ancak sürekli olan hareket daima net bir şekilde kaynağa geri dönüştür. Sonuç, tarihi aşarak, analiz için ayrımsız içeriğiyle bağımsız yeni bir alan açmıştır.

Nesnelerin oluşumunda, zamanın ilerleyişinde nesnelerin sayısı fazla, yeni, değişken ve bir kısmı da yok oluş içindedir. Fazla sayıdaki nesnelerin kayıtlı bulunduğu kütüklerden her birine isimleri yazılmıştır. Tümdengelimli olmayan sisteme göre, boşlukları olan ve olmayan parçalanmış alanı oluşturmak için yan yana konumlanırlar ve birbirlerini izlerler. Öncelikle kütüklerin ortaya çıkışının gösterilmesi ve çözümlenmeleri için kavramsal kodları ve teori yaklaşımlarına göre rasyonellik seviyelerine de bağlı olarak çıktıkları yeri göstermek

gerekir. Bu ortaya çıkışlarda ilk biçimleri farklı toplumlarda dönem ve söylem biçimlerinde aynı değildir. 19. yüzyılın psikopatolojisinde grup, iş çevresi, aile vb kural gücü taşımaktadır, yön değiştirmeye duyarlıdır ve açıklamanın sorumluluğunu alanlara geçirmektedir. Bu çağda yeni oluşum biçimleri de başlamıştır. Sanat, cinsellik ve ceza kendine ait kurallar ile ilk kez psikiyatrik söylem için belirleme, tanımlama ve analiz konusu olmuştur. Söylem bu koşulda ilk farklılaşma alanlarında, bu alanlarda görülen mesafelerde, süreksizlerde kendi alanlarını sınırlandırarak, tanımlama ve nesne konumu vermeyi sağlamaktadır. Tıp 19. yüzyılda deliliği nesne olarak belirleyen, gösteren, tanımlayan büyük ve önemli görev alanıdır. Ancak hukuk ve ceza hukuku, dinsel otorite, edebi ve sanatsal eleştiri gibi alanlarda nesne olarak ayırt edilmiştir. Bilincin durumu eylemlerin yönünü bireylerin bilgisi kadar konu olarak yorumlanmıştır.

Belirleme ölçütleri incelendiğinde, nesneler, kendilerinden ayrıldıkları karşı karşıya oldukları ya da bağlandıkları, birbirinden türetildikleri dizgelerdir. Yetersiz bir tanımlama olsa da 19. yüzyılda ruh; bağımlılık ve iletişim biçimleriyle birbirine bağlanmış olan organlardan var olan beden; evrelerin doğrusallığı, izlerin karışıklığı, yeniden canlandırmaların toplamı ve kısır döngüler olarak bireylerin hayatı; karşılıklı yansıtma sistemleri ve döngüsel nedensellik alanı olarak birbirine bağlayan nöropsikolojik alandır. Belirleme ölçütlerinin ortaya çıkışında sınırlama planların analiz edilme biçimleri psikopatoloji söyleminin dökümünü yaparak sınıflandırdığı kelimeler ve cümleler içinde sınırlamayla nesneler oluşturamaz. Söylem, oluşmuş nesnelerin kaydetme şekli olarak konumlandırıldığı yerden tamamen farklı oluşum içindedir.

Söylemler, nesnelerini kendisiyle oluşturmasıyla gerçekleşir. Bu oluşumda, sınırlanma dâhil olmak üzere özelleşmeyle meydana gelen ilişkilerin tamamıyla sağlanmaktadır. Burada diskursif bir oluşum; eşzamanlı ve sıralı doğuşlarla ve birbiriyle ilişkilenemeyen nesnelere ortaya çıkış ilkesinin bulunuşu gösterilmektedir. Söylem nesnesi ortaya çıkması için, farklı kişilerin onun hakkında söylemlerde bulunmaları, tarihsel koşullar, başka nesnelerle birlikte benzerlik, yakınlık, uzaklık, farklılık, dönüşüm ilişkilerini oluşturan şartlar gerekmektedir. Söylem nesnesi karmaşık ilişkiler içinde var olmaktadır. Bu ilişkiler ekonomik, sosyal kurallar sistemi, davranış şekilleri ve sınıflama arasında gerçekleşir. Fakat nesne incelendiğinde bu ilişkileri görebiliriz ve nesnelerin içyapısını da oluşturmazlar. Dışsallık alanı denilen noktada nesnelerin yanında olmak, heterojenliğini belirlemek ve ayrımlarını oluşturmak durumundadır. Bu ilişkiler her söylem nesnesinden bağımsız olmaktadır. Söylemsel ilişkiler söyleme dâhil olmayıp söylemin dış alanında bulunmaktadır. Söylemin meydana getirmek gerektiği ilişkiler bağlamını belirlemektedir. Söylemsel pratik,

kendi özelliği içinde belirten kurallar bütünüdür. Ayrıca düşünsel, sınıflanabilir nesneler bütünü sürekli yenilenerek oluşum sisteminde kalmaktadır. Nesneler; sınırlanabilir olmaları, çözümlenir ve özelleşir olmalarıyla bağlantılıdır. Söylem, kendisine özgü karışıklığı ve yoğunluğu içinde orta çıkmaktadır. Nesneler, ortaya çıkış şartlarıyla kuralların tamamına geri döndürülmesiyle belirginleşir. Sözcüklerin incelenmesi, konuşan öznelerle ait anlatımı ya da söylemlerin semantik yapısını tanımlamaktır. “Yinelemenin çoğaltımın, temsilin; ya da tekrar olasılığı ve kendisinin dışında yer alan yaşamdan çıkış olan uzamda değişiklik uzamında bir araya gelir” (Harrison, Wood, 2011, s.997).

Foucault, kelimelerin ve şeyler’in belirsiz yapısını, kelimelerin belirgin, gözle görülür ve canlı sıralanışının; söylemin, bir bağın ya da bir gerçeklik ile bir dilin söz zenginliğinin karmaşıklığıyla karşı karşıya gelmesinin önemli olduğunu söylemektedir. Söylemsel uygulamaya ait kurallar bütünü ortaya çıkmaktadır. Bu kurallar nesnelerin yönetim şeklini belirlemektedir. ‘Kelimeler ve Şeyler’ şekilleri ve verilerin yerlerini değiştirmektedir. Böylece başka bir işi ortaya koyan çalışmaları içermektedir. Söz dizinsel niteliktedir. Göstergelerin bir bileşenidir. Dizim bir zincir biçiminde gerçekleşir. Dizin, gösteren düzlemle gösterilenin eşanlı bölümlenişinden oluşmaktadır. Dizinde çözümleme problemi vardır. Dizin kestiye uğramaz ve ilerlemektedir. Eklemler olduğu için anlamı aktarmaktadır. Dizgelere evrensel olarak eklemler bir söz resimaltı yazısı eşlik etmektedir. Bu söz onlara yoksun oldukları kesintililiği sağlamaktadır (Barthes, 1993 s.59). Söylemler, nesneleri sistematik bir şekilde meydana getiren uygulamalardır. Söylemler, işaretlerden oluşur ve bu işaretler şeyleri göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle, gösterilmeli ve betimlenmelidir.

Bir alanın statüsü bilgi, kurumları, sistemleri ve pedagojik kuralların benimsendiği ilkeleri içermektedir. Bilginin uygulanması ve yokluğunda sınırların olamayacağı şeklinde denenmesi hakkını veren yasal şartlar da bulunmaktadır. Kendi statülerine sahip olan, başka birey ve gruplarla farklılaşmayla ilişkiler sistemi oluşmaktadır. Bu alanlarda toplum tarafından kabul edilen kişiler işlerini yaparak rol sahibi olurlar. Toplumun sağlığını, hakkını, acıyı engellemeyi ve toplumu tedavi etmesiyle tıp statüsü örnek verilmektedir. Tıbbın söyleminde, kendilerinden edinilen söylemin kaynağı ve uygulama noktasının kurumsal yerleri hastaneler, kütüphaneler ve laboratuvarlardır. Bu yerler sosyologlar, coğrafyacılar tarafından üretilebilen istatistik bilgilerin bütününe kapsayan dökümanter alanlardır. Böylece belgenin önemi artmıştır. Foucault’a göre; bilgi algısal mesafede kurulmaktadır. Rasyonelliğin geleceği ve bilimlerin gayeliği, zaman süresince düşüncenin uzun, sürekli işi, bilincin uyanışı ve ilerleyişi, kendiliğinden sürekli olarak yeniden başlamasıdır. Sürekli olan hareketi, her zaman net bir

kaynağa geri dönüş ve sonuçta tarihsel-aşkın bir tema; analiz için ayrımsızdır ne içeriği ne de verilmiş sözü olan yeni bir alanda bulunduğundan, ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Foucault, 2019 s. 56).

Bakış açıları, içerikler, tanımlama biçimleri, tümevarımcı ya da mümkün olan akıl yürütmeleri, nedenselliğin çeşitlerinin yeniden yapılanması yönüyle anlaşılmaktadır. Önceden yapılmış betimlemelerin birleşme noktasıdır. Algısal durumlara, bilgi ağı içinde istatistik verileri, genel teorik önermeleri, projeleri, sözlü iletişim ya da yazılı dökümantasyon sistemini dâhil etmek gerekmektedir. Sentezin sözlü açıklaması ifadedir. İfadede, olguyu söylemde görmeyiz. İfade öznelliğin farklı durumları için düzenlilik alanı gerekli olmaktadır. Anladığımız söylem, süreksizliğinin belirlenebildiği bütündür. Farklı yerler ağının kendini ortaya koyduğu bir dışsal alanıdır.

Arkeoloji, ifadenin kendi seviyesini, dile getirilmelerini, tercihlerle dönüşümlerin seviyesini, var olan ve deneysel yaklaşımla yeniden yapılanma kurallarının ortaya konmasını, söylemin var olmasını ve yok olup başkasının yerine geçtiği düzlemi tanımlamaktadır. Arkeoloji, yenilenmedir ve değişiklikleri tanımlamaktadır. Oluşum sistemindeki bir varoluşun yok olması dönüşümün analizini gerektirmektedir. Arkeoloji, bilgiler arasındaki farklı kuralların ilişkilerini ve dönüşümlerinin sistemini sunmaktadır. Arkeoloji dönüşümü analiz etmektedir. Söylemsel oluşumda dönüşümlere kopma denir. Michel Foucault Fransız Devrimi'nin, tüm söylemlerde etkisi olduğu görüşündedir. Foucault, aynı olan tekrarlamalarda problem görmektedir ve değişim düzenli olarak şekillenmektedir.

Arkeoloji, analizi yaparken benzerlikleri ve ayrışmaları, sıralı gelişleri, birbirine yansımaları, denk gelmeleri, dengelenmeyi ve süreksizliğin alanını betimlemektedir. Her dönüşümün kendine özel akışı vardır. Söylemsel uygulama olmadan bilgi olmaz. Bilimin var olması için öğeler toplamına ihtiyaç vardır. Bu öğeler toplamına bilgi denilmektedir. Arkeoloji, pratik-bilgi-bilim doğrultusunda bilgide bağlandığı alanda bulunmaktadır. Bilgi; düşünceler, yalanlar, anlatımlar ve siyasi yaklaşımlar olabilir. Bilginin oluşum noktasıyla bilim kendini gösterir. Arkeoloji de bilimsel alan bulunur ve süreç içermektedir. Bilimsel söylem, biçimsel kurallarla, arkeolojik normlarla önermelerin temel ilkelerini karşıladığında yapılarını ve dönüşümlerini tamamlamış olmaktadır. Böylece kendiliğinden biçimsel yapısını kurmaktadır. Foucault bu durumu biçimsel eşiğini aştı demektedir. Arkeoloji, zaman içindeki sıralı gelişleri, bağlantılı, karşıt ya da birbirini içine alabilen öğelerin gerçekleşme şartlarını ortaya koymaktadır. Matematik biçimselleştirme, epistemolojik ve bilimsellik eşiğini aşmıştır. Tarihin ilk matematikçilerin eylemlerinden başlayarak, bütün tarih süresince tekrar edilmiş,

sadeleştirmek için yeniden incelenmiş olan bir idealliğin varlığı olarak görülmüştür. Matematiğin tarihsellik görüşü olması gerekenden daha az bir tarihsel olay olarak araştırılmıştır. Matematik bilimsel olarak örnek olmuştur. Epistemolojik sınırını geçerek biçimsel çalışmalar ve ispat edilen amaçlarla bilimsel söylemler sunmuştur. Episteme kapanmayan sonsuz ilişkiler alanını kendinde tutmaktadır. Episteme değişimlerin, denk gelmelerin ve dengelenme hareketlerinin tamamıdır. Bilimlerin varoluşunu gerçekleştirir. Çözümleme yapan birey, özneyi incelemektedir. Bir eserin, arkitektonik çözümlemesi yapılırken, psikolojik ifadelerinden ayırıştırarak öznenin karakteri belirlenir. Öznenin, söylem düzeninde ortaya çıkışı ve fonksiyonu çözümlenir. Özne söylemi değişken ve karmaşık yapıdadır. Foucault özneyi merkezde tutmuştur. Foucault, tarihsel açıdan da fenomenoloji, yorum bilgisi ve pro-Marksist yaklaşımındadır. Öznel tecrübelerin insan yapısının teorik olarak açıklanan evrensel yapılarla açıklanamayacağını ve tarih içinde ihtiyaçları karşılamak üzere geliştiğini bu nedenle de tekil özellik gösterdiğini düşünmektedir. Fenomenolojik yaklaşımda öznenin deneyimleri nasıl yaşadığını açıklayan diğer yaklaşımdan farklılık göstermektedir. Foucault, öznel tecrübelerin sorunsallaştırmalar şeklinde işleyip geliştiklerini iddia etmektedir. Foucault kendi yapıtlarına bu sorunlaştırmaların tarihi demektedir. Bilimsel bilgi ya da siyasi bilimler gibi söylemsel uygulama alanlarının doğru ve yanlış davranış olarak nitelermeleriyle sorunsallaştırmayı tanımlamaktadır. Sorunsallaştırma, düşünce nesnesi olarak konumlanmaktadır. Düşünce Tarihinde; deneyimi ve onun öznesini doğru ve yanlış kavramlarının kurduğunu söylemektedir. Bireyin özne olarak oluşturduğu tüm eserler, konuştukları ve davranış şekillerinde düşünce ortaya çıkmaktadır. İnsan varlığı, deneyim anlamında düşünen ve düşünülmesi önemli olan sorunsallaştırılan normları içermektedir. Foucault; sorunsallaştırmayı, bilgi, iktidar, etik yönleriyle değerlendiriyor. Bilgi; belirli kuralları, kavramları ve gerçekleri olan bir alandır. İktidar alanı da aynı şekilde kuralları vardır. Kişi, bilgi ve iktidarla ilişki kurmaktadır. Bilgi öznesi, iktidar öznesi ve kendi eylemlerini etik öznesi olarak kurulan ilişkide davranışların etik boyutu sorgulanmaktadır. İktidar ilişkilerinde, tarihsel deneyimlerin oluşturduğu normların doğru ve yanlış değerlendirmesi yapılarak hastaların ve suçluların toplumdan ayrılması düzenini kurmaktadır. Bireysel olarak da tarihsel bir deneyimle öznenin kendini tanımlaması ve kabul etmesidir. Foucault, bu üç yaklaşımın birbiriyle ilişkili olduğunu söylemektedir. Doğru ve yanlış değerlendirmesine de hakikat oyunu tanımlamasını yapmaktadır. Kişi kendisinin tarihsel olarak ontolojisini yapabilmektedir. Etik kelimesi, insanın kendisiyle kurduğu ilişkiyi anlatmaktadır. Foucault'un sınır-tutumu; tarihin içinde gerçek olanla, kimliğimizin koyduğu sınırlarla bu sınırları değiştirmek için gösterilen gayret arasındaki mücadeledir. Kendimizin tarihsel bir ontolojimizi

yapmamız sınırlarımızı aşabilmek gayesidir. Öznelliğin kritiği bilginin ve işlevin yapılarının, kendi yaptığımızın, düşündüklerimizin, söylediklerimizin öznesi olarak kurmamızdır. Birey, bilgi, iktidar ve etik doğrultusunda özne konumundadır ve deneyimlerini oluşturmaktadır. 17 yüzyılda olumsuz sınırlayıcı olan iktidarı; Foucault, iktidar biçimini üretken, yaşamı kolaylaştıran, yaşamı genişleten pozitif olarak biyo-iktidar olarak tanımlamaktadır. Biyo-iktidar disiplinci bir iktidardır. İnsan bedenini disipline eder, yetenekleri geliştirir ve verimli olmasını sağlamaktadır. Nüfusun biyo-politiği olarak tanımlanan diğer özelliği, üretim gücü, emek gücü olarak bedenin kullanılmasıdır. İktidar, insan bedenini güçlendirmeyi amaçlar ve sınırlayıcı değildir. Foucault'ya göre bir toplumun modern olmasıdır. Biyo-iktidar normalizasyon toplumu oluşturmuştur.

“Liberal ve Marksist çözümleme yöntemlerinin aksine, bir ekonomik olmayan iktidar çözümlemesi önerilmektedir. Soykütüp diye tanımladığı bağlantıyı kurmuştur. Foucault, geleneksel avangard çalışmaları yöneten normlardan radikal bir kopuş önererek, izomorfik olmasa da belli kültür ve politika ‘öncülük’ biçimleri arasındaki geçişler üzerinde durmaktadır. Bilginin biçimleriyle ilgili global akılcılığı belirleyici kabul etmiştir. Bu yeni bilgiler kümelenmesi de, avangardın varsayımlarına temelden karşıdır” (Harrison, Wood, 2011 s. 998).

Foucault'a göre devlet, özneleri bireyleştirmektedir. Birey eylemde bulunarak cevap verme hakkına sahiptir. Öge ve özgürlük, iktidarla ilişkilidir. İktidar, özgür özneler üzerinde işlev görmektedir. Özgür birey, farklı tepkiler sunabilmektedir. Eğer iktidar tek yönlü olsaydı özne iktidar ilişkisi kurulamazdı. Özgürlük pozitif bir özelliktir ve iktidarın işlemesi için çok önemlidir. Özne engelleri aşmak için güçlerini kullanabilmektedir. “Foucault'ya göre etik, özgürlüğün düşünülerek yapılan bir pratiği, özgürlükse etiğin ontolojik koşuludur” (Foucault, 2000, s.236). Özne bilgi ve iktidar açısından birbiriyle hakikatler ve sınırlarla deneyim edinirler. Foucault tarihsel yaklaşımda soybilimi savunmaktadır. Soybilim, kimliği çözmeyi ve ayrıştırma amacındadır. Bu nedenledir ki, tarihin içinde var olan kimlik ve sınırlar da aşılabilmektedir. Foucault sadece sanat ve kültür sorunlarını ele almamıştır, fakat ortaya attığı kuramları kültür ve sanat çalışması hakkındaki düşüncelerin merkezinde yer almıştır.

Foucault, Derrida, Lyotard veya Deleuze gibi yazarların, bir değer olarak realizmi eski felsefe kavramlarından mimesis içinde değerlendirmişlerdir. Realizm/modernizm tartışmasını, temsilin ideolojik etkilerine yönelik Platoncu bir eleştiri yaklaşımıyla yeniden yapılmıştır. Eski felsefe içeriğinde, tartışılan konular – ki genelde politik konulardı-metafizik ya da anti metafizik özellikler kazanmıştır. Post-yapısalcılığın sonuçlarını tam

anlamıyla değerlendirmek için, özellikle bu eserleri, ideoloji kuramı alanı içerisinde görülmelidir (Adorno, Lucacs, Bloch, Benjamin, Brecht, Jameson, 2018, s. 296).

Foucault'un "Özgürlük eylemi, bir sanat ve varoluş estetiği biçimindedir" görüşünde öznenin, kendini yönlendirmesi, kendi davranışlarını yapılandırması, yaşamına nasıl biçim ve yapı vereceğine karar verebilmesi belirtilmiştir. Modern insanın davranışı, soybilimi yaparak kendini yaratıcı biçimde yeniden oluşturmaktır. Bireyin, güç geliştirme çabasında kendiyi kurduğu her ilişki toplum için uygun olmayabilir. Soybilimsel analiz, eleştirel analizdir.

Foucault, Bilginin Arkeolojisi'nde, yeni tarihçiliği açıklamıştır. Foucault, tarih tanımlamasını şöyle yapmaktadır: Global tarih, medeniyetin tamamının biçimini, bir toplumun –maddi ya da tinsel- ilkesini, bir dönemin tüm olgularında ortak olan değeri, bu olguların birlikteliğini belirleyen kuralları oluşturmaktadır. Yeni tarih sınırları, kronolojiyi, özgüllükleri sorunsallaştırarak ön doğruları sorgulamaya açmaktadır. (Foucault, L'Archeologie du savoir, s. 17-19).

Foucault, 1971 yılında 'Soybilim, Tarih' makalesinde, soybilimin gri olduğunu söyleyerek Nietzsche'nin alıntısına gönderme yapmıştır. "Teori gridir" söylemi soy bilimin belgesel olduğunu, olayların tek ve tarihin olmadığı düşünüldüğünde duygu, bilinç, beden ve aşkta olduğuna dikkat çekmektedir. Böylece Foucault, tarih ve soy-bilim arasında farklılık olduğunu savunmaktadır.

Foucault'un soykütüğü kuramı, evrensel entellektüellin gücüne karşı kurumların egemen olduğu "iktidar-bilgi" ağlarındaki etkinliğini kabul etmiştir. Toplumsal sorunlarla ilgili olduğu kadar onlara yönelik global çözümlere karşı da tedbirli olan kuşak açısından bir kültür çalışması gündemi olmuştur. (Harrison, Wood 2011, s.1039)

"Soybilimin nesnesi, köken arayışında değildir. Herhunft- yani bir şeyin geldiği yol, eskiye dayanan bir grup aidiyeti- ve entsehung- yani ortaya çıkış ve güçlerin sahneye girişi- olarak görülmelidir" (Foucault, 2020, s.281).

Burada entstehung, olayın tekilliği ve tekrarıdır. Normlar bireylerin kurallara uymasını sağlamıştır. Toplumda şiddet kabul edilmediği için yeni kurallar gelişmiştir.

Foucault bu sisteme "dispositif" demektedir. "Dispositif"ler Foucault'a göre söylemler, kurumlar, mimari biçimler, düzenleyici kararlar, yasalar, idari tasarruflar, bilimsel, felsefi, ahlaki önermelerden oluşan heterojen bütünler; bu söylemsel ve söylemsel olmayan öğeler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu sistemlerdir" (Foucault, 2019, s. 18).

Dispositif'ler bilgi sınırları içinde işlev görmektedir. Üretim, birikim dolaşım işleyişiyle iktidar bağlamında ilişki yürütmektedir. Dispositifler insanın kurallara uymasını sağlamaktadır ve insanlara kendileri hakkında gerçekler dayatır. Modern çağda, bilgi-iktidarın eklemlendiği, iktidarın bilgiye, bilginin iktidara bağlı olduğu bir düzen vardır. Öznellik, kişilik, bilinç kavramları geliştirilmiştir.

Belirlenebilen farklı ortaya çıkışlar aynı anlamın birbirini takip eden görünümleri değildir; birbirleriyle örtük olmanın sonucunda bunların hepsi birer ikamenin, yerine geçmesidir. Soybilim ve arkeoloji birbirine bağlı dayanaklılardır.

Michel Foucault, Yunancayı iyi bilmektedir. Foucault, Yunanca metinleri ezberden alıntılamıştır. 1970 tarihinde Collège de France'ta Bilme İstenci başlıklı verdiği derste; "bütün insanlarda doğaları gereği bilme arzusu vardır" cümlesini analiz etmiştir. Tüm analizlerinde "Bilme istencinin morfolojisi için fragmanlar" temasının olacağını söylemiştir. Bilme istencinin teorisini ihtiyaçlara uygun olarak incelemiştir. Tarihsel analizler süresince, bilimsel söylemlerin o döneme kadar geçerli olan kurallarda temellendiğini vurgulamaktadır. İncelenecek olan malzemeleri saptamıştır. Bu çalışmalarının neticesinde, hakikat söyleminin yasa söylemi içindeki görevini belirleme ve etkilerini sunma amacını içermektedir. Önemli olan, hakikat arzusunda, gerçek olan çabaların ve tahakküm ilişkilerinin ortaya çıktığını biliyor olmaktır. Hakikat istenci denildiğinde, doğruyu isteyen tercih eden istenç mi ya da doğruluk yanlışlık düzenini kuran radikal istenç mi sorularının cevapları aranmıştır. Foucault'un kendisinin oyun dediği; bilme, hakikat ve bilgi arasında oluşumu analiz etmiştir. Foucault, epistemoloji tarafından sunulan tarihsel inceleme araçlarının yeterli olmaması nedeniyle, önemli noktaları belirlemiştir. Bilme istenci ve bilgi biçimleri arasındaki ilişkilerin ayrıca özneye gönderme yapmadan bilgi analizi yapılamaz.

Yunan tarihçilerinin kazandırdıkları metinlere gönderme yapmaktır. "Dünya-içi (intra-mondain) oyun olarak nitelediği şeyi, yani kişi oyununu, dünyayla girilen toplumsal ilişkiyi, dünyanın görünümüyle temas halindeki insanların oyununu koyar" (Foucault, 2000, s.45).

Tarihsel bilme fenomenlere dayalı olduğu olumlama istenci bulunduğunda, bilme istencinin fenomenlerinin ortaya koyduğu otonom ve ideal tarihe ulaşılmış olunacağına değinmiştir. Foucault, baskı süreçlerini açıklanmasını ve diğer önemli yaklaşımları dersinde analiz etmiştir. Bilme konusunda doğru yanlış söylemlerin istenç tarihini tamamen bir doğru ve yanlış düzenini belirtmeye yönelik istenç tarihini ortaya koymanın, bu istenç tarihinde her

zaman yenilenen merkezi bir dönem olduğunu düşünmüştür. Tüm bunların anonim öznenin olmayıp hükmeden düzenden gerçekleştiğini savunabilmeyi sorgulamıştır. Bu açıklamaları ve soruları hakikat oyununda zorlamalar ve tahakküm sistemine yerleştirir. Tüm insanlar bilme arzusundadır bu nedenle felsefe önemlidir. Felsefe kendi oluşumunu açıklamak için bilme arzusunun çıkışından itibaren nasıl kaybolduğunu gösterme amacındadır. “Bütün insanlarda, doğaları gereği, bilme isteği bulunur; duyumlara yol açtığı için haz elde ederler. Duyumların sağladıkları yararlar vardır, insanlara haz verirler. Bu en çok da görsel duyumlar için geçerlidir”. Aristoteles’in bu düşüncesiyle Foucault, Aristoteles’i felsefenin kurucusu niteliğinde görüldüğünü belirtmektedir. Düzenin içinde var olan, düzenin tamamı üzerinde köken ve oluşumu üzerinde söz söyler ve etkilenimde bulunmaktadır.

Foucault, Descartes’in; hakikate ulaşma arzusunu belirttiği şüphe duymanın nedenlerini içeren metniyle, Spinoza’nın, “Anlama Yetisinin İyileşmesi Üzerine” metninde yaşamda kazanılanların güvenilmezliği ve iyiye sahip olmanın mutlak olmadığını konu alan metnin, felsefi operatör olduklarını belirtmektedir. Söylemlerin tutarlılığı, kesinliği, doğruluğu bilimselliği yönü dışında varoluş ilkeleriyle epistemolojik işlemci olabilecek bilimsel söylemlerde vardır. Bilimsel söylemlerinin mümkünlüğü, aksiyomları ya da postulatları, kullanılan işaretler ve kullanım kuralları dışında varoluşunun ilkelerini belirtirler. Saussure’ün dilbilim dersleri ve Linnaneus’ün, bitkiler konusundaki metinleri örnek verilmiştir. Bu metinlerin, dizgisel olarak bölünerek sistematik incelemeyle betimlemenin mümkün olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bilimsel metnin nesnesi, kendi olanağının koşuludur ve yapının kendisidir. Aristoteles’in metninde bir bilme arzusu vardır, evrensel ve tüm insanlarda bulunur ve bu istek doğa tarafından verilmiştir. Bu düşüncelerine, Aristoteles kanıtlar sunarak tezlerini savunmuştur. Olayların görünürlük elde ettiği göstergeler felsefe için olağandır. Semeion, kanıttır. Aristoteles, semeionu akıl yürütmeye tekil durumunun varsayımsal konumda genel unsurun altında bulmaktadır. Tekil durumun doğruluğu, genel ilkenin doğruluğunu sağladığını ifade etmektedir. “İmgelerin zarafetine yönelik yenilenmiş bir saygı ve diğer yandan dilin kesinliğine yönelik yenilenmiş bir inanç, söylemin somut bir şekilde resimleştirilip başka temsillere karşı sınanabilecek dünyaları ve halleri yansıttığı anlayışı olacaktır” (Harrison Wood, 2011, s. 1135).

Duyumların ve duyumlar arasındaki görsel olanların hazzı sebep oldukları durumda doğal kendinden olduğunu herhangi fayda sağlamakla ilgili olmadığını kanıtlar. Bilgiden duyuma ve sonuç olarak görsel duyuma geçilmektedir. Duyum ve duyumun verdiği haz bilme arzusunu oluşturmaktadır. İkinci durumda bilme arzusu doğadan gelir kendi başına haz sağlar ve fayda eylemi dışındadır. Duyumun yararsızlığı doğadan gelen özellik gibidir. Agapesis

kelimesiyle açıklanan son durum, görevin yapılması, gerekli bağlılığın kurulması, hak verilmesi ve memnun olunup önem verilmesidir. Agapesis, memnuniyete ve mutluluğa duyum bilgisidir, haz ile birliktedir. Duyumdan edinilen haz duyumu bilgiyi oluşturmaktadır. Aristoteles, Anima’da duyum etkinliktir ve ruhun etkinliğidir görüşündedir. Etkinlikle duyum niteliksel bilgi edimidir. Haz bilginin doğru olmasıyla bağlantılıdır. Aristoteles’in Nikomakhos’a Etik’te tekrar görebiliriz. Nesneler, gerçek niteliklerdir. Aristoteles’in kanıtına göre, bilgi veren duyu vardır ve hazzı bu duyu gerçekleştirir. Haz veren duyu görme duyusudur. Diğer duyuların yol açtığı haz sınırsız olduğundan olumsuz tepkilere neden olabilir ama görmenin verdiği haz, gerçek bir hazzır. İnsanın hafıza ile akıllı olması, işitebilmesiyle öğrenebilmesiyle bazı canlılardan ayrılmaktadır. Diğer farklılığının tekhne (sanat) ve episteme (bilim) olduğu belirtilir. Tekhne ve episteme, deneyimden edinilen kavramlarla evrensel nitelikte hafızanın temelini sağlamaktadırlar. Deneyim olayları tanıyabilir ve durumları kavrayabilmektedir. Sanat ve bilim genel ilkeler koyar, ancak bu genel ilkelere dair kuralları, şemayı ve uygulama ilkesini vermez. Sophia üçüncü farklılıktır evrensellik kazanımıyla özün ve nedenin bilgisidir. Bu bilgi en yüksek konumda olan bilgidir. Uygun şartlarda etkinlikte haz’da bulunmaktadır.

Kendi yararsızlığından haz aldığında, teorinin imagesi olduğunda haz eşlik eder. Agapésis’de memnunluktur. Aristoteles insan ve hayvanlara özgü farklılıklarla kanıtlarını semeion ifadesi altında açıklamaktadır. Bir yönüyle bilgi arzusunu doğaya bağlamaktadır. Diğer yönden bu arzunun konumunu ve dayanağını insanın doğasından, bilgeliğinden kendisinden başka amacı olmayan ve mutluluk hazzı veren bilgiden bahseder. Beden ve arzu yok olur, duyumun durgun ve maddi olmayan değerlerle nitelenen bilgisine doğru yönelen eylem tüm oluşum süreçlerinde bilgeliğe ulaşma istencidir. Bu eylem tamamen felsefedir. Felsefe bilme arzusunu içermektedir. İlk andan itibaren tüm aşamalarda doğası neticesinde teori ile aynı eksende bulunmaktadır.

Foucault’a göre Yunan tragedyasında, Aiskhylos ve Sophokles bilme istencinde değildir. Persler’de, Trakhisli Kadınlar’da kraliçenin rüyası, Darius’un gölgesiyle Kentauros’un Daineira’ya söylediği kehanetle Herakles sihire maruz kalır. Bu örnekler arzulanan bilme sakınılması gereken bilmedir. Bu bilme kişileri göremez kılar, bakışlarıyla göremezler ve yok eden bir bilmedir. Foucault sorgulamaktadır; erdeme sahip olduğumuz için iyi bir doğamız varsa neden öğrenelim. Bilgi satılır mı? Zenginliğe ait olur mu? Paranın evrenselliğine kapılan meta olur mu? Ancak Aristoteles ilk aşmada bilgiyi duyum seviyesinde konumlandırarak arzuyu bilginin içinde tutmuştur böylece bu soruları gidermiştir. Bilgi ve

arzu iki farklı yerde ve öznde bulunmaz. Bilgiyi arzu eden kişi zaten ona sahiptir. Arzuda dışlama, şiddet ve baskı kuvveti yoktur. Arzu ve bilme birbirlerini dışlamazlar tam tersine birbirlerini kapsarlar. Nietzsche ve Freud istenci, arzuyu bilginin dışına çıkarmalarının doğru bulunmadığını, bilgi ve bilme istenci aynı öznde olmasının gerekliliğini açıklamaktadır. Bilginin tüm hareketini tefekküre özgü bir mantığa ya da bilginin tefekkür nesnesinin zorunluluğuna göre gerçekleştirilecek olandır. Arzu, sahip olduğu etki gücüyle silinmiş olur. Artık arzu neden değil, kendisinin nedeni haline gelen, kendisinin ve kendisine dair arzunun nedeni olan bilgidir (Foucault, 2020, s. 22).

Duyumun kendisi, hakikate ulaşabilecek konumdadır. Bilgi ve arzu mevcutta hakikat eksenindedir. Bu düzlemde hakikatin olması şarttır çünkü hakikat olduğu için bilgi arzusu oluşmaktadır. Hakikat temeldir bilgi arzusunun kendinde ve kökeninde aynı düzlemedir. Bilgi ve arzunun öznesi tektir aynıdır. Hakikatle bilginin bu ilişkisi Nietzsche'ye kadar sürmüştür. Spinoza bir mutluluk arzusu ortaya koyar-bilgi düzleminde olduğunun belirtisi yoktur. Mutluluk araştırılırken doğru fikre ait mutluluk bulunur. Bilmenin yollarını araştırılmaya başlanır. Aristo'ya ters durumdadır. Mutluluk ve doğru fikir birbiriyle bağlantılıdır. Bu noktada bilme istenci oluşur. Nietzsche'de bilme arzusu yasadan kurtarma amacındadır. Bilmek yaşamak demektir, ilerlemek yol almak gerektiği için de nefret etmektir. Erek yönünden sahiplik yoktur, ancak bilmenin gayesi tahakküm kurmak, üstün gelmektir. Bilginin ardında şiddetin ve arzuların var olduğu görülmektedir. İstencin çilecilik olduğunu vurgular. Bilginin sınırlarını aşmaya çabası mevcuttur. Bilgiden hareket edilmemektedir, bilginin sınırlarını dışarıdan açıklayamayız. Bilgiyi dışarıdan bilemeyiz. Foucault özünde bilgi hakkında doğrunun sadece bilginin içinde sağlanabilir olduğunu vurgulamaktadır. Tüm bu yaklaşımlar Kant'la örtüşmez.

Foucault'un bilme ile ilgili iki farklı analiz çeşidi vardır. Bilme istenci kendinden önce gelen bilginin içindedir ve bilginin gelişimini oluşturmaktadır. Diğer analizde, bilme eyleminin birbirini izleyen gelişimlerle gelişip oluşması analiz edilmektedir. Foucault bu durumu savoir adıyla tanımlamaktadır. Bilgi (yani özne-nesne ilişkisi), bilme edimi içinde gelişmektedir. Bilgi ve hakikat birbirine dayanırlar ancak iç içe değildirler. Bilme durumuna ve bilgi etkisini inceleyen tarih, geleneksel yapı, biçim ve yeti olarak bilgiyi başa koymaktadır. Geleneksel yapının tersine çevrilmesi amacı içindedir. Paradigma ile benzerlik gösteren 'sorunsal' kavramıyla bilimsel devrimler gibi olan 'epistemolojik kopma' düşüncesiyle açıkladığı süreç, bilginin doğuşu, yani üretilişidir, var olan bilgiler arasında gerçekleşen tercih değildir (Khun, 1995, s.11).

Foucault, sofistliklerle ilgili analizinde bu ekseninde analiz etmektedir. Sofistikleri bilme edimi olarak ele almaktadır. Hakikat biçimlerine ve kuralsal nitelik edinecek olan bilgi etkisi sağlayan bilme olayını analiz etmektedir. Sofistiklerin dışlanması eyleminden başlamaktadır ve sofistiğe doğru yönelmektedir. Foucault dışlama eylemini Aristoteles'te, Sofistik Çürütmeler'in ve Metafizik'in bazı bölümlerinde bulmaktadır. "Aristoteles, gerçekliği olmayan felsefedir" teorisini ispatlamaya çalışmaktadır. Filozoflar hakikatin içinde bulunurlar ve elsefenin biçimsel nedenini meydana getiren hakikatle kurulan bağıdır. Filozoflar, hakikatin sebep olduğu dayatmayla başka nedensel ilkeye yöneldiler. Herakleitosçu Ateş İlkesi, Klazomenae'li Anaksgoras ve Hermotimus'un Nous İlkesi. Metafizik'te Aristoteles bir şey ne kadar varlığa sahipse, o kadar hakikate sahiptir demektedir. Hakikat felsefenin nedenidir. Filozoflar ilkeleri belirttiklerinde varlığı ifadelendirmiş olurlar. Felsefe hayretten doğmuştur, hayret cehaleti fark edip, cehaletten kaçılmasıdır. Filozoflar, bilme amacıyla hayret etmişlerdir. Düşüncenin gereği hakikattir. Aristoteles, hem dayatma hem de rastgeliş eylemi olarak anlattığı felsefe tarihi; üç durum içermektedir. Felsefe alegorik durumdan ve pozitivist eleştiri durumundan çıkmalıdır. Felsefede dışlama yoktur. Filozof asla yok sayılamaz. Aristoteles, siyasi ve retorik bağları koparmaktadır. Bu durum eşitlik ve benzeri olmayan tarihsel diziliş demektir. Aristoteles, felsefenin tarihsel varoluş kipini bağlamıştır. Felsefi kabul edilmeyen söylemler hakikate ulaşamazlar. Foucault'un yorumuna göre bilgi teorisi ve felsefe tarihinin oluşum normları birbiriyle bağlantılıdır. Aristoteles'in sofizm incelemesi; söylemin maddiliği derecesindedir. Sofizm bir stratejidir. Söylem öncelikle kelimeler ve şeylerin sayısal denksizliği ile isimlerin sınırlılığı gibi kendine özgü maddiliği vardır. Öğeler sıralı ve yer değiştirebilir durumlarına doğrusal nitelik denilmektedir. Bir sözcük çok fazla seriye sahip olabilir. Buna da seri niteliği tanımı yapılmaktadır. Söylemin gerçek olaydan oluşması ve değiştirilemez olması olay niteliğidir. Söylemin tartışmada ve rekabette konumlanma durumu strateji niteliğidir.

Tasım, kabul edilen öncüllere sahiptir. Sofizm, doğruluğu kabul edilmiş olması önemli değildir sadece söylenmiş sözler içermektedir. Tasım öncüller ve neticenin doğruluğu arasındadır. Sofizm, sınırsız sayıda önceden söylenmiş sözlerdir. Tasım dayatmayı kabul etmektedir. Sofizm kendini ifadelendirilen stratejidir. Michel Foucault'a göre, sofizm akıl yürütmedir ancak simgelerin maddiliği seviyesinde gerçekleşir. Sofizm farklılık oluşturur. Bu farklılık nedeniyle sıralı gelen öğelerin ayrılmasına engel olmaktadır. Sofizmin bildirici özelliği yoktur ve maddilik içindedir. Gerçek olaylardan belirir, maddi nitelikler, sözcük gruplarının ve seslerin üzerinde var olur, herkes onaylamayabilir. İletişimin sürdürülmediği ve maddilik dışında kalan kişinin dışarda bırakılmasıdır. "Aristoteles'e göre de bilgide önemli

olan özne veya onun tasavvurları değildir; nesne ve onun özne üzerinde meydana getirdiği etkilerdir. Bilgi, bilene değil, bilinene tabidir. Gerek duyusal, gerekse akılsal bilgi, yani gerek duyusal varlık, gerekse akılsal varlık için geçerlidir” (Arslan, 2020, s:223).

Apofanlik nesne ile kurulan bağın sürekliliğidir. Apofanlikte, söylemin maddiliği ön planda değildir. Sofistikte gölge arkada kalandır gizli olandır. Aristoteles’e göre, sofizm bir akıl yürütme içinde gibi olmaktadır ancak komedi ve maske oyunu gibi boşluktadır. Sofiste; söylenmiş olan şey hakikidir, o halde, varlık olmayan ve yanlış olan asla söyleme erişemez. Bu tartışmada Platon, yanlış bir söylem olduğunu ya da var olanın var olmadığını söyleyen bir söylem olabilir demektedir. Platoncu teoriyle açıklanabilir. “Sofizm doğru gibi olan ama doğru olmayan söylemdir. Sofistik pratik söylem karşısında dışsallıktan ve gerçek dışılıktan –bir gölgeden- ibarettir” (Foucault, 2020, s:56).

Sofist için varlık, söylenmiş olanın varlığıdır. Varlığın maddiliği paradoksaldır. Bu maddiliğe egemen olursa da bağlantı kuramazlar ve iletemeyip ifade edemezler. Varlıktan konuşulduğu düşünülür ama hiçbir şeyden konuşulmaz. Konuşma olgusuyla varlık oluşturulur. Ama aynı anda varlık olmayanın olmaması sağlanır. Kullanılan sözcükler atıf yapmazlar. Bu paradoks dile getirilen olay ile onu dile getiren kişi arasındadır.

Herakleitos’un görüşünü kabul etmeyip, hem maddeyi kabul edip hem de onun başka şeylere dönüştüğünü iddia etmek mümkün değildir. Filozoflar, Parmenides’in görüşünde varlığın birden fazla olduğunu kabul edilirse varlıkların birbiriyle birleştirmek ve ayırmak koşuluyla, çokluğun değişiminin açıklamasına çalışmışlardır. Empedokles, Anaksagoras ve Demokritos’un, Parmenides’in varlık tanımı ve tasavvurunu kabul etmektedir. Birden fazla sayıdaki varlıkları veya varlık köklerini, varlık ilkelerini bir araya getirmek, birleştirmek ve ayırmak yoluyla da özel nesnelerin varlığını, çokluğunu, değiştirme ve oluşu açıklamaya çalışacaklardır. “Empedokles’te bu varlıkların sayısı dördür ve onlara unsurlar (elemenler) adı verilir. Anaksagoras onların sayısını sonsuz kabul eder ve onları varlık tohumları (spermeta) olarak adlandırır. Demokritos ise onları daha kalıcı bir terimle, atom terimiyle ifade eder ve Anaksagoras gibi bu atomların sayısını sonsuz kabul eder. Varoluş ve oluş probleminin maddi zeminde çözmek gayretleridir” (Arslan, 2020, s.243).

Sofistlerdeki teze göre her şey doğrudur çünkü söylenen var olmuştur. Diğer açıdan hiçbir şey doğru değildir sözcükler kullanılsa da onlar varlığı dile getirmezler. Apofantik söylem de bildirici seviyede ve ideallik işlevindedir. Söylemin maddiliğin dışlanması, bir önermenin doğru ya da yanlış olmasının koşullarını ortaya koyan bir apofantiğin belirmesi,

gösteren-gösterilen ilişkisinin egemenliği ve hakikatin belirdiği yer olarak düşünceye öncelik verilmesidir. Tarihsel gelişimleri özellikleriyle Batı bilimi ve Batı felsefesinin temelini birbirine bağlı bu dört olgu olmuştur (Foucault, 2020, s. 69).

Sadece siyasi olarak yasa değildir; önemle gerçekliğin kendisine genelleştirerek uygulanan yasadır. Bu yasalar tanrısaldir ve bizim bugünkü doğa yasası anlayışımızdan oldukça farklıdır. Çünkü bizim için doğa yasası, gözlemlenen özel bir olaylar grubunu gösteren olağan betimsel formüldür. Oysa Herakleitos'un yasası tamamen normatiftir (Arslan 2020. s. 25).

Hakikat üzerinden varlığa göre düzenlemeyle apofantik söyleme geçilmesi için dönüşümün tarihçesini yazmak önemlidir. Belirlenimler sebebiyle hakikat, yer ve zamanda belirlenebilecek olaylar doğru ya da yanlış sözcelerin konusunu belirler. Sözce, bilme eyleminde olan öznenen gelmektedir. Hakikat sözcisi belli bir konumdadır, sözcenin yanlış olması hataya neden olmaktadır. Hakikati meydana çıkaran söylem değildir ancak söylem yoluyla hakikate varılmaktadır. Hakikat tartışma alanında oluşmaktadır. Homeros'un kaynaklarında, yemin eden kişi hakikati kabul etmiş ve kendini Zeus'un hükmüne ve egemenliğine bağlı kılmış olmaktadır. "Klasik hukukta hakikat hazırda oluşmuş olan egemenlik mekânına çağrılır, ifade edilir ve ispat edilir; hakikatin ortaya çıkmaya davet edildiği yer mahkeme mekânıdır ve hakikat o zaman bu egemenliğin uygulama noktasını ve sınırlarını belirler" (Foucault, 2020, s.78).

Konum değiştirilirse; karşılaşmanın, yarışmanın, hükmün, kararın ve ödülün yaşandığı çabanın yapıldığı yer atletik ortam gibidir. Homerosçu yargılamada, dönüşümlerin temeli görülmektedir. Siyasi iktidar ile adli iktidar özdeşleşmesi, yazılı yasanın Histor'un yerine geçmesi, olayın hakikat içerisinde olmasıyla ilgili yargıdır. Böylece, atfın yazıya yapılması ve hakikatin oluşmasının birbirine bağlı olduğu bir söylem düzeni meydana gelmiştir. "Hakikat en temelde güç olarak görülmüştür. Bunlardan birincisi, yani varlığın var olduğu ve onun için var olmanın mümkün olmadığını söyleyen, ikna yoludur; çünkü o hakikatle birlikte bulunur. İkincisi, yani varlığın var olmadığı ve onun var olmasının zorunlu olmadığını söyleyen yol ise içinde hiçbir şey öğrenemeyeceği patikadır" (Arslan, 2020, s.219). Parmanides iki yol vurgusu yapsa da üçüncü yolu da ekler; varlığın hem var olduğunu, hem de var olmadığını söyleyen iki-başlı insanlar. Parmanides üç görüşü savunur varlık vardır, varlık var değildir, varlık hem vardır hem var değildir.

Arkaik dönemde adli uygulamada hakikat gelecekte belirsiz olayla bağlantılıdır. Yunan adli pratiği öznenin haklarına ve hakların hakikatine dayanmaz. Adil olanı ve adli yönden nomos'u yazılı yasasının oluşumudur. Nomos kavramı merkezli bir konum kazanmaktadır. Krinen adı verilen bu hukuki biçimden hareketle, dikaion'la, nomos'la, dünyanın düzeniyle ve sitenin düzenleniş biçimiyle ilişkili kendine özgü söylem türü meydana gelmektedir. Bu söylem türü bizim doğrularımızdan farklı olsa da, dönüşümle bizim söylemlerimiz bu türden oluşmuştur. Heidegger'in Nietzsche yorumları da bulunmaktadır.

Filozof hakikatin içindedir, oyunun başında oradadır ve etkin olarak eylemde bulunan kendisidir. Bütün tezlerinin ereği olma fonksiyonu vardır. Aristoteles felsefi söylemi; yorum ve tekniklerden ayırmaktadır. Ancak şairlerin hala yanındadır Homeros'un bilinçli bir yaklaşımla Troya'da belagat sanatı icra eden sembol ve alegorik olarak Nestor bilgeliğin, Odysseus ise kurnazlığın temsilidir. Nestor ve Odysseus, Homeros'un sembol ve alegori merkeziydiler.

Sofistliğe gelince, o da görünüşten ibaret olan ve gerçekliği olmayan felsefedir. (Hé de sphistiké phainomené, ousa d'ou). Felsefenin nedenlerini hakikatle kurulan bağ kurmaktadır. Hakikatin sebep olduğu zorunlulukla felsefeden diğerine geçiş olmuştur. Aristoteles, gerçekliğin kendisinin gidecekleri yolu çizdiğini ve onları derinlemesine araştırmak zorunda kalındığını, Metaphsique'de belirtmiştir.

Herakleitos'un logos'u sadece theoretik, ahlaksal ve dinsel bir doğruyu kapsamaktadır. Bu logos sadece tümel, genel olan (das Allgemeine) değildir; aynı zamanda müşterek, ortak olandır (das Gemeinsame). Bu özelliği onu devletin kanununa yaklaştırır. Ancak o en güçlü ve en büyük devletin kanunundan fazla bir şeydir. Çünkü o, var olan her şeye ortak olandır. Onun aracı, zihin, akıl veya nous'tur. Akılla konuşmak, ortak olanla konuşmaktır (Arslan 2020, s. 27).

Krinein; içinde yargıcın hükümlerin bağlandığı yasadır. Dikaion terimi Homeros'ta yoktur. İlyada'da ve Odysseia'da sadece dike terimi vardır. Dike, karar ve hüküm, adaletin uygulanmasının istendiği haktır. Dike yöneten themis, adettir, yasadır ve kuraldır. Hesiodos'ta, dikaion kelimesi bu kelimeyi karşılamaktadır. İşler ve Günler metninde krallar dikaon ilkesi uyarınca dağıtmazlarsa uğursuzlukla karşılaşacakları söylemi vardır. Krinein'in dayandığı adalet dünyanın düzenine bağlıdır, döngülere ve iadelerin zamanına bağlı olmalıdır. Söz verme, verilen sürenin dolduğu zamanda borcun geri ödenmesi önemlidir. Ölçüye-

zamansal döngülerin ölçüsüne, miktarlarının ve değerlerinin ölçüsüne bağlı olmalıdır (Foucault, 2020, s.108).

Bu kuralların ortaya çıkmasında iktisadi ilişkiler neden olmuştur. İşler ve Günler, borç sisteminin takvim ve ölçüm zamanının döngüsü ve parasal simge insanlar arası ticari ilişkilerin krinein düzenlenişi bu zemin üzerinde gerçekleşmektedir. “Haksız kazanç ya da utanmazlık çöktüğünde üzerine, şereften mahrum kalırsın, zorla da zengin olabilirsin veya kötü konuşarak. Ancak tanrılar bunu görürler ve mallarını alırlar” (Hesiodos, 2018 s. 28).

Krinein’de borçların kuralların döngüsüne ihtiyaç vardır. Bilgilerin muhafaza edilmesi için yazı önemli olmaktadır. Ölçümlerin zamanın bölüşümlerin yapılması tekrarlanan tarihlerin ifadenmesi için yazı önemlidir. Foucault bu duruma dönüşüm demektedir. Hakikatin kararları, egemenliğin icrası ve ifadenin sahibi tanrılara karşı belirlenmiştir. Yargı-ölçüm kararını dayatma gibi nitelikler yazıyla açıklanmıştır. Adalet bilinen hakikatle ilgili duruma gelmektedir. Hakikat; bilmeyi unutmamaktır. Hesiodos’ da bir adalet söylemi kullanmıştır. Krinein birden bire ortaya çıkan hüküm verici şiirin doğa söylemlerinin siyasi eylemlerin birbiriyle bağlı olduğu alandadır. Akılda tutulan tüm sözlerde her eylem ve kişiler adildir. Hesiodos’un adalet söyleminde görüşlerini açıklamıştır. Thesmos, köken itibariyle yazılı yasa ya da nomos değildir. Thesmos, bir adaletin bir yargıçlar kurulu ya da tek bir yasa koyucu tarafından yürürlüğe konmasıdır. Suçlular, ayinlerin yapıldığı yerlere, halk meydanlarına giremezler ve siteye yaklaşamazlar. Suçlular, Nomos yoluyla uzaklaştırılır. Hakikatin ispatlanması siyasi durumdur. Arı olmamanın durumu incelenmelidir. Hakikat mücadele biçimindedir. Bir olgunun doğruluğunun saptanması, kiri bir öge olarak içeren hukuki ve toplumsal pratiğin temel parçası haline gelmektedir. Bir suçun işlenip işlenmediğinin ve kim tarafından işlendiğinin bilinmesi gerekmektedir. Arkaik dönemde intikam alma iş tanrılara bırakılmaktadır. Hakikat, dışlamaya, birbirine karışmış riskli şeyleri ayırmaya, içsel olanla dışsal olanı dağıtmaya, arı olanla olmayanı belirlemeyi sağlamaktadır. Site, hakikate ihtiyaç duymaktadır çünkü hakikat olmazsa tehdit altındadır.

Devlet yapısı ve düzenin gerçekleşmesi için alınan kararlar, savaşlar ve besin için ekilen tohumların belirlendiği zamanlar için takvim ihtiyacını gerektirmiştir. Foucault devlet düzeninin Fırat ve Yakın-Doğu’daki Hititlerde, Asurlularda, Babil’de geliştiğini yönetim sisteminin miktarların ölçümünü, hizmetlerin ve vergilerin dengeliğiyle yapılandığı belirtmektedir. İktidarlar törenlerde ezberden anlatı okumaktaydılar ataların yaptıklarını ve kralların yaptığı işleri konu edinmektedir. Asurlular’da ve Krinein’in kullandığı üç bilgi vardır. Bunlar “Geleneksel önderlerin uyguladıkları iktidarın üzerinde ve ona karşı

konumlanacak bir siyasi iktidarın talep edilmesi; bu bilgiyle ilintili tüm iktidarın bireyler tarafından özümsemişi; Dor istilasının ötesine, daha evvel yer almış ya da dışsal kalmış yapılara göndermedir” (Foucault, 2020, s. 113).

Teogonya, tanrıların ve dünyanın düzeninin meydana gelişinin hakikatidir. Takvime ve kökene dair bilgi döngülere ve başlangıcı içeren bilgidir. Kökenin, oluşumun ve verasetin bilgisi: kozmoloji, felsefe ve tarih bilgisi miktarların, hesapların ve ölçülerin bilgisi: matematik bilgisi, fizik bilgisi olayın, vesilenin, anın bilgisi; tarım ve tıba yönelik teknik bilgidir.

Dönüşümlerle toplumda adalet söylemi bilme söylemi arasındaki ilgileşim, sistem ve dağılımı yeniden yapılandırmaktadır. Yunan geleneğinin hakikat söylemi Doğu geleneğinin bilme-iktidar, hakikat ve bilmeye özdeşleşmiştir. Hakikat bilme, Arete ahlakına ve pedagoji tekniğiyle sağlanmıştır. Toplumu düzenleme, paylaşım ve düzetme aracı olarak para, siyasi yönetim ve toplumsal düzen söyleminde yasa, adalet oluşmuştur. Nomos yazılı yasalar ve paranın eş zamanlı olarak kurumsallaşmıştır. Nomisma ile aynı dönemde kurum ortaya çıkmıştır. Yazılı yasa olarak tanımlanan nomos’tur. Thesmos, hafızada saklanması gerektiği için yazılı olmayan kural olduğunu vurgulamaktadır. Foucault, Homeros’un Akhaların ordusunu Yunanistan’a geri döndürülmesini anlatırken kural konseyinin toplanmasını söylemektedir. Kuralı hatırlamak ve uygulamak önemlidir. Thesmos, sözcesinde törensel edimle güç kazanmaktadır. Arkaik Yunan toplumunda hafıza, kolektif bilinç mülkiyet ve iktidar biçimidir. Bu nedenle sıkıca korunur hafıza kurumları; ozan grupları, söylenmiş şeylerin bekçileri gibi kurumlar meydana gelmiştir. Söylemleri ellerinde tutan kurumlar zenginliği ve hukuku ellerinde tutmaktadır. Thesmos, iktidar icrasının işlev gören mülkiyetidir. Nomos’ta taş yazılmış yasadır. Herkesin görebileceği, ihtiyaç duyulduğunda ulaşabileceği taş tabletlere ve duvarlara kazınmıştır. Eğitim ve yazı, nomos’u korumaktadır ve sürdürmektedir. Nomos yazılı olmayan kuralları toplum düzenlerini sağlamak için de işlemektedir. Bu kurallar, insanların birbirine kurallar içinde davranması ve alışkanlıklarla birbirine aktarmasını içermektedir. Nomos, yapılması gereken, uygun davranıştır. Foucault’a göre Nomos’un dört temel niteliği vardır. Bunlar, yazı, söylem, pedagoji ve doğadır. Nomos’a kamusal olarak toplum sahip çıkmaktadır. Nomos, doğaya göre düzenlenmektedir. Alışkanlıklarla aktarılan ve doğanın içinde okunmaktadır. Nomos’un dört temele dayanan bağları koptuğunda felsefe cevap olmuştur. Sofistler: Pedagoji ve doğa; Sokrates: Yazılı yasalar-yazılı olmayan yasalardır. Varlık-Hakikat de devreye girmektedir. Logos hakikati dile getirince doğanın varlığında, sözcükler varlığı dile getirince hakikat öğrenilmektedir. Foucault

bu noktadan sonra Batı felsefe sorunlarının başladığını söylemektedir. Felsefe bilim hakikat söylemi, semantik alan, iktidardan bağımsız, iktidarın kurucusu ve iktidarın eleştiricisi olmaktadır. Solon Atina’da eunomia’yı kurarken eski yasaların olumsuz olanlarının kaldığını söylemektedir. Eunomia, nem kökünden gelmektedir. Aslında daha önce Odysseus’da geçmiştir. Hesiodos metninde bulunur Horaia saatlerin mevsimlerin ve zamanın kızları olarak betimlenir. Eunomia, adil paylaşımın, giderlerin ve düzenli hareketlerin tanımıdır. Bu enomiyadan, adli-siyasi yapısıyla nomos oluşmuştur. Nomos tanrısal, yasa koyucu ve meclis tarafından atanır, ortadaki noktadadır. Nomos, kamuya açıktır, alt kesim fakirlerde bağımsız olarak iktidar icrasında bulunmaktadır. Zenginlik ve eşitsizlik durumunda eşitliği getirmektedir. Nomos, yazı, tartışma, pedagoji ve doğa temeline dayalıdır. Yazı ve şiir kalıcıdır ve kimseye ait değildir. Merkezden ortadan söylenmiştir. İnsanların düzeniyle ilgilidir. Hakikati söylemektedir ve adeleti uygulamaktadır. Eunomia, siyasetin iktidarın ortasında konumlanır. Nomos paylaşım kuralıdır. Hafıza sır değildir, toplum için pedagojidir. Söylemin işlevi şeylerin düzenini ortaya koymaktadır. Ayrıca toplum düzenini yeniden kurmaktadır. Logos yoluyla herkes bu düzene ulaşabilmektedir.

2.4.2. Jacques Derrida’nın Yapısöküm ve Gramatoloji Yaklaşımı.

Derrida Cezayirlidir. 1962’ye kadar Fransa’nın bir eyaleti olan Cezayir farklı kültürlerin olduğu bir merkezdir. Derrida, 1930’da, Alger şehrinde El Biar köyünde doğmuştur. Ailesi 1875’te Cremieux Kararnamesiyle Fransız vatandaşlığına geçmiştir. Derrida Fransız kültürüyle yetiştirilmiştir. “Dil kimseye ait değildir!” diyen Derrida böyle farklı kültürlerin kesiştiği noktada kendini geliştirmiştir. Derrida, bilimsellik ve epistemoloji alanlarında çalışmıştır.

Derrida ilk çalışmasını 1954’te, Husserl Felsefesinde oluşum (genise) çalışmasını gerçekleştirmiştir. Harvard bursu kazanıp, Husserl’in “Geometrinin Kökeni” isimli eserini çevirmiştir. Husserl’in “özle ilgili indirgemeler” fenomenolojisinin yöntemi Derrida’ya disiplin kazandırmıştır. Derrida “yapı-söküm” görüşünü geliştirmiştir. Özle ilgili indirgemelerinde, doğal nesneden düşünsel nesneye geçişin yollarını aramaktadır. Bilgi için kaynak, ilksel anlam yükleyici sezgiyi karşılamaktadır.

Derrida, Heidegger’in izinde “Batı metafiziği’yle” ilgilenmiştir. Derrida’ya göre “Eflatun ve Aristo’ya kadar felsefe, Batılı Lojik ve Grammer türleri ile dili kontrolü altına almıştır”. Heidegger, “Olmak ve Zaman” isimli, eserinde Yunan felsefesinde “Logos” kavramı üzerinde hermenötik bir çözümleme yapmıştır. Alman filozofa göre, eflatun ve

Aristo’da Logos kavramı birçok anlama gelmektedir. Batı felsefe geleneği kapsamında kavramın temel anlamı olan “söz”ü kapatıcı çeşitli yorumlara uğratılmıştır. Böylece “Logos” akıl, hüküm, temel, ratio, kavram, tarif gibi çeşitli terimlerle tercüme edilmiştir (Timur.2005, s. 143).

Heidegger, Eflatun ve Aristo’nun sadece “olan” ın temsiline dayanan “Lojik” (mantık) ilmini kurarak “olmak”ın unutulmasına sebep olduklarını söylemiştir. Heidegger’e göre, bu da düşüncenin yıkımı olmuştur. Örneğin- felsefi metin hep yazılı olduğu halde, tam da felsefi özgüllüğü açısından, aktarıldığı ve genel olarak öğrettiği gösterilen içerik karşısında kendisini silme projesini içermektedir. Okumada bu projenin farkında olunmalıdır. Derrida’ya göre, bütün metinler tarihi bu açıdan incelenmelidir. Yorum hareketi eleştireysel okumada yerini almalıdır.

Derrida, batı felsefesini yadsıtmaktadır. Ancak aynı dil olanakları içinde olduğunu kabul etmektedir. Temel kuram ve kavramları eleştirirken yeni sözcükler yaratarak, etimolojik-semantik açıklamalarla düzenlemeler yapmaya çalışmıştır.

Temsil eden değil temsil edilen, ifade eden değil ifade edilen, dışavurmanın dış kısmıyla değil dışavurulan iç kısımdan heyecan duyulmaktadır. Resim de bile, temsil ancak bir nesneyi taklit ederse, daha da iyisi, bir tutkuyu ifade ederse canlı ve dokunaklı olmaktadır. “Bu renklere hayat veren şey çizimdir, taklittir. İfade ettikleri tutkular bizimkileri kıskırtır. Dokunaklı bir resmin fırça darbeleri bizi baskıda bile etkiler” (Harrison, Wood, 2011, s. 994).

Yaşam ilkesi ölüm ilkesiyle birleşen sanat modelleri sanatın ölümü olan sanat, eserin varoluşudur. Her sanat alanında eserin varoluşuna bağlanan uzamın taklidinin dış çizgisidir. Dış çizgi, temsil edilenin temsil edendeki taklidine ve tanınmasına izin veren biçimsel ayırım ögesidir. Mimesis olan sanatı (tekhne) taklit tekniği olarak oluşturmaktan ortaya çıkarılamaz. Genel kurala göre, gösterene yönelik ilgi onu indirgemek gibi paradoksal bir etki yaratmaktadır. Gösteren, gösterileni mantıksal ve dil bilgisel biçimde göstermektedir. Eyleyen gösterenin cismi değildir. Gösteren duyumdur. Ayrıca onun ifade ve taklit ettiği aktardığıdır. Derrida, “ilk neden” varsayımı olmak sorunu temel sorundur demektedir. Batı felsefesinde olmak sorunu unutulmuştur ve zaman sorunun da tek zamanlı metafizik bir olmak ilkesindedir. Bu ilke, Derrida’nın “fonosantrizm” diye tanımladığı anlayıştır. Fonosantrizmde her sözcüğün her kavramın her işaretin her gösterenin kendini aşan bir anlamı vardır.

Derrida’nın ve Heidegger’in “metafizik” dedikleri alan bu noktadadır. Derrida olmak ile anlam arasındaki ilişkide, metafiziği aşabileceğini görmektedir. Derrida, 1965 ile 1972

yılları arasında “yapısöküm” eserini yazmıştır. Kavramsal üreticilik ve dil virtüözlüğüyle önemli felsefî ve edebi metinlerin yapısökümünü gerçekleştirmiştir. Derrida ciddi anlamda eleştirilmiş ve sık sık tekrar yaptığı söylenmiştir. Derrida, “beni ilgilendiren şey tekrarlarımdaki yer değiştirmelerimdir” demiştir. Gramatoloji adlı eserinde, gösterge kavramının dönüşüm, Saussure ve Husserl’in anlayışları bağlamıyla tartışmaktadır. Derrida, Saussure ve Husserl’in yazılarında bulduğu tutarsızlıkları, eksiklikleri ve unutulmuş öğeleri biraraya getirerek “yeni yazı” kavramını belirlemektedir. Derrida, Husserl’in olumsuz amacını, mantığın psikolojik yorumu kendi kendini yenilgiye uğrattığı için, kendi kendisiyle çeliştiğini göstermektedir. “Teorilerin doğruluğu, öncüllerin mantıksızlığını, öncüllerin doğruluğu teorinin mantıksızlığını gerektirir”(Husserl, 2001, s.40).

Derrida Aritmetiğin felsefesi adlı eserin başlığını Aritmetiğin kökeni başlığında olabileceği yönünde eleştirmiştir. İlk durumuna geri dönüşle yeniden etkili oldukları görülmektedir. “Husserl, sayının normatif ideallliğini (ki bu hiçbir zaman tam olarak aynı tarzda erişilebilen bir ampirik gerçek değildir) ve onun üretiminin yaşanmış edimi içinde ve onun aracılığıyla temellenmesini savunmuştur” (Derrida, 1989, s. 28).

Geleneksel gösterge kavramının uğradığı dönüşümden, bu kavramların yerlerini nasıl kendi görüşünün en temeli en genel kavramları “gramme” (veya difference) ve metin anlayışlarına bıraktıklarını göstermektedir. Ve böylelikle de, bu Grammatologie, bilimsellik kavramı ve normlarını “onto-theologie”ye (varlık-tanrıbilime) akıl merkezciğe (logocentrisme), sesbilimciğe bağlayan her şeyi yapı-parçalanmasına uğratmalıdır (Derrida, 1994, s.70). Gramatolojik uygulama, aynı anda hem pozitivizm hem metafizik bilimin ötesindedir. Bilimin metafizik bağlardan ayırmıştır. Gramatoloji, bilimi kaydetmektedir ve bilimin sınırını geçmesini sağlamıştır.

Metafizik varsayımlar eleştirel motiflere sahiptir. Bilimsel göstergebilim çalışmaları “grammatologie”ye hizmet etmektedir. Dokusal, metinsel (textuelle) ayrılmanın farkında olarak işlenişidir. Matematiksel işaretlemenin gelişmesi, metafiziğin deconstruction’u yapı-parçalanması matematiğin ve diğer bilimlerin yenilenmesidir.

Derrida, Heideggerci geleneksel çıkış noktasındadır. Derrida’nın yönelimi önce kabul etmek, ayıklamak, süzmek, yorumlamak, yani düşünmek, var olmasını istenilen şeyi biçimsel ve görünür karşıtlığıyla hareket etmektir. Sonuçta dışta bırakmayıp kurtarmaktır.

Rorty’in görüşüne göre yapıbozumu felsefe değildir; Platon’u Hegel’i Heidegger’i kapsayan ve dünya tanımlamasında kullandığımız önceki sözlerin, onlara meydan okuyan

sözcükler tarafından yeniden betimlendiği ve yerlerini onlara bıraktığı dünyanın ortaya konması olarak felsefe geleneğinin bir yönü olduğu düşünülmelidir (Mouffe, Critchley, Derrida, Laclau, Rorty, 2016, s.56).

Dekonstruksiyon, metafizik ve varlık teorilerinin yapısıyla ilgili bir işlem demektir. Dekonstruksiyon, kelimesi yapısal öğeleri sökmek anlamındadır. Derrida, deconstruction'un Nietzscheci yaklaşımındaki anlamı, yıkmak hiçlemek olan olumsuzluğu kabul etmeyip dışlamıştır. Derrida'ya göre Dekonstrüksiyon eyleminin açıklaması, dilbilgisi kavramı açısından cümlede sözcüklerin yapı dizilişini bozmaktır. Bütünün parçalarını sökerek ayırmaktır. Uzağa taşımak için makinenin sökülmesi gibi dizelerin yapısını çözmektir. Yapıda ölçü kaldırılır ve düzyazı durumuna getirilir. Yapıyı çözmek yapımı tamamlamaktır.

Derrida'nın bu tanımından, yıkmaktan çok yapının bütünlüğünün nasıl yapılandığı anlaşılmaktadır. Dekonstrüksiyon yeniden yapılandırmaktır. Yapısökümün değeri de bağlamdan gelmektedir. Bağlam, değişim zinciri yazılımıdır. Dekonstrüksiyon, dili kullanan kişilerin denetimi dışında değişmesidir. Dekonstrüksiyon, dilin devam eden anlamını geçmişe doğru takip etmektir. Bu yüzden Derrida, bunun teknik olduğunu, usul olduğunu düşünmemektedir. Derrida, metni parçalara ayırır, anlamın özü metinlerin özünde bulunmaktadır.

Dekonstrüksiyon sınır felsefesidir ve logos-çökmesidir. Felsefe tarzını oluştururken sınıflandırma, özdeşleştirme ve belirleme eylemlerinin olanaksızlığını, önemini saklayan ve metafizik yapısını göstermek için yerini belirlemeye yönelik pratiktir (Çetinkaya Ed. 2015, s. 600).

Derrida, varlık izinin yok olmasında différance düşüncesini meydana getirmektedir. Derrida, Varlığın kendisini yok eden ve kendisine atıfta bulunan başka bir varlığın simulakrumu olması sebebiyle, izin bir yerde egemen olmadığını söylemektedir. Varlık ve varolanlar arasındaki ayırım, metafizik düşüncede unutulmuş eşdeğer olarak varlık formu olarak belirtilmiştir. Unutulan biri diğerine işaret ettiği için gösterge olarak kabul edilmiştir. Derrida, varlık ve varolanlar arasındaki ayırımı metafiziğin metninde iz bırakması olduğunu da söylemektedir. Logosantrizmin sorgulanmasıyla gramatoloji mümkün olmaktadır. 'Grafamatik' veya 'gramatografi', 'gramatolojik' bilgi ile kıyaslandığında, Gramatoloji, mümkün olabilmesi kökeni, iz üstüne ciddi bir düşünmenin, köken sorunlarının varlık metafiziğinin öğretilmesi gerekmektedir. Köken ile ilgili sorular soruldukça iki soru 'Nerede' ve 'Ne zaman' önemlidir. Çünkü terimler empirik sorulardır. Öncelikle yazının ne olduğunu

bilmek gerekmektedir. Dünyada ilkyazı olgularının ortaya çıktığı yer ve anlar arkeolog, epigrafist ve ön-tarihçilerin yaptığı araştırmalar gibi incelenmelidir. Köken sorunu, onto-fenomenolojik sorunla öz (essence) sorunuyla karşılaşmaktadır. Yazının kökenini incelerken özsel kesinlik rehberlikle empirik araştırmayı öz üstüne düşünmeyi artırıp verimli hale getirmesi için defacto (olgusal) zorunluluk vardır. İz düşüncesinden öğrenilen, onto-fenomenolojik öz sorunu kapsamı içinde değildir. İz hiçbir şey ya da varolan étant değildir. İz, nedir? sorusuyla tanımlanmaz hatta de-facto/de-Jure karşıtlığı da kesin değildir.

Fransa’da, Avrupa düşünürlerinin ilgilendiği XVII. yüzyıl sonunda, Madeleine V.-David eserinde, yazı üstüne tarihsel soruşturmayı, felsefe sorunuyla temel belgeleri bir araya getirmiştir. İlk ‘yazının genel tarihi’ tasarıları Warburton’un 1742 yılında, öz anlamıyla bilimsel çalışması ön yargı, ideolojik yaklaşımı olmadan oluşmuştur. Eleştiri önce ‘teolojik’ önyargıyı ortadan kaldırmaktadır. Fréret, ilkel yazı mitini böyle nitelemektedir. Yazıbiliminin ana unsuru, öncelikle başka yazıların tarihini ve alfabenin tarihini, yazı sistemlerinin çokluğu anlaşıldıktan sonra belirlenecektir. Gramatoloji için merkez kayması vardır, bu nedenle batılı olmayan yazılarda okunmuştur. Alfabenin tarihi ancak yazı sistemlerinin çokluğu anlaşıldıktan ve birer tarih atfedildikten sonra kabul edilmektedir. “Yazı olmaksızın XIX ve XX. Yüzyıllardaki bilimsel gelişmeyi düşünmek mümkün değildir. Yazının ortaya çıkışına, eşlik eden olay, kent devletlerinin ve imparatorlukların kuruluşudur: çok sayıda bireyin bir siyasal sistem içinde bütünleştirilmesi ve onların kastlar ve sınıflar içinde bir sıra düzene sokulmasıdır. Mısır’dan Çin’e kadar uzanan yörede gözlenen gelişim budur”(Lévi-Strauss, 2021, s.331).

Mantıksal felsefi açıdan mantıksal-felsefenin koşulu: sesçil yazı konusundaki körlüktür. ‘Çin’ ön yargısı; teolojik bakış açısını bağdaştıran tarihsel bir zemine yeniden yerleştirir. Felsefi bütün evrensel yazı ve dil tasarıları, Peder Kircher, Wilkings, Leibniz gibi düşünürlerin tasarladığı ve Descartes’ın dilediği pasilalie, pasigraphie, polygraphie’ler, o sırada yeni keşfedilmekte olan Çin yazısında, tarih alanının dışına çekilmiş felsefi bir dil modelini uygun görmüşlerdir. Leibniz’in tasarılarında Çin modelinin işlevi görülmektedir. Leibniz’in gözünde, Çin yazısını sesin egemenliğinden kurtaran tarihten de kopararak felsefeye özgü ve uygun olandır. Leibniz, Descartes’ten esinlenmiştir. Descartes de kuşkusunu ifade ederek başlamaktadır, bazı önermeleri amaçlı bularak önemsemez. Descartes’in ‘Arcanum’ (gizli) sözcüğü hakkındaki fikri olumsuzdur.

Bir dil bütün dillerin ‘ilkel sözcüklerini’ öğrenmeyi gerektirecektir ve bu zordur. Descartes, yoğun bir ironiyle düşülebilecek yanılaşa sebep atfetmektedir. Bu bir okuma

yanlıştır. Yazının ve dilin değeri, idenin sezgisinin, açıklık-seçik ölçüsüne, nesnenin apaçık varlığının ölçüsünde belirlenemez. Yazı sisteminin içeriği bilinmelidir. Descartes bu görüşlerinden sonra Leibniz'in tasarısını açıklamaktadır. Dilin icadının felsefeye bağlı olduğunu, büyük sırrın insanların düşüncelerini ortaya koymak, düzene sokmak, basit ve açık-seçik biçimde ayırt etmenin gerekli olan büyük sır olduğunu söylemektedir. Descartes, bütün dünyada bunun mümkün olabilmesi için yeryüzünün cennet olması gerektiğini ve bununda ancak romanlarda olabileceğini belirtmiştir. Leibniz'in bu görüşe analitik ilkeye cevabı da 'tasarı (düşüncelerin) basit idelere ayrışmasıyla usamlama yerine hesaplama olmaktadır. Yapısı itibarıyla felsefeye bağlıdır.

Descartes'ın analitikçisi sezgicidir. Leibniz'inki ise apaçıklığın ötesine, düzene, ilişkiye ve bakış açısına yöneliktir. Leibniz'in sesçil olmayacak bir evrensel 'karakteristik' bilimi tasarısı, logosantrizmi engellemez. Leibniz, Hegelci eleştiri yaklaşımında olduğu gibi kendini üretmektedir. Bu çelişki içinde işbirliği vardır. Sonsuz teoloji, logosantrizm ve teknikçilik içinde bütünlük vardır. Sesçillik-öncesi veya sesçillik-ötesi kökensel yazı, hiçbir şekilde sözün aşılmasına izin vermez. Logosantrizm, özgün etnosantrik bir metafiziktir ve batının tarihine aittir. Leibniz'in Çin yazısını atfetmeye önem vermesi, tarih karşısındaki bağımsızlığıdır. Leibniz, halk işi, duygusal ve alegorik Mısır yazısı yanında Çin yazısını felsefi ve entelektüel bulmaktadır. "Yazıyı bilen ve bilmeyen halklar. Kimileri geçmişin kazanımlarını biriktirebilen ve seçtikleri hedefe doğru daha hızlı ilerleyen, kimileriye bireysel belleğin tutmaya yetebildiği o dilimin ötesindeki geçmişi anımsamayan ve kökenini ve geleceğine ilişkin sürekli bir bilinçten her zaman yoksun, dalgalanan bir tarihe mahkum kalacak halklar" (Lévi-Strauss 2021, s.330).

Çin yazısı kavramı, Avrupa ölçeğinde görünüşün gerçek sanılmasına yol açan algı ya da duyu yanılgısına neden olmaktadır ve zorunluluğa uygun olarak gerçekleşmektedir. Yanılsama, yanlış ve bilgisizliği ifade etmektedir. 'Çin önyargısı' ile 'hiyeroglifçi önyargı' çıkarıcı körlük etkisi yaratmıştır. Hayranlıkla bu yazıların şemalarını inceleme devam edilmektedir. Peder Kircher, Mısır bilimini Batıya açıklamıştır. Mısır yazısının yetkinliğini, bilimsel çözümlemesi yapılabilmiş değildir. Özümleme yoluyla eksik/yanlış tanıma süreci gizemcidir, usçu ve hesaplayıcı değildir. Prodomus'ta, hiyerografi yazısının zekice olduğu soyutlamaların yüce ve mükemmel olduğundan, karmaşık bir usamlamaya, görkemli bir gizeme sahip olduğundan bahsedilmektedir. Burada, mistisizm ve usçulukla mistisizm arasında bağ vardır. 'Epistemolojik kopuş' denilen durum Bachelard'la ortaya çıkmaktadır. 'Epistemolojik kopuş', Fréret ve Warburton sayesinde devreye girmektedir. Fréret, Leibniz'in

yaklaşımını paramparça etmektedir. Fréret yine de hiyeroglifçi ön yargıdan çıkmadan Warburton, Peder Kircher'i eleştirerek yıkmaktadır.

Bilimsel yazı çözümlemeleri, kuramsal alanda geliştirilip uygulanmaktadır. Yazıyla söz arasında düşünme sistemi olmaktadır. Yazı içinde figüratif, soyut ve sesçil kod unsurların olması tarihseldir. Yazı çözme teknikleri durmadan ilerlemiştir. Yazı tarihleri sınıflayıcı ve sistematik olmak üzere tasarımın betimlenmesiyle başlar. Jacobson'un, Sclegel'in denemeleri yazı alanına katkı sağlamıştır. Gerçekler, kavramsalılıklar, doğal ve tarihsel bölümlerinden tarihsellik eleştiriden en az etkilenmektedir. "Kurumsal dünyanın nesnelliğinin, bireye ne kadar büyük görünse de, insanca üretilmiş, inşa edilmiş bir nesnellik olduğunu akılda tutmak önemlidir. İnsan etkinliğinin dışsallaştırılmış ürünlerinin nesnellik karakterine erişme süreci nesnelleşmedir"(Berger, Luckmann, 1966, s.73). Özellikle tarihsel oldukları ölçüde etkili olurlar.

Antik Çağ Yazı Tarihi'nin yazarı Peder Berger'in, "olguların, kuramda doğru olan ayrımlara uygun davranmıyorlar" ifadesi vardır. Sesçil, ideografik, alfabetik yazılar, imge ve simge arasında farklılıklar vardır. Yazının sesçil aletsel ve teknik kavramı için de durum aynıdır. M. Choen, 'dil bir alet, yazı da bir alete eklenmiş uzantıdır' sözüyle, yazının söze, sözün düşünceye aktarımı çok iyi açıklanmıştır. Bir dilbilim veya gramatolojinin metafiziğe ödediği bedel olduğu söylenmektedir. J. Février ile M. Cohen'in önerdikleri sınıflamalarda: Logosantrik teleolojide, doğa ve kurum karşıtlığı; imge, im ve simge arasındaki farklılık; duyulan ve anlaşılan, bedenle ruh arasındaki karşıtlık; beden ve duyusal eylemlerinin nesnelci kavramı; analizle sentez, soyut ve somut arasındaki karşıtlık belirleyici olmuştur.

İm kavramını felsefe, dilbilim ve im bilimi çok az açıklanmıştır. Yazının tarihiyle dilin bilimi arasında rekabet varsayılmıştır. J. Février, 'sentetik yazı' ile 'analitik yazı' arasında temel olan sözcük kavramını dil bilimsel nitelikte ele almayacağız demektedir. Böylece, inanılan ön kabul ve karşıtlık sistem tek yapı içinde oluşmaktadır. Yazı kuramı Fréret ile Warburton'un söz ettiği temellere değinmeden bilim-içi ve epistemolojik açıklamalara ihtiyacı yoktur. Pozitif araştırmalarının ve metafizik tarihinin 'yapısökümünün' ince ve ayrıntılı bir şekilde birbirini denetlediği bir düşüncede olunması gerekmektedir. Yazı kuramının, bilim-içi ve epistemolojik bir kurtuluşa ihtiyacı yoktur. Pozitif buluşların bütün kavramlarıyla 'yapısökümün' karşılıklı bir şekilde birbirini denetleme durumu vardır. Eğer bu denetleme olmazsa epistemolojik özgürleşme sözde veya sınırlı kalmaktadır. Eleştirinin olmadığı temellere kavramsal sadeleştirmeler önerilmektedir. Gramatolojik bir bilimsellik oluşturma esnek ve basit kullanışlı birleşik kavramlar sistemi yaratmaktadır. Amaca uygun olmayan

kavramlar kabul edilmez ve böylece güvenlik içinde çalışmaya devam etmektedir. Husserl Geometrinin Kökeni eserinde tarih yaklaşımıyla aynı görüş projesini tekrarlamaktadır.

Husserl, başlangıçta statik bir fikir olan ve daha sonra gerçekleştirilen, statik genetik normlardan geçerken, tarihsellik problemlerini fenomenolojik yaklaşımıyla, 1915 ile 1920 yılları arasında çalışmıştır. Aşkınsal oluşumun temalaştırılması, tarihin düzenleşini ilerletmiştir; nesnel kategorisi altına yerleştirilecek her şey dahil olmuştur (Derrida, 1989 s.28).

Bilimin tarihselliğin ve felsefenin tarihselliğinin örnekler mi yoksa istisnalar mı olduğunu, en yüksek ve en açıklayıcı olasılıklar olup olmadığını ya da tarihin kendisinin ötesinde olup olmadığını henüz bilinmiyor. Akıl yoluyla bağlantılı fenomenolojinin apodiktik yaklaşımıyla tarih felsefenin özgün sorularıyla nesnesi durumundadır. Husser tarihi teleolojik okuması doğrudan yapılan yöntemdir.

Tarihte yazısız denilen halklar, sadece bir tip yazı kullanmamışlardır. ‘Yazısız halklar’ ve ‘tarihsiz halklar’ olarak konuya bakmamak gerekmektedir. Kaydetme tekniğine yazı adını vermeyi bırakarak, insan ve insanlık birliği artık yazma işiyle tanımlanmıyor. İnsanın bilimden öncesini tanımlayan, insan topluluğunda etnik gruplarına ad olarak kullandıkları tek kelimelin ‘insan’ olmasına etnosantrizm insanın, bir eylem, uygulama veya pratiği yargılamak, kendi toplumunun değerlerini ve kültürünün geleneklerini temele alması tutumu neden olmuştur (Cevizci, 2012. s. 167).

İnsanın ve insanlık tarihinin birliğini genel olarak yazma işinin (graphie) olabilirliği ile açıklanmıyor; graphie daha çok gramma’nın tarihinde bir aşama veya eklemlenme olmaktadır. Bunu sibernetikteki anlamında kabul edilmektedir. Sibernetik de çifte hareketinin birliği olarak iz’in tarihinden hareketle anlaşılabilir ve yönelimsel bilinçten faydalanılır. Bu bilinç gramma’nın ortaya çıkışıdır. Gramma özgün düzeyde, tip ve ritimlere göre kendi tarihinin yapısını kurmaktadır. Lero-i Gourhan, değişim düşüncesinin süreç boyunca olumlu formüllemmediğini savunmaktadır çünkü değişim tanrıların elindedir. “Filozoflar hakikatte fablın sınırlarını kendi kısıtlı deneyimleri içinde görebilirmişlerdir - antropolojik keşifler onları, insanı yaşayan dünyanın merkezi varlığı olarak tanımlamaya yönlendirmiştir. Filozofların görüşleri etnosentriktir. Etnosentrizm özünde insanın bilim öncesi düşünce görüşlerini en iyi tanımlayan şeydir” (Leroi-Gourhan, 1993, s.5).

Etnik grubun, iyiliğin ve güzelliğin tüm niteliklerini birleştiren bir tür ideal ego ile özdeşleştirilmesi, kişinin kendi bildiği dünyasının dışında, görünüşleri ve alışkanlıkları,

çirkinlik ve güzellikte en üst düzeyde temsil eden farklılıkların yaşadığı bir başkasının olduğuna inanma eğilimine sahiptir. Aynı tutum, uygar insanda da görülmektedir.

A. Leroi-Gourhan, 'belleğin özgürleştirilmesi' olayı, öteleme (differance) ve yedeklemeyi 'içgüdüsel' en temel davranıştan elektronik dosyaların ve okuma makinelerin oluşturulmasına kadar genişletmektedir. Yedekleme, bilinçli denen öznelliği, onun logosunu ve teolojik öz vasıflarını aynı anda hem oluşturur hem de yok eder. Leroi-Gourhan'ın düşüncesinin bu yönü, en açık biçimde eğilim kavramında şekil bulur ve onun yazdığı ve Teilhard de Chardin'in ilginç fikirlerin ürünüdür. Leroi-Gourhan'ın gücü, jestlerin ve teknolojinin basit nesneler ve bilgiden daha fazlası olarak temele almıştır. Opératoire, yalnızca arkeoloji için değil, teknoloji çalışmasının birçok yönü için kalıcı değeri olan bir kavramdır.

Yazının tarihi, gramma'nın tarihi daha önceki dönemlerde elde edilen bilgi ve deneyimlerle gelişmektedir. A. Leroi-Gourhan işitsel ve ses sistemini yazı için kullanılan elin kullanımına dayalı işler durumunda olan değişimini betimlemektedir. Bu betimlemeleri yaparken hareketin, makinenin, tekhne'nin kökenini yeniden bulmayı araştırırken, mekanist, teknikselci ve teolojik bir dil kullanılmaktadır. Bu kavramsallık jest ve sözün, beden ve dilin, aletin ve düşüncenin birliğini kapsamaktadır. Kavramsal özgünlükleri diğeriyle birleşmeden yeniden kavramaya çalışmak gerekmektedir. Kavramsal anlam ve değeri açıklanmalıdır. Bunu yaparken, özgün anlamları yörüngesinde karıştırmamak ve sistemin tarihini düşünülmesi gerekmektedir. Buradan anthropus'a, elsel-görsel yazıya bağlı dengeye ulaşılmaktadır (Derrida 2017, s.133).

Simgenin çizgiselliği, bu hasas dengeyi tehdit eden şeyle karışmaktadır. Zaman kavramı, dünya ve dilin tüm yapılanma biçiminin bununla dayanışmalı olduğu söylenmiştir. Yazı- özellikle sesçil yazı-kökleri yazısı ve çizgisi olmayan bir geçmişe dayanmaktadır. Bunun üstesinden gelmek gerekmiştir. Bu başarı dünyada, güvenli daha büyük ayrıcalık 'kapitalizasyon' sağlamaktadır. Bunun olması için ilk başta 'mitogram simgelerini çok-boyutlulukta heceleyen yazı bastırılmıştır. Burada anlam, art-arda geliş, mantıksal zamana bağlı değildir. Tarihin eşzamanlılığı içinde kaybolmayan çok boyutluluk çizgisel düşünce de tarihin başka bir katmanında yalın duruma gelmektedir. Tarih sözcüğü varlığının açılımının çizgisel şemasıyla birlikte kullanılmıştır. Amprik bilim olarak tarih, tüm amprk bilimler gibi, fenomenolojiye bağımlıdır. Eidetic varsayımlar kaynağı bağımlılıkla ele alınmış ve keşfedilmekten çok işaret edilmiştir. Kendi içeriği varlık duygusu nedeniyle her zaman birlik ve tersinmezlikle, yani hayali çeşitli sezgileri içermektedir. Tarihin amprk ve örnek teşkil etmeyen içeriğine ek olarak, belirli eidetik analizi içeriğin örneğin uzamsal doğanın eidetic

analizi olarak geometrinin içeriğinin kendisinin indirgenemez bir şekilde kendi varlığını barındıran bir tarih içinde üretilmiştir veya ortaya çıkarılmış olmasıdır. Bu algı Husserl'in onayladığı gibi, geometrik eidetikin tarihi örnek teşkil ediyorsa, o zaman genel olarak tarih artık daha radikal bir sektörü olma riski taşımaz. Tarih, belirlenen bir görelilik içinde, genel olarak tarih olasılıklarıyla sorumlulukları, özgün teknikleri ve tutumları ile fenomenolojiyi ilgilendirmektedir (Derrida, 1989, s.30).

Eş zamanlılık şimdiyi, varlık konumunu birliktelik ve koşutluk konumuna koymaktadır ve çizgisel kavram olarak kalmaktadır. Bu çizgi kökensel varlıkla ilişkilenebilir. Çizgiselleştirme kavramı, yazıları sınıflama ve tarihleri anlatmakta kullanılan diğer kavramlara göre kullanışlı ve içseldir. Leroi- Gourhan, İdeogram ile piktogram arasındaki ilişkiler ve grafik gerçekçilik hakkında her şeyin mitogramda bütün oluşturduğunu söylemektedir. Bu bütüne ulaşmak için dört bin yıllık çizgisel yazı çağının incelenmesi gerekmektedir.

Paleolitik sanat figüratif temsilin kökenlerine yakından bağlantılıdır: Soyut düzeneklerden başka bir şey olmayan görüntülerle sıfırdan başlamak ve asla daha yükseğine ulaşmamak. Figürlerin basit tutarlılığından ziyade kompozisyon derecesi, kademeli olarak - bireysel figürlerde - fotoğraflık gerçekçiliğe doğru gelişti. Paleolitik sanatın ortadan kaybolmasıyla yeni başladı. (Leroi-Gourhan, 1993, s. 410)

Simge ve dil kavramlarını çizgisel normun oluşumunda kalıcı duruma gelmiştir. Çizgi sadece nesneyi belirgin özelliğiyle yansıtmaktadır. Oluşan bu model dilin çizgiselliğinin şimdinin yapısal biçimiyle sürekli devinim halinde olsa bile tüm ontolojiyi içerden belirleyen zamansallık kavramı olmadan var olmayacağı kabul edilmiştir. Bu nedenle, yazı hakkında derin düşünme ile felsefe tarihinin yapışökümü bir araya gelmektedir.

Çizgi modeli, felsefenin göremediği şeydir. Bu görünemeyen, simgesel düşünce ki bu çok boyutlu simgesel düşüncenin kaybıdır ve çizgiselleşmiş dilden ayrılan düşünce üzerine Leroi-Gourhan'ın ifadesidir. Bastırılan çizgisellik teknik ve bilimsel ekonomide baskısını azalttığı zaman bu görünmeyen alan dağılmaktadır. Bu düşünce, yapısal olarak ekonomi, teknik ve ideolojiyle dayanışmalı olmuştur. Yazarların ideolojilerini oluşturmalarında bu dayanışma ortaya çıkmaktadır. Bu dayanışmada, biriktirme, kapitilasyon, yerleşikleşme, hiyerarşikleşme ve yazarlar vardır. Yeniden ortaya çıkışında da derin biçime dönüşmektedir.

İki yazı devrimi arasındaki gerilim nedeniyle okuma probleminde farklı yazmaya başladığımız için, yeniden okuma da farklı olmalıdır. Epik modeli, modern matematiğin sayaçla öğretilemediği örneği gibi düşünmeye dayalı olan satıra ve kitaba göre yazılmaz. Yine çizgisel modeldedir, mitografinin başka bir formundadır. Yazı hakkında derin düşünmede meta-ussallık veya meta-bilimsellik, insanı, bilimi ve çizgiyi geçmektedir.

Mitograma doğru gitmek çok-boyutluluğa ve çizgiselliği giderilmiş zamansallığa ulaşmaktır. Tüm ussallık mitografi farklı bir dönem biçimi ve çizgisel modeline bağlıdır. Anlaşıldığı üzere meta-bilimsellik ve meta-ussallık sadece insan biliminde sınırlı kalmaz. İnsanı, bilimi ve çizgiyi aşmaktadır. Bölgesel bir bilimin içinde de kalmaz. Kültürel grafoloji, genel ve temel problemleri çözmelidir. Bu problemler, imleme ve düz anlam olarak değildir.

Üslup ve yan anlam olarak grafik 'söylemle' grafik 'kod' eklenir. Çeşitli maddelerin ve aletlerin bir araya getirilmesiyle tarih, ekonomik ve tarihsel düzeylerin de birleştirilmesiyle; bütünün genel amacına doğru bir birlik halinde çalışmasıyla ortaya çıkan yapı modifikasyonlarının sınır ve anlamıyla; grafik sisteminin, biçimi ve özüyle başlayarak konu olduğu bütün yatırımlarla ilgilidir.

Psikanalitik araştırmaya önem verilmektedir. Kuramsal bir biçimsel varlıkbilimden ve genel olarak nesnenin nesnelliğinin biliminden oluşturulmayan iyi ve kötü nesnelerin kuruluşuna dayanan etkinlik olarak, psikanaliz basit bölgesel bilim değildir. Psikanaliz, kritik etme ve epistemolojinin belli bir dönemidir. Psikanaliz, arkhe-iz'i aşmasaydı, sadece dünyasal bir bilim olarak kalmamıştır, bölgesel bilim karşısında 'arthonluk' düşüncesini karşılamaktadır. İdeal nesnellik oluşurken yazılı imleyenden geçtiği için 'yatırımlarını' göz ardı edemez. Bu yatırımlar, nesnenin ideallığında opaklıktır ayrıca ideallığın özgürleşmesidir. Nesnellik kuramının ve psikanalizin vazifesi güçlü ve büyüktür. Yazı tarihçisi için bu vazife zorunluluk ve güçlükte içermektedir. Problemler bütün bilimlerin kökünde tekrar incelenir ve bilimlerin özü üzerine refleksiyonla aktarılır. Yazının sesçilleşmesi refleksiyon alanlarının ana problemidir. Sesçilleşme bağışık değildir, evrimin tarih kavramıyla çözümlenemez. Sesçilleşme tüm-güçlüdür, dilsiz imleyen soyut karakterdir, imleme sisteminde önde gelen durumdadır. Nicel dağılımdan öte yapısal organizasyonları önemlerini belirlemektedir.

Çiviyazısı, ideogrammatik ve sesçildir. (İdeografik oluşu, yazıda kelimenin harfleri gösterilmeden doğrudan doğruya fikri ifade etmesidir). Tarihten faydalanmadan sesçil değeri anlayamayız çünkü basit ya da karmaşık olabilir. Birkaç sesçil değeri eş sesli veya çok sesli olabilir. Bu nedenle, R. Labat sistemi anlamak için tarihten faydalanmamız gerektiğini

söylemektedir. Piktografik anlatıda, ‘şey-temsili’ özel ad olarak simgesel değer almaktadır ve empirik bilinçten kaynaklanmaktadır. Böylece imleyen, bilinçdışının nedenselliğine göre işlemiş olur. Bu durumda ad, özel ad bir biçimlendirmeye girdiğinde adlandırma sağlamaktadır. Öz anlamın mutlak varlığı kendini kapsamaktadır. Kendi konuştuğunu işiten logos’un kendi varlığı olarak bir sistemin içinde yer almaktadır. Logos’un metafiziğinin yerini belirlemektir.

Tarihsel olarak yazı baskı altında tutulmuştur. Bunun incelemesini yaparken iktidara karşı yapılan tarihsel çaba göz önünde tutulmalıdır. Foucault’un ve Derrida’nın metinlerinde bulunan bu analiz, Platon’dan itibaren tarihsel mücadele olarak belirtilmiştir. “épisteme olarak felsefenin, logos ile phone’nin işbirliği olarak hakikatin kökenini oluşturur (Foucault, 2020, s. 153).

Sesçil olmayan yapılarda da çift-değerlilik, üst belirleme ve yazınsal retoriğin meydana getirdiği mecazlar olabilmektedir. Yazısız olduğunu düşündüğümüz kültürlerde de bunu görülmektedir. Çin ve Japon yazıları da ideogram ve cebirin etkisindedir. Çin yazısını anlayabilmemiz için, yazısal monogenetizmden çıkmamız gerekmektedir. Notasyon tekniklerle birlikte, birbiriyle sınırlananı kavramak önemlidir. Mecburen gerçekleşen merkez kayması, felsefe ve bilimsel amaca yönelik davranış olmaz. Bunun nedeni, sözü yazıya bağlayan sistemdir. Dilin ve episteme gramerinin temel kategorilerini parçalamak söz konusudur. Epistemenin varlığının incelenmesi önceliklidir.

Sesçilleşme, tarihi ve kökeni olarak sorgulanınca diğer bilim, din, siyaset, ekonomi, hukuk ve sanatın hareketleriyle birleşmektedir. Her bilimin sınırları ayrılmaktadır. Kökenlerin birliğine arkhe-yazı denilmektedir. Yazılı anlam yüklenilen göstergeye erişimin var olması, evrenin genel yapısını bilmeyi sağlamaktadır. Siyasal ve iktidar sınıfların yazıyla birlikte, gücü ellerinde tutmasıdır. Strateji, diplomasi, tarım, maliye, ceza hukuk vb. tarih ve yapıları itibarıyla yazının oluşumuna bağlı olmalarıdır. Yazının kökeninin farklı kültürlerde benzer şemalara sahip olması ‘söylenbirim’ denilmektedir. Yazı katiplerin elindedir. Para ekonomisi veya para öncesi ekonomiyle grafik hesaplama aynı kökeni paylaşmaktadır. Hukuk ve bilimde iz yöntemiyle soyut disiplin köklü bir biçimde bulunmaktadır. Düşünmek, yazıyla ölçülünce, sadece epistemede başlanılan kavramdır.

Husserl’in araştırmalarında anlamın ve bilginin psikolojik yaklaşımıyla ilgilenmiştir. “Anlamın ve bilginin özüne ilişkin sistematik kavrayışı hedefler. O, bu tür temel epistemolojik araştırmayı ifade etmek için fenomenoloji terimini kullanmıştır. Bu, düşünme ve bilme

eylemlerinin yapısına olduğu kadar bilgi nesnelere de temel anlamları açısından bakmıştır. (Husserl, 2001, s.32)

Tarihsel ve sistematik olarak ikili bir seçici öneri olabilmektedir. Logosantrizm tarihinde Rousseau’u anlarsak kuruluşuyla sınırlı başlangıcı olmaktadır. Rousseau’nun eseri, metafiziğin tarihi, varlık olarak açıklanmanın tarihidir ve logosantrizmle birleşmesidir. İz’in kolay ve yalın duruma gelmesiyle Platon’un Phaidros’u ile Hegel’in Ansiklopedisi arasında konumlanır. Ses bilimciliğin başlangıcıyla felsefi olarak tamamlanışı arasına varlık motifi şeklinde yerleşmiştir. Tekrarlanan varlık kimliği eidos’un idealliğinin ya da tözelliğinin nesnel biçimindedir. Bu nesnellik, kendine-mevcut, kendine bilinçli, kendinden-emin olan tözün ide biçimini almaktadır. İdeallik ve tözellik, saf bir öz-etkilenim hareketiyle kendileriyle ilişkiye girmektedir. Bilinç, saf-öz etkilenim deneyimidir. Logos ancak ses üzerinden sonsuz ve kendine var olabilir. Logos, öz-etkilenim olarak kendini üretebilir, sesin deneyimi ve bilincidir. Kendi konuştuğunu duymaktır. Dışsal, algılanabilir ve uzamsal başvuru yaşanır ve dile gelmektedir.

Rousseau, tüm kültürlerde yazının indirgenmesini tema ve sistem haline getirmiştir. Öznenin bilinç veya duygu içinde kendi varlığıyla Phaidros’la Peri Hermeneias’ın açılış bölümünü tekrarlamaktadır. Hegel, algılanan imi yeniden idenin hareketi içindedir. Leibniz’i eleştirir ve sesçil yazıyı övmektedir. Descartes ve Hegel yazı sorunuyla mücadele etmemiştir. Bu sorun XVIII. Yüzyılda ele alınmıştır. Batı düşüncesi alanında Fransa’da ‘yapısalcılık’ bütün katmanlarıyla metafiziğe, yani logosantrizme bağlı durumdadır. Rousseau okuması için, Claude Lévi-Strauss’un (yapısalcılığın kurucusu ve antropolog) metinleri çıkış noktası seçilmiştir ve metinler zengindir kuramsal açıdan ilginçtir. Metafiziğin savunma sistemi vardır.

Lévi-Strauss’un ‘soydan geliş’i (descendance), Rousseau’ya göre tarihsel daralma durumuyla güncel, canlı ve bilinçli oluşturulması yönüyle söylem metnin çok üstündedir. Sözdizimi ve söz varlığıyla, noktalaması, boşlukları ve ilerlemeleriyle bir metnin tarihselliği nedenselliği ile doğru bir çizgide bulunmaz. Bir metin, köklerinin belli bir yapısı vardır ama köksel özlerinin sadece köklendirici işlevlerinin gerekliliği kalmaktadır. Kökler sisteminde; kökler birbirleriyle örtüşür, bağlantılar sağlamlaşır ve farklar arasında dolaşım olmaktadır. Metin kendi üzerinde bükülüp sarılmaktadır. Ancak bu durum kök şemasına sistem kavramına ters düşmektedir. Bunun nedeni de ‘logos dışallığını’ adı bulunamayan kök sisteminin içinde sonlu bir konfigürasyon-metafizik tarihi- içinde düşünülmesidir. Bu yapı örgütleyicidir.

İmdi, metnin öz bilinci, soy kütüğü tasarımı eklemli söylemdir. Soy kütüğüne karışmadan metnin yapısında örgütleyicidir. Geri dönük yanılsama olumlu ve zorunlu sebeplerle kuramsal atık olmaz. ‘Soy kütüksel’ öz-tasarım da ilk baştan öz-tasarımın tasarımıdır. Ses bilim, insan bilimleri denen bütün bilimler için model sayılmaktadır. Ses bilimin ‘modelleri’ yapısalcı antropolojinin analiz edilmesi gerekmektedir. ‘Ses bilim doğunca dilbilimin perspektiflerini yenilemiştir; özel bir disiplinle sınırlı olmamıştır. Sesbilim, tüm bilimlerde önemli rol oynamıştır. Epistemolojik ses bilim, yazı üzerinde etkili olan dilbilimsel ve metafizik ses bilimde varsayılmıştır. Bu nedenle dilbilimsel metafizik ve ses bilim incelenmelidir.

Batı Phaidros’tan Genel Dilbilim derslerine kadar tekrarladığı aforozu, paradoks ve modernlik biçimiyle, kurucu ve tanıtıcı yönüyle güzel yazılar yazılmıştır. Yazı daha önce deneyimlenen, physis’le ‘ötekisi’ veya ötekileri dizisidir: sanat, teknik, hukuk, kurum, toplum arasındaki bütün o farklar sistemidir. Düşünce evreleri farklar üzerine kurulmalıdır. Doğa kültür karşıtlığı metodolojik bir değer taşımaktadır. Lévi-Strauss’un belirttiği, karşılaştığımız olay, doğayla kültür arasındaki ayrımın kökeni ve ayrım sisteminin sistem-dışı koşulu olması arasında karar vermek risklidir. Koşul sistem içinde anlaşılmaya çalışılırsa ‘skandal’ oluşturabilir.

İnsana ait her şey doğa düzeninde meydana gelmektedir. Bir kurala bağlanmış olan her şeyde kültüre aittir ve bireysel özellikler göstermektedir. Çözülmecek gibi bütünleşmiştir. İçlerinde birbirini dışlayıcı iki farklı nitelikleri anlayabildiğimiz iki evrensel karaktere sahiptir. Doğa ile kültür arasındaki farkı açıklayamayan ‘reel analiz’i bırakıp, ‘norm ile evrenselliğin çifte ölçütünü’ tanımlayan ‘ideal analize’ geçildiği zaman iki analiz arasındaki ayrıma inanılıp skandal anlamı ifade edilmektedir. İnanmak eyleminde güven; bilginin ‘mantıksal değeri’ önceden kabul edilen nesnedir. İnanmak eyleminde, gerçek gibi bilim çalışmalarının amaçları için ‘yöntem aletleri’ kullanılmaktadır. “Doğa hali ile toplum hali (bugün ‘doğa haliyle kültür hali’ demek daha uygun geliyor) arasında gözetilen ayrım, kabul edilebilir tarihsel bir anlamı yoksa da, modern sosyoloji tarafından bir yöntem aleti olarak kullanılışını tam anlamıyla haklı çıkaran bir değer taşıyor. (Derrida, 2017, s:160)

Teknik planda yaptakçılık gibi, mitsel düşünce de, entektüel planda sonuçlar elde etmektedir. Yaptakçılığın mitsel-poetik karakteri de vardır. Kavramsal karşıtlıklar sınırlara baskı yaparak yapısökümü yönünde çalışmaktadır.

Rousseau, ‘şaşırtıcı durugörüsü’ ve ‘etnoğrafya uğruna’ gösterdiği ‘militan ve adanmış çabayla’ totemciliğin keşfinden bile önce’ genel olarak totemciliğin olabilirliğini savunmuştur. Merhamet duygusuna, Dillerin Kökeni Üzerine Denemeler’de insanın konuşmasını sağlayan ilk güdüler ve tutkular olması nedeniyle ilk ifadeler mecazlar olmuştur. İlk önce figürlü dil doğmuştur. Rousseau, Antropolojinin genel sorununu etnolojiyi kurarak ortaya koymaktadır. Rousseau’nın İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin kaynağı Üzerine Söylev’i yazmıştır. Bu eserinde doğayla kültür arasındaki ilişkiler problemini açıkladığı etnoloji kitabıdır. Kötü bir duruma ve kazaya uğrar gibi tanımlanan dil, yazının saldırısı şiddet ve zorlama üzerine bir farklılıktır. Rousseau ve Lévi-Strauss yazının iktidarını şiddet uygulamasını bu şekilde bağlamaktadır. Yazılı bildirimin birincil işlevinin köleliği kolaylaştırmak olduğu kabul edilmektedir. Yazının çıkar gözetmeyen amaçlarla, anlıksal ve estetik doyum sağlamak için kullanımı, eğer bu da çoğu zaman ötekini güçlendirmeye, savunmaya ya da gizlemeye yönelik bir araçtan ibaret değilse, ikincil bir sonuçtur (Lévi-Strauss, 2021, s.331).

Ancak, şiddet ve yazının birliği de vardır. Mecazi anlamın mutlak değerine indirgemek, logos metafiziği ya da onto-teolojisi Hegel evresinde eksiltme durumundadır. Bu mecazın indirgenemezliği dildeki kökensel yazı üstüne eksiltmedir. Mecazi dil, ilk doğan dildir. Halklar ve kültürler arasında oluşturmaktadır. Anlatıda hissedilir. Lévi-Strauss’un anlatısında yazının tarihi ve yolun tarihi olarak, kırılmanın tekrarlanabilir alanın birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Lévi-Strauss Nambikwara insan toplumunun kültür durumunun içinde var olan yakınlık yapıları ekonomisi ve kurumların bulunduğu biyolojik kültürel tipini tanımlamaktadır. Nambikwara’lar duruma göre birkaç lehçe kullanırlar. Burada bir fenomen bulunmaktadır. Olgusal ve empirik sebeplerin koşulları aydınlığa kavuşmamıştır fakat belirli durumlarda iş gördükleri belirlenmiştir. Lévi-Strauss tarafından da bu sistem analiz edilmiştir. Bir sistemde özel ismin üstü çizilir çizilmez yazı var olmaktadır. Özeli görünmesinden ‘özne’ var olur. Bu doğrulanabilir ve özünde evrenseldir ve a priori meydana getirebilir. Sonra a priori’den empirik olgular belirlemektedir ancak hemen nasıl oluştuğu sorusunun cevabı yoktur. Öyle bir olgu ki, arke-yazının üstünün çizilişi durumunda türeme olmaktadır. Harfin çizilmesinin kökensel olması, özel yazılışa özünde sahip oluşu ve köken mitinden başka bir şey olmadığı nedenleriyle özel isim ayrımlar sistemi içinde, ayrımı korumuştur. Yazı içinde görevini yapmış olmaktadır ayrıca evrenselleşme ve bireyselleşme de görülmektedir. İnsan ötekini sınıflar ya da kendini sınıflar. Burada bir dizi ara tipler bulunan iki uç özel isim tipi bulunmaktadır. Özel isim belirleyicidir. Önceden belirlenmiş bir gruba dahil olduğunu, diğer taraftan isim adlandırılan bireyin özgünlüğü olup isimlendirdiği kişi üzerinden kendi öznel

olma durumudur. Her iki durumda adlandırma yapılır, iki seçenek vardır. Ötekini bir sınıf olarak tanımlamak ve böylece kendini tanılamaktır. Verilen ad onun işlevini tanımlıyorsa sınıflandırılmış olmaktadır. Bazen kendi işlevini tanımlayan kendini sınıflamıştır. Bunun her ikisi de mümkündür. Özel isimler imlemeyi betimlemektedirler. İmlemenin altında da gösterme eylemi yapılır. Özel ismin mantıksal biçimi ve index olarak tanımlamak olmak üzere iki paralel duruma ulaşılır. Adlandırma, imleme ve gösterme edimine geçiş süreklidir. Bu geçişler kesintilidir. Her kültürde eşikleri farklılık göstermektedir. Lévi Strauss, bir sınıflamada terimlik yapamayacak hiçbir sözcük yoktur' görüşündedir. Kesin ve köklü olarak gösterme isim öncesi algılanabilir kesinlik olarak, saf göstermenin ayrımın işleyişiyle mit olup olmadığı eleştirel olarak düşünülmelidir. İsim bilinçte kendine özel denildiğinde, kendini sınıflamış ve adlandırırken kendini silmiş olur. Kendi özel isimlerini üretebilen, sınıflayıcı ayrım yapabilen her toplumun yazı kullandığını söyleyebilmemiz gerekir. Yazısız toplum deyimi etnosantriktir.

Nambikwara'lar yazısız halklardan biridir. Lévi-Strauss, 'Hüzünlü Dönenceler'de, bahsedilen su kabaklarına çizilen noktalı çizginin yazı olabileceği sorgulandığında, bu toplumunun yazıyı kullandığı düşünülür. Rousseau'un 'çağırma noktasıdır. "Bir dilde oluşma anlamında özel/özgü yok olması saf dilin (idiome) de olmamasıdır. Şiddetin 'yazı dersinin' bahsedileceği şiddetin olabilirliğinin alanı olarak, arkhe yazının şiddeti, ayrımın, sınıflamanın ve adlandırmalar sisteminin şiddeti vardır'. Burada bahsedilen şiddet oluşum anlamındadır" (Derrida, 2017, s.170).

Nambikwara'ların birbirine verdiği isimler idiomde değil, önemli özel isimlerdir ve adlandırma sistemlerinde soyutlardır. Lévi Strauss'a göre özel isim kolay kullanılmaz çünkü sözde özel isimlerin sırrı açığa vurulduğu anda kökensel çıkışını görebiliyoruz. Adlandırmak, sınıflamak dilin kökensel şiddetidir. Düzenli bir şekilde birbirini etkileyen birbirine bağımlı biçimlenme sürecinde düşünmek ve kaydetmek arkhe-yazı'nın davranışıdır. Rousseau'ya göre, 'Dillerin Kökeni Üzerine Deneme'de Lévi-Strauss'un betimlediği toplum ve yazı durumuna vahşet adını vermiştir. Nesnelerin benzerlerini yapmak, kelimelerin ve cümlelerin işaretlerini vurgulamak ilkel kavimlere uygundur. İlkel halklar boyanmış, oyulmuş veya yontulmuş mitogramlardan sanat meydana getirmişlerdir. Ancak ilkel sanat figürleri tamamen hiyerarşikleştirilmiştir. Örneğin British Columbia'nın totem direkleri veya Afrika heykelleri gibi ya da kalıplaşmış veriler birikim yoluyla tekrar edilmiştir. Avustralya ve Dogonların duvar sanatında görülen kompozisyonlar gibi anlatsal biçimde organize edilmişlerdir (Leroi-Gourhan, 1993, s. 410).

Bir kültürden başka bir kültüre, bir kültürün içindeki bir kişiden diğerine dayatmaya çalıştığı sosyal fonksiyonu ve zorunlu tanılamaları (identification) reddetmekten ibarettir. Toplumlar, Empirik ve özsel haklarını korumalıdır. Lévi –Strauss diğer filozofları Saussure’un Genel Dilbilim Dersleri’ni çok fazla inceledikleri ve konuştukları için eleştirir. Eleştiri her ne olursa olsun, empirik etkilenimle özsel yapı arasındaki ayrım ana kuraldır. Dünya ile ilişkilendirilen bir değişikliği bilimsel hakikat olarak nitelendirilecek ifade kullanılamaz. Hiçbir filozof empirik anlatı üzerinden Nambikwara’ların iyi masumiyetleri inancına ulaşamaz. Etnoloji bilimi açısından da durum aynıdır. Metafizik, fenomenoloji ve varoluşçuluk başlıkları altında, nihayet yenilenen ve birlikte o’na karşı biz’i kurmaya çalışan kökensel ittifak tanımıyla ilkel toplumların insanlıkları için kristal yapı terimi kullanılmıştır.

İlk kez Hüzünlü Dönenceler’de sunulan sistematik yazı kuramının bütün temaları bulunmaktadır. Gerekli olan öncüller burada ayrıntılı açıklanmıştır. Küçük boyutlu bir topluluk, kendine-var bir mikro toplum, dışarıdan gelen yazının girişine maruz kalabilir. “İnsanın insan tarafından sömürülmesini ithal etmiş olur” (Derrida, 2017, s.184).

İnsanın insanı sömürmesine karşı çıkmak Marksçı açıdan sefalet, şiddet ve sömürü, vb. eleştirileriyle ayrılmaktadır. Saussure’un sesçil yazı modeline ayrıcalık tanıyan etnosantrizm, özgürleştirici ilericiğin bilincindedir. Dili ve yazıyı köklü bir şekilde ayırmakla, dilbilimi yazılı tanıklığa başvurmaktan kurtarma düşüncesi doğru olmasa da, yazısız halklar ve otantik dil, dolun-anamlı insan dili tanımlamalarıyla dilin statüsünün geri verildiği düşünülmüştür. Bu durum Lévi-Strauss’u etkilemiştir. Bu ayrım dışsallığı kabul ederek halklar arasında ayrımı da belirlemektedir. Tamamen sözsel masum dilden, kendi oluşturduğu grafik temsili imleyenle baskı tekniğine geçilen dil ilerlemedir. Yazma tekniğiyle halkların başına gelen sömürünün olması Lévi-Strauss’un epigenetist yazı kavramıyla açıklanabilmektedir. Yazıyı sözden ayıran egnosantrizm karşıtlık olarak görülüp, yazı-bilen kültürlerin belirtisi olmaktadır. Etnosantrizm sayesinde tarihsel her kültürün değeri olduğu düşünüldüğünde, Lévi-Strauss, tarihsel toplumla tarihsiz toplumlar arasındaki belirleyicilik yazı kavramına bağlamaktadır. Lévi Strauss sosyal hayatın bilinçdışı temellerini incelemiştir. İnsan zekasının, dünyayı sosyal yönüyle şekillendirmesi bilinç dışı yapısıyla olmaktadır. Zihnin bilinç dışı çalışması benzer formlara dayanmaktadır. Bu formlar temelde bütün zihinler için benzerdir. Yapı, ilkel ve uygar ayırt etmeksizin aynıdır ve bilinç dışıdır (Levi-Strauss, 1997, s.11).

Etnoloğun, yazının kökeni, işlevi ve anlamı üstüne bir derste Nambikwara şefi, önce anlamadan öğreniyor, önce anlamadan yazma eylemini taklit ediyor sonra yazıyı öğreniyor.

Derin düşünmeyle çıkardığı ders oluyor. Burada empirik anlatı ve yazının tarihi üstüne düşünme süreçleri vardır.

Lévi-Strauss estetik değerin dışardan olduğunu varsayıyor. Etnoglog sonuçlarında, Nambikwara yerlilerinde yazı yazmak ilginç olduğu da mantıksal problem sorusudur. Nambikwara’da yazıyı bilmedikleri noktalı ve zikzaklı çizgiler dışında şekilde çizmedikleri Hüzünlü Dönencelerde yer almaktadır. “Yazıyı kullanmak, insanların bilgiyi sürdürme yeteneğini geliştirmiştir. Yazıyı kolayca yapay bir bellek gibi düşünebiliriz; bu belleğin gelişimi, geçmişin daha iyi bilinmesiyle, demek ki bugünü ve geleceği düzenleyebilmek için daha geniş bir yeti ile birlikte gider” (Lévi-Strauss, 2021, s. 330).

Bunların bir şekil bir insan temsil etmediklerinin sosyal yapıyı ve soyağacını betimleyen çizimler olduğu bilinmektedir. Yazının doğuşu her yerde ve çoğu zaman soyağacı kaygılarına bağlı olmuştur. İlkel halklar, hafıza yeteneklerine sahiptir; kendilerinden önceki kuşaklara giden soykütüklerini sayabilen Polinezyalı topluluklar örnek verilmiştir. Derrida’nın belirttiği yazının soy kütüğüne ait bir sınıflamayı sağlanması, desen seviyesine getiren bir toplum yazıya da kavuşmuş olmaktadır. Bu noktada arkhe-yazıdan genel anlamdaki yazıya ulaşılmış olunmaktadır. Soy kütüğü ilişkisi ve sosyal sınıflama, arkhe-yazının, dilin ve yazının ortak oluşum nedenidir. Yerleşikliğe geçişin ardından tarımsal toplumda ürünlerin stoklama ihtiyacıyla, var olanı harcama ve tüketimi örgütlemek yazının doğuşundan öncedir. Yazının ortaya çıkışı bir ilerlemedir. Derrida’ya göre “ Lévi Strauss’un kelamın masumiyetinden yazının kötülüğüne düşüş fikrine gönderme yapmakla bu klasik ve örtük teolojiyi benimsemiş olduğu söylenemez. Sadece etnolojik söylemi, sistematik ve soy kütüksel olarak bu teolojinin ve bu metafiziğin suç ortağı olan kavram, şema ve değerler üzerinden oluşuyor (Derrida, 2017, s.207)

Kendine mevcudiyet, yüz yüze olmanın yakınlığı sosyal otantikliği Rousseau’nun yaklaşımına dayanmaktadır. Sosyalizmin, yasaya, iktidara protestocu iletişimi 19. yüzyıl sosyalizmin hayalleridir. Yaptakçılığın zayıf noktası kendi anlatımında kendini anlatamamasıdır. Yaptakçı söylem, kendi kendini eleştirir, oradalığın özü ve zorunluluğuyla en sistematik mühendisin eski makineyi tahrip için bile olsa aletlerini ödünç aldığına benzetilen dünyadan etkilenir. Etkilenim noktası dil, tarih vb’ dir. Dünya tarihinde dilin varlığını düşünmek gerekmektedir.

Yazıyı ayırtlamayı (difference) ve söz yokluğunu sözde görüp tanımak, yeni düşünmeye başlamaktır. Rousseau “dolun” ve “mevcut” söz yanılışına şüpheyile

bakmaktadır. Lévi Strauss'un sözün övgüsü, Rousseau düşüncesinin bir parçasıdır. Rousseau, kendi karşıtıyla uzlaşarak örgütlenmektedir. Dolun diye tanımlanan söze karşı kuşku ve güvensizliktir. Canlı konuşma eyleminde dikkatli olmalıyız. Varlığın yeniden oluşmasını sağlarken yazıyı aynı anda hem değerlendirir hem de dışlamaktadır. İtiraflar denemesinde yazar, hayal kırıklığına uğramış varlığının planlı silinişiyle gerçekleşen bir yenilenme olarak betimlemektedir. O zaman yazmak, sözü koruma veya tekrar almanın tek yoludur. Söz kendini verirken geri almaktadır.

Mevcut hayattan vazgeçip kendini hakikatin ve değer in ideallğinde var etmektedir. Sözün yerine yazıyı işlemek, varlığın yerine de değeri önemsemektir. Rousseau, olduğum ve değdiğim şey tercih edilir demektir. Simgesel bir yeniden sahiplenme var-olandan ve özgü-olandan, onlarda etkili olabilmek için vazgeçilmektedir. Hakikat ve görünüş terimleriyle ve mevcudiyet/namevcudiyet zıtlığıyla ekonomi denilen kavramlara bağlı kalınmasıyla bunun sadece görünüşte olacağını savunmuştur.

İfadenin incelenmesi, anlamlı bir bileşiği oluşturan parçaların her birinin özelliklerini koruyarak bir arada yeniden meydana gelmektedirler. Bu durum sözsel gerçekleşmiş eylemlerle ilgilidir. ifadeler, biçimde oluştukları zaman, deneyimi bırakıp mevcutta var olurlar. Gizli değildirler ve dilin netliğine sahiptirler. Kelime gruplarında farklı anlam taşımaları mümkündür ve yapısal olarak birbirine geçmiş olabilir. “Gizli öğelerin işlevini görebildikleri ve eski duruma gelebildikleri biçim, ifade kipinin kendisine bağlıdır” (Foucault, 2019, s.143)

Eklenen yerine konan işlevini unutarak kendini sözün yerine koymaktadır. Varlığı üstlenir ve biriktirir. Sanat, tekne, imge, temsil, uzlaşım, vb. doğanın aktiviteleri olarak gündeme gelmektedir. Dolunluğu zenginleştiren dolunluktur ve vekillik görevleri vardır. İmin işleyişi içinde zorunluluğa sahiptirler. Kendine yetmesi gereken tümleyici niteliktedir. Eklenti dıştandır ve işlevi vardır. Eklenti, ikame eder bir şeyin yerine girer tamamlar. Temsil edip ve imge görevini alıyorsa, varlığı nedeniyledir. Rousseau'ya göre anaç olan varlığın kendi kendisine var olması gerekmektedir. Özü, doğanın gibi anne sevgisi gibi yerine başka şey ikame edilemez. Yani eklentiyle kendisinin yerine tutacak bir şey yok anlamındadır. Kendi kendisine ikame edemediği manasına gelmektedir. Rousseau, doğanın yapısının olası olduğu kadar yeniden oluşturmaya çalışan eklentiler sistemini belirlemektedir. Anne sevgisinin ikame edilemez olmasına rağmen hasta olan annenin yerine sütannenin sütünü bebeğe vermesi daha doğrudur. Burada Rousseau eksikli doğanın kültüründe ikame edilmesi olmalıdır demektir. Bu eksiklik bazen kaza veya hatadır. Doğanın yerine harekete geçmeden uzun süre doğanın

kendi kendine yetmesine izin verilmelidir. Eklenti, dilini hareket ettirmek imkanı olarak ilerleme doğal olmayan vekaletle başkasının eliyle yani yazı ile ikamelik gücünden meydana gelmektedir. Yazı ile ikamelik ‘im’ formundadır. Rousseau, im, imge ya da temsilcinin kuvvet haline gelmesi kötülüktür demektir. Rousseau’ya göre kötülüğün olumsuz yönü, “eklentiselliğin” biçimini almasıdır. Kötülük doğayla kıyaslandığında dışsaldır. Kötülük, doğası gereği masum ve iyi olan doğanın başına gelmektedir, ancak kendinde eksik olmaması gereken bir şeyin eksikliğini giderme amacıyla yapmaktadır. Rousseau, aklı özdeşlik ilkesi olarak görmektedir ve doğal varlık özdeşlik ilkesidir. Eklenti ve tehlikeli kelimelerini Rousseau itiraflarda kullanmıştır. Rousseau’nun yazıyı çözümlemesinde, söylemek istediği imlenene gidebilmek mümkün olma ölçüsündedir, çünkü imlenen yazıdır. Rousseau’nun yazım tarzı; edilgenlik, etkinlik, körleşme ve sorumluluk denilen kavramlara sığmaz. Yazılarda imlenen hakikati aramaya ihtiyaç duyulmaz. Metinler demek istendiğinde, birbirine bağlı sahipliği içermektedir. Eklenti Derrida’nın ayrışmasıdır (difference). Tehlikeli eklenti, doğanın güçlerini tahrip ederek enerjiyi tüketmektedir. Tehlikeli eklenti, doğayla ilişkiyi koparmaktadır. Varlığın, dille yerine getirilmesi simgeseldir.

Eklenti, yasağı bilir ama yasağa uymaz. Yazının söze konumlanması ve sözün yazı olmasına neden olan da budur. Gerçek ancak bir izden veya bir çağrıdan anlam kazanarak eklenir. Anlamı ve dili açan doğal varlığın kayboluşu olarak yazıdır. Metinlerde okuduğumuz şimdi, doğa, gerçek anne sözcüklerin ad olduğu şeyler yok olmuştur. Eklentiler, ötelemenin ekonomisi uyarınca, çiğnedikleri yasağı teyit etmiştir. Bir tehlikenin çevresinden dolaşmış ve bir harcamayı yedeğe ayırmış olmaktadır.

Öz-etkilenim, varlık olarak iz bırakır ve evrensel bir yapıdadır. Özünü etkileme yeteneğindeki varlık, ötekinden de etkilenebilir. Karışık ve aşama gözetilerek yapılan sınıflamaya sahiptir. Öteki üzerinde etkili olmak isteğiyle idealleşir. Zihin tarafından fark edilen dışsallığın, imlenen dışsallığın, tekrarlama kapasitesine kendiliğinden gibi meydana gelen harekettir. Sesi bu noktadan kavrayabiliriz. Ses imleyenin idealliyetidir, sessel-işitsel öz etkilenim, kişisel duyguların esin yoluyla anlatılışıyla kalır gibi olan imleyen üretmektedir. İmleyenin uzamsal dışsallığı kendi başına var olan kesinliktir. İletişimde, öz-etkilenimi ötekinin tekrarlamaıyla karşılıklı etkilenimde bulunurlar. Burada bilinç bulunur, bilinç varlığın kökenidir. “Yanıltıcı imge kendini ilk olarak gösterdiğinde ona yanıt veren dil de ilk bulunan dil olmuştur; aydınlanmış zihin baştaki hatasını görüp aynı ifadeyi sadece onu ortaya çıkaran aynı heyecanlarda kullandığında eğretilmeli dil olur.” (Rousseau, 1941, s.18)

“Canlı sözü, imde ölüme maruz bırakarak, şu veya bu şekilde işlemeye çoktan başlamıştır. Fakat eklenti (ikame) im önceden mümkün bir mevcudiyeti ölüme maruz bırakmaz. Öz-etkilenim aynı şeyi (auto) bölerek kurar. Mevcudiyetten yoksunluk deneyimin, yani mevcudiyetin, koşuludur” (Derrida, 2017 s. 252).

Dilin hareketi tümellik içindedir. Bunları birbirinden ayırmak, logosantrik yaklaşımdır. Bu ayırma, söz ve yazının ayrımını belirtmektedir. Yazı, iz’in bir temsilcisidir ama kendisi değildir. Yazı varlığı tekrar kazandırır.

Canlılar, ses özgürlüğüne sahiptir. Toplumun özelliklerinin, geleneklerinin ve ilgilerinin, dilin üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirlemenin felsefi bir araştırmanın konusu olacağı düşünülmüştür. “Dilin kökeni ahlaki gereksinimlerde ve güçlü duygulanımlardadır.” (Rousseau,1941, s.17). Rousseau’ya göre dilin ve telaffuzun bozulması siyasal bozulmayla benzerdir. Rousseau’da ses ikame kavramıyla merhamet seviyesindedir. Yazı harfiyen okunursa merhametsiz düzeyde, yazı mecazı içinde biçimlenirse merhamet düzeyindedir. Rousseau aklın yazısına karşı doğal yazı, kalbin yazısını belirlemektedir. Aklın yazısı merhametsizdir. Merhamet doğaldır. Kötülükse, belirlenmenin, kıyaslanmanın ve tercih etmenin biçimindedir. Bu ayırmadır. Eklentinin mantığı tarihi tarih hızlandırır, toplumu toplum yok eder, zarar veren kötülüğün kendi tarihsel ikamesi vardır. Tarih ve toplum zarara karşı kendi güçlerini geliştirirler. Akıl ve düşünme doğal merhameti bozabilir. Özgürlük olgunlaşabilir. İmgenin olgunlaşması özgürlüktür ve ayrıca imge olmazsa merhamet oluşmaz. Akıl dilin kökeni değildir, dil duygu ya da tutkuyu uyaran imgelemden doğmaktadır.

Derrida’ya göre merhamet insanın doğasındadır ancak doğal oluşu nedeniyle tüm canlılara aittir. İmgelemden hem iyilik hem de kötülükler meydana gelebilir. Arzuyla güç arasında bir ayırma konumlanır. Potansiyel gücü açığa çıkarır ama kendi ötesinde göstererek onu güçsüz kılmaktadır. İmgelem tarafından arzu uyandığında denge yok olmaktadır. Doğanın içinde hem fazlalığı hem eksikliğini göstermektedir. İmgelem, açığa çıkabilmeyi yalnızca kendisine borçludur. Bu durum öz-etkilenimdir.

Leroi-Gourhan, insan özgürlüğünün alanı olarak nitelediği sözcükleri, biçimleri ve karşıt dillerin frekanslarının sosyal önemde olduğunu söylemiştir. “Figüratif temsil, etnik hücrenin kurucu unsurlarını birbirine bağlayan çimentodur. Aynı zamanda -ve bu tamamen insanidir- bireysel sanatçı ya da izleyiciyi kolektif zihniyet ya da uyumsuz rüya içinde güvende tutarken özgürleştirici bir kaçış sunar”(Leroi-Gourhan 1993, s.364).

Dolayısıyla, yapıyla bağlantılı olarak bu şekilde kazanılan özgürlük başlangıçta travmatik bir olgudur. Özgür olmaktadır varoluşçuların iddia ettiği gibi yapısal bir kimlik olmadığı için değil, başarısız bir yapısal kimliği olduğu için travmatiktir. Bu da öznenin kısmen kendi kendini belirlemiş olduğu anlamına gelmektedir. Eklentinin, yerine koyma ve ilaveyi- bir oluşturmak için bir nesnenin yerine başka birinin konmasını bir enerji açığı olarak, bir yer-tutucunun var olmasının bir yok oluş olarak tanımlamaktadır. Tekrar var olmak, kendi sesimizi, söyleyeni ve işiteni yeniden var etmek gerekmektedir. Bu, iki anlamda doğanın sesi, bir açıdan kökensel tözsel ve var olmak için taşıyıcıya gereksinim duyulmaktadır. Yazı gibi cansız sanatlarda, dışın dışta yeniden üretimi olmaktır. Gerçek mevcudiyet önceden dışsallıkla gözlemlenmiştir. Gerçek temsil edilip dışında yeniden temsil edilmelidir. Canlı sanatlarda dış içi taklit ederek dışa vuruculuk eylemi göstermektir. Tutkuları betimlenir. Resim yeniden-üretimlerdir; dış içi taklit ederek aynı zamanda eşit olarak tutkuyu kendinden dışarı çıkarmaya sergilemeye resmini yapmaya başlamıştır. Rousseau, sanatı, temsil edilene eklenen, onun yerine koyan- yeniden-üretim olarak tanımlamaktadır. Derrida, temsil-edilenin bütünlüğü ve doğanın kökensel saflığı için tehlike görmektedir. Derrida, aynı belirsizliği imde belirtmektedir. İmleyen imleneni taklit etmektedir. Sanat imlerden oluşmuştur. Mimesis sanat, eserin estampta (baskı-resim), baskıda kopyalanan yeniden üretimin kendisi de bir sanat eseridir. “Resmi taklit sanatı yapan nedir? Desen. Müziği de böyle yapan nedir? Melodi” (Rousseau, 1941, s.40).

Derrida, özdeşlik mantığına ontolojik ilkesine uygun gördüğü dış dıştır, varlık varlıktır ilkesidir. Eklenen şeyin bu şeyin bir eksikliğinin yerini tutan eklentisellik mantığına uygun değildir. Eklenti zayıflatıcı, köleleştiren, silen, ayıran ve çarpıtıcı bir eklenti olduğunda eserin enerjisini ve ifade gücünü azaltır; tutkulu vurguyu yok eder. Dil bir yapıdır. Söz evrenseldir. Diller, fizik, coğrafya, iklim nedeniyle çeşitlidir. Söz söylem olarak doğal ihtiyaç ve tutkulardan var olmuştur. İnsan duyularla ötekinin duyuları üzerine etkide bulunmak istemektedir. Hareket ve ses kullanılmaktadır. Dil, tutku, toplum herhangi bölgeye ait değildir. Ancak birbirlerinin yerine geçmeleri eklentisel hareketlerdir. Eklemlenme, tutkunun yerine geçer, ihtiyaç düzenini belirlemektedir. “Sözcüklerin içerisinde özel bir yeri açık tutmaya çalışır bununla, böylece terminolojinin, adlarının ve tözlerinin yansımaları düzeni içine yeniden yerleşmesini engeller. Aynı zamanda difference ya da difference kavramıdır: Derrida bununla, İngilizcede differ ile defer olarak birbirinden ayrılacak şeyler arasında büyük aynılığı vurgulamaktadır” (Jameson, 2019, s. 156).

Dillerin kökenine eklenti ikame, söze eklenen gidericiyi meydana getirmektedir. Dilin eklenmeye başladığı, yani kendine eksik geldiğinde oluşmaktadır. Rousseau'ya göre, yazının tarihi eklemelenmenin tarihidir. Dolunluğun eklemleyerek olma eylemidir. Yazının evrimi, zorunlu olduğu için doğal evrimdir. Akılla ilerlemiştir. Yazı, doğal yollar ve kuvvetlerle ilerlemektedir. Yazının, dilin doğruluk ve kesinliği özgürlükten oluşmaktadır. Ancak kökenden uzaklaşma eylem dilinin etkisini artırmaktadır. Doğallık dağılma ve dağınıklıktır. Kültürse her zaman yakınlaşma, yakınlık ve özgü varlığın sonudur. Rousseau'da toplumun yayılması için gerekli olduğunu belirtmiştir. Sosyal yapılaşma, farklılaşma ve bölünmesini sağlamaktadır. Dillerin çeşitlilik göstermesinin nedenidir.

Sosyal Yapı, deneysel olmayan gerçeklik üzerine yapılanmış formlarla ilişkili bir kavramdır. Yapının çeşitli şartları yerine getiren bir modelden oluştuğunu söyleyebiliriz. Başlıca yapı sistem karakteristik özellikleri olmalıdır. Birçok öge değişime yol açmaksızın değişim geçirmemektedir. Var olan bir model için, aynı tip modeller sınıfı bir dönüşümler geçireceği imkanları olmalıdır. Tüm bu nitelikler, düzeltme yapıldığı zaman göstereceği tepkiyi önceden algılayabiliriz. Levi Strauss göre model öyle inşa edilmelidir ki, gözlemlenen bütün olguları hemen anlaşılmalıdır (Lévi-Strauss, 1963, s. 279-280).

Dil saf korkuda başlamıyor, korku tekrarda imlenmektedir. İçgüdüyle insanların yardım istemesiyle çılgık benzeri hareketler görülmektedir. Tekrar, taklittir algılama ve düşünme arasında yer almaktadır. Yazı sistemleri, homojen ve monogenetik bir işleyişte çoğalır. Yazı, piktografiktir, figür ve imgeden oluşur, sözü yansıtır. “İnsanı konuşturan ilk dürtüler tutkular olduğundan, ilk ifadeleri de söz sanatları (figürler, tropes) olmuştur. Figürlü dil ilk doğmuş olandır, özgü anlam en sonra bulunmuştur. Şeylere asıl (özgü) adları ancak gerçek biçimleri görüldükleri zaman verilmiştir”. (Rousseau, 1941, s.18)

İmgelem ve hafıza alışkanlığının tamamıyla fikirlerin bağlantısına ve analogisiyle biçimlendiğiyle hatırlarsak, bir dilde ne kadar az analogik ifade varsa, bu dilin hafızayı ve imgelemi o kadar az desteklediği kanısına varacağız. Geometrik figürlerle olduğu kadar, dillerle birliktedir, bunlar yeni kavrayış sunarlar ve zihni geliştirirler. Dehaların başarısı bile, tamamıyla yaşadıkları çağ açısından dilin ilerlemesine bağlıdır. Çünkü sözcükler geometrik göstergelerin karşılığıdır, onları kullanma tarzı da hesaplama metotlarının karşılığıdır. (Derrida, 1990, s. 66)

Piktogram (resim-yazı işareti) imgedir. Hem mecazdır hem de taklit edicidir. İmgelem dikkati, dikkatte algıyı ikame etmektedir. “hayal gücü, bellek ve anımsama arasında, yalnızca ayırt edildikleri bir ilerleme vardır. Birincisi algıları canlandırır, ikincisi sadece işaretleri, durumları raporlamaktadır. Çağrıştırdığı algılar bakımından hafıza denilen işlemin canlandığı işaretler ve şartlar hayal gücüdür. Koşulların kendileri algılardır.”(Condillac, 2001, s. 30). Condillac, hayal gücünün belleğin parçasını oluşturduğunu bir nesne olmadığında bile bir aralık olmadığını varsaymaktadır. Fikirlerin belirsiz olduğunu düşündüren yaygın olarak kullanıldığı ifadedir. Kültürün olduğu ortam tutkunun, toplumun, dillerin kökenidir. “Güçlü duygulanımın bize tanıttığı düşünceyi, yerini değiştirdiğimiz sözcüğün yerine koymak gerekir; çünkü sözcüklerin yerlerini değiştirebiliyorsak, bu ancak düşüncelerin de yerlerini değiştirebildiğimiz içindir” (Rousseau, 1941, s.18).

Mecazlar, fikir ve anlam ifade etmektedir. Fikir, imlenen anlam sözcüğün ifade ettiğidir. Sonuçta nesnenin temsil edilişinde nesneyi imler, sözcükle ve dilsel imleyenle imlenirken duygu durumunu da imlemiş olmaktadır. “Sanatçının, ifade ettiği bir doğruluk ve özgülük ilişkisi vardır, tutkusuna en yakın yerde durur. Nesnenin hakikatini kaçırdığından, kendini dolunlukla dile getirir ve sözün kökenini otantik olarak anlatır. Retorikçi nesnel hakikate erişir, hatayı açığa vurur, tutkuları işler, ama bütün bunları kökenin canlı hakikatini yitirdiği için yapar” (Derrida, 2017, s.422)

Marksizim, gerçekte jeoloji ve psikanalizle aynı ilerlemektedir. Anlamanın, bir ilişki türünü bir ilişki türüne indirgemek olduğunu kanıtlamaktadır. Doğru gerçekliğin hiçbir zaman en kolay görünen gerçeklik olmadığını; hatta doğruluğun kendini gizleme eğiliminde var olduğunu ortaya koymaktadır (Lévi-Strauss, 2021 s. 60). Duyulur olanla ussal olan arasındaki bağlantıda bütünleme amacı içeren üst-usçuluk oluşmuştur. Levi Strauss bu metafizik eğilimlerine karşı çıkmıştır. Gerçeğe ulaşmak için ilkin- yaşanmış-sonradan duygusallıktan arındırarak sentez içinde tanımlayıp reddetmek gerektiğine inanmıştır. Fenomenoloji ve varoluşçuluk, metafiziği savunan iki yöntemdir. Etnografya, kısıtlanmamış insanlığı incelemektedir. Lévi –Strauss’a insanlığın meydana getirdiği dönüşümler ve farklılıklar önemli gelmiştir. Strauss, Nambikwara dilini incelemiştir ve bu dilin çok farklı biçimleri olduğunu belirtmiştir. Bunlar birbirinden isimlerin çekim ekleri ve kimi fiil biçimleriyle ayrılmaktadır (Lévi-Strauss, 2021 s.307). Yazının ortaya çıkışı insanlığın yaşam şartlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu dönüşümler anlıksal niteliklidir. “Çağlar adı verilen, yeterince karışık bu birliklerin içinde arkeoloji, özgüllükleriyle birbirine eklemlenen fakat kavramların zamanı, teorik dönemler, biçimlenme evreleri ve dilbilimsel evrimin aşamaları

konusunda birbirine karışmayan ifade dönemlerini ortaya çıkarır” (Foucault s. 189). Rousseau’da, bugün neolitik dediğimiz yaşam biçiminin, o temele en yakın deneysel imgeyi oluşturduğunu düşünmektedir.

Levi-Straus Prometheus mitosunu hatırlatan betimleme yapmaktadır. Yerliler bedenlerini yıldız formunda motif kalıplarıyla çizmişlerdir. “Böylece her Eyiguayegui kendini, sadece omuzları ve elleriyle değil vücudunun bütün yüzeyiyle, acemice çizilmiş bir evreni taşıyan bir başka Atlas gibi görmektedir” Bu sanat aracılığıyla insanın, ilahi imgenin bir yansıması olmayı yadsıması, acaba Kaduveo sanatının istisnai niteliğinin açıklamasıdır”(Lévi-Strauss, 2021, s.205).

Yazı eğer Millattan önce dördüncü ve üçüncü binyıllar arasında ortaya çıktıysa, bunu neolitik devrimin, daha o zaman için bile hayli geç bir sonucu olarak görmek gerekmektedir. İlkel olarak tanımlanan insanların düşünce yapıları mantık ve kültürel yapıları ilkel değildir. Farklı kültürler, kendi coğrafyaları ve kendi tarihlerine sahip olduklarından Batı’dan farklıdır. Kendi anlam dünyaları nedeniyle yaban düşüncenin mantığı ve değer yargıları Modern Batı için anlamlı olandan ayrılmaktadır.

Bilim idesi yazının gelişimi içinde yerini bulmuştur. Gösterilen gayret, düşünce, tasarı olarak sözle yazı arasında yapısal değer araştırması ölçüsünde metafiziksel statüde belirlenmiştir. Yazı, dil içinde düşünülüp formülize edilmiştir. Yazı’nın telosu olarak ölçülendirilen seçil yazının kavramına ve gelişimine bağlı olmuştur. Yazı bilimi, dünya tarihinde 18. yüzyıl dolaylarında canlı sözün kaydı arasındaki ilişki düzeni içinde gelişmiştir. Yazı, ideal nesnelerin ve bilimsel gerçekliğin koşuludur. Yazı, epistemenin şartıdır sonra nesnesidir. Tarihselliğin kendisi, yazının olabilirliğine bağlı olduğu için yazı, bir bilimin-tarihsel bir bilimin- nesnesi olmadan öncede varsayılmaktadır.

Husserl, Geometri’nin Kökeni’nde; yazının, ideal nesnelerin bilimsel nesnelliğin koşulu olduğunu belirtmiştir. Tüm matematik, zaman teorisi, uzay teorisi, hareket teorisi gibi düşünce yapılarında hipotezler bağımsızdırlar. Ayrıca olgusal varoluş ve usamsal temel sağlamaktadırlar.

Rakamlarını tahtaya çizen geometri, bunu yaparken aslında orda olan bir tahta üzerinde vuruşlar üretir. Bu şekilde yaşadıklarıyla ilgili deneyimi deneyim olarak üretir. Geometrik özün görülmesi ve düşünülmesi için fiziksel üretim ediminin kendisi kadar az temel sağlar. Bu şekilde halüsinasyon görüp görmediği ve aslında çizgiler çizmek yerine çizgilerini ve figürlerini bir

düşlem dünyasında çizip çizmediği gerçekten önemli değildir (Derrida, 1989, s.44).

Her sanat alanında eserin varoluşuna bağlanan uzamın taklidinin dış çizgisidir. Dış çizgi, temsil edilenin temsil edendeki taklidine ve tanınmasına izin veren biçimsel ayırım ögesidir. Mimesis olan sanatı (tekhne) taklit tekniği olarak oluşturmada ortaya çıkarılamaz. Simgenin çizgiselliği, bu dengeyi baskılayan şeyle karışmaktadır. Zaman kavramı, dünya ve dilin tüm yapılanma biçiminin bununla dayanışma halindedir. Yazı- özellikle sesçil yazı- kökleri yazısı ve çizgisi olmayan bir geçmişe dayanmaktadır. Bunun üstesinden gelmek önemlidir. Bu başarı dünyada, güvenli daha büyük ayrıcalık ‘kapitalizasyon’ sağlamaktadır. “Eklenti sözcüğü açıklayıcıdır. Diller konuşulmak için yaratılmıştır, yazı ancak söze (ikame) bir eklenti olarak iş görebilir. Söz düşüncüyü uzlaşım sal imlerle temsil eder, yazı da aynı şekilde sözü temsil eder” (Derrida, 2017, s.220).

Anlam, art-arda gelişle, mantıksal zamana bağlı değildir. Tarihin eşzamanlılığı içinde kaybolmayan çok boyutluluk çizgisel düşünce de tarihin başka bir katmanında yalın duruma gelmektedir. Tarih sözcüğü varlığının açılımının çizgisel şemasıyla birlikte kullanılmıştır. Bu çizgi kökensel varlıkla ilişkilendirir. “Küreselleşmede de sanatsal biçim sermayesinin tarihsel olarak yeni soyutlamasıdır” (Jameson, 2018, s. 248). Eş zamanlılık şimdiyi, varlık konumunu birliktelik ve koşutluk konumuna koymaktadır ve çizgisel kavram olarak kalmaktadır. Şematizm genel idealarla bağlantılıdır.

Nedensellik yönüyle tek bir nesneden hareket edilirse, gözlem kurallarına uyarak, inanç nesnesi olarak bir nesne üretmektedir. Genel idenin matematiksel işleyişi farklıdır; bu işlev bir ideyi bir oluşum kuralı olarak kavranmış bir başka ideden hareketle, kesinlik nesnesi olarak üretmekle ilgilidir” (Deleuze, 2008, s.134).

Çizgiselleştirme kavramı, yazıları sınıflama ve tarihleri anlatmakta kullanılan diğer kavramlardan daha etkilidir. Leroi- Gourhan, ideogram ile piktogram arasındaki ilişkiler ve grafik gerçekçilik hakkında her şeyin mitogramda bütün oluşturduğunu söylemektedir. Bu bütüne ulaşmak için dört bin yıllık çizgisel yazı çağının incelenmesi gerekmektedir. Simge ve dil kavramlarını çizgisel normun oluşumunda kalıcı duruma gelmiştir. Çizgi sadece nesneyi belirgin özelliğiyle yansıtmaktadır. Oluşan bu model dilin çizgiselliğinin şimdinin yapısal biçimiyle sürekli devinim halinde olsa bile tüm ontolojiyi içinden belirleyen zamansallık kavramı olmadan var olmayacağı kabul edilmiştir. Bu nedenle, yazı hakkında derin düşünme

ile felsefe tarihinin yapısökümü bir araya gelmektedir. “Felsefeyi yapıbozuma uğratmak felsefe kavramlarının yapılandırılmış soy kütüğünü en sadık ya da içsel tarzda düşünmek olurdu, ama aynı zamanda felsefenin kendisi tarafından nitelenemeyen ya da adlandırılmayan belirli ve dışarıdan tarihin neyi gizleyebileceğini belirlemek ya da yasaklamak olurdu” (Derrida, 1989 s. 7).

2.4.3.Thomas Samuel Khun Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Pradigmalar Teorisi

Khun, Amerikalı, Fizikçi, Tarihçi ve bilim felsefesi alanlarında etki oluşturmıştır. Paradigma değişimi ve kavramsallaştırmasını tanımlamıştır. Khun’un Bilimsel Devrimlerin Yapısı eseri 1969 yılında yayınlamıştır. Bu eser, devrimleri ve dönüşümleri konu edinerek bilim alanında karşıt görüşte olanların bile başvurduğu kaynak olmuştur. İnsanlığın topluca ilerlemesini ampirist yaklaşımın düşüncenin merkezine almıştır. “Geleneksel kuram bilginin üst üste arttığını varsaymaktadır. Kuhn, bilginin, yükselen bir eğride ilerlemek yerine, çoğul olabileceğini göstermiştir” (Harrison, Wood 2011, s.).

Aydınlanma döneminde toplum sosyal ve politik yönden gelişmiştir. Bu gelişim bilimsel olarak da varsayılmıştır. Evrim kuramıyla doğanın ilerlemesiyle tarihsel kaydedilebildiği düşüncesi, doğa bilimleri ve toplum bilimlerini ilerletmiştir. İlerlemeler, Bilimsel metodun sürekli ve geniş çaplı başarısına bağlıdır. Khun’a göre, bilimsel ilerlemenin eleştirisi ve çözümlemesi yapılırken bilimin felsefesini ve tarihini de incelemesi gerekmektedir. Bilim tarihi ve bilim felsefesi olmadan yapılan çabalar yetersiz girişimlerdir. Khun, Bilimde tarihi geriye doğru yazmanın doğru olmadığını yanıltıcı olduğunu savunmaktadır. Çünkü, yanılısamanın bilimsel bilginin doğasını etkileyeceğini düşünmektedir. Bilimsel Devrim eserinde, bilimsel tarihi yeniden yazanların aynı tarihlerde farklı gelişimlerin olduğunu kanıtlama amacındadır. İlerleme düşüncesi, mutlaka iyi ve kabul edilir somut amaca doğru olan süreçtir.

“Bilimsel düşüncenin gerçeğe ve doğru olana giderek yaklaştığı düşüncesi güçlenmiştir: kesin ve doğru bilgi tektir ve buna yakınlaşmak için gereken bilişsel (cognitive) ilerlemeyi sağlayan tek yöntem amprik bilimsel metottur” (Khun, 1995, s.9).

Örneğin “kar beyazdır, eğer beyazlık derken algımız fiziksel nedenini aklımızda tutarsak; ancak “beyazlık” ile algının kendisine benzer bir şey anlıyorsak, o beyaz değildir. Dolayısıyla bu yargılar belirsiz değildir; ancak terimleri aldığımız anlama göre doğru veya yanlışlardır” (Condillac, 2001, s. 18).

Bilimsel devrimlerin açıklamasını eski bir bilim yapma geleneğinin yeni olanla değiştirilmesi olarak belirtmektedir. Khun, sosyal-psikolojik süreç içinde karşıt görüşleri değerlendirmektedir. Karşıt görüşler nedeniyle bilgi üretimi ve bilimsel ilerleme bir tür güç çabasıdır. Khun, farklı bilimsel yaklaşımlara paradigma demektedir. Bu paradigma yapısalcı dilbilimde kullanılan bir kavramdır. “Khun, gözlemlenmesi mümkün olan birçok veriden bir diziyi belli kurallara göre çağırma, bir açıdan rastlantıdan kurtarma ve gereğinde de aynı kurallara göre yeniden üretme anlamındaki bu teknik düşüncüyü; bütün kuralları ve değerleri kavramsal deneysel biçimde ele almıştır” (Khun, 1995, s.10).

Yapılan bilim ve araştırmaları paradigmalar geliştirmektedir. “Yeni paradigmaların içerimleri de ‘normal’ bir çalışma döneminde uzun yıllar boyu işlenecektir. Bu açıdan bütün paradigmalar artık ölçütlerine uymayan uygulamaları dışlar ya da geçersizleştirir. Böylece fizik ya da astronomi astrolojiyi geçersizleştirir, kimya simyayı geçersizleştirir”(Harrison, Wood 2011 s. 1009).

Khun, “Bilimsel Araştırmada Dogmanın İşlevi” makalesinde, kavramsal devrimler ve eski paradigmaların diyalektik çatışmaları bilimi ilerlettiği görüşünü sunmuştur. Bilimsel ilerlemede yeni paradigmaların ikna etmesi gerekmektedir. “İster Aristoteles’in hareket analizi, ister Ptolemy’nin gezegensel konum hesaplamaları, Lavoisier’in dengeyi uygulaması veya Maxwell’in elektromanyetik alanı matematikleştirmesi olsun, bir paradigmanın başarısı, başlangıçta büyük ölçüde bir başarı vaadidir”(Khun, 1970, s.23).

Bilim insanlarının, bilimsel tartışmalarla ikna olmaları mümkündür. Khun bu durumu bilimle sınırlı tutmayıp, siyasal devrimlere de yansıtmıştır. Khun’a göre, Newton yasalarının kabul edildiği dünya ile, Einstein yasalarının geçerli olduğu dünya özdeş olamaz. Birinin doğru olması için diğerrinin yanlış olması anlamına gelir. Newton yasaları mutlak uzay değildir ve "Newton uzay-zaman" olarak bilinen dört boyutlu bir yapı gerektirir. Bu yapının düz bir çizgisi, düz bir çizgide düzgün hareketi temsil eder ve bu nedenle fiziksel karşılığı, kuvvetlere tabi olmayan bir cismin hareketidir. Einstein'ın teorileri, farklı fiziksel varsayımlara dayanan farklı uzay-zaman yapılarını varsayar. Bu nedenle, teorileri salt felsefi zeminlerde yargılamak doğru değildir. Ampirik kanıtlarla en iyi hangi teorinin desteklendiğine dair basit bir sorudur (Iliffe, Smith, 2016,s.36).

Newton mekanik yasaların ve simgeleri içeren evren yasaları vardır. Bu yaklaşımı deneysel olarak daha da ilerleyeceği, görüntülerin madde parçalarına ineceği, indirgenen madde parçacıkları kullanılarak gelecekteki durumlar saptana bilinecektir. Ayrıca zaman

değişkenliği de savunulmuştur. Doğanın nedenselliği açıklamaktadır. Bu nedenle bu bilimsel Newton yasasında; uzay, zaman, madde ve nedensellik gibi ilkeler deneysel metotlara yön veren olgulardır. Kant bilgi kuramı bu temelde gelişmiştir. Ancak Kuantum kuramı, bu yaklaşımı tamamen değiştirmiştir. Kuantum mekaniğinde, atom parçacıklarının en alt seviyedeki elektronları etkileyemeyeciği bulunmuştur. Elektronların hızlarının belirlenemediğinin saptanmasıyla; fiziksel nedenselliğinin olasılıkçı, matematiksel nedensellik görüşü kabul edilmiştir.

Dünya merkezli Aristoteles evreninden Kopernik evrenine geçişin dünya kültürü üzerindeki etkili olmuştur. Kuhn, bilim tarihindeki tek bir olayla değil, uzayla ilgili bir dizi olayla ilgilenmektedir. Devrimci dönemde astronominin gelişiminin öyküsünü yalnızca yeniden anlatmak için uzay araştırması yapmamıştır. Bunun yerine, teori, gözlem ve inanç arasındaki ilişkinin bir analizini sunmuştur. Parlak, özverili insanların güneş merkezli düzenlemeyi kabul etmelerinin uzun sürmesine anlam verememiştir (Kuhn, 1985, s. 8.).

Pratikte kullanılan çerçeve etkili alan teorisidir. Etkili bir teorinin fiziksel tanımında kişi enerji ölçeğini seçer ve enerjilerde mevcut olan “serbestlik dereceleri” hakkında hiçbir şey bilmeden, tüm fiziksel fenomenleri, kişinin seçtiği enerji noktasına kadar olan enerjilerde yeniden üretebilen en basit teoriyi istemektedir. En basit örnek, elektronların ve fotonların fiziğini tanımlayan kuantum elektrodinamiğidir. Bu teori tamamlanmış değildir, çünkü elbette elektronlar ve fotonların etkileşimi ile oluşturulabilecek birçok başka parçacık vardır. Öte yandan, yalnızca düşük enerjilerde deneyler yapılırsa, diğer parçacıklar doğrudan oluşturulmaz. Hala “sanal” etkileri vardır, ancak bunlar, “yüksek boyutlu operatörleri” kontrol edenler de dâhil olmak üzere parametrelerin modifikasyonları ile özetlenebilir. Düşük enerjili süpersimetri ile sicim teorisi çözümlerinin varlığını bir kez belirlendiğinde, devam edilmesi ve onların fiziksel tahminlerin türetilmesi gerekecektir. Özellikle, düşük enerjide süpersimetrisinin kırılması gibi etkileri anlamak için gerekli olacak "sicim" ve kuantum düzeltmelerini dâhil edecek kadar genel bir çerçeveye ihtiyaç vardır (Douglas, Gauntlett, Gross, 2002 s.16).

Belirsizlik ve görelilik insanları günlük yaşamlarında bile nedensellik ilkesiyle etkili olmuştur. Pozitivizm görüşünde mantıklı gözlemler mevcuttur. Konvansiyonalist bilim felsefesinde farklı gözlem olabileceği kabul edilmemesi, bilginin ilerlemesinin kabul edilmesi demektir. Gözlemler denenir, sonra genelleştirilip doğa yasalarını oluştururlar. Kuhn gazın genişlemesini örnek olarak vermektedir. Bilim hipotezlerle ilerlemektedir. Yeni varsayımların hangi temele dayandığı sorusu zor cevaplanan sorudur. Kuhn gibi düşünen konvansiyonistler

bilginin ilerlemesinin bilim insanlarının yöneldiği tercihlerde olduğunu kabul etmişlerdir. Pozitivizm tümevarım varım mantığını yeterli görmemişlerdir. Farklı yaklaşan bilim insanlarının vardıkları sonuçların farklılıkları da olağandır. Bilginin oluşumunda tarihsel kavranmasında felsefi ve akılcı kuramlar olmalıdır. Farklı kurumlar arasındaki seçim, kapitalist ve sosyalist düzende yapılacak seçim kadar köktenci olacaktır. Bilimsel devrimlerin siyasal devrimlere benzetilmesi, bilimsel yenilenmesini de toplumsal üretime benzeten bazı toplumcu tarihsel bilgi-sosyolojilerini çağırıştırabilir” (Khun, 1995, s.11).

Popüler hazlar, doğal insanların toplumsal dayanışmasından oluşmaktadır. Kendilerini disiplin altına almaya ve denetlemeye çalışan toplumsal, ahlaki, metinsel, estetik ve benzerei iktidarlara karşıtlık ilişkisi içinde varolmak durumundadırlar. (Fiske, 2012, s. 65)

Khun, karşıt bilgi türleri üzerinde durmuştur. Örtülü ve ilerleme düşüncesinde göreceli felsefi bir ele alıştır. Çünkü bilgi iç içe durumdadır. Dışarıdan ampirik bir güçle karışmak mantıklı değildir. Sonuç olarak Khun, dış dünya hakkında tek doğru olduğunun evrensel akılcılıkla doğruya yaklaşan kuramları saptamanın mantık olarak imkansız olduğu görüşüne varmıştır. Hem bilimsel devrim gelişmekte hem de dış dünya değişmektedir. “Khun ve bilim felsefecilerine göre ham duyu verisi yoktur. İnsan duyuları ve gözlemleri, ancak bir kavramsal sistem benimsendikten sonra mümkün olurlar ve bu kavramlar sistem tarafından şartlanmıştır. Kuramdan bağımsız nesnel bir gözlem dili olamaz”(Khun, 1995, s.25).

Khun için, birbirini izleyen kuramlar mantıksal olarak eş ölçüye vurulamazlar çünkü dilleri bambaşka nesnelerden kurulmaktadır. Yirminci yüzyıl da dilin eleştirisi hâkim olmuştur. Khun dil/mantık boyutunda retorik ve dilin kullanılması koşulları üzerinde bu eseri kurmuştur. Ampirist varsayımlarla kullanılan dilin işaretleriyle simgelenen düşünceler, ifade edilmenin öncesinde de mantıksal bağlantı içindedir. Bu nedenle dil mantığının kullanıldığı bağlamdan bağımsız olduğu düşünülür ve zaman dışıdır. İfade edilen düşünce ve dilin imleri arasında birlik yoktur. Bu durumda mantık metafiziksel görev almaktadır. Duyum ortaklığı olursa o zaman aynı mantık içinde kullanılır. “Bilinçdışını ve bedeni, gösterilenin kendisinin temel biçimleri olarak anlarsak, gerçekte bu formülasyon arasında bir çelişki yoktur. (Barthes R. Michelet par lui-meme Paris, 1965 s.105) (aktaran Jameson, 2019, s. 139).

Duyum ve mantık, mantıksal pozitivizm için gereklidir. Nesneler, mantıksal kurgulardır. Dili kullanma seviyesi; nesneler ve yaşam şartları düzeyindedir. Khun’a göre dilin temeli mantık değil, dilin kullanımıdır. Nesneler ve yaşam koşullar seviyesinde her söylem yaşam biçimidir. Hipotezler ve önermeler gözlem açısından bakılmayacağı söylendiğinde

doğrulanma koşullarını kendinde barındırır. Khun, Gestalt psikolojisi düşüncesiyle bütün olarak kavramayı savunmaktadır. Kuram dönüştürmek de tamamen görüş dönüşümüyle gerçekleşir. Althusser, bilginin nesneleri bilginin içsel koşullarında ortaya çıkar ve bilginin dışında kalan ‘gerçek’ nesnelerle karışmamalıdır. Khun, bu görüşü yeterli bulmaz.

Khun ilk kez, her bilişsel (cognitive) kuramının algılamaya ilişkin epistemolojik bir boyutunun yanı sıra bir de neyin algılandığına, yani dünyada ne tür nesneler olduğuna dair ontolojik (varlıkbilimsel) olması gerektiğine değinmektedir. Farklı bilişsel dünyalarda da yaşasalar, farklı duyumlara sahip olsalar da insanların aynı duyuları alıyor olmaları zorunlu bir varsayımdır (Khun, 1970, s.29). Khun, yeni kuram ve yeni devrimlerin ontolojik boyutta gelişme getirdiğini kabul etmemektedir. Tycho Brahe ve Kepler’in aynı yıldızı farklı tarzlarda gördüklerini söylemesi epistemolojik değil, ontolojik bir göreceliktir.

Köhler geometrisindeki bazı iyi bilinen problemler tartışılmıştır. Bu genel tema, karmaşık bir manifoldun tercih edilen bir Kähler'i kabul edip etmediğini sormaktır. Bazı doğal diferansiyel-geometrik ölçütlerle ayırt edilen metriktir. Bu paradigma, herhangi bir Riemann yüzeyinin sabit bir Gauss metriğini kabul ettiği iyi bilinen bir gerçektir. Eğrilik konu ilgisinin çoğu arasındaki etkileşimden gelmektedir. Bir yandan, metriklerin diferansiyel geometrisi, eğrilik tensörleridir. Diğer yandan, manifoldun karmaşık analitik veya cebirsel geometrisidir. Bu tabi ki çok geniş bir alandır ve kapsamlı bir açıklama gerektirir. Başlangıçta bu soruların çoğunun Calabi'nin ufuk açıcı çalışmasıyla başlamıştır. Başka bir genelleme, maksimum süpersimetrik olduğu gerçeğinden yararlanmaktır. Konformal alan teorileri belirli operatörler tarafından bozulabilir. Bazı durumlarda, renormalizasyon grubu akışı altında, bu kuantum teorileri kızılötesinde akacaktır. Düşük enerjiler daha az süpersimetri ile yeni süperkonformal alan teorilerine yönelecektir. Bu karşılık gelen çift süper yerçekimi çözümlerinin bulunabilmesi dikkat çekicidir (Douglas, Gauntlett, Gross 2002 s.102).

Fiziksel optik paradigmaların bu dönüşümleri bilimsel devrimlerdir ve devrim yoluyla bir paradigmadan diğerine ardışık geçiş, olgun bilimin olağan gelişim modelidir. Newton’un çalışmasından önceki dönemin karakteristik modeli değildir ve Khun karşıtlıkla ilgilenir. Antik çağ ve on yedinci yüzyılın sonu arasındaki hiçbir dönem, ışığın doğası hakkında genel kabul görmüş tek bir görüşü sergilememiştir. Birçok Epikürosçu, Aristotelesçi ya da Platoncu kuramını benimseyen ya da karşıt okullar olmuştur. Bir grup ışığı maddi bedenlerden yayılan parçacıklar olarak kabul edilmiştir; diğerleri gövde ve göz arasına müdahale eden modifikasyondur. Fizik metinleri ışığın enine dalga hareketi olduğunu öğretmektedir. Optik bilimin hemen hemen tüm uygulayıcıları tarafından benimsenen bu teori için katı cisimlere

çarpan hafif parçacıkların uyguladığı basınca kanıt aranmıştır. On sekizinci yüzyılın ilk yarısındaki elektrik araştırmalarının tarihi, bir bilimin evrensel olarak kabul edilen ilk paradigmasını edinmeden önce nasıl geliştiğine dair daha somut ve daha iyi bilinen bir örnek sağlamaktadır. O dönemde elektriğin doğası hakkında, Hauksbee, Gray, Desaguliers, Du Fay, Nollett, Watson, Franklin ve diğerleri önemli elektrik deneyleri yapmışlardır. Elektrikle ilgili sayısız kavramlarının hepsinin ortak bir yanı olmuştur ve birbirinden türetilmişlerdir (Khun, 1970, s.13).

Güncel tüm bilimsel araştırmalara rehberlik eden mekanik, cisimsel felsefenin diğer alanıdır. Gerçek bilimsel teorilerin, deney ve gözlemden çıkarılan araştırmada üstlenilen ek problemlerin seçimini ve yorumlanmasını belirleyen teorilerin bileşenleridir. Yine de tüm deneyler ve deneycilerin çoğu birbirlerinin eserlerini okumalarına rağmen, teorileri bir aile benzerliğinden başka bir şey değildir.

Matematik ve astronomi gibi, ilk katı paradigmaların tarih öncesine dayandığı, zaten olgunlaşmış olan uzmanlıkların bölünmesi ve yeniden birleştirilmesiyle ortaya çıkan alanlar hariç tutulduğunda, durumlar tarihsel olarak tipiktir. Khun, genişletilmiş bir tarihsel olayı (Newton veya Franklin gibi) tek gösterge olarak kullanmaya devam etmesine rağmen, temel anlaşmazlıklarda, Aristoteles ve Arşimet'ten önce statığın, Black'ten önce ısının, Boerhaave'den önce kimyanın ve Hutton'dan önce tarihsel jeolojinin incelenmesinin çeşitli koşullar altında olduğu görüşündedir.

Günümüzde liberal sanat veya genel eğitim programının parçası olacak yeni tür bilimsel konuları içeren çeşitli öneriler ve deneyler denenmiştir. Kuramsal çalışmalar, eldeki kuramın olgular hakkında kendi başına değeri olan bilgi içeriklerini tahmin etmek için kullanılmasına ayrılmıştır. Bilim adamları, deneyle doğrudan doğrudan karşılaştıkları için paradigmaların yeniden uygulanışını göstermek veya artırmak için çalışmışlardır. Biyolojinin bazı bölümlerinde - örneğin kalıtım çalışması - evrensel olarak kabul edilen ilk paradigmalar daha yenidir. Sosyal bilimin hangi bölümlerinin henüz bu tür paradigmaları edindiği açık bir soru olarak kalmaktadır. Tarih, sağlam bir araştırma anlamaya giden yolun olağanüstü derecede kuvvetli olduğunu ve bu yolda karşılaşılan güçlüklerin bazı nedenlerini göstermektedir. Bir paradigmanın veya paradigma adayının yokluğunda, belirli bir bilimin gelişimiyle ilgili olabilecek tüm gerçeklerin eşit derecede alakalı görünmesi mümkündür. Sonuç olarak, erken bilgi toplama, sonraki bilimsel gelişmelerin tanıdık hale getirdiğinden çok daha neredeyse rastgele bir faaliyettir. Ayrıca, daha gizli bilgilerin belirli bir biçimini aramak için bir nedenin yokluğunda, erken olgu toplama genellikle el altında bulunan

veri zenginliğiyle sınırlıdır. Teknolojik bilimler, yerleşik zanaatlardan elde edilebilen verilerle birlikte gözlem ve deney için erişilebilir olanları içermektedir. El sanatları, tesadüfen keşfedilemeyen, kolayca erişilebilen bir gerçek kaynağı olduğu için genellikle yeni bilimlerin ortaya çıkmasında hayati bir rol oynamıştır.

“Yaptakçılık, Lévi-strauss’a göre, acil gereksinimlerini karşılayan nesneleri, göstergeleri ya da ritüelleri yapmak için eldeki materyalleri ve kaynakları yaratıcı bir şekilde bileştiren kabile insanların gündelik pratiğidir. Yaptakçılık bilimsel olmayan bir tür mühendisliktir. Kapitalist toplumlarda yaptakçılık tabilerin öteki nin kaynaklarından kendi kültürlerini yaratmalarının bir yöntemidir” (Fiske, 2012, s. 184).

Bilim insanları, çeşitli teorilerini birbirinden ayıracak deneyleri tasarlayan kişilerdir ve genellikle karşılaştırılan çeşitliliği oluştururlar. Hem gerçeğe hem de teoriyle çalışmaktadırlar. Bilim insanları çalışmalarının yeni bilgileri ve çalıştıkları orijinalin koruduğu belirsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla elde edilen kesin bir paradigma üretmişlerdir.

Üç problem sınıfı önemli olgunun belirlenmesi, gerçeklerin teori ile eşleştirilmesi ve teorinin eklenmesi normal bilim literatürünü hem ampirik hem de teoriktir. Bilim literatürün tamamını oluşturmazlar. Ayrıca olağanüstü sorunlar da vardır. Bilimsel girişimlerin bir bütün olarak çözümü önemlidir. Ama olağanüstü problemler sadece normal araştırmaların ilerlemesiyle hazırlanan özel durumlarda ortaya çıkmaktadırlar. Bu nedenle, kaçınılmaz olarak, en iyi bilim adamlarının bile üstlendiği sorunların çoğunluğu, genellikle yukarıda özetlenen üç kategoriden birine girmektedir. Paradigma altında çalışmak başka hiçbir şekilde yürütülemez. Paradigmayı terk etmek, tanımladığı bilimi uygulamayı bırakmaktır. Paradigmalar, bilimsel devrimlerin etrafında döndüğü eksenlerdir. Ancak bu tür devrimleri incelemeye başlamak için normal bilimsel arayışlara dair daha panoramik bir görüş gereklidir.

Postmodern bilim-kendisini yanıtlanamayacak sorularla, kesin kontrolün sınırlarıyla, eksik bilgilenmenin nitelediği çatışmalarla, dönüm noktalarıyla ve pragmatik paradokslarla ilgili olarak kendi evrimini kesintili, yıkıcı, düzeltilemez ve paradoksal olarak kuramsallaştırıyor. Bilgi sözcüğünün anlamını değiştiriyor ve böyle bir değişikliğin nasıl olduğu ifade edilmektedir. Bilineni değil, bilinmeyen üretmektedir (Connor, 2015, s.49).

Bilimsel devrimlerde kazanımlar gibi kayıplarda vardır. Bilim insanları özellikle öncekini görmezden gelme yönelimindedirler. Bilimin varlığı, paradigmalar arasında seçim yapma kapasitesine bağlıdır (Kuhn, 1970, s.167).

“Bir dönemin eşanlı ya da ardışık olayları arasına bir anlam ve sembolik bağlar topluluğunu, bir benzeşme ve ayna oyununu yerleştirmek olanağını veren ya da bir kollektif bilincin üstünlüğünü birlik ve açıklama ilkesi olarak ortaya çıkaran ‘zihniyet’ ve ‘akıl’ kavramları da böyledir. Yapılan tüm sentezlerin ilgi bağlarını tekrar araştırmak incelemek gerekiyor” (Foucault, 2019, s.34).

Sonuç olarak, yaşanan yeni paradigmaya geçiş bilimsel devrimdir. Bilim insanlar, zorlukla karşılaştıkları zaman var olan paradigmalara karşı farklı yaklaşımla yaklaşırlar ve araştırmaları bu doğrultuda değişir. Karşıt paradigmalara karşı çözüm bulma amacı, dışı vurmayı, felsefede çözüm bulmayı temel ilkeleri incelemeyi gerektirir. Bütün bunlar olağanüstü araştırma koşullarıdır. Olağan bilim kavramı da belirtilerin varlığı temelinde gelişmektedir (Khun, 1995, s.115).

Avrupa’da, edebiyat geleneği hâlâ hüküm sürmektedir. Eğitilmiş bir erkek veya kadın, birkaç dilde ustalaşmış ve geçerli bir Avrupa sanatı ve edebiyatı bilgisine sahip olan kişidir. İşe yarayan bir bilgiyle, antik ve modern klasikler üzerinde bilimsel bir ustalıktan ya da üslup ya da biçime ilişkin hassas bir eleştirel yargıyla gelişmektedir. “Kavramların dönüşümüyle birlikte, “göstergebilim” ”gramatoloji” olmakta, eski akıl-merkezli (logocentrique) bilim kavramının yıkıntıları arasından yeni bir bilim kavramı kendini belli ederek ortaya çıkmakta olduğu belirtilmektedir” (Derrida, 1994, s.19).

Sanatın, edebiyatın ve müziğin rahatlatıcı bir dayanışma duygusu vardır. Pratikte modern dillerin incelenmesi bu yüzyılda Yunanca ve bir dereceye kadar Latince bilgisini gerektirmiştir. Ancak bu değişiklikler bile, eğitime adanmış uzun yıllar süren okul çalışmalarının bir sonucu olarak, birkaç kişi için temel eğitim fikrini kökten değiştirmemiştir.

Kepler ve Galileo, Dünya’nın hareketli bir gezegen olduğu için ikna edici kanıtlar sunmuştur. Bununla birlikte, eliptik yörüngeler kavramı ve teleskoplarla toplanan yeni veriler, dünya gezegeni için yalnızca astronomik kanıtları da kapsamaktadır. Buna karşı astronomik olmayan kanıtlara cevap vermediler. Bunlar cevapsız kalırken, ister fiziksel, ister kozmolojik olan bu tartışmaların her biri, astronominin teknik kavramları ile diğer bilimlerde ve felsefede kullanılanlar arasında farklılığa dikkat çekmiştir. Astronomik yeniliklerden şüphe etmek ne kadar zorsa, diğer düşünce alanlarında düzeltme ihtiyacı o kadar gerekli hale gelmiştir. Bu ayarlamalar yapılmaya kadar Kopernik Devrimi tamamlanmış sayılmaz.

Bilimsel düşüncedeki çoğu büyük ölçekli çalkantı, benzer kavramsal eşitsizlikler üretmektedir. Örneğin, bugün geç aşamalardayız. Planck, Einstein ve Bohr ve çağdaş

devrimin bağılı olduğu diğerleri tarafından başlatılan yeni bilimsel devrim kavramları, Copernicus'un gezegenler dünyası kavramıyla yakın tarihsel paralellikler göstermektedir; Bohr'un atomu ve Einstein'ın sonlu ama sınırsız uzayı gibi kavramlar, acil sorunları tek bir bilimsel uzmanlık alanında çözmek için ortaya atılmıştır. Kökenleri alanında hissedilen büyük ihtiyaç nedeniyle sağduyu, fiziksel sezgi ve diğer bilimlerin temel kavramlarıyla açık çelişkilerine rağmen daha geniş bilimsel düşünce içinde inanılmaz görünse de, bir süre uzman tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte, sürekli kullanılan yeni kavram daha büyük bir bilim işlevi üstlenmektedir (Khun, 1970, s. 229).

2.4.4. Fredric Jameson Yeni Bir ‘Gerçekçilik’ ve İfadenin Yapısökümü Teorisi

Jameson, tarihsel bir materyalisttir. Jameson, sanat, sinema ve edebiyat alanlarında karşılaştırmalı incelemeler yaparak tarihsel değişimi öne çıkarmıştır. Var olan kültür üretimini dile ve aksiyona dayanan her bir oluşumu analitik açıdan betimlemektedir. Jameson, diyalektik yaklaşımında, “diyalektiğin geçmişte kalan olmadığını” savunmaktadır. Jameson, gerçekleşmeyen gelecek düşüncesindedir. Diyalektiği, tamamlanmamış proje olarak görmektedir. Karşılık geldiği somut toplumsal hayat biçimi henüz gerçekleşmediği için, henüz kolektif bir alışkanlık haline gelmemiştir. Durumları ve olayları kavrama biçimidir (Buchanan, 2016, s.10).

Fredric Jameson bu çıkarımı sadece sosyalist gerçekçilikte geçerli değildir. Modernizmin de artık modern toplum deneyimi için yetersiz kaldığı görüşündedir. Arkaizmi ve temsilin saydam olduğunu varsaymaktadır. Çıkarıcı bir estetik gibi özgürlükçü bir vaat sanatının metalaşması sonucunda yıkıldığını söylemektedir. Jameson bu dünyaya uygun yeni bir ‘gerçekçilik’ icat etmenin gerekli olduğunu savunmaktadır (Harrison, Wood, 2011, s.1049).

Diyalektik eleştirisi, küreselleşmiş kültürün, gelecekle ilgili düşünceleri taşımaktadır ve saklama enerjisine sahiptir. Temsilin hatası, şimdinin önemli işe yarar temsili fark ederek anlamamamıza neden olan temsil olmasıdır. Şimdinin geleceğe uzanması ve gelecek imgeleyememiş olması durumudur. Diyalektik metin kendi üzerinde eklemleme yapılarak gelişmektedir. “İçle dışı, varoluşu ve tarihi kıyaslamayı sürdürme, şimdiki zamanda hayatın soyut bir nitelik aldığını kesin bir dille belirtme ve somut bir gelecek fikrini canlı tutma”(Buchanan, 2016, s.11).

Jameson diyalektiği terim ve kavramların sorgulanmasıyla düşünülmesinin nedensellik, tarihsel ifadelendirme ve üstyorumu biçiminde açıklamaktadır. Jameson 1971’de

üstyorum adlı makalesiyle William Riley Parker ödülünü almıştır. Bu makalesinde; genele bağlı yorumlamaya gereksinimin olmadığını çünkü metnin hazırda yorumlanmış olduğunu söylemektedir. Metnin nasıl yorumlanacağından ziyade neden yorumlamaya girişildiği daha önemlidir. Jameson üstyorum yaklaşımında; metnin, tarihsel gereklilikler yönüyle tekrar değerlendirilmesinin nedenidir. Söylem ve toplumsal eleştirinin ilerlemesidir.

‘Kuram’ sözcüğü ile ‘belirtmek istenen’ değildir; Jameson’a göre kuram, yazarlarının tüm özetlemeleri ile kısaca belirtilebilen bir durumdur. Gerçekte birbirinden ayıramayan terimler ayrılarak kuramsal sorunlar üretme eğilimi olmaktadır. Böylece bu eğilim, iki tür hata şeklinde belirlenir ve yerelleştirilir: "Yazarın amacının ve metnin anlamının" ayrımı ve "bilginin" inançlardan ayrılması sonucu bir şekilde "inançlarımızın dışında" var olabilen kural gelişmektedir. Kuramın artık "insanların pratiği dışarıdan yönelebilmeleri için pratiğin dışında bulunabilme girişimleri içinde benimsedikleri tüm yöntemler" anlamına gelecek söylemde "epistemolojik" patolojidir (Jameson 1991, s.265).

“Fredric Jameson, postmoderniteyi insanlığın toplam doygunluğu olarak nitelendiriyor. Görsele göre kültürel alan İster reklamın elinde olsun ister bilgisayar, iletişim medyası veya siber uzayda. Bu tam görüntü her yerdedir”(Krauss, 1999, s.7).

Sonuçta sisteme dair söylediğimiz her şey üçüncü sorununa gelmektedir. Bu üçüncü terim sentez, uzlaşma ve katılıma izin veren bir aracı olarak görülmektedir. Bu senteze izin veren şu ya da bu şey değildir. Fakat bu işlev Hegel diyalektiğinde aldığı biçimle sınırlı kalmaz. Mutlak heterojenliğin her türlü bütünselleşmesidir. Böylece sistemin kapanmadığı yeri adlandıran bir şey olarak yorumlanmaktadır. Aynı zamanda sistemin kendini kurduğu yer olduğu gibi, bu kuruluşun heterojen olan ve artık hakikatin hizmetinde olmayan bir kurgu tarafından da tehdit edildiği yerdir (Jameson 2015, s.36).

Jameson, içten başka şeyler söyleme ihtiyacını iç sansür olarak tanımlar. “Semptom ile bastırılmış düşünce arasındaki, belirli içerik ile örtük içerik arasındaki, gizleme ile gizlenmiş ileti arasındaki ayrıma dayalı bir modeldir. İçerik özü itibariyle toplumsal ve tarihsel deneyimdir” (Jameson, 2005, s. 48).

Eleştiri süreci de var olanın açığa çıkmasıdır. Jameson, 1908 yılında Freud’un okumada kişisel unsurlar olmadan hayal gücünün tamamını sergiliye bilmesi görüşünü kabul etmektedir. İletimin doğası da önemlidir ancak kişisel fanteziler değil, toplum temelli kolektif düşünceler önemlidir.

Tarih üzerinden yorumlanmalıdır. Bu durumda sanat yapıtı ve öznenin gerçek yaşamla kurduğu kesintili ilişkisi vardır. Bu deneyim durumunun muhafaza edildiği yerdir. Bütün tarihsel üretimin canlılığını göstermek için tarihsel eleştirmenler sorumludur. Jameson, nesne-merkezli tarih görüşünü savunmaktadır. Toplumsal ve kültürel değişimin her zaman dışarıdan dayatılan kültürel skandal dediği tarih felsefesi görüşündedir. Çoklu özne yerleşimi, parçalara bölümlere ayırma vurguyu farklılaştırmaktadır. Tematik ve kavramsal birliğe aykırı gibi görünmektedir. Bu aykırılık estetik olarak değerlendirildiğinde çeşitlilik olarak algılanmaktadır ve odaklanmaları belirlemektedir. Jameson ahenksizlik ve heterojenlik sağlamak için bu farklılığın olması gerektiğini söylemektedir. Kavramlarda değişen fikir ve görüşlere dönmesini Platon'da kanının karşılığı hakikattir. Postmodernde pragmatistlerin inanç ve karşılaştırılacak olan ideoloji, hatalara yaklaştırmaktadır. İlgi ve ilgi çağrışımları varoluşsal tanımdır. Mutlak ve ontolojik görecelikle platonun bilgi eylemine dayalıdır.

Bilişsel harita çıkarma kültür işleyişiyle sanatçıların yaptıklarıyla ilgilidir. Bu epistemolojik fikirdir. Bilişsel harita çıkarma çözümlemesinde bilginin kurtulması gayesi vardır. Bilişsel harita çıkarma bilginin fonksiyonunu tekrar tekrar vurgulamaktadır. Küresel anlamda bütünlük kavramı somuttur. Anlatıda ısrar yapısal dönemde vardır ve modernizmin estetiğinde merkeze konulmuştur. Jameson'un buna tepkisi, sürecin ve tarihi içeren biçim kavramıdır. “ Çağdaş veya postmodern düşüncede mekânın önemine değinirken, içi boş ve sabit kategoriler ya da daha ziyade düşünce için önkoşullar olan Kantçı zaman ve mekândan çok daha farklı bir şeyi vurgulamaktadır” (Buchanan, 2016, s. 190).

Anlatının gerçek olmasının nedeni Afrikanın sömürüldüğü küresel emperyalizmle modernizm ve sembolizmle aynı döneme denk gelmesidir. Jameson, merkezde ayrılığın olduğunu vurgulamaktadır. Bilgi ve yaşanan arasındaki ayrılıktır. Çeper olarak tanımladığı; dünyanın başına gelen sömürmeyi yapanları bilmek durumunda olduğunu belirtmektedir. Modernizmde olan bu durum postmodernizm içinde geçerlidir. Yüksek sanat ve kitle kültürü de, anlatılara temel esasa dayalıdır. Postmodern anlamda pastiş biçimindedirler.

Yeni postmodern soyutlama, bizzat bilginin soyutlaması: somut gibi görünen görsel imgenin, reklamda iletilmesiyle çoktan soyut olması; bu artık salt kavramsal veya sözsel değil görsel bir klişedir. İşte tam da bu yeni soyutlama türüdür (Jameson, 2018, s. 248).

Anlatısallık postmodernizmde daha fazladır. Günümüz kültürü metalaşmış, tüketimi tüketir durumdadır. Tüketim kültürü ABD'nin çok uluslu şirketlerin dünyaya ihraç ettiği temel ideolojiyken kültürel emperyalizmin temel biçimi olarak teorinin ve entelektüel çalışmanın

alanıdır. İnsanların yaşamlarında tek kullanımlık elden çıkarılabilir metalar bulunmaktadır. İmgeyi imgeye karşı kullanan sanatçıdır. Video görüntüsünü bir başka video görüntüsünde kullanan sanatçılar ve görüntüleri görüntülere karşı kullanan Barbara Kruger gibi deneysel çalışma yapmaktadır. Modernizmde didaktiklik reddedilir. Ancak Postmodern kültürel ve sanatsal üretim didaktik ve eğitimsel yapıtlarını sunmaktadır. Jameson, sistemi çözümlerken sanat yapıtlarında “bilişsel harita çıkarma” adını verdiği eylemi kullanmaktadır. Jameson, sanatçıların halkın tecrübelerine açık olmalarını önermektedir. Mekânın yeniden vurgulanmaya ve çözümlemenin mekânsal yöntemleri gelişmeye başlanmıştır. Postmodern, moda değişimleri önemli ve anlamlı belirtilerdir. Postmodern dönemde bu bağlamda, her tür dil seviyesinde mekânsala yönelik kapitalizmdeki işleyişiyle, günlük hayatta, kültürün gelişmesinde estetik ve yüksek sanat alanındaki değişimleri göstermektedir. Jameson, Postmodernitenin ekonomik yönünün küreselleşme olduğunu söylemektedir.

Popüler üretkenlik, kapitalizmin kültürel ürünlerinin yaptakçılık yoluyla sürekli yeniden birleştirilmesi ve yeni baştan kullanılmasıdır. Gerçekte eleştirel ve kültürel onayında büyük farklılıklar göstermekle birlikte, tür açısından sanatsal özgünlük denilenden hiç de farklı değildir (Fiske, 2012, s. 184).

Bilim ve ideoloji arasındaki fark, bir öznenin ilişkisiyle belirlenmektedir. Jameson, ideolojinin bilgidен çok kanaat içerdiği görüşündedir. Alegori, Jameson için temsil edilemeyen şeyin bütünlüklerin temsilidir ve teolojide yer edinmektedir. Geleneksel alegori kavramı her zaman kişileştirme düşüncesine bağlıdır. Jameson’a göre, çağdaş alegori kişiselleştirmeden uzak durmaktadır. Temsil ve alegori; algınız, betimleyişiniz ve farklı durumları değerlendirmektir. Postmodern düşüncesinde, estetiğin öngörülen formların yalnızca bir tarz olarak görülemez. Estetiğin tamamının üretim tarzı üzerinden görülmektedir. Dünyanın kentleşmesiyle, kentlilik içinde düşünmeye başlıyoruz. Toplumsal yönüyle durum artık standartlaşmadır. Belli bir anıtın ya da binanın üslubundan çok homojen kent yaşamında kendini nasıl hissettirdiğidir. Postmodern olarak nitelenebilecek projeler, müze ve okul mekânlarıdır. Zaman ve mekân birbiriyle ilişkileri etik ve metafizik içinde birbirine karşıt değildir.

Çağdaş resimde, temsilciliğe dönüşün doğayla hiçbir ilgisi yoktur. Doğal olana dair ideolojiler, evrensel olarak bir yana kaldırılıp ve çürütülse de hala vardır. Yeni postmodern soyutlama, bilginin soyutlaması: somut gibi görünen imgenin, reklamda iletilmesiyle çoktan soyut olması: bu artık salt kavramsal veya sözsözsel değil görsel bir durum olmasıdır. Bu Jameson’a göre soyutlama türüdür (Jameson, 2005, s.248).

Kavramların kanıya dönüşmesi, episteme'nin doxa (kanaat), Platon deyimiyle işleme almasıdır, entelektüel bağlılıkla düşünceye evrilmesidir. Kanılar konuşma ortamlarında devam edebilir, ancak akademik ortamlarda önemi yoktur. Platon için kanının karşısı hakikattir. Hakikat postmodern zamanda kanı olarak görülmüştür. Pragmatistler, entelektüel anlamda inanç olarak belirttikleri bir başka benzeri olan ideoloji ise hatalar sistemine dayanmaktadır. Temeli bilinç dışına dayalı olan kanılar derinlikte imgelere sahiptir. Bu yaklaşımlara "ilgi" kavramıyla, dikkat ve merak duygusu uyanmaktadır. Gerçek proje, zaman ve enerji harcanarak varoluşsal tasvirlerle ulaşılmaktadır. Hakikat ve Platoncu bilgi problemini hareket eksenine, bilinçdışı imgesini, varlıkla bir bağa yönlendirmektedir. Bu göreceliktir fakat mutlaktır ve ontolojik bağlılıkları da kapsamaktadır. Episteme'nin doxa'ya evrilmesi kadar önemlidir. Jameson, söyleşide biçimsel formların alışkanlık olduğunu, zihni kullanarak düşünceyle yoğunlaşan formüller yapısına döndüğünü söylemektedir. Üslupsal bulguların, modernizmle bağı, metalaşma ve modayla aynı perspektiftedir. Bir fikir, sözcükle ifadelendiğinde tematikleşir. Bu problemin çözümü, temalaşmış kanaatleri ve kalıpların akıl yoluyla kullanılmasıdır. Postmodernizmin niteliksel özellikleri; kültürü ve estetiği değiştirmiştir. Postmodernizmde yüksek kültür ve kitle kültürü bir araya gelmektedir. Küreselleşme, postmodernite ile aynı olmakla birlikte postmodernitenin temelidir. Küreselleşme olgusu, kültür ve toplum Batı uygarlığını yeniden düşünmesini sağlamıştır.

Liberal düşünbilimsel ile toplumsal öğretiler, tarihsel olanın bastırarak zamandışı ve tarihdışı yönüyle işlev görmektedir. Avrupa Ulusal Kültürü kendini korumaktadır. İşletme toplumunun tutumu kültürün geneline yansıtılmaktadır. Avrupalının Fransa'da önemini devam ettiren büyük devrimi ve İngiliz işçi sınıfı oluşumunun önemi hala geçerlidir. Geçmişin ve geleceğin insan tarihinde toplumsal oluşumda bastırıldığı bu meydana gelmede geçmişin kültürel yapıları etkisiz kalırsa sistemsel bir yanıltır. Çağdaş toplumun patolojik özellikte olduğu da düşünülmektedir. Postmodernizm, medya, film, kitle kültürü ve bilimkurgu kapitalizme dayanan öğelerdir.

Kültür kavramında, yüksek kültür yerine kitle kültürünün başyapıtları görülmektedir. Basılı metinlerle genel olarak tüm alanlarda kültürel üretim vardır ki bu üretimler toplumsaldır. Jameson, kültür kavramını üç anlamla tanımlamıştır. Özgül ve sistemsel belirli toplumsal oluşum içeren antropolojik kültür kavramıdır. İlkel ve kapitalist öncesi kabile toplumlarını tanımlamaktadır. "Solumaya ve beslenmeye başlayışından ateşin buluşuna, sonra da atomik ve termo-nükleer araçların icadına kadar insanoğlu-kendi üremesi dışında-

milyarlarca bütünü (structure) canla başla parçalara ayırıp bir daha bütünleşemez hale getirmekten başka hiçbir şey yapmadı” (Lévi-Strauss, 2021, s.464).

Kültür kavramı Marksist gelenekte kullanımı günlük hayatı ve uygulamaları belirlemektedir. Kültür, devrim sonrası toplumda siyasaldır ve kolektiftir. Eğitim ve toplumsal sorunları ideolojik yaklaşımları tanımlamaktadır. Modern veya post-çağdaş toplumunun üretime, toplumsal sınıflar ve mücadelelerini savunmaz. Marksizme karşı yeniden sahiplenmeyi savunmaktadır. “Daniel Bell’in sanayi sonrası toplumu”, medya toplumu, bilgi toplumu gibi varoluşçu ve Marksçı kavramlardır. Marksçı anlayışın daha küreselleştiği görüştür. Kültür endüstrisinde estetik direnmektedir. Sermaye mantığında ancak “amaçsız amaçlılığın” varlığı bulunmaktadır. Tüketim toplumu düşünce alanına, kapitalist olmayan kapitalizmin öncesine ait alana rasyonelleştirici, sanayileştirici, metalaştırıcı yönelimi vardır. Bu yönelim kültürün gelişmesine neden olduğu savunulur. Ancak Jameson’a göre toplumdaki sınıf kavramı devam etmektedir. Sınıf bilinci, kollektif bilinç, tarihsel anlatılar, görüntüler ve gelecek kaygısında bulunabilir. Herkesin entelektüel olduğu, üreten ve çözümleyen insancıl toplumda yaşayan insanlar vizyon sahibidir.

Üretim biçimi çözümlemeleri diyakronik denilen evrensel tarih anlatımıyla, senkronik örtüşme, gerilim ve çelişki kullanımlı çözümlemeler arasında ayrım görülmektedir. Ayrım olmazsa tipolojik aşama sıralaması durumunda kalınmaktadır. Jameson, Deleuze’ün şizofren öznesini örnek vererek, öznenin başkaları tarafından merkezden edildiğini ancak insanlar için yeni varlık özelliğini kapsayan gerçek kolektif hayat yeniden keşfedilir demektedir. Yeni realizmin işlevi açıktır. Tüketim toplumunda yeniden canlandırmanın gücü direnmek için ve bütün kategorilerin sosyal örgüt ve yaşam düzeylerini sistematik olarak sarsmıştır ve varoluşsal parçalanmayla keşfetmiştir. Diğer ülkelerde sınıf mücadeleleri, yapısal sınıf ve ilişkiler arasında mücadele oluşmuştur. Bu mücadele dünya sistemi olarak artmaktadır. Realizm düşüncesi birleşirse modernizm görüşüne karşı diyalektik eleştiriye daha fazla yoğunlaşma olmaktadır. Bu vurgu dünya üzerinde şiddetli bir canlanma oluşturmaktadır. Alışılmış davranışların kitlesel yerleşim alanı yeni estetik ile fonksiyon bulursa teknoloji ve endüstri şehirleri, sosyal kitleler, insan hakları ve kutsallıktan arındırılmış geleneksel modern dönemde tematik olmazdı. Ama sosyal sistemde, geç kapitalizmin yapısı metalaşp ve işlev görmektedir. Diğer taraftan, politik estetik açıkça mümkündür. Realizm /Modernizm; Sosyal konjonktüre ve tarih dönemlerinin değerlendirilmesinin öğretilmesine dayanmaktadır. Bu, sosyal işlev olarak tanımlanmaktadır.

Tarihin kendisi ile onun gerçekliklerini kavramaya çalışan, ancak kendi içinde bir düşünce gizemi, bir aporia biçiminde uyumsuzluklarını yeniden üretmeyi başaran kavramsallık arasındadır. Bu aporiye tutmamız gereken, yapısı içinde bir henüz ötesine geçmediğimiz tarih. Tabii ki gerçekçilik anlayışımızın ne olması gerektiğini bize söyleyemez. Çalışması yeniden icat etme zorunluluğunu hissetmememiz onu imkansız yapar (Lukacs, Brecht, Benjamin, Adorno, 1980, s.212).

Jameson, postmodernizme sadece mimarlık aracılığıyla varmıyor. Jameson, 1980'lerin başlarında mimarların projelerini gözlemlemiştir. Mimarlığın bir dönüşüm içinde olduğunu Le Corbusier ve Mies gibi mimarların sonunun geldiğini vurgulamaktadır. Modernizm standart modern üsluptaki büyük toplu konutların sonudur. Çünkü Pruitt-Igoe konutları yıkılmıştır. Bu yıkımlar modernitenin yıkılışını simgelemektedir. Postmodernizm, daha sıcak, daha dekoratif, daha az taleplere sahip yapılardır. Bu dönüşüm mimariyle sınırlı değildir. Tüm toplumsal hayatın düzeninde gerçekleşmiştir. 1960'larda dönüşümler başlasa da, Amerika'da Vietnam savaşı sonucunda yaşanan yenilgi, Jameson'a göre yeni bir dönemin başlangıcıdır. Toplumun tüm yaşamında başlangıç kurmak James'in çalışmalarında yer almıştır. 1980'lerde toplumda çok köklü radikal dönüşümler gerçekleşmiştir. Artık çok farklı başkalaşımda yer bulmuştur. "Temalar ve anlamlar söz konusu olduğunda, görsele dönüştüklerinde gösterge düzeyinde etkisiz olduklarında içlerinin boşaltıldığını iddia etmek istiyorum" (Jameson, 2018, s. 226).

Değişim, kişisel bilgisayarın tanımıyla başlamıştır. Jameson bilgisayarın tanıtımına köklü dönüşüm demektedir. Bu kökten dönüşüm belirleyicidir ve insanların hayatlarının tümünden dönüşümüdür.

Toplum homojen bir ağıdır ve farklı olgular birbiriyle bağlantılıdır. Jameson bu yaklaşımında temel merkezi bir gerçekliğin belirtileri demektedir. Ne kadar çok toplumu gözlemlersek değişimi daha iyi kavrayabileceğimizi düşünmüştür. Postmodernizmi ekonomik sistemin dönüşümü de denilmektedir. Kapitalizmin içinde olduğumuzu söyleyen Jameson, kapitalizmin momentinde olduğumuza değinmektedir. 19. yüzyılda Marx'ın yazdığı ulusal dönemde başlayıp, Lenin'in Emperyalizm'de yazdığı kapitalizm kolonileşmenin yaşandığı dönemdir. Üçüncü moment de postmodern kapitalizmdir. Bu momentte, enformasyon teknolojisi ve sömürgelerin bağımsızlaşması olmuştur. Postmodernizm toplumsal bir yapıdan oluşmaktadır. Bu sebeple Jameson, postmodernite ifadesini kabul etmiştir. Postmodernite'ye küreselleşme ışık tutmuştur.

Jameson, postmodernite betimlemesinde küreselleşmeyle postmodernitenin tamamlandığını ifade etmektedir. Küreselleşme alt yapıysa, postmodernite üst yapıdır. Bu iki ifade gerçekliğin iki yüzüdür vurgusu yapmaktadır. Modernitede zaman başta iken, postmodernde mekân ilk başta önemlidir. Edebiyat alanında da durum aynıdır. Thomas Mann ve Proust gibi yazarlar, zaman anlayışına sahiptir ve zamanla çok fazla ilgilenmektedirler. Müzikte de zamansallık deneylerinin yerini artık mekân almıştır. İnsanlar, zamansallıktan mekâna yönelmiştir. Doğanın varlığını yitirdiği yerine insan yapımı manasında yapay olanın geldiği söylenmektedir.

“Aksiyonu ve karakterleri bu dramatik zaman kavramına tabi kılan film yapımcısı, "gerici" içerikten çok daha etkili bir teknik içinde politika ortaya koyuyor. Filmin insani içeriği, ancak filmin içeriğini tamamen azaltan tekniklere teslim olmuşlardır”(Lukacs, Brecht, Benjamin, Adorno, 1980, s.212).

Jameson’a göre; “İnsanların çevresinde mekândan oluşan bir dünya vardır. Toprak işgallerine, bölgeler üzerinde kontrol sağlamak için yürütülen mücadelelere dayanan mekânsal politikalar yürütülmektedir”. Postmodernde, zaman ise şimdiki ana indirgenmiştir. Her alanda, sanatta, şimdiki ana, bedene indirgeme fark edilmektedir. Postmodern dönemde zamanın, mekân tarafından geriye atılmasının bir başka işaretidir. Kapitalizm ve soyutlama arasında bir bağıntı ortaya atmaktadır. Modernizm evresinden farklı bir soyutlamadır. Modernist döneme ait soyutlama biçimsel olmayış (non-figurality) türünde gelişmiştir. Worringer’in açıkça ideolojik değer verilmenin etkili olduğu kuramı vardır. Jameson Postmodern dönemde, konu artık modernist soyutlama biçimleri değildir. Örneğin “çağdaş resimde temsilciliğe dönüşün doğayla hiç ilgisi yoktur, organik olana dair ideolojiler incelenirse evrensel olarak bir yana kaldırıldığı görülmektedir” (Jameson, 2018, s. 248).

Jameson, üretimin kendine ait zaman kavrayışı ve tecrübesi olduğu görüşündedir. Çağdaş düşünce dünyasında, çok farklı türlerde tarihsel mekânlar olduğunu düşünmektedir. Anlatı oluşturmada temel değişiklik olduğunu savunmaktadır. Çünkü bilişsel harita çıkarmada küreselleşen toplumlarda kişisel hayatın gerçekliği küçük alanlarda yapılanmasıdır. “Küresel bir anlatı biçiminde gerçek bir gelişme kaydedilmesinin beklendiği yerler, anlatının bir kriz içinde olduğu merkez bölgelerdi; çeper bölgelerde ise bu duruma anlatı düzeyinde belirli tepkiler verilmesi mümkündür çünkü onlar bu çokuluslu kompleksin merkezinde değildirler” (Buchanan, 2016, s. 191).

Jameson'a göre, yeni postmodern soyutlama, tamamen bilginin soyutlamasıdır. Somut gözlenen görsel imge iletildiği anda soyut olmasıdır. Bu durum kavramsal ve sözsöl olmaktan ziyade görseldir. Jameson, "Yeni soyutlama türüdür" şeklinde açıklamıştır. Duymak, zaman olmaksızın tamamlanır, belli bir müzik için çok az sayıda nota hatırlanır. Görme duyusu da aşamalıdır. Belgesel filmler olmak üzere montajlamada müzik dâhil edilmiştir. Nesnel malzemenin, sembolik ve metaforik fonksiyonu da vardır. Modern estetik sistemler artık yoktur. Jameson, enformasyon toplumunda enformasyonun estetik mi; yoksa speküler ve imgenin yoğun olduğu bir toplumda estetiğin enformasyon olduğu belli değildir. Postmodern çağda, uzmanlaşma alanları aynılaştırmıştır. Brecht'in didaktik savunusuna geri dönmüştür. Olgular, işlevler ve yetenekler öğrenmek, sanat eserinin asla vazgeçmemesi gereken başlı başına bir zevktir (Jameson, 2018, s. 290).

Analitik olsa da 1960'lı yılların sonunda önermeler sanat nesnesini tahtından indirdi, bir tür püriten ikonafobiyi geliştirmiştir. Duyusal hazlar yerine izleyiciye yazılı açıklamalar ve belgesel bildiriler sunulmuştur. Kısa bildiriler maddesellikten uzaklaşma amacıyla yapılmıştır (Hopkins, 2018, 201).

Jameson, duygulanımlar bedensel, bilinçli olarak resim sanatına modernizm zamanında Manet ve İzlenimcilik döneminde girdiğini kabul etmektedir. Jameson, Caravaggio veya Rubens'in, içerik yönüyle bir duygunun belki de Aristotelesçi psikoloji bakış açısıyla duygusal tepki vererek ışık-gölgesini ya da Rubens'in fırça darbelerini, modern sanatta öne çıkarılmasını uygun görmemektedir. Bu eserler, Jameson'a göre teknik tarihsel rol oynamaktadır. Tarih toplumsaldır, insan ilişkileri ve yaptıkları üretimleri açısından ele alınmalıdır. Sanat anlatısal ve ilişkisel araçlarıyla mevcuttur. İleri teknoloji ve insan ilişkileri sanat alanlarında bulunmaktadır. Anlatım sanatlarında- Görsel sanatlarda, Müzik eserlerinde kitlenin, ekonomik talebin ve toplumsal ilerlemesiyle özdeşleşerek netleşmektedir.

Barok sanatında, koşullarla anlaşılabilen sanatsal ilerlemenin olgunlaşmasıdır. Bedenin duruşu ile ifade edilen olgularıyla derinlemesine incelenmiştir. Bu eserler çok fazla sayıda imgelenen sahneler Yüksek Rönesans döneminde yapılan eserler gibi durağan değildirler, dinamik ve sinematogrifirler. Bu yaklaşımla Jameson, bedenin Barok dönemde Caravaggio'nun yağlı boylarıyla ortaya çıkmış olduğunu savunmaktadır. Barok dönemde konu, özgündür. Çünkü başarı ve başarısızlığı, yok olmayı, yaşam ve ölümü diyalektik olarak özdeşleştirilmiştir. Jameson Hz. İsa'nın bedeninin bu anlatımla işlenmesini sanatsal devrim ve kavramsal devrim olarak nitelemektedir. Resimdeki ışık, dikkat çekici biçimde yeni bir kullanım şeklindedir. Ölü bedenin ayırt edilen ağırlığı Lyotard tarafından, "libidinal yatırım"

olarak adlandırılmıştır. Libidinal yatırım, duyuşal olmaktan çok karışıkır. Rubens'in büyük Şimşon ve Delila'sında libidinal unsur, Postyapısalcı arzu kavramı olmayıp ölüm ve yaşam birliğıdır.

Carravaggio, mümkün şartların perspektifçi temsilcisidir ve tarihseldir. Hakikatin ilk anı olarak tanımlanan benzeri olmayan tarihsel konjonktürdür. Karşıtlarda ortaya çıkan etik birbiriyle ve diğerleriyle etkileşir. Tarih tarafından bağılırlar birbirleri arasında bağ vardır. Değişim ve rol değişikliğı zamandışı Apolloncu dinginliktir ve sürekli devam etmektedir. İki varlık, karşılaştığı noktada yararlı olmaktadır. Nietzsche'ci ve Diyonizyak şarhoşluk ile karşılaşılan olay böyle bir olaydır. "Barok anlatı resmi, içkinliğe (immanence) ilk yaklaşıma ve daha sonraki modernist dönemindekinden çok farklı estetik özerkliğe işaret etmektedir. Böylelikle, sanatın bir süreliğine mutlak için bir vasıta teşkil ettiğine dair Hegel'in görüşünü tamamlar. Çünkü Mutlak, anlatı bedeninin tam da bu içkinliğinden doğar" (Jameson, 2018, s.31).

Alegorik matematiksel ve bilimsel gösterimde imgenin görsel tasviri sadece fiziksel korelasyon etkisine ve yoğunluğuna bağılı iki varlık boyutu arasındaki karşılaşmasıyla önemli olmaktadır. Barok dönemindeki resim modernist dönemdekinden daha estetik özerkliğe bu yönüyle sahiptir. Modernizm doğuşunda tarihsel yorumlamada makro ve mikro denilen kavramlar arasında boşluktan oluşmaktadır. Biçim, eylem ve tamamlanan olay döngüsüyle detay arasındaki boşluktur. Jameson, bu boşluğu karşıtlık olarak belirtmektedir. Boşluk, tam olma ve olay arasındaki diyalektik ayrımıdır.

Bütün olma gerçekte her zaman eksiktir, fenomende her durumda algısal olarak mevcuttur. Bu düzeyler diyalektik açıdan ayrılmaz ve mukayese edilemezler. Her iki düzey üzerinde sentezleme yapılamaz. Diyalektik ve sentez yapılamayan karşıtlık, ikilem oluşturmaktadır Ancak Modern çağda farklılaşan zamanda yoğunlaşan abartı gözlemlenir. "Farklılaşma", Niklas Luhmann tarafından nitelendirilmiş terimdir. Modern zamanda kendini farklı yarı-özerk düzeylere ayırma eğilimini belirtir (Luhmann, 1982, s.37).

Bilim gibi alanlar kendi disiplinlerini oluşturmuşlardır. Disiplinler kendileri farklılaşmıştır. Postmodern dönemde de görülen farklılaşma hareketidir. Bu durumda Wagnerci Gesamtkunstwerk'in bütünlüklü sanat eseri postmodern farklılaşmanın işaretidir. Sanatın kendisinde ve fiziksel duyularda farklılıktır. Düzeylerin, sanatların ve medyanın her birinin tarihi bulunur ancak her bir alan kendi varlığını sunmak zorundadır. Her bir alan birbirine indirgenemez ve tek bir tarihe sentezlenemez. Bu oluşan çoklu farklılıklar yeni

meydana gelen modernizmde yerini bulmaktadır. Her birinin toplandığı mekân yoktur, her biri için ilave edilen tarihsel yaklaşım ve hikâye vardır. Yeninin gelişmesi Hegelci ya da Marksist tarzda tarihin ilerlemesi gibi ancak farklı disiplinlerdedir. “Tarih, bu yeni durumların ve yeni çelişkilerin üretiminin zamansallığıdır. Çeşitli düzeylerin farklı hızlarda, farklı ritimlerde ve tempolarda aynı anda çalışabileceği anlamına gelir” (Jameson, 2018 s.35).

İlerleme ve enternasyonal düşüncede Adorno’nun yaklaşımı tarihsel ilerleme çelişkilerin hareketidir. Yeni çelişkiler ve radikal olarak yeni yaklaşımlar üretmektedir. Düzeyler birbirleriyle eklemlenemezler. Çağdaş teoride-bir düzey diğer düzey üzerinde fazla ilerleyebilir. Müzik sözcük üzerinde ya da sözcüklerin müzik üzerinde, görselin ve işitselin birbirleri üzerinde, beden temsili ve oyunculuğun birbiri üzerinde fazla aşırılıkları olabilir. Bu karşılaştırmalar farklılıkları ortaya koymaktır. Algıladığımız farklılıkların arasındaki mesafeyi anlamamızı sağlamaktadır.

Modernizm sanatında duygulanım değişkenliği görülmektedir. Öznellik, sanat eserine eklenilir. Çok çeşitli malzemeler zamansallıkların kompozisyona yansımaktadır. Zamansal bir sanat kompozisyon bileşeninde duygulanımlar birbirini izlemektedir. Duygulanımlar birbiri ardına meraktan, önemsiz, ilgisiz ve öfkeli olmaktan sakın olmaya sıralanırlar. Cezanne’dan başlamak üzere tüm modernizmi içermektedir. Eserlerde eylem ağının antropomorfik kontrol sistemidir. Çünkü eylem ve olaylar insanın özgürlüğündedir. Habermas’ın İletişimsel Eylem Kuramı’nda (1981) para iletişimde yerini almıştır.

Bilgelik, kişilerin kronolojik bilgisinin sıralamasına, nedenselliğin zamansallığına, geçmişin-şimdi-geleceğine aittir. İnsan eylemleri geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki antropomorfik oluşumunda, tarihsel zamansallığın-paranın zamansallığının ortaya çıkışıdır. İnsanın ötesinde olan ekonomik sistem-kişisel olmayan belirlenimdir. Nietzsche’nin olumlama diye belirttiği edebi geri dönüştür. Jameson, tema ve farklılıkların bir çözüm sunmadığını yapısalcılık sonrası paradoksu ilk kopyanın elimizde olmayışı çok sayıda dönüşümün aynı olup olmadığını sorgulamaktadır.

Zamansal problem, benzerlik ve farklılığın hareketi felsefi değildir, sanatsal ikilem olarak kendini göstermektedir. Çünkü radikal formda artmıştır. Eser, başlangıçta hakiki sanat olarak henüz var olmamıştır. Maksimalizm de minimalizm de aynı noktadadır ve aynı noktada ilerlemektedir. Sanatın zamansallıklarıyla diyalektik özdeşi olduğu görülmektedir. Derinlikten ilerleyen hareketi belirtmektedir. Matematiksel ile enerjik olan hareketin sonucu olarak kendi

başına yükselme haline dönüşmektedir. Derinlik burada ruh derinliği olarak belirtilmektedir. Olumsuz anlamda retorik ve niyet adlandırılmış duygu ve ifade estetiği yönündedir.

Gelecekteki mücadeleler ve kültürel teori, herhangi bir devrimci teorileştirmenin yerini alamaz. Devrimci pratiklerin yerini kültürel pratiklerden daha fazlası alabilir. Ancak, değişim için Marx'ın büyük özdeyişi bir kez daha ve onu şimdiki küreselleşme çağına uygulamaktadır. Teorisyenler, bir şekilde dünyayı yorumlamanın bir yolunu bulmalıdırlar (Tally, 2014, s. 170).

Yapısalcılığın güncelden ziyade Hegel-öncesi ve Marx öncesi kavramsal ikilemlere sonuçta rastlanılmaktadır. Yapısallığı, dil kavramı kapsamaktadır ve tahmin edilmez biçimde yeniden ortaya çıkarmaktadır. Yapısalcılığı kabul etmemek dilbilimsel buluşları kabul etmemek anlamına gelmektedir. Jameson, Yapısalcılığı bir felsefi perspektif içinde meydana gelmesini öngörmektedir.

Sokrates öncesi düşüncede (antinomy) benzer çözümleme tekniğine benzer şekilde her şeyin tarihsel, ekonomik, cinsel ve dilbilimsel olduğu teknikle çözümlenmesi gerektiği anlatılmaktadır. Yazı oluşumunun bir dil dizge şeklinde görmenin hakikatte bir eğretileninin uygulaması olmasıdır.

Gerimas'ın bir yapısal anlambilimin çalışma nesnesini bir anlam etkisi olarak tanımlayla anlamları nesne olarak almaktadır. Anlamlama terimleriyle biçimsel ortak özelliklerini algılamak için izleyici kendini dışarda tutmaktadır. Bir içerik anlatım biçimi olarak izlenim istenmektedir. Gözde canlandırılan bir algılamayı ve izlenimi terimleriyle betimlemek gerektiği önemlidir (Jameson, 2019, s. 10).

Eğretileninin ve dilbilimsel yöntemin temel doğrulanması teknolojik ve bilişselliğin dışındadır. Dilbilim ve bugünkü kültür birbirine uygundur. Yapısalcılık bir kitle eylemi olarak Levi -Strauss'la başlamıştır. Lacan'ın écrits'si ile Derrida'nın üç büyük metni ile zirveye ulaşmıştır. Biçimcilik ve yapısalcılık entelektüel bütünlük olan mutlak önvarsayımdır, anlaşılır ve mutlak öncül temeldir.

Ferdinand de Saussure, 1916'da ders notlarından Genel Dil Bilim Derslerinde; düşüncüyü kâğıdın önyüzüne, sesi de arkayüzüne benzetmiştir. Kâğıt kesilirse önyüzü ve arkayüzü kesilmiş olur demiştir. Bu düşüncesiyle, dilde, ses ve düşüncenin birbirinden ayrılmadığını belirtmiştir. Dilbilim bu eserde model ve bilgi veren anlama anlatma ve eğreti olarak aktarma biçimindedir. Her eğretileninde benzetmenin parçalarından biri düşmüş

olmaktadır. Dilbilim, yazınsal ve felsefenin mantığıyla Hegel'in felsefesi üzerinde gelişmektedir. Klasik bakış açısı düzgüsel kuralları benimsemesine neden olmuştur. Bu durumda gramerle özdeşleşmiştir. Saussure tarihseli yapısalardan ayırmıştır ama tarihsel olmayan bilimsel değildir demiştir.

Saussure entelektüel özgürleşme, kesinlik ve mutlaklık içindedir. Nesne sadece bireyseldir. Saussure dilbilimsel kuralları yerel, olumlu ve her bölümde tamdır. Zamana dayanan model zaman içinde ard arda gelen bir dizi sistemler modeli demektir. Dilin, her bir anını kapsayan anlamlı ve şimdi olduğuna değinmektedir. Varoluşsal yaklaşım içindedir. 1879'da yayınlanan eseri tündengelimli yasaları ve istisnaları olarak görülen ses kalıplarını anlatmaktadır. Dizge kavramını geliştirmiştir. Değişikliklerin kalıpları olabildiği gibi formülleşmektedir. Saussure sosyal nedenlerin göç ve nüfus gibi kurallarda değişiklik yapabildiğine değinmektedir. Tarihsel anlayış kendi kavram terimleriyle anlaşılmaktadır. Savaşlar ve siyasi ilişkiler kültür geleneğinde uzlaşma ve tarihsel açıklamalar olarak artsüremlidir. Tarihsel anlayış, bu yaklaşımıyla, insan dışında coğrafi alan düzeninde fiziksel alana konumlanmaktadır. Saussure, bilimsel düşünceyle hümanist düşüncenin yapısını yöntembilimsel somut araştırmayla sunmuştur.

Dilin etnografik değeriyle ilgilenmektedir ve araştırmasını yaparken belli bir yeri değerlendirmeye katmaz. Özdekçi yaklaşımdan bağıntısal bir düşünceye geçiş gözlemlenir. Bakış açılarıyla nesneler oluşturulur. Kendi başlarına var olmazlar ancak uygun ya da uygun olmazlar. Bakış açısına göre değişmektedir. Fiziksel yapılarıyla atom parçacıkları gibi birbirinden ayrıştırılan nesneler yerine dizge kavramı vardır.

Hakikatte çalışma nesnesi vardır. Dünyanın algılanmasının modelinin gösterilmesidir. Dilde çeşitlilik olmakla birlikte kaliteli öğelerden eksik olabilir aslında ayrımlarda nitelikli öğeler vardır. Saussure için maddenin olumlu doğası dizgedeki fonksiyonu gibi önemli değildir. Akılla madde arasındaki karşıtlıktır. Jameson'a göre birimin özellikleri kendisini oluşturmaktadır. "Yapısal dilbilimden postyapısalcı semiyotiğe geçiş bir soyutlama sürecidir, önce göndergeler sınıflandırılır, sonra gösterilen çözümlenip başka bir gösteren olarak tanımlanır"(Foster,2000, s. 109).

Bilimsel dizgede ve dilde de gösterge kendisini ayırt eden ve meydana getirendir. Göstergeler de farklılık, özellik ve niteliği belirlemektedir. "Karşıtlığın yanıltıcı olduğu düşünüldüğünde yeni nokta belirlenir yeni diyalektik düzene geçilir. Çünkü artsüremliler ve

eşsüremliliğe ayrılmaya başlar. Söylenilen sözcük kendi içinde zıttını taşır. Kavramsal benzerleri de vardır. Tüm bunlar dilbilimsel göstergeler alanını oluşturur” (Jameson, 2019, s. 36).

Durkheim’in, toplumsal olguların ifadesi ve Saussure’un göstergeler kavramıyla çok yakın benzerlik taşımaktadır. Durkheim, yöntembilimsel bakış açısıyla kolektif temsillerin altında kolektif bilincin varlığını öngörmektedir. Dil göstergesi, kavramla bir işitimi imgesini birleştirmektedir.

Althusserci ideoloji tanımı, çok farklı sorunsala dönüşmektedir. Uzmanlaşmış coğrafi ve kartografik meseleler ve sosyal alan açısından bireysel sosyal ilişkiler; yerel, ulusal ve uluslararası sınıf gerçekleriyle bilişsel olarak eşleşmektedir. Yine de sorunu bu şekilde yeniden formüle etmek, aynı zamanda tartışılan postmodernist ya da çokuluslu momentin küresel açıdan yüksek ve özgün yollarla ortaya konan haritalamadaki zorluklarıyla karşı karşıya gelmektir. Bunlar yalnızca teorik meseleler değildir, aynı zamanda acil pratik politik sonuçlara da sahiptir. Özneler, geleneksel duygularından da anlaşılacağı gibi varoluşsal biçimde (veya "ampirik" olarak) gerçekten bir "post-endüstriyel toplum" içindedir. Geleneksel üretimin kendisinden kaynaklandığı "post-endüstriyel toplum, ortadan kaybolan ve klasik tipteki sosyal sınıfların artık var olmadığı siyasi praksis üzerinde doğrudan etkileri olan bir kanaate sahiptir.

Önerilecek ikinci gözlem, Althusser’in teorisinin Lacancı temellerine dönmesinin faydalı ve düşündürücü metodoloji sağlamasıdır. Althusser’in formülasyonu, bilim ve ideoloji arasındaki, klasik Marksist bir ayrımı yeniden harekete geçirmektedir. Althusser’in yaklaşımında, varoluşsal olan bireysel öznenin konumlandırılması, günlük yaşam deneyimi, biyolojik özneler zorunlu olarak sınırlı olduğumuz dünya üzerindeki monadik "bakış açısı" soyut bilgisine karşıdır. Lacan’ın belirttiği "le sujet supposé savoir", "bilmesi gereken özne", bilginin özne-yeri olarak adlandırılan yapısal veya edimsel bir alandır.

Olumlanan şey dünyayı ve bütünlüğünü soyut veya "bilimsel" bir şekilde bilemeyeceğimiz anlamına gelmez. Marksçı "bilim" dünyayı soyut olarak bilmenin ve kavramsallaştırmanın bir yolunu sağlamaktadır. Mandel burada asla bilinemez olduğunu söylemez, sadece temsil edilemez olduğu söylemektedir. Bu küresel dünya sistemi hakkında zengin ve ayrıntılı bir bilgi sunmaktadır. Bu çok farklı bir konudur. Yani, Althusserci formül, varoluşsal deneyim ile bilimsel bilgi arasındaki bir boşluğu, bir yarığı belirtir. İdeoloji, bir şekilde bu iki farklı boyutu birbiriyle eklemlemenin bir yolunu bulma işlevine sahiptir. Bu "tanım"a ilişkin tarihselci bir görüşün eklemek isteyeceği şey, bu tür bir eşgüdümün, işleyen

ve yaşayan ideolojilerin üretiminin farklı tarihsel durumlarda farklı olduğudur, ancak hepsinden önemlisi, bunun mümkün olmadığı tarihsel durumlar olabilir. Bu, mevcut krizdeki durum gibi görünmektedir. .

Ancak Lacancı sistem üçlüdür ve dualist değildir. Marksist-Althusserci ideoloji ve bilim karşıtlığına, sırasıyla Lacan'ın üçlü işlevlerinden yalnızca ikisi, İmgesel ve Gerçek karşılık gelmektedir. Bununla birlikte, haritacılık konusundaki araştırmamız, tek tek dillerin veya medyanın kodlarının ve kapasitelerinin tam anlamıyla temsili bir diyalektiğinin açığa çıkmasıdır. Günümüze kadar ihmal edilenin Lacancı Simgesel'in kendisinin boyutu olduğunu hatırlatmaktadır.

Bilişsel haritalama estetiği bireysel özneye küresel sistemdeki yerinin yeni bir yüksek anlamını vermeye çalışmaktadır. Bilişsel haritalama pedagojik bir politik kültür olarak, son derece karmaşık olan bu temsili diyalektiğe saygı duymaktır. Bunu gerçekleştirmek için kökten yeni biçimler geliştirmek zorunda kalınacaktır. Açıkça, daha eski bir tür makineye, daha eski şeffaf bir ulusal alana, daha geleneksel bir bakış açısına ya da mimetik bir yerleşim bölgesine dönüş çağrısı değildir. Yeni politik sanat, eğer gerçekten mümkünse, postmodernizmin gerçeğine yani temel nesnesi olan çokuluslu sermayenin dünya alanına bağlı kalmak zorunda kalacaktır. Aynı zamanda temsil etmenin henüz hayal bile edilemeyen yeni tarzlarına bir atılım gerçekleştirecektir. Bireysel ve kolektif özneler olarak konumu yeniden kavrama başlamaktadır. Şu anda hem mekânsal hem de toplumsal kafa karışıklığı tarafından nötralize edilen eylem mücadele kapasitesini yeniden kazanmaktadır.

Postmodernizmin politik biçimi, hem sosyal hem de uzamsal bir ölçekte küresel bir bilişsel haritalamanın icadı ve projeksiyonu olacaktır. Haritalama metaforunu kullanmak, kişisel bir tercihten daha fazlasıdır. Jeokritik veya uzamsal edebi çalışmaların yazarı anlaşılır bir şekilde lehte olabilir. Jameson'ın postmodern durumun bir şekilde tipik olduğu fikrini ciddiye alarak “yeni bir uzamsallık” ile anlamlandırmaktır. Yaşadığımızın içeriğini şekillendirmede sosyal ve mekânsal biçimler küreselleşme çağında yaşanan deneyimdir.

Jameson, Postmodernizm, Jeopolitik Estetik, Dünya Sisteminde Sinema ve Mekân (1992) filmlerin ve diğer anlatıların edebi biçimlerini analiz etmektedir. Sosyal güçleri anlamlandırmak için haritacılık hayatımızı etkilemektedir. Jameson, komplolar için bir tür inşa etmenin resmi bir yolunu sunmaktadır. Jameson'un vizyonu bütünleştirici niteliktedir. Bu tür edebi haritalar eleştirel bir yaklaşım gerektirmektedir. Jeoeleştir, bu krizin kendine özgü mekânsal yönlerine yanıt verirken, aynı zamanda bu anlatıları ya da bu anlatıları oluşturan

biçim ve içeriğin diyalektiğine hem estetik hem de politik açıdan çok çekici sanat eserlerine dikkat çekmektedir. Böylece Jameson'ın küreselleşmeye yönelik eleştirisinin Zamanın Tohumu (1994), deneme derlemesi olan Kültürel Dönüş, Postmodern Üzerine Seçilmiş Yazılarda (1983–1998), yeniden ifade etmektedir. Jameson postmodernizm küreselleşmenin maddi, politik-ekonomik temelleri hakkındaki konumlarını da genişletir (Tally, 2014, s. 23).

Diyalektik eleştiri projesi, sabırlı, titiz ve kendimizi içinde bulduğumuz durumun dikkatli bir şekilde okunmasıdır. Bu analitik ve yorumlayıcı etkinlikte aynı zamanda akımın devrimci güçleri de yatmaktadır.

Derrida'nın yapısalılık durumu, gösterene göre gösterilenin son durumu, düşüncelerle sözcükler arasında kabul edilmeme durumudur. Batı felsefesinde bozukluğa işaret etmektedir. Batı metafiziğinde Nietzsche'den de faydalanır. Düşünce ve sözcüklerin bağı fizikte "varlık" olarak görülmektedir. Şimdiki durum, anlamların var olduğu, insanın kazanabileceği bilginin varlığını söylemektedir. Kavramların hepsi, mutlak varlığın metafiziğin temelidir. Mutlak doluluk inancı Batı metafiziğin kavramsal çitasını oluşturur. Derrida ve Heidegger köken bilimsel akıl yürütümde (etymological argumentation) Platon örneğini izlemektedir. "Derrida'nın ikilemi; varlığın metafiziğinde kullanılır kullanılmaz katılan ve başlangıçta savuşturmaları tasarlanan varlık yanılsamaları yürütülmesinde kullanılan sözlerle ve terminolojiyle suçlamak yargılı olmaktadır" (Jameson, 2019, s. 156).

Kendi durağan varlığı içinde kalmayan, bilincine varıldıkça uzaklaşarak yokluk olan, zaman içinde uzağıma ve geçiciliye erteleme sürecidir. Baudrillard'ın değişim için her gönderenin yok olması dediği yaklaşıma, Jameson yıkımı şeyleştirme kavramı biçiminde açıklamıştır. Şeyleştirme; yapısal dilin modernizmde göstergeyi gösterenden ayırarak serbest bırakmasıdır. Postyapısalcı semiyotik ve postmodernizmde göstergenin içine girerek göstereni gösterenden uygun anlamından ayırmaktır. Kendi önceki anlamından kurtulmuş gösterenlerin tüm sanat dallarında metinsellik oluşturmaktadır (Foster, 2000,s.110).

Gösterge, saf olmayıp katışık olarak belirlenmektedir. Katıksız oluşu dilin kendi yapısındanır. Sesi ve katıksız manayı akılla değiştirebiliriz. Bu nedenle göstergenin bir iz olduğunu düşünmek kavramsal olarak merkeze almak, madde olarak kabul etmek ve dışallık oluşunu kabul etmektir.

Derrida dil çözümlemesinde, sözelin başladığı, içgüdüsel önceliğin geriye doğru gittiğini, anlamın mutlak saydamlığı ya da bir başka deyişle mutlak varlığı gibi bir yanılsamaya kadar götürülebileceğini gösterir. Derrida, psikoseksüel gelişmenin aşamalarının

özdeşliği ve yazmanın aşamalarında doğrulanmıştır. İlk yazı ve ya temel dışsallığı deneysel yazı dizgelerinde kendinden uzaklaştığını belirtmek için *archi-écriture* terimi kullanır. Derrida, Marksizm ve Freud'çuluğu benimsemektedir. Benzerlikler, psikanalitik modeller için Mistik Yazı Tahtası'nı inceleyebiliriz. Batı metafizikçiler geleneğinin kavramsal çerçevesi içinde varlık mitini uygulayışının belirtisidir. Değer dizgesi, ister ekonomik, psikanalitik, politik, ister dilbilimsel düzeyde olsun temel kimliğini hedefler. Göstergeler karmaşıktır ve ürünler, eylemler, jestler, özneler, nesneler altında düzendedir ve kendilerinin içinde bulunduğu konumda önem kazanmıştır. Değerlerin incelenmesinde Marx'ın para ve mal çözümlemesi, Freud'un libido, Nietzsche'nin etik, Derrida'nın sözcük çözümlemeleri birbiriyle kıyaslandığında değişik boyutların kategorileri arasında gizli ilişkiler göstergesidir (Jameson, 2019, s.163).

Barthes incelemesinde, duygusal algının dil haline getirilerek, bir tür düzenleme meydana getirdiği bir anlam vardır. Bu anlam yapısalcılığı açıklar. Ruhbilimsel ve varoluşsal izlekler üzerinde Barthes, hakikatte söylemin, bedenin kendisinin taslağı olduğunu söylemektedir. Boyutun konumu, eleştirel terminoloji açısından bilinçdışıdır. Barthes için beden biçimin kendisinin asıl kaynağıdır. Yeni sözcükler oluşturarak maddeye ad verilmesi ayrıntıyı bütün olarak gösterilen yapısına bağlamaktır. Nesneler yeni bağlantılarla eklenerek konumlanır. Metnin üstünde bilgiden yapay kendilikler yaratılır. Kavramsal kendilikler, gösterilenin kendi biçimleridir. Zıtlıklar dizgesinde çözme girişimi görüşüne dayanan gösterenin kendisinin çevirisi olduğu daha temeldedir. Varoluş metafiziğinin dayanağı bir gösterge kavramıyla değişmiştir. Gösterme ve anlam, bir dil seviyesinden diğerine yer değiştirmedir. Jameson'a göre; yorumbilim tarihin bütün yönlerine açık olarak çözümleyicinin yerini yeniden belirlemektedir.

Foucault'un çözümlemesinde; eleştireysel kavram, temsil kavramıdır, düşüncenin nesneyle olan ilişki kavramıdır. Foucault, temsil kuramı ile dil, doğal yapılar, varlık ve değerler arasındaki tutarlılığı göstermek amacındadır. Temsil ile şey arasındaki dil ortadan kalkınca tarihselcilik merkeze yerleşmektedir. Onları böylece birbirinden ayırarak tanımlamaktadır. Batının bilgi tarihinde insan varolur. Hümanizm buradan kaynaklanır. Hümanizm, antropoloji çözümlemeleri oluşturmaktadır. Dilin yol göstericiliği sayesinde yapısalcılığın ortaya çıkışıyla simgesel düzene dönüşür. Postmodernitede, inceleme nesnelerimizi tekil metinlerden daha fazla özgül bir kültürel tarzın yapısı ve dinamiği oluşturuyor. Postmodernizm kültürel üretim sürecidir ve toplumsal oluşumla ilgilidir. Bu durum, metodolojik uygulamaları ve teorik sorunları kapsamaktadır. Jameson kültür

sözcüğünü antropolojik anlamı da dâhil ederek kullanmayı tercih etmektedir (Jameson 2005 s. 404).

Jameson kültür yaklaşımında, Samuel Huntington'ın insanların ideolojik görüşe sahip olduğu düşüncesinden etkilenmiştir. Jameson, Huntington'ın metodolojik önerisini savunur. Kültürü, günümüzde çevremizde gelişen toplumsal düzeni üretim biçimi yönüyle geç kapitalizmin incelenmesiyle tanımlayabiliriz. Bu yaşanan gelişmeler, sistemimizin içinde meydana gelmiştir. Modern sanatın ilerlemesi sosyal ve ekonomik şartların gelişmesine ve yayılmasına dayanmaktadır. Eşdeğerliliklerin sınırsız oluşu kavramıyla açıklamaktadır. Bu değişim son dönem sanatında ifadenmiştir (Foster, 2000, 107).

Kültürel üretimi anlamak, bu sistemin değişimi sağlamak amacıyla verebilecekleri imkânları anlamaya çalışmakla mümkündür.

2.4.5. Roland Barthes'in Göstergebilim ve Anlamlandırma Teorisi

Bartles'e göre görüntüler, beden hareketleri, sesler, nesneler bir anlam oluşturmaktadır. Bu anlamlama kitle iletişimiyle günceldir. Nesneler, görüntüler, davranışlar anlam taşırlar ama bağımsız değildirler çünkü dizgesi dille karışmaktadır. Görüntü, dil dizgesiyle yapısal bir tekrarlamayla yerine geçerek bir düşünce eylemi içinde art arda gelen birliktelik ve bağlılık ilişkisi bütünü oluşturmaktadır. Nesneler dizge durumuna dil aracılığıyla ulaşmaktadır. Nesneler, kurallara ve dünya görüşüne göre belirlenmiştir. Düzenle yerleştirilmiş düşünceler, bilgiler olarak biçimlenmektedir. Dil, bunları adlandırır. Bir varlığın anlamını algılamak dilden faydalanılır.

Gösterilenler dünyası ve dilin dünyası aynıdır. Göstergebilim, öte-dilbilimin gereçleri mit, anlatı, gazete yazısı, basında, ilanda, görüşmede, konuşmada ve düşündürdükleriyle günümüzün nesneleri olmaktadır. Göstergebilim dilbilimin, anlamlı büyük birimlerini içermektedir. Bartles, Marksizm ve varoluşçuluktan etkilenmiştir. Genel göstergeler teorisi ve semiyoloji üzerinde çalışmıştır. Metnin doğasını ve otoritesini ifade etmekte postyapısalcı bakış açısıyla hareket etmiştir. Barthes, göstergeyi gerçekliğin bir temsili olarak değerlendirip doğalcı dil görüşüne karşıt olmuştur. Dili, edebiyatı ve kültürü dramatik bir biçimde etkileyen dinamik bir eylem olarak değerlenmiştir. Barthes, gösterge sistemlerinde farklı anlam seviyelerinin olduğu görüşündedir. Doğallaştırma eyleminde kültür ve tarihsel değerlerle inanç ve yönelimlerin açık, doğal, zamandışı şeklinde görünmelerini sağlamak ideolojik eylemine karşılık gelmektedir (Cevizci, 2012, s. 59).

İkili dil/ söz kavramı, dilbiliminde, fizik, fizyolojik, zihinsel, bireysel ve toplumsal olduğu için sınıflandırılmaz. Ancak aralarında dizge bütünü oluştuğunda düzensizlik sona ermektedir. Dil aynı zamanda sözdür ve toplumsaldır. Birey dili tek başına değiştirip geliştiremez. Kurumsal özellik ile dizgesel özellik birbirine bağlıdır. Göstergeler, söylemden diğer söyleme tekrarlandıklarından dilin ögesi durumuna gelmektedir. Bunlar “varlık miti, katıksız konuşma ya da konuşulanın yazılı olan üzerindeki önceliği mitidir.” (Jameson, 2019, s. 157) Söz, bireysel gözlemlenen davranıştır. Dil ve söz karşılıklı olarak birbirini içerirler. Dil, sözün aracı ve ürünüdür. Burada diyalektik bir durum vardır. Dili sözden ayırırsak, aynı zamanda anlamla ilgili oluşu da ortaya çıkmaktadır.

Lévi-Strauss’un görüşü bilinçsiz olan biçimlerdir ve simgesel işlevdir. Toplumsal imgeler evrenini yeni bir biçimde, biçimleri ve işlevleriyle, ‘gösterilenden çok gösterenleriyle’ tanımlama sonucunu vermektedir. Saussure dil ve söz ayrımının değişimlere uğrayabileceğini belirtmektedir. Sözelimi giysi, töze göre üç farklı dizgede belirtilmektedir. Yazılı olan bir moda dergisinde eklemli dil olarak betimlenen giyside ‘söz’ yoktur. Betimlenen giysi, moda kurallarına uymaz, dizgeli bir göstergeler ve kurallar bütünüdür. Saussure’ye göre sözsüz dil olmaz. Moda dergisinde giysiyi olanaklı kılan moda diline hâkim kitleden değil, kodu isteyerek oluşturan karar verici kitlenin varlığından kaynaklanmaktadır. Dilin içerdiği soyutlama yazılı bir biçimde somutlaşır. Yazılı moda giysisi, giyimsel bildirim ortamında dildir. Burada giyim (dil) ile giyinmeyi (söz) birleştiren diyalektiği vardır.

Diller ve sözler arasında oylum bağıntısında sorun, sonlu bütün dil ile sonsuz sayıda olan ‘sözler’ arasında fark vardır. Gösterge dizgelerinin çoğunda dil konuşan kitle tarafından değil karar verici bir çevre tarafından oluşturulmaktadır (Barthes, 1993, s.35).

Logo-teknikler, oluşturulmuş dillerde mevcuttur. Karar verici çevreler tarafından oluşturulan çağın toplumsal imgelemi olan her zaman daha genel nitelikli bir bağıntıların tamamıdır. Toplum bilimsel belirlemelerle insanbilimsel anlama ulaşırız. Dilsel olmayan gösterge dizgelerinde, özdek-töz düzlemi, dil düzlemi ve kullanım düzlemi olmak üzere üç düzlem bulunmaktadır. Bu düzlemlerde dilin, faydacı kaynağa sahip olasından dolayı öze ihtiyacı vardır.

Gösterge varlık yokluk kavramlarıyla incelendiğinde bağlantısal öğede zihinsel biçimlendirmeyi kapsar ya da kapsamaz. Bağlantısal öğelerde uyaran ve yanıtlayan arasındaki ilişik, dolaysız veya dolaylı olabilir. Hegel, Peirce, Jung, Wallon gibi yazarlarda alanın

ayrılmasında fark görülmektedir. Ayrıca bağlantı kendisini kullanan kişiyle bağlantı içerebilir ya da içermez.

Terimsel çelişki Peirce'ye göre varoluşsalıdır. Hegel ve Wallon'a göre simgenin iki bağlantısal durumu vardır. Pierce içinde simge varoluşsal değildir. Bu çelişkiler terimsel iletimlerde dengelenmektedir. Anlamalarını birbirine karşıt olmaları sağlar. Karşıtlıkların var olmasıyla anlam belirsizliği olmaz.

Dil ve söz arasında ayrım vardır ve bu dilbilimin araştırmalarının temelidir. Saussure, gösteren ile bir gösterilenin işitsel imgeyle kavramın birleşmesiyle tanımladığı göstergeyi kabul etmektedir. Saussure, Hjelmslev ve Frei'ye göre gösterilenler göstergelerin parçasıdır ve yapısal dil biliminde olmalıdır. İnsan dilinin tanımında, çift eklemcilik yapısı temel olarak alınmıştır. Bu ilke yalınlaştırıcı ilkedir. Sözcükler ya da anlam birimler bir biçimi oluşturur. Ayrıcı birimlerden (sesbirimler)'den fark edilmelidir. Gösterge anlatım düzlemini meydana getirmektedir. Böylece kapsamı da oluşturur. Hjelmslev'e göre ise her düzlemde iki katman bulunmaktadır. Bunlar biçim ve tözdür. Biçim, yalın ve tutarlı şekillenen olgulardır. Töz de öncül kaynaklarına başvurulmadan açıklanamayan dilsel olgulardır.

Anlatımın tözü ve ses tözü, seslerin çıkarılmasıdır. İşlevsel değildir. Anlatım biçimi, sözdizimsel ve dizgisel kurallar içermektedir. İçeriğin tözü, gösterilenin düşünsel, hissettirdikleri kavramsal yönleridir. İçeriğin biçimi, anlamsal bir durumun var olması ya da olmamasıyla gösterilenlerin kendi aralarında oluşturdukları şekilsel düzendir. Barthes'e göre; biçim güdüdür ve göstergenin nedensiz özelliği üzerine kuruludur. Söylemde insana iyi gelmeyen doğada, gerekli doğal dış görünümle gelişen nesnelerde olduğu gibi, ifadesi olan biçimleri kullanılmaktadır. Söylem, hissettirdiği güdüyle daha gelişmiştir. Barthes geçici bir ussallığı mümkün olarak görmektedir (Jameson, 2019, s. 190).

Birçok göstergebilimsel dizge (nesneler, görüntüler, davranışlar) varlığı anlamada yer almayan bir anlatım tözü içermektedir. Toplum tarafından anlam aktarmada kullanılan kullanım nesneleridir. Belli bir anlam aktarmaya yararlar ayrıca ihtiyaçlarımızı da karşılar. Bu göstergelere, gösterge- işlevler denilmektedir.

Gösterge-işlevleri incelerken ilk önce zamansallık görülmez, işlevsellik üzerinde durulmaktadır. İşlevselliğin, kesin bir sonucu vardır. Gösterge-işlevleri her kullanımda kendisinin göstergesidir. Kalın giysi soğuktan korunmak için kullanılmaktadır. Kalın giysi de olduğu gibi tek örneğe indirgenmiş nesneler ürettiğinden, anlam aktarıcı biçimin özü olan varlığıdır. Toplum bilim ile toplum-mantık düzleminin birbiriyle kaynaşması gerekmektedir.

Bu gösterge bir kere oluşursa, kulanım nesnesi olarak toplum tekrar işlevselleştirir. Uygulama ve olguyla gösteren arasında bağ kurduğundan, gösterge-işlevin insanbilimsel bir değeri oluşmaktadır.

Nesne, anlık bir tasarımdır. Wallon'un gösterge tanımında, belirtiye karşıt olarak göstergeyle simgenin ayırıcı bir niteliği vardır (Barthes, 1993,s.59.) Saussur' de gösterilenin anlık olması nedeniyle kavram terimini kullanmıştır. Sözcüğün gösterimi kendisi değil anlaksal imgelemidir. Ruhbilimciler anlık tasarımda gösterilen kendinden anlaşılabilir görüşündedir. Gösterilen stoacılar göre tasarım değildir, nesnede değildir. Gösterge kulanımın ondan anladığıdır. İşlevselliği de bu algıda gelişmektedir.

Gösterge bilimde nesneler, görüntüler, davranışlar anlam aktarmaktadırlar Göstergebilimsel gösterilenin dilsel göstergeler tarafından anlatılabilir olması durumu da vardır. Gösterilileriyle dilin kullanılmasına eşleme adı verilmektedir. Dilsel gösterilenlerde iki sınıf vardır. Bunlardan biri, dış nitelikte olan kavramsal anlatılı denilen niteliksel içeriktedir. Düşünyapısal niteliklere önem vermektedir. Göstergeler, eklemli ögeciştir ve dil eklemlemeler alanıdır. Anlam bölümlemedir. Göstergebilim gerçekleşen eklemli görünüşü sunmaktadır. Saussure, kökeninde hareketli değişkenin iki koşul varlık oluşturduğunu savunmaktadır. Anlam parçalara ayrıldığında ortaya çıkar.

Dil, sesle düşünceyi ayırmaktadır ve birbirine bağlamaktadır. Gösterilen ve gösteren birbirinden ayrılmaktadır. Göstergeyi, gösteren ve gösterilen birleşiminin incelenmesi soyutlamadır. Bu nedenle göstergenin çevresi açısından incelenmesi önemlidir. Değer ve dil kavramları ilişik içindedir. Dil bilimi bu noktada üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim etkinliklerine ulaşmaktadır. Bu nedenle yapısal dilbilimin temelidir. Göstergebilimde öğelerden biri değiştiğinde bütün dizge değişmektedir.

Gösterge, birbirine benzemeyen öğeleri birbiriyle değiştirmek, görünüş nitelik yönlerden birbirine eş olanları karşılaştırmak gerekmektedir. Saussure'nin değer niteliği, dildeki karşılıklı parçalanma durumundan oluşmaktadır. Anlamlamadan bile önemli olduğu belirtilir. Eğer ki dizginin bir parçası değiştirildiğinde gösterge değişirse, denenen dizin parçasının dizinsel birime ait olduğu anlaşılmalıdır. Olağan değişim sınamasında, gösterilenin tözü değil, biçimi diğer gösterilenlere karşıt değerdedir. Gösterilen, kendi anlamlarındaki ayırmadan yararlanır. Değiştirerek denemede dizimin birimlerini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Böylece dizinler sınıflara ayrılmış olur. Anlamın oluşumuna yardımcı olan ayırıcı birimler vardır. Bu birimlerin birinin değişmesi içinde bulunduğu anlamı

değiştirmektedir. Hjelmslev'e göre dizinsel birimde; dayanışıklık bağlantısı, yalın içerme bağlantısı ve birleşim bağlantısı görülmektedir.

Barthes etkileşimler için oyun tanımını yapmaktadır. Oyun kurma radikal bir durumdur ve bir dizi karşılıklı yer değiştirir. Sanat eseri kendi halinde kapalıyken okuma, görme, duyma, üzerinde tartışma eylemleriyle kavramsallaşır. Barthes, Marksist ideoloji kavramını geliştirmiştir. Kültürü toplumsal yaşamın tüm alanlarına yansımaları biçiminde bağlamıştır. "Mit bir söz tipi" tanımını yaparken, iletişim sistemi olduğunun kavranılmasını sağlamıştır. Mitin, bir mesaj olduğu, konu, kavram ve fikir olmadığını, anlamlandırma biçimi olduğunu söylemiştir. Evrenin sonsuz öneriler getirdiğini düşündüğünden mitin biçimsel sınırları olduğunu, tözsel sınırları olmadığını savunmuştur (Harrison, Wood, 2011, s. 785).

Yananlam ve düz anlam olmak üzere iki dizge vardır. Yananlam, anlatım düzleminin anlamlandırma dizgesi tarafından oluşturulur. Yananlam olguları dizgeli olarak incelenmektedir. "Yananlam gösterenleri, düzanlam dizgesinin gösterenlerinden bir araya gelen gösterenler ve gösterilenlerden meydana gelmiştir" (Barthes, 1993 s. 80).

Bir yananlam varsa, birçok düzanlam göstergeleri, yananlamı meydana getirmek için bir araya gelmektedir. Düzanlam göstergeleri yananlamlayıcıyı oluşturmaktadır. Düzanlam her zaman kalıcıdır. Yananlam gösterilenin; genel, bütün ve dağınık nitelikleri vardır. Yananlam düşünyapısaldır. Yananlamsal gösterge dizgesinde, ikinci dizgenin gösterenleri birinci dizgenin göstergelerinden oluşmaktadır. Konu dizgede göstergebilim üst diliyle anlatılmaktadır. Üstdil sadece bilimsel dili kapsamaz. Düzanlam eklemlili dilde anlam aktaran işleme dönüşmektedir.

Yananlam olgusu, kitle iletişime bağlıdır. Günümüz dünyasında, yananlamsal bildirilere maruz kalınmaktadır. Bu nedenle yananlamı incelenmesi gerekiyor. Düzanlam ve yananlam iki bildiri algıladığımız zaman, gerçekte ilk algıladığımız yananlamdır. Önce bildirinin niteliğini algılarız. Algıladığımız ikinci bildirinin hedefini, ilettiği mesajın nedensizliğini ortadan kaldırmaktadır. Basit olağan bir çağrı yerine, doğallığı ortaya koymaktadır. Yananlam, yapın, alın, gelin gibi eylemleri yapmanın doğal ortamını sunmaktadır.

Söz sanatları, eğretilmeler, sözcük oyunları, bunu algılayan insanlara nitelikce belirlenmiş ve çevreden farklı olma durumunu yaşatmaktadır. Gösterilen olgu, zihinsel bir faaliyete dönüşmektedir.

Post-Modern sanat, dışlayıcı ya da basite indirgeyen değildir, post-modern sanat sentetiktir. Nesneden de ötesinde bütün şartlar, kazanılan tecrübeleri ve bilgileri istenildiği gibi kendisine katabilir. Post-Modern nesne, tek ve tam bir deneyimin durumunda değildir, sayısız yaklaşım açısına ve çeşitli tepkilere izin veren ansiklopedik bir durumu amaçlamaktadır (Connor, 2015, s.136).

Göstergebilim, semiology gösterge ilkesiyle düzenlenmiştir. Semiology bir bütünü kapsamaktadır. Göstergeyi öncelikle anlamak gerekmektedir. Gösterge, kişilerin topluluk yaşamında birbiriyle anlaşmak için kullandığı çeşitli jestler, reklam, moda, mimarlık yapıları gibi dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütündür. Göstergenin nedene dayanmadığı ve evrensel olduğu savunulmuştur. John Locke (1632-1704) göstergebilim tanımını yapan ilk düşünür olmaktadır. ‘Göstergeler öğretisi’ olarak nitelediği semiyotiğinin bilim olması gerektiğini söylemiştir. Çağdaş göstergebilim 20.yüzyılın başlarında Charles Sanders Peirce (1839-1914) ve Ferdinand de Saussure (1857-1913) aynı zamanda göstergebilimi araştırmışlardır. C. Peirce, ‘semiotic’ terimini kullanmıştır ve göstergeler kuramını tanımlamıştır. Genel, kuramsal, pratikte, betimsel, kıyaslamalı göstergebilim olmak üzere gösterge mantığını açıklamıştır.

Gösterge bilim inceleme safhalarında üç temel öge vardır. Bu ögeler; nesne, kullanılan göstergeler ve anlamdır. Bu üç öge iletişimi ve etkiyi oluşturmaktadır. Her insan kendine özgü kültür ve göstergeler dünyasında doğmaktadır. Göstergeler insanların birbirini anlamasını sağlar. Toplumsal ve tarihsel yaşam içinde kültür oluşmaktadır.

Postmodernizm ilişkili kültürel görelilik ve üslupsal diriliş bilgisini vermektedir. Simülasyon sanatı 1990’lı yıllarda kültürel mantık yaklaşımıyla post modern anlayışı sürdürmüştür. Deterministik görüş belirtileri artmıştır, ancak olumlu belirti olarak anlaşılmıştır. Tüm bu belirtiler sanatın eleştirel sınırlarının genişlediğini göstermektedir(Hopkins, 2018, s.263).

2.4.6. William John Thomas Michell – İmge ve Sözcük Teorisi

Sözcük ve imge diyalektiği; resim imgelerinin kendi çevresinde oluşturduğu kültürdür. İmgenin, geleneksel ve farklılıklarla karışmış olması, sonsuz gösterenlerinin sınırı olduğu anlamına gelmiyor. Resimsel ve dilsel gösterenler arasında bağ vardır ve doğa üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağ, sınırsız alışveriş içeren uyum içinde bulunmaktadır.

Dil ve imgelem kendi içinde karşıtlarını da içerir. “Dil felsefesine, amprizmin yükselişinden beri, sözcüklerin altında, fikirlerin altında, zihnin temel referansının imge olduğu, bilincin yüzeyinde yansıyan, ya da basılan, resmedilen dış deneyimin izlenimi olduğu kuşkusu olarak musallat olmuştur”(Harrison, Wood, 2011, s.1133).

Michell ve çağdaş sanat-kuramcıları, dilden bu imgeyi uzaklaştırmak istemiştir. Modern resimsel imgenin içyapısının dilsel olduğu açığa çıkarılmıştır. Wittgenstein, imge ve dilin çekişmeli olduğunu anlamamızı istemektedir. Bu sözcüklerle ve imgeler arasındaki çekişmeli ilişki, temsil, anlamlandırma ve iletişim alanına, simgelerle dünya, gösteren ve anlamları arasındaki ilişkidir. Sözcükler ve imgeler tıpkı kültür ve doğa arasındaki mesafe kadar genişlemektedir. İmge göstergedir ama değilmiş gibidir. İmge, doğaldır ve varmış gibidir. Sözcük, kendisinin bir başkasıdır. İnsan kendi gücüyle, varlığıyla, dünyaya doğal olmayan tarih, bilinç, zaman katarak sözcüğü üretmektedir. Temsil edilen doğal mimetik imge vardır. Doğal imge olan sözcük, yazılı dilde objelerin resimleri doğal yazıyla hiyerogliflerin ve fonotik alfabe arasında kopukluk vardır. Bu kopukluğu kültürümüzün çelişkileri olarak kuramsal çaba olarak incelemek gerekmektedir. Sözcükler ve imgeler arasında kuramın yetersiz bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında farklılıklar olduğunu düşünüp sezgisel inanç korunmaktadır. Cebirle geometri arasındaki ilişkide, biri okunur fonetik göstergelerle çalışır, diğeri ise figürler sergiler. Sistemli, kurallarla yönetilen bir çeviri söz konusudur. Aralarındaki mümkün olmayanı kabul etmemiz matematiksel modelin üstünlüğü sözcük ve imge için yorumsal ve temsili bütüncüculüğü birbirinin kavranması için gereklidir.

Michell, dilin içindeki resimlerin belirlenmesi ve imgelenen gizli bir şekilde olmadığını belirtmektedir. İmgelerin dilin kesinliğini yansıtan inanç, söylemin somut resimleşmesi başka temsillere karşı belirlediği anlayışdır. Dilsel ve resimsel temsiller doğanın anlatımın iki yanında var olduğunu görmektir. Modern çağda dışavurulan, yüzeyin içeriği malzeme olarak varsayılan imge, resmin arkasındaki anlam olarak düşünülen sözcüktür. Kealı Simonides “resmin dilsiz şiir olduğunu” söylemiştir. Resim, jestlerin göstergelerin ifadeleridir. Şiir konuşan resim olamıyor çünkü imgeleri konuşsa da göremeyiz” demektedir.

Leonardo da Vinci, şiire kör resim olarak betimlemiştir. Göreceli olmakta asimetri bulunmalıdır. Heinrich Wölfflin'in klasik resimle barok resim arasında ayrım yapmıştır. Klasik resmin dokunsal heykel, simetrik kapalı resim diğer barok resmine görsel, ressamca, asimetrik ve açık resim ayrımını yapmıştır. Wölfflin, görsel ve dokunsal terimlerini farkları anlatmak için kullanmıştır. Görsel ve işitsel duyumun yapısı bir duyarlılıktır, estetiğin ve yargı anlayışın temelidir. Zaman ve uzamsal olan görsel işitsel doğal bir bölünme vardır. Görmenin tarihi, düşüncelerimizin toplumsal ve kültürel tarihin içinde bulunduğu sezgidir. Göz ve kulak ve onlarla ilişkili duyarlılık yapıları, bu açıdan sözcüklerle imgeler arasındaki diğer fark figürlerinden farklı değildir: Onlar iktidar ve değer kategorileridir, doğayı hedeflerimizin ve seferlerimizin emrine sokma tarzlarıdır (Principles of Art History, 1932).

”Görsel figürler asla izole edilmiş konumda figürler değildir. Devinim tınlarını sürdürmesi ve devingenlikten yoksun bir atmosferde donup kalması bir zorunluluktur. Duvardaki girinti bile artık eskiye göre farklı anlam taşıyan bir fgürdür, salt folyo olmakla kalmayıp devinim oyununa girer”(Wölfflin, 2020, s. 65).

W.J.T. doktora tezi Blake'nin kompozit sanatıydı ve metin tasarımı hakkındadır. Bu Michell 'in, biçimlendirici bilimsel problemidir. Michell, karma temsil, karma bir ortam hakkında düşünmeye çalışmaktadır. Michell çizgi romanlarla şaşırtıcı bilim kurgu ve klasik çizgi roman çağında büyümüştür. Michell'i Görsel ve metin ortak çalışması fikri etkilemiştir. Bu nedenle ikonoloji yazarken, resim metin ilişkisi sorununa bakmak yerine sorunu dinlemeye çalıştığını söylemektedir. İkonolojinin başlangıcında, körler için resimler ve insanların resimler hakkında konuşmalarını kitap olarak yazmıştır. Resimlerin nasıl olacağı hayal edilmektedir. İnsanların resimler hakkında söyledikleri göremeyenler için duyulmaktadır. İkonoloji bu nedenle kısadır, çünkü kısmen birkaç çizim dışında illüstrasyon içermez. Gerçekten de insanlar görüntüler hakkında birbirlerine söylediklerine, hayal gücü ve kaygının görünmez “işitsel/sözlü” aurasına odaklanılmaktadır. Çevrelerinde, ikonoloji anında, görsel görüntülere şeffaf veya olağanmış gibi bakarak dikkati dağıtmanın önemli teorik jest olduğu düşünülmüştür. Michell, Picture Theory'de tam tersi biçimde davranmıştır. Hareketsiz kalarak, teorik konuşmayı bir kenara bırakarak ve resimlerin konuşmayı yapmasına izin vermiştir.

“Söylemde bulunabilen şeyler: Niteliksel tanımlamalar, biyografik anlatılar, işaretlerin yerini bulması, yorumlanması ve yeniden doğrulanması, analogik akıl yürütmeler, tümdengelim, istatistik tahminler, deneysel doğrulamalar ve daha başka ifade biçimleridir” (Foucault 2019, s.69).

Resim teorisinde, resimlerin kendi kendini teorileştiren semboller veya “üst resimler” haline gelebilmesi için resimsel nesneyi kendi kendini düşünen bir özne olarak ele alınmıştır. Resim teorisini başlığını motive eden şey budur. Bu, bir resim teorisi inşa etmekten ziyade zorunlu bir resimleme teorisine atıfta bulunmaktır. Amaç, resimlerin teoriyi yapmasına ve teoriye fiziksel bir şey vermesine izin vermektir. Görünür, figürlü gövdedir. Görüntüler ve ortak metinler fikri her zaman önemli olmuştur. İkonolojinin imgeleri, Michell’in dediği gibi öncelikle sözsel ve mecazi dilde yatan resimlerdir. Bunlar zihnin gözüne hitap eden, zihnin görüntüleri ürettiği ve anladığı süreci açıklamak için tasarlanmış hiper ikonlardır. Resimler Teorisindeki nesneler şiirler, resimler, gravürler, heykelsi nesneler, fotoğraflar, anlatılar, filmler, televizyon programları kısacası sanat eserleri, kitle iletişim araçları, kültürel temsillerdir. Amaç, bazı akademik disiplinlerden oluşan teoriyi uygulamak değil, bu formların kendilerini nasıl teorileştirdiğini keşfetmektir. Anlık zaman, anlamının az farklı olduğunu ortaya çıkarmak için olumsuz kritik alanı açma işlevi olarak bahsettiğiniz şeylerle çalışmaktadır.

Görüntüler, haritalamayla bağlantılı bir yanılsamadır ve tamamen baskın olan bir post-linguistik, post-semiyotik kültürün resimsel dönüşü olarak düşündüğümüzüdür. Michell, İmgeler için hayal kırıklığı metaforu kişinin zeki olduğunun işaretidir. Hayal kırıklığı gerçekte düşüncelerimizi yazarken yollarımızın hatasını gördükçe öğrenmeye devam ettiğimizi göstermektedir. Gerçek korku, kendini hayal kırıklığına uğratmaktan aciz olmaktır. Blake, bir yerde “hata yapmak ve onu dışlamak” demektedir. Yaratıcılığın en can alıcı anıdır.

Michell, bir Blakeist olarak kendini görmektedir. Bilimsel ve şiirsel yaşama ve yaratıcı şiirsel hayal gücüne inanmaktadır. Ayrıca rasyonalist ve gizem konusunda şüphecidir. Her şeyi açık anlaşılır ve tutarlı kılmaya çalışmaktadır. Akılcılığa ihtiyacımızın olduğunu, Kant’ın yaptığı gibi, kendi dünyamızı inşa ettiğimiz akıl arzusunu kabul etmemiz gerektiğini söylemektedir. Yapısalcılık, zihnin bir tutkusunun sonucudur. İnsan düşüncesini, kapsamlı bir haritaya, haritaladığı bir bölgeyle “Borgesian Map” haritasına sahip olacak kadar sistemleştirmiştir. Michell, arzusu, kelime ve imaj probleminin haritasını çıkarmaktır. Sorunun anahtarının her yerde olabileceğini düşünmektedir. Teori-umut parçasının hayal kırıklığı, başka bir yöneliş olmaktadır. Michell, hayal kırıklığı teorisinin kendisinin bir savunma mekanizmasıdır. Teori belirli politik, etik meselelere, korkulara ve inatçı sosyal çelişkilere bağlıdır. Elbette her özgürleşme, zorunlu olarak görünmez olabilen yeni bir biçimi meydana getirmektedir. Teorileri kaygıyla ilişkilendirmenin tehlikesi de tarihselçilik ve psikolojik indirgemeciliktir.

Bu, Keats'in "olumsuz yetenek" dediği şeye, kesinliğe gergin bir şekilde ulaşmadan şüphe ve korku içinde olma yeteneği gibidir. Görsel ve elektronik kültürde görüntülerin artan egemenliği ve manipülasyonu resimsel dönüş denilen şeydir. Michell, eleştirmenler topluluğunun bir parçası olduğu için Resim Teorisini, sanat temsiline fenomenolojik eleştirisi, post-tepki, göstergebilim ve sanat tarihindeki bir dizi eğilimle ortak çaba olarak görmektedir. Resim teorisi, çeşitli somut uygulamalar içinden temsil ve sanat teorisi hakkında birçok çağdaş fikri toplama ve sentezleme biçimidir. Resim teorisi, biraz anarşist ve eklektik olma eğilimindedir. Tektonik detaylandırmadan ziyade deneme baskınlarıyla somut sorunlara doğru gelişmektedir. Michell kendini avcı-toplayıcı olarak görmüştür. Gösterge bilimi, Rönesans retorikleriyle karşılaştırdığı için eleştirilmiştir. Teknik terminoloji konusunda "dolaşan ışığa" inanmaktadır. Bu pragmatik söylemler genellikle bilim, dilbilim, söz edimi kuramı, estetik ve psikanaliz ile ilişkilendirilir.

Michell, her şeyi inşa eden temel nokta düşünmektir. Bir şeyin veya kültürün sistematik olarak tanımlandığı "tarafsız, bilimsel bir üst dil" olarak işaret teorisi. Temsil, mimesis ve imaj gibi genellikle arkaik fikirler olarak görülen değişken kavramlarla görülmektedir. Michell bir projeyi konumlandırmada, kültür ve temsil, işaretler, görüntüler, metinler, performatiflik ve sosyal olarak anlaşılan algı birçok düşünceyle aynı durumda olduğunu hissettiğini söylemektedir. Resimsel dönüş, bir resmin metni gibi hareketli metafordur. Yalnızca bir yerde ya da yalnızca birkez değil, kaldıraç olarak anlaşılması gerekmektedir. Görüntü metni için benzetme, Derrida'nın difference/differance düşüncesidir. Bu, birçok farklı tarihsel dönemde bulabileceğimiz bir şeydir.

Resim Teorisi'nde yanılsama her şey değildir. Bilinç süreksizlik ve dönüşümdür. Bu hayal kırıklığına uğradığı anlamına gelir ve yanılsama olduğunu anlaşılmaktadır. Michell, bir illüzyonla ilgili ilginç olan şey, sadece içinde olmak değil, ondan çıkmak ve her ikisini deneyimlemektir. Bilinç, yanılsama ile gerçeklik arasındaki diyalektik, hayali olan, onun simgesel yasağı ve gerçeğin ortaya çıktığı kırılma anı olduğunu söylemektedir. Yanlış olan yanılmayı bıraktık ve hakikat durumunda olduğumuzda bireysel ve toplu olarak öğrenme deneyimimizin temeli olarak kabul etmektedir.

Michell'e göre bilmek budur. Önceleri düşündüğünü ama artık inanmadığını söylemektedir. "İllüzyon ya da bir şekilde içinde çatlaklar var ve altında ne olduğunu görebilmek için bu çatlakları genişletmek istiyorum. Yani bana öyle geliyor ki bu temel bir varsayım, yanılsama her şey olamaz. Yalnızca gerçeklikle bir tür diyalektik ilişki içinde olabilir" (Harrison, Wood, 2011, 1113).

Michell, post-modern tanımı Fred Jameson's Postmodernism of the Cultural Logic of Late Capitalism (1991) eserinin açılış cümlesi olduğunu, düşünmenin nasıl yapıldığını unutulduğunu ve postmodernizmin düşünmeden fazlası olduğunu söylemektedir.

Postmodernizmi her zaman tamamen yetersiz bir jest olarak görmüştür ama bu aynı derecede gereklidir. Daha fazla teori-umut ve hayal kırıklığının diyalektiğini tanımladığı Postmodernizm bir tutma eylemidir. Postmodernizm, modernitenin tarihinin karmaşıklığının bir yolu olduğu kadar yeni mekanizmanın belirlenmesinin yoludur. Postmodernizm 1989'daki bir an da olduğu ve olduğu anda aştığı, geçmişin kendisine doğru çekilen olarak görülmektedir. Berlin duvarının yıkıldığı ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının başladığı zaman, dünya değişmiştir ve bölünmemiştir. İmparatorlukların dağılması, tüm soğuk savaş, nükleer saldırılar Michell'e Post-modern kavramında pekiyi anlaşılamayan büyük tarihsel değişim gibidir. Küresel kültürde gerçekten bir değişime işaret etmiştir. Post-modern bir dönüş algımıza dayanan değişimdir.

Bu büyük değişiklik, post-modern düşüncesi tarafından gelişmiştir. Wittgenstein, çağımızın adı için "biocybernetic reproductive age", Walter Benjamin'in "mechanical reproduction for the age of computers and biogenetic Technologies" yeniden üretimin güncellenen ekonomik, üretken temeli temsile, kültürel biçimlerin üst yapısına bağlamanın bir yoludur. Wittgenstein, yapısalcılığı Derrida, Foucault gibi kullanmıştır. "Hermenötik tavır, bilincin merkeziliğine ve insan bilincinin dil ve anlam aracılığıyla bütüncül bir şekilde kurulumuna vurgu yapar. Hakikat ve bilgi-bilim arasında bütüncül organik bağa dikkat çeker. İnceleme nesnesi ile inceleyen arasında ontolojik bir bağ varsayar; anlam ise bu bağ ve etkileşimin sonucudur" (Balta (Ed.), 2018, 106).

Söylem analiziinin eleştirel sosyal ve siyasal açıklaması post-yapısalcı bu yaklaşımı gerçekleştirmektedir. Bu yüzden post-modern, 1970'lerde ve 80'lerde, yaşanan zamanın farklılığını ve yeniliğini işaretlemeye çalışmak için bekleme durumunda kalmıştır. Postmodernizmin kendisi tarihseldir. Postmodernizim entelektüeldir. Postmodernizm, felsefe ve sanat merkezli seçkin post-kolonyal çalışmadır. Biyoteknolojiye odaklanan insanın gönderisi son teknoloji olmalıdır ve bu insanlar için zordur. Post artık 70'lerde ve 80'lerde yaptığı işi yapmamaktadır. Resimsel dönüşün kapsamını, genel bir tarihsel dönemleştirme biçiminde genişletirilirse canlı imge, yeni görüntüleme türleri, kopyalama, tekrarlama ve en canlı şekilde örnekler açısından olmaktadır. Simge, kopyalama, çoğaltma, gerçek hale getirmek geniş anlamıyla resimsel dönüşümdür. Çağımız, biyosibernetik yeniden üretim

çağıdır. Çağımız, eski putlardan sömürgeciliğe kadar temsil konusundaki endişeler tarihindeki benzer bağ durumundadır.

Postmodernizmde en önemli konular arasında disiplin sınırları ve disiplinlerin sorunu yer almaktadır. Disiplinler arası çok konuşulmaktadır. Michell, kültürel çalışmalarında geleneksel bilginin korunmasından ve disiplin oluşumlarının bütünlüğünün korunmasından yanadır. Michell, Chicago Üniversitesi'ndeki kendi çalıştığı sanat tarihi bölümünde, bölümün adını görsel kültür, görsel çalışmalar ve sanat tarihi olarak yeniden adlandırma tartışmasını desteklememiştir. Çünkü görsel kültürü geçmişle çok sıkı ve disiplinli bir çalışma bağlamında ve felsefe ile yapmak istediğini belirtmektedir. Görsel kültürü bir disiplin eksikliği, herhangi bir şeyin-psikanaliz, medya teorisi, teknoloji, sanat tarihi, metinsel teoriler, göstergebilim, bilişsel bilim ve fenomenolojinin tartışmaya girebileceği bir türbülansı olarak tanımlamaktadır. Sayısız düşünme şekli ortaya çıkabilmekte ve hangisinin temel olduğu bilinmezdir. Bu tür bir disiplinler arası, elbette, deneyseldir ve alanın dışında düşünmeyi gerektirmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde nitel ve betimsel araştırma yöntemiyle araştırılan verilerin alt problemlerle ilgili yapılan çözümlemeler sonucunda kazanılan bilgi, yorumlar ve çözümleme teknikleri yer almıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Araştırmada Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Khun, Fredic Jameson, Rosalind Barthes ve W.T.Michell'in Postmodern yaklaşım sorgulamalarının “Eleştiriyeel Tahsisler” başlığında sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımı açısından çözümlenmesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

“Doğal dünya hakkında güvenilir ve geçerli bilgiler edinmenin en güvenilir yolu olan bilim, bilimsel yöntem kullanılarak elde edilen herhangi bir sorgulama alanındaki sistematik ve organize bilgi birikimini anlatır” (Nayak, Sing, 2005).

Bilgiye ulaşmak için literatür kaynakları doğru muhakemeyele bilgiler akılcılıkla elde edilmiştir. Kavramsal olgular arasındaki yapı ifadeleri gözetilerek bilimsel yöntemlerle inceleme yapılmıştır. “Araştırmada yeni bilgiler elde edilirken, kategori etme, betimleme, değerlendirme, karşılaştırma, korelasyon, tahmin, kontrol gibi çalışmalar yapılabilmektedir” (Walliman, 2011).

Bilimsel araştırma felsefesi düşünce sistemidir. Araştırma amacı hakkında güvenilir bilgi edinmeyi sağlamaktadır. Tez çalışmasında, araştırma paradigmaları olan epistemoloji, ontoloji ve metodoloji bileşenlerinden yararlanılmıştır. Sanat eserlerinin çözümlenmesi ve eserlerde kullanılan malzemelerin araştırılmasında betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Postmodern eleştiri kuramcıları karşılaştırmalı araştırma tekniğiyle incelenmiştir (Özmen, Karamustafaoğlu, 2019, s.11).

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Çalışmanın evrenini, Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in Postmodern sorgulamalarının, ‘Eleştiriyeel Tashihler’ başlığında sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımı açısından çözümlenmesi oluşturmaktadır.

Tezin örnekleme: Michel Foucault'un "Kimlik, Doğa, Yaşam üç biyopolitika yapıbozumu" kuramı Peter Halley, Nick Hirst, Tania Kovarts eserleriyle; Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji" kuramı Monica Bonvicini eserleriyle; Thomas Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik Sanat" kuramı Josh Kline, Lynn Hershman, Conrad Shawcross'un eserleriyle; Fredric Jameson'ın postmodernizmin bu dünyaya uygun yeni bir 'gerçekçilik' icat etmenin gerekli olduğunu savunduğu "İfadenin Yapısökümü" kuramı Larry Bell'in eserleriyle; Roland Barthes'in "Göstergebilim ve Anlamlandırma" kuramı Barbara Kruger'in eserleriyle; W.J.T. Michell'in "İmge ve Dünya" kuramı Peter Halley'in eserleriyle çözümleme konu bütünlüğüne uygun olarak saptanmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri; literatür taramada, sanat eserleri çözümlemelerinde, çağdaş sosyoloji kuramları yaklaşımında kaynak oluşturabilecek yayınlanmış tezler, makaleler, kitaplar, online kütüphaneler, online makaleler, sanal müzeler, online kataloglar ve online veri tabanındaki tüm yayınlar incelenmiştir. Araştırmada, Eleştiriyeel Tahsisleri içeren postmodern eleştiri kuramcılarına ait olan görüşlerini ve ders notlarını içeren kitaplar nitel araştırma yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma amacı kapsamında incelenen kuramcıların eserleri yabancı ve Türkçe kaynak kitaplar öncelikle belirlenmiştir.

İncelemeler kapsamında kuramcılara ait eserler başta olmak üzere konuyla bağlantılı olgu ve yaklaşımlarla ilgili yazılı kaynaklar analiz edilmiştir. Araştırma konusu irdelenerek dökümanlar, metin analizleri önemli veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Elde edilen veriler özetlenip sunulmuştur. Postmodern eleştiriyeel teorilerle ilgili bilgiler içeren yazılı metinler ayrıntılı bir şekilde taranmıştır. Taranan eleştiriyeel kuramcılara ait elde edilen verilerle bütünlük sağlanmıştır.

3.4. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci (Opsiyonel)

Bu çalışma; üç aşamada gerçekleşmiştir. 1. Aşamada araştırmaya konu olan literatür taraması yapılmıştır. 2. Aşamada araştırmada elde edilen verilere bağlı olarak çalışma kapsamında belirlenen temalar sınırlandırılmış olan örnekler ile çözümlenmiştir. 3. Aşamada çalışmanın sonuç ve değerlendirilmesi yapılmıştır. İlgili literatür tarama 4 ay, verilerin ilişkilendirilip çözümlenmesi 5 ay, sonuçlar için 1 ay, tezin hazırlanması için 2 ay, bu tezin tamamlanması için toplam 12 ay da tamamlanması sağlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Ulaşılabilinen tüm kütüphane ve kütüphanelerin online veri tabanları, kitaplar, kataloglar, belgeseller ve videolar incelenmiştir. Literatürün taranması sonucunda; ilgili yayınlarda sanat eserlerinde konuları, kimlik, doğa ve yaşam, üç biyopolitika, yapıbozumu, (Michel Foucault), Yapısöküm ve metin (Jacques Derrida), Bilimsel devrimlerin yapısı ve paradigmatik sanat kuramı (Thomas Khun), İmge ve İfadenin Yapısökümü (Fredric Jameson), Gösterge Bilim ve Anlamlandırma (Ronald Barthes), İmge ve Dünya (W. J. T. Michell) yaklaşımlarıyla belirlenen eser çözümlemelerinde nitel ve betimsel yöntem kullanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Varsayımların geçerli ve güvenilirliği için farklı bilimsel kaynaklar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Analiz edilen bilgilerin doğruluğu çeşitli disiplin alanlarından ve kaynaklardan teyit edilmiştir. Bu tez araştırma sürecinde nitel ve betimsel yöntemlerle bilgiler analiz edilmiştir.

3.7. Araştırmacının Rolü

Postyapısalcı yaklaşım ve kuramları bağlamında Postmodern ve Güncel sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünsel açıdan çözümlenmesi konulu araştırmada araştırma konusu dâhinde olan kuramcılar Postmodern yaklaşımda, Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in Postmodern sorgulamalarının 'Eleştirel Tashihler' başlığında literatürde araştırılıp eserleri ve teorileri incelenmiştir. Elde edilen veriler sentezlenmiştir. Postmodern eleştirel teoriler amaç doğrultusunda belirlenmiş olan sanatçı eserleri malzeme, teknik yönü ve düşünsel anlamda çözümlenmiştir. Araştırmada teoriler ve eserler incelenip analiz edilerek sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmada postmodernizm güncel sanat yaklaşımı kuramcılarında, Michel Foucault'un "Kimlik, Doğa, Yaşam üç biyopolitika yapıbozumu"; Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji"; Thomas Kuhn'un, "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik Sanat", Fredric Jameson'ın "Postmodernizmin İfadenin Yapısökümü", Roland Barthes'in, "Göstergebilim ve Anlamlandırma", William John Thomas Mitchell'in "İmge ve Dünya" kuramları ve yaklaşımlarıyla sanat eserleri çözümlenmiştir.

Daniela Schönbachler, Nicky Hirst, Monica Bonvicini, Barbara Kruger, Larry Bell, Peter Halley, Josh Kline, Lynn Hershman Leeson, Conrad Shaweross, eserlerinin çözümlenmesinde; postmodern çağımız sanatında eserlerin mekanda sabit kalan, kamuya açık mekanlardadır. İnsanların eserleri izlerken kendi hareketleriyle sanat eserinin ses, ışık ya da konum etkisiyle algılarını etkilediğini ve böylece izleyiciyi aktif duruma getirdikleri saptanmıştır.

İncelenen sanat eserlerinin küreselleşme ve kapitalizmin sonucunda yaşam alanlarına hem olumlu hem de olumsuz etkilerini kavramsal, eleştirel, deneysel, güncel ve politik açılardan ifade ettikleri tespit edilmiştir.

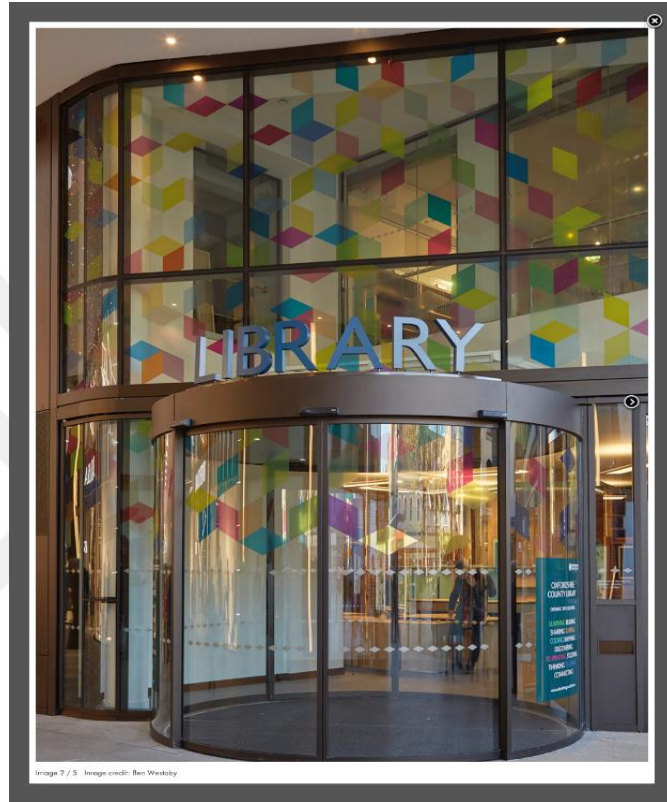
Postmodern sanatçıların, vatan sevgisi gibi temaları ya da uluslararası politik eleştirilerini ileri teknoloji materyelleri kullanarak işledikleri belirlenmiştir.

Maddi ve manevi desteklerle oluşturdukları sanat eserlerinin, insalığın daha iyi olması ve sorunlarının çözülmesi için eleştirel yaklaşımda oldukları gözlemlenmiştir.

Çağdaş toplumda güncel sanat eserleri kamuya açık sosyal alanların faydalı ve düşündürücü amaç için kullanılmalarını sağlamıştır. Günümüz sanatçıları, resmi ve özel kurumların çok büyük projelerinde eser sunmaktadırlar.

Postmodern çağın kavramları sanatsal ifadelendirmeler, günümüz sanatını ve sanatçının toplumdaki rollerini daha kapsamlı hale getirmiştir.

4.1. Nick Hirst’ün “Kütüphane” İsimli Eserinin Michel Foucault’un Kimlik Doğa, Yaşam Üç Biyopolika Üzerinden Çözümlemesi;

Resim 1. Nick Hirst, Kütüphane, 2017

<https://westgateoxford.co.uk>

Nick Hirst, sanat eserinin ana odak noktası olan Oxford Merkez Kütüphanesi’nin girişini çalışmasıyla işaret etmektedir. Çalışma, kütüphaneye bir etkinlik kovani, yeni keşiflerin ve modellemenin “açılış kutuları” ile ifade edilen etkinliklerin yeri olarak atıfta bulunmaktadır. Bu tekrarlanan modüler kübik motifler, üç boyutlu bir yüzey hissi yaratmaktadır. Düz camlı alanlar izleyiciyi davet etmektedir. “Duyularla bir değişiklik yaratmak için ışık ve renk kullanarak, Oxford Merkez Kütüphanesi için bir geçiş alanı oluşturulmuştur” (Nick Hirst, 2017). Sanat eseri Castle Street’teki pencerelere doğru uzanmaktadır. Kütüphane içinden ve dışından çoklu bakış açıları ve okuma alanları sunmaktadır

4.2. Tania Kovats'ın “Okuma Alanı/ The Space of Reading” İsimli Eserinin Michel Foucault'un Kimlik Doğa, Yaşam Üç Biyopolitika Üzerinden Çözümlemesi;

Resim 2. Tania Kovats, Okuma Alanı, Oxford, 2011

<https://www.ox.ac.uk>

Modus Operandi, yakın zamanda yenilenen Bodleian Kütüphanesi için bir sanat stratejisi üretmek üzere görevlendirilmiştir. Bodleian'ın varlıklarını ima eden ve özel koleksiyonlarının dört yüz yıllık tarihine yönelik fikir veren Tania Kovats, 'The Space of Reading' adlı önerisiyle seçilmiştir. Başlangıç noktası, tek bir metin veya referans seçkisinden ziyade okuma alanının keşfidir. Bu nedenle çalışma, belirli bir kitaba referans vermeyen, bunun yerine 'kütüphanede tutulan koleksiyonun zaman derinliğini somutlaştıran ve henüz yazılmamış kitapları önermek için zamanda ileriye doğru ilerleyen fiziksel bir form almaktadır.

Bu çalışma, South Colonnade Soffit mimarisinin tavanına entegre edilmiştir. Her biri Bodleian Kütüphanesinin kendi koleksiyonundan çeşitli boyutlarda kitaplardan yapılmış yirmi bir tavan rölyefi ve heykelden oluşmaktadır.

Resim 3. Tania Kovats, Okuma Alanı, Oxford, 2019

<https://www.ox.ac.uk>

Kavram topluluğu tutarlı bir bütün olarak örgütlenmektedir. Kavram topluluğunun tündengelimli yapısı yeniden yapılanabilir. Gereken biçimde yürütülmesi için kendinde problemlerin sürekliliği, devamlılığı ve eklenen kavramsal sistemlerin yeni öğrenilen bir bilginin ilgili bir şema ile bağlantı kurularak yeniden ilişkilendirilmesidir. Kavramların her biri problemin devamlılığı, geleneğin devamlılığı, etkilerin belli bir sonucu sağlayacak biçimde, karmaşık olarak düzenlenmiş organlar ya da parçalardan oluşan bütünü ile bir araya getirilmiştir. Foucault'un kuramsal yaklaşımıyla eser ilişkilendirilmektedir.

Bu sistem, ardışık, eş zamanlıdır ve öncelikle ard arda geliş şekillerini kapsamaktadır. İfade serilerinin çeşitli düzenlenişleri, ifadelerin bağlantı tipleri, ifade grupları kendilerine düzenlenebilen çeşitli retorik şemaları art arda geliş biçimleridir. İfade serileri; akıl yürütme, betimleme, genelleşme, özelleşme, zamansal olayların akış içinde bölünme biçiminde olmaktadır. Bağlantı tipleri de hipotez-doğrulama; iddia-eleştiri; genel kanun- özel uygulama gibi hem art arda hem de üst üste konumlanmaktadır. Retorik şemalar ise, betimlemelerin çıkarımların tanımlamaların birbirine nasıl bağlanacağını belirtmektedir. Kavramları ve geri dönüşünü ortaya çıkaran ifadelerin düzeni ve belirli bütünler içinde seri durumunda oluşlarıdır. Gözlemlenip düzeltme ve kopyalamadır. Betimlemek, sınıflamak, ilişkili bağılıklar kurmak, aralarında ayırım bulunan durumlarla dile getirmektir. Yeni kavramlar, yeni bilgi biçimi değildir. İfadeler, seri durumunda normlar bütünüdür. İfadeler kavram olan öğelerin birbirinden ayrıldıkları bağımlılığın, düzenin ve art arda oluşturduğu şemalardan gelişmektedir. İfade alanları birlikte varoluş biçimleriyle meydana gelmektedir. Varoluş biçimlerinde ilişkiler deneysel doğrulamanın, mantıksal geçerliliğin, basit tekrarların, yorumlamanın, analizlerin doğrulanmasıdır.

İfadesel alan, hafıza alanını içermektedir. Soykütüğü, doğuş, dönüşüm, süreklilik ve tarihsel süreksizlik ilişkilerin kapsandığı ifadelerdir. Gerçekler bütününe ne de bir geçerlilik alanını tanımlamazlar. Örneğin, doğal tarihin hafıza alanı, kümülatif özelleştirilmiş hafıza alanına göre biçimleri açısından eksik görülmektedir. Varlık alanından çok ayrılmaz ama aynı ana niteliğe sahiptir. Müdahale prosedürleri ifadelere uygulanmaktadır. Çizgisel betimlemelerle, yakınlık listeleri hazırlanmıştır. İfadelerin kopyalanması niteliksel çevirme biçimlerinde görülmektedir. Niceliksel ifadeleri niteliksel açıklamalara çevirme, ifadelerin yaklaşıklarını geliştirmektir. İfadelerin geçerlilik alanlarının genişletme ya da daraltma yoluyla, yeniden sınırlandırılma biçimi, bir uygulama alanının ifade tipinin bir başka uygulama alanının ifade tipine aktarılma biçimidir. Sistemleştirme yöntemi: Önceden birbirine bağlanmış olmalarına rağmen bir sistematik bütünün içinde yeniden birleştirilmiş olan ifadelerin yeniden dağıtılmasıyla ilgili yöntemdir. Bu öğeler fazlasıyla heterojendir. Hem biçimsel yapı kurallarını hem de retorik alışkanlıkları taşıyabilirler. Farklı öğeler birbirleriyle ilişki içerisinde bulunmaları söylemsel oluşumun özelliğidir. Anlatımlar ve betimlemeler yeniden tasarlanırken kavramsal oluş sistemiyle yeniden yazma tekniği kullanılmaktadır. Hiyerarşi, bağımlılık ifadelerin eleştirilmesi, bağımlılık ve yorumlanma biçimleri oluş sistemini kurarken faydalanılan ilişkilerdir. İfadeler birbirine bağlandıkları şemalar saptanmaktadır. Geri dönüşen ifadelerin ortaya çıkışında ayrımları, birleşmeleri, gelişme ya da belirlenen mantıksal yapılanarak yeni semantik içerikler kazanabildikleri görülmektedir.

Bütün bunlar genel dağılımları bağdaşmazlık, çaprazlama, yerine geçme, dışarda tutma, yer değiştirme biçimlerini tanımlamaktadır. Atfetme, eklemlleme, adlandırma ve türetme Foucault'un Kelimeler ve Şeyler'de incelenmiş dört şema ön yargısal anlaşılması gerekeni tanımlamayı sağlamaktadır.

Statejilerin oluşumunda, nesneleri tanımlamak gereklidir. Foucault, Deliliğin Tarihi'nde, teorik noktaların belirlenmesinde kavramsal sistemlerini anlaşılır söylemler oluşturmuştur. Kliniğin Doğuşu'nda, incelemesi ifade biçimlerin değiştirilmesidir. Kavramsal sistemlerin kuruluşuna az, öznenin durumuna ve yerleştirme biçimlerine daha fazla yer verilmektedir. Foucault'un, Kelimeler ve Şeyler'de araştırma genel dilbilgisine, doğa tarihine dikkat edildiği gibi çözümlemede kavram ağlarının meydana gelişinde temellenmektedir. Söylemlerde kırılma noktaları analiz edilmektedir. Kırılma noktalarına bağdaşmazlık noktaları olarak dikkat çekilmektedir. Bunlar aynı söylemsel oluşum içinde olabilirler. Birbiriyle bağlantılı olmayan iki öge aynı biçim ve kurallarla oluşumu sağlamaktadır. Bu ögeler denktir ve bağdaşmazlık durumlarıyla oluşturulmaktadır. Söylemsel birlikler; zıtlıklar içinde, ayrı yapıların sıra sıra olduğu dağılımdır. Foucault'a göre, söylemsel topluluğun ekonomisi araştırılmalıdır. İncelenen ekonomi, semantik alanlara uygulanabilirler ya da soyutlamayla başka söylemlerin modeli de olabilirler. Tamamlayıcılık, benzerlik ve zıtlık bağlantısında görülmektedir. Söylemler, karşılıklı sınırlama ilişkisiyle ifadelerin belirlenmesi ilkesini yapılandırmaktadır. Söylemin birliği ögelerin dağılımını belirtmektedir. Statejik tercihlerde, bu ögelerin tanımlanabilmesi için, eksiklikleri, karışıklıkları, yığılmaları, başkasının yerine geçebilmeleri gereklidir. İfade biçimi öznenin nesne durumundaki eyleminde tanımlanmaktadır. Aralarında bağımlılıklar vardır. Kavramları ayırım noktaları belirlemektedir. Dile getirilme biçimlerinde kabul edilip kullanılan belli normlara göre betimleme, daha önce de söylenen bilgi temelli tepkime, metnin yorumlanması ve benzer ifadelerin incelenmesiyle ifadeler arasında birlikte var olmaktadır. Oluşum sistemleri söylemin içinde bulunmaktadır ve özel kurallarla tanımlanmaktadır. Oluşum sisteminde; söylemsel kuramı gerçekleştirmede, nesnenin nesneyle bağlanması için, ifadelerinde birbiriyle bağlantı kurması için ilişkili olmaları gereklidir. Söylemsel uygulamada, oluşum zamanının içindedir. Başlangıcı, ifadesi, nesnelerinin dönüşmesi, yeni ifadelerin ortaya çıkması, kavramların oluşması stratejilerin var olabilmesi için gerekli olan kurallar düzenidir. Zamansal sürece ait düzene sahiptir. Değişim ve süreç arasında eklemlleme bağı vardır ve zamansal farklılar arasında uyum görülmektedir. Ögeler birbiriyle bağlantılı ve ilişki içindedir. Bu ögeler sistemi bozmaz ama değişim göstermektedir. Analiz, bu yapının ileri seviyesindedir. Analizin akıl yürütmeleri, dağılım ilkesinde mevcut yapıları ve tüm bölümlerin oluşum işlevini

öne çıkarmaktadır. Analiz metnin son biçimidir. İfade söylemlerin bütünüdür. İfade, ifadeler topluluğunu da karşılamaktadır. Foucault'a göre söylemin atomudur. Söylemin temel birliğidir. İfade bir birlik oluşturmaz. İfade, cümlelerin, önermelerin, dil olduğunun belirtilmesi, cümlelerin kabul edilmesi, önermelerin iyi biçimlenmiş olmasının söylenmesi için gereklidir. İşlevi olan işaretler dizisine göre söyleme imkânı veren işlev mevcuttur. İfade, bir yapı değildir, fonksiyondur. Bu fonksiyon, eylem türünü, anlam olup olmadığını, normlarını ve işaret olacaklarını belirlemektedir. İfade de birliğin yapısal formları olmayabilir. Somut özelliğiyle, zamanın ve alanın içinde işlevsel olmasıdır. Bu işlev varoluşun, şartların, kendisinin gerçekleştiği alanı düzenleyen kuralların içindedir. Rastgele sayılar tablosu, yeniden birbirine bağlanmış olan bir sayısal semboller dizisi bir ifadedir. İfade algıya açık nesnelerle var olmaktadır. İşaret grupların olmasını sağlayan ifadedir. İşaretler serisinin belirleyici özelliği tekil varoluş durumudur. İfadenin işlevini belirleyen diğer özelliği tekrar edilebilir olmasıdır. İfadeyi; insanların ürettikleri, kullandıkları, faydalandıkları, değiştirdikleri ve düzenledikleri nesne gibi göstermektedir. “Maddiliği içinde ortaya çıkan ifade, bir statüyle görünür, ağların içine girer, kullanım alanlarının içinde yer alır, mümkün yer ve biçim değişikliğine uğrar, özdeşliğin devam ettiği ya da ortadan kalktığı faaliyetlerle ve stratejilerle birleşir” (Foucault, 2019 s. 137). Zamansal devamlılıkla kullanılmasını ve yeniden başlayıp yeniden hatırlanmasını sağlayan biçimin tekrar edilmesi, kurallar içinde kendinde olmasıdır. İfade cümle yapısından daha çok değişir ve süreklidir. Bir ifadede yapı, hitabete ait dış görünüşü ya da anlam bakımından kullanıldığında deneysel bir ispat ya da normlara sokulduğunda metin ve tercüme aynı fonksiyondadır. Foucault, “türler evrim geçirir” kabulün Darwin ve Simpson’ da aynı ifadeyi meydana getirdiğini örnek vermiştir. Bir ifadenin belli bir bölgede ve zamanda meydana gelen bir durum olmadığı hafıza ile anımsanması ve uzaktan hatırlanması da olabilmektedir.

Doğrulama ile değiştirilen, kullanım şartları nedeniyle başka önermelerle olan bağlantısıdır. Kendi özdeşliklerinde tekrar edilince istikrar alanı denilen alan sağlanmaktadır. Bu alanda anlam bilimsel, dil bilimsel ve biçimsel tanımlarla yeni ifadeler oluşabilse de farklı dillerde bilimsel metin farklı dil kalıpları içinde tek ifade bütünüdür. Bilgisel metinler ve kullanım şartları aynı ise ifade de aynıdır. İfade, maddi bir varoluşa sahip olmalıdır, yüzey işaretleri bir ses eklemlenmelidir, bir hafızada ve uzayda iz bırakmalıdır. İfadeyi, maddilik kurmaktadır. İfadenin koordinatları ve maddi statüsü onun içsel karakterine bağlıdır. Kullanılan sembollerin maddi sürekliliğidir. İfade, ortak alanda işlev kazanmaktadır. Kendisine uyan aksiyomlar sistemini bilmek ortak bir alanı oluşturmaktadır.

4.3. Peter Halley, “Heteropia I” İsimli Eserinin Michel Foucault’un Kimlik Doğa, Yaşam Üç Biyopolika Üzerinden Çözümlemesi;

Resim 4. Peter Halley, Heterotopia I. Venedik, 2019

(<https://www.tate.org.uk>)

Sanatçı Peter Halley, Michel Foucault’un, Postyapısalcı düşüncesine sosyal teorileri de dâhil olmak üzere bağlıdır. Halley, resim, mimari, yerleştirme, dijital baskılar ve sanat eleştirileri üzerine çalışmaktadır. Greene Naftali’de kişisel sergisini 2019 sonbaharında oluşturmuştur. Heteropia II adlı yerleştirme çalışmasıyla, resim, mimari ve mekân arasındaki ilişkileri araştırmaktadır. Çok renkli ve labirent yapıları alan ve zaman içinde sınırsız hareketi anlatmaktadır. Renkli çerçeve engel işlevi görmektedir. Eserinde kullandığı canlı sarı rengi merkezi konumda tutuluyor ancak mekânsal sonuca varılamıyor. Zaman sonsuzdur, izleyici zamana ulaşamamaktadır. İç içe geçmiş resimler, üç boyutlu ortamların geometrik planını oluşturmuştur. “Pozitifliklerin a priori’si sadece zamansal bir dağılım sistemi değil; dönüşebilir bir bütünün kendisidir” (Foucault, 2019, s. 165).

Resim 5. Peter Halley, Heterotopia I. Venedik, 2019
(<https://www.tate.org.uk>)

Resim 6. Peter Halley, Heterotopia I. Venedik, 2019
(<https://www.tate.org.uk>)

4.4. Peter Halley, “ Heteropia II. İsimli Eserinin Michel Foucault’un Kimlik Doğa, Yaşam Üç Biyopolika Üzerinden Çözümlemesi;

Resim 7. Peter Halley, Heterotopia II. New York, 20 Aralık 2019

(<https://www.tate.org.uk>)

Peter Halley, Michel Foucault’un, postyapısalcı düşüncesine ve sosyal teorilerinden etkilendiği Heteropia II adlı yerleştirme çalışmasıyla da resim, mimari ve mekân arasındaki ilişkileri, uzay ve zaman içinde sınırsız hareketi araştırmaktadır. Halley, sosyal izolasyonla ilişkilendirdiği resimsel geometriye genellikle toplumsal bakımdan metafor olarak yaklaşmıştır. “Söylemsel bir oluşumu belirginleştiren ilişkiler alanı, sembolleştirmelerin ve sonuçların kendisi yoluyla kavranabildiği, kurulabildiği ve belirlenebildiği yerdir”(Foucault, 2019 s. 208). İzleyiciler, içinden ve dışından hareket ettirmek yerine uzayın içinde değiştiremeyecekleri sınırsız bir ilişki kurmaktadır. Heteropyalar gizlendikleri kadar açıktadırlar. Egemen kültürün değerlerini geri yansıtan bir ayna görevini üstlenirler. Halley’in renk algısını ve ilişkisini vurgulayan labirent bir evren yaratmıştır. Halley, renk ve teknoloji arasındaki ilişki gerilimleri ve bağlantıları çözümlemeye çalışmaktadır. Halley, Heteropia’yı özel amaç için oluşturmuştur. Kendini gündelik mekânlardan ayrı biçimde tanımlayıp yansıtmıştır. Yapay aydınlatma panelleri ve üç boyutlu nesneler kullanarak heteropya için sekiz farklı oda kullanılmıştır.

Resim 8. Peter Halley, Heterotopia II. New York, 20 Aralık 2019

(<https://www.tate.org.uk>)

Heteropya I'in sergilendiği Venedik Bienali'nin teması, "İlginç Zamanlarda Yaşayabilir misiz?" sorusuyla, zamanımızın belirsiz durumunu tartışmaya açmıştır. Peter Halley dinamik post- endüstriyel ortamla, hem izalasyon hem de bağlantı kurmuştur. Hızla değişen medya çevremizi yansıtan bir gerilim sunmuştur. Renkli çerçeve, engel işlevi görmektedir. Zaman sonsuzdur, izleyici zamana ulaşamıyor. İç içe geçmiş resimler, üç boyutlu ortamların geometrik planını oluşturmuştur. Belirli olmayan biçim-zemin ilişkileri görülmektedir. Sanat izolasyon, nötralizasyon, ayrılık terimleriyle görülme eğilimiyle bu duruma yönelmektedir.

Sanatın sonsuz bir düzlemde olması, dünyanın deneyimlerinden özgür olması gerekmektedir. Halley bu deneyimlerle ilgilendiğini söylemektedir. Halley, çalışmalarının diyalektik olduğu anlayışındadır. Kültürel sınırlamaların dışında bir dünya arayan diyalektik bir yöntemden söz etmektedir (Halley, 1981). Heteropya'da belirli olmayan biçim-zemin ilişkileri görülmektedir. Tüm bunlar vücudun hücresel mantığını yansıtmaktadır. Heteropya, Foucault'un yazılarının altını çizmektedir. Kurulumun etraflarındaki boşlukla ilişkili olarak işlevi olan mekânın alt bölümleridir. Toplum tarafından şekillenmektedir.

4.5. Peter Halley, “BMW Art Car” İsimli Eserinin Çözümlemesi Michel Focault’un Kimlik Doğa, Yaşam Üç Biyopolika Üzerinden Çözümlemesi;

Resim 9, Peter Halley, BMW Art Car, Stavelot, Belçika, 2020

(<https://www.racexpress.nl>)

Peter Halley, altı ay bu tasarımın üzerinde çalışmıştır. Sanatını ifade etmenin bir yolu olarak görmektedir. Sürücüler, bir sanat arabasını özel bir durum olduğunu söylemişlerdir. Dünyanın en büyük GT yarışı olan Total 24 Hours of Spa’da bu özel sanat tasarımı sunulmuştur. Bousten Ginion Racing’in BMW M6 GT3’ü, Total 24 Hours of Spa’da Peter Halley tarafından oluşturulan BMW Art Car özel bir tasarımla tanıtılmıştır. Peter Halley, seksenlerin ortalarında New-York’ta Neo-Geo hareketinin destekçisi olarak tanınmıştır. Halley’in eserleri Post-modernist özgönderimselliğin hiper-gerçekleşmesi olan bir öz-göndergesellik sisteminde yeniden konumlanmaktadır. “Bir iz serisinden, bir madde üzerinde işaretlerin art arda gelişinden, bir insan varlığı tarafından üretilmiş herhangi bir nesneden başka bir şey olma olanağı veren bu biçimdir. Aynı zamanda, nesneler alanı ile ilişkide olma, her mümkün öznenen belirli bir durumda olmasını buyurma, başka sözsel edimler arasında

kurulma ve tekrar edilebilir bir maddilikle donatılma olanağını da verir” (Foucault, 2019 s. 140)

İfadenin işlevi; öznel durumların birliği içindedir, kullanılan ve tekrar edilen bir alanın içine yerleştirir. Mantıksal ve çeşitli işbirliği içindedirler. Mantıkla bu birliklere şekil veren öğelere ve bu öğeleri birleştiren kuruluş ilkelerine cümle veya önerme tanımı yapılmaktadır. Sözsəl edim madde üzerinde belirlenen şekil ile dile getirilmektedir. Çevreyi onunla algılayabildiğimiz, uzaysal-zamansal meydana gelen bilgi konusunda bilişsel olaydır. Dilbilgisi ve mantıkla birlikte işaretler içinde normların tamamıyla oluşan yapıya cümle ve önerme denilmektedir. Bu işaretin tamamının meydana geliş biçimi ifade olarak adlandırılır.

İfadesel veri oldukça önemlidir. Bir dizgenin akıl yürütülmesinde yeniden yazılan metinde, şekilsel ifadede önermelerin tamamını içermektedir. İfadenin bileşimini oluşturan parçaların her biri mümkün olanı oluşturur. Bu oluşumlar, gözlemin niteliğini; anlamı, anlaşılmayan yönleri ele alarak anlaşılır bir biçimde açıklayıp sonuca bağlamaktadır. Söylemsel oluşum ifadeler seviyesinde birbirine bağlanarak gerçekleşen gruplardır. “Yer-tutan fazlalık, yapının içindeki yeri bir boşluk işaretiyle belirlenmiştir. Bir yerlerde bir şey kendini kendiliğinden tümleyebilir; boşluğunu ancak imle ve temsilen doldurmaya izin vererek kendini bütünleştirebilir. İm her zaman şeyin kendisinin –bu anlamda- ikamesidir” (Derrida, 2017, s.221).

İfadeyi kendisini açığa çıkartarak doğru işlemlerini sağlayan yapıyla birlikte sunmak gerekmektedir. Burada ifadenin kendine ait seviyesi vardır. İfadeler varoluşsal karaktere sahiptirler. İfade tarihseldir, tarihin içinde bütünlük ve süreksizlik özelliği göstermektedir. Bu süreksizlikte hafıza ve hatırlama yer almaktadır. Foucault’a göre ifadeleri kendine ait oluşumlarını kurmak için betimlemek pozitifliktir. Pozitifliklerin a priori ampriktir. Tarih içinde düzenlilik içindedir. Heterojen ve karmaşık alandır. İfadeleri şartlandıran, oluşturan, olayları ve imkânları düzenleyen sistemler görülmektedir. Söylemsel düzeyi açığa çıkaran hakikat, özel bir düzene göre betimlenmektedir. Arşiv, pozitifliğin çözümlemesinde ifadenin tanımlandığı genel alandır. Michel Foucault, bütün bu araştırmalara arkeoloji demektedir.

Düşünce tarihi, analiz stilidir çünkü inceleme ve yorumlama yapmaktadır. Düşünce tarihi, bilgileri tanımlar, kabul gören eserleri ve sistemleri açığa çıkarmaktadır. Kaybolan bozulan bilgilerin neden ortadan kalktığını incelemektedir. Bilgiler yeniden birleşebilirler. Düşünce Tarihinin; kavramların eserlerde şekillendiğini göstermesi önemlidir. Bu kavramlar siyasal ve bilimsel alanlarda da yer almaktadır.

Söylem iki yönden incelenmektedir. Birincisi gelişimleri, diğeri de öncekinin birikimini anlatmaktadır. İlkinde olaylar sıralıdır ve yeniden oluşum vardır. İkincisinde, söylemler geçmişle bağ yeniden kurulmaktadır. Bilginin, yapısallığına ilave eklemlemelerin olması, ilk olarak var olan iadenin açığa çıkmasını tanımlamaktadır. Tarihin ampirik yapısında yenilenen incelemedir. Arkeolojik betimleme ifadelerin düzenini sağlamaktadır. Gerçeküstü veya sıradan olan tekrarlanan ifadelerin, sözel eylem için gerçekleşmesini sağlayan kurallardır. Arkeolojik betimlemenin meydana geliş alanı önemlidir. İfade ve düzen bir bütündür. İfadeleri açığa çıkaran farklı düzenlerin karşısında da olabilirler. Geçmiş açıklayan, özgün kimsenin düşüncesine ait olmayan, önceki bilgilerin tekrar incelendiği bir düzenin var olduğu aktif yapılarıdır. İfade düzenler homojen olan çeşitli alanlara sahiptir. Michel Foucault'un ifade türetme ağacı, en kapsamlı alan içinde düzen ile kurulan ifadeler; mantık ve akıl ile ilave edilen ifadelerle gelişmektedir. Keşfedilen yeni kavramlar da açığa çıkar ve böylece toplum tarafından yeniden düzenlenmektedir.

Kendi aralarında ilişkileri ve bağımlılıkları vardır. Arkeoloji zamansal değildir ve dildeki özdeşlik ve farklılık biçimlerini, ifadesel homejenlik düzeyini tanımlar. “Çizgiyle temsil edilemeyen şey, yeniden-dönüşün (re-tour), yeniden-temsil (re-presentation) görünümünü aldığı zamanki dönüşüdür (tour.) yeniden-temsil aynı zamanda bir yad-temsildir ve aralıkla işine bağlıdır. Aralıkla temsil edilenle temsil edeni de ayıran bir aralıksızdır. Rousseau sanatın özünün mimesis olduğundan emindir” (Derrida, 2017, s.309).

Düşünce tarihinin bağlantı ilkesi; çözümleme bütünlükleriyle açıklanmaktadır. Bir metin ya da bir eser oluşurken gelişimi söylemlerin çatıştığı alanı açığa çıkarmaktadır. Zaman verilerek iyi bir biçimde tasarlanmalıdır. Doğrulukları ve onları oluşturan ilişkilerin bağlamı incelendiğinde zıtlıkları olmayan mantık alanı olmalıdır. Sembolleri, işaretleri takip ederek düşünsel, duygusal temalara ulaşılmaktadır. Bu temalar imaj, temsil ve metaforlarda anlam kazanan sürekli tematik ve sistematik fonksiyonel yapılarıdır. Bilinç, bilinçdışı, imaj, düşünce, metin; ifadenin oluşumunda uyumsuzlukta olabilirler. Bu dizinde, birbirine uymayan yapıları, düzenleyici kurucu yapı vardır. Bu yapı, varlığın kendini ortaya çıkarması ve varlığın kendini dile getirmesidir. Söylemi incelemek, uyumsuzlukları açığa çıkartıp ifadelerinin varoluşunu açıklamaktır. Arkeolojik tanımlamada uyumsuzluklar bitiş noktasında başlangıç noktası demektir. Bu nokta arkeolojide alt sistemlerin betimlendiği noktadır. Sistematik ve yöntemsel çözümlemelerin zıtlıkları, nesneler ve kavramlarda birbirlerini açıklığa kavuşturur. Öznellik özellikleriyle uyumsuzluklar ifadeleri oluşturur. Zıtlıklar, ifadelerin eklenerek gelişmesine sebep olmaktadır. Bu durumda, yeni kavramlar ve var olan kavramların uygulama alanında

yeniden örgütlenmektedir. Uyumsuzluğun olduğu bu alanda karşıtlıklar bulunur. Bütün karşıtlıkların değer ve yücelik derecesini oluştukları nokta belirlenip aralarındaki ilişki bağları ve alanları belirlenir. Betimleme eklemlenerek bu noktaları geliştirmektedir. Uyuşmazlık tarihselliğin kuralıdır. “Logos’un kaybolan ve yeniden bulunan, çözülen ve hep yeniden doğan bir uyuşmazlık temasını ortadan kaldırmak söz konusudur” (Foucault, 2019, s. 199). Söylemsel oluşumlar, birliği ortaya koyar ve alanında önemlidir. Kendisi ve birlikte oldukları söylemlerle düşünce, matematik ve çözümlemeyle bağlantılı olmaktadır. Arkeoloji pozitif birlikleri barındırmaktadır. Çeşitli birlikleri karşılaştırarak çözümleme yapar. Bir kavram başka bir kavrama etki edebilir. Farklılık alanlarını belirleme görülmektedir. Söylemlerin iletişimsel ifadeleri belirgindir. Foucault’a göre Arkeoloji, hermeneutiktir, kendisini oluşturan kuralların birbiriyle ilişkilerini açıklamaktadır. Dile getirme, sembolleştirme şekilsel ve anlamsal iletimin incelenmesi genel bir eylemin sonucudur. Nedenselliği bu bağlamda, şartlar gözlemlendiğinde pozitif kural oluşturur. Farklı söylemsel öğeler, benzer kurallar kullanılarak temeli farklı kavramların düzenlenmesiyle meydana gelmektedir. İfade, eklemlenme, yeni yapı teorileri arasındaki bağlantıdır. Arkeolojik izomorfizmleri, tarihsel oluşumlarında pozitif yapılarının dallara ayrılmasını; arkeolojik izotopiyle, bir kavramın iki öğeyi nasıl kavrayabildiğini; arkeolojik farklılıkla, bağlantılı ve yansıyan ilişkileri tanımlayarak arkeolojik bağlantıları açıklamaktadır. Söylemsel oluşumda eklemlenen toplumsal ilişkileri analiz etmektedir. Michel Foucault’a göre süre zamanı belirtmek içindir, analiz edilirken zaman yoktur, zaman dışı oluşum içinde yalnız tek zaman varmış gibidir. Temsillerin yerine geçmeleriyle tarihsel açıklama olmamaktadır. Söylemde oluşum öne çıkar, süresiz zaman dışındadır. Foucault, hareketin olmadığını söyler, başlangıç ve son yoktur. Görünümler zamanı ve hareketi oluşturmazlar. Birbirine bağlanma sistemi sıralı ilişkilerle çapraşık ilişkileri gösterir ve düzeylerini ortaya koymaktadır. Arkeoloji ayrımları dikkate alınmıştır. Gruplarını, neler içerdiklerini, birbiriyle bağlantılarını, farklılıklar dizinini ortaya koyarak onları tanımlayarak ayırt edilmiştir.

4.7. Jacques Derrida'nın Yapısöküm ve Gramatoloji Yaklaşımının, Monica Bonvicini eserleri üzerinden çözümlenmesi

Resim 10. Monica Bonvicini, Koşu, Run, Olympic Delivery Authority, 2012

(<http://oxfordsp.com>)

Resim 11. Monica Bonvicini, Koşu, Run, Olympic Delivery Authority, 2012

(<http://oxfordsp.com>)

Monica Bonvicini, Olimpik Park Sanat Programı için bir dizi kamu alanı komisyonunda Olimpiyat kuruluna danışmanlık yaparak destek vermiştir. Koşu, Londra Olimpiyat Oyunları 2012 yılında yaptırılmıştır. Koşu, Kraliçe Elizabet Olimpiyat Parkı'nda kalıcı açık hava heykelidir. Monica Bonvicini İtalyan sanatçıdır. Berlin'de Cal Arts, Valencia, CA'da sanat eğitimi almıştır. 2003 yılında Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde Görsel Sanatlar ve Heykel Profesörü olarak görev yapmaktadır. Mimari, mekân ve gözetleme arasında bağ kurarak sorunları ele almaktadır. Sanat yapmanın anlamını, dilin belirsizliğini ve özgürlük idealine bağlı sınırları ve olasılıkları sorgulamaktadır. Bonvici'nin sanat eserleri izleyenlerle eserin kendisi arasında sergilediği mekânlar ve kullandığı malzemelerle bağ kurmaktadır. Bu proje için ürettiği Koşmak adlı heykeli, gündüzleri parkın çevresini yansıtan ayna görevi görürken, geceleri ise led aydınlatma ile harfler parlamaktadır. Sanatçı harfleri çevrenin bir parçası yapmaktadır. Heykelin yüzü bu amaçla pürüzsüz ve kesintisizdir. Maksimum homojenliğe sahip yüz oluşturmak için paslanmaz çelik kullanılarak gizli bir montaj ile yapı oluşturulmuştur. Gün içinde heykelin aydınlatıcı etkisi gece ise harfler ışık parıltısına dönüşmektedir. Karanlıkta yüksek güce sahip olan led ışıklar şeritler halinde çift yansıma sağlamaktadırlar. Alüminyumdan yapılmış ayna özelliği de vardır. 12 mm ESG beyaz cam, iç İpaChrome kaplama, PVB Folyo, 10 mm TVG beyaz cam; DiBond ayna, paslanmaz çelik kapak (ayna cilalı yüzeyli), plastik kapaklı yüksek performanslı LED kullanılmıştır.

Resim 12. Monica Bonvicini, Koşu, Run, Olympic Delivery Authority, 2012

(<http://oxfordsp.com>)

4.8. Thomas Samuel Khun-(1922-1996) Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Pragmatik Eleştiri Kuramı Yaklaşımını Josh Kline, Lynn Hershman, Conrad Shawcross'un eserleriyle İncelenmesi

Günümüzde bilim ve teknolojinin toplum üzerindeki etkisine yanıt arayan sanatçılar, bilim ve teknolojideki hızlı gelişmelerin çağdaş toplumumuzda günlük yaşamımızı etkilerini açığa çıkarmışlardır. Yaşamsal deneyimlerimizi her perspektifte etkileyen bilim, günümüz insanının bilişsel güçlenmesini ve evrimini hızlandırmaktadır. Günümüz sanat eserlerinde görsel teknolojiler kullanılarak çağdaş fikirler toplumda sanat yoluyla iletilmektedir. Bu teknolojik gelişmeler, sanatı dünyayı görmenin yeni bakış açılarını araştırmak için kullanılan metodolojilere yönlendirmiştir. Günümüz sanatçıları bilim ve teknolojiyle evrilen dünyamızın görsel biçimlerini birleştirme ve yansıtmayla gerçeklik deneyimlerini sunmaktadırlar.

Resim 13. Josh Kline, Özgürlük, 2015

(<http://oxfordsp.com>)

Jost Kline'in 1979 doğumlu Amerikalı sanatçısıdır. Sanatçı, Alternatif Gerçekler, İklim Değişikliği, İç Savaş, Özgürlük gibi konuları eserlerinde analiz etmiştir. Modern Art, 2015 çalışması gözetim, aktivizm ve sosyal medya, Amerika'daki ırk ilişkileri durumunu 3D baskı ve yüz tanıma teknolojilerini kullanarak tasarlamıştır. Bu eser önce New Museum ve Modern Art Oxford'da sergilenmiştir. Özgürlük adlı eserde, siyasi hayal kırıklığı, kolektif fantezi, vücudun teknolojik uzantıları ve internet sonrası sanat konularını ele almıştır. Kline, Amerika'nın 11 Eylül krizine, occupy hareketine atıfta bulunmaktadır. Kline, teknolojiyi işinin aracı olarak alan bir sanatçıdır. Özgürlük'te yirmi sekiz eser vardır. Bağımsız videolar ve tek bir iş gibi algılanan on dört çalışma bulunmaktadır. Eserinde, çevik kuvvet polislerin karınlarında gömülü ekranlarda oynayan bir video, ağaçtan kuleler, köpek heykeli, plastik bakkal poşetleri ve kredi kartları bulunmaktadır. Aynı işlerden oluşan ve birbirine bağlanan malzelerle Özgürlük eserin bir distopyayı tasvir ettiği görüşü yaygındır. Sanatçı, gösterinin 'kendi kendine yeterli ve doğrudan' olduğunu söylemiştir. Sanatçının Özgürlük eseri, ayrıca yoruculuğu sorgulamaktadır. Eserin efektinin kaynağı ve görsel özelliği yüz değiştirme yazılımıyla sağlanmıştır. Teknolojinin en büyük gelişmelerinden biri yüz tanıma havalimanlarında, telefonlarda birçok tanımlama için kullanılmaktadır. Kline, bu teknolojiyi gözetlemeyle genel bağlama yerleştirmektedir.

Resim 14. Josh Kline, Özgürlük, 2015

(<http://oxfordsp.com>)

Kline, 2019 Whitney Bienalin’nde İklim Değişikliği çalışmasın da “İklim değişikliği gerçektir; su yükseliyor; hala yapabiliyorken gelgiti geri çevrin” uyarısını yapmaktadır. Kline “zamanın ve damlayan suyun amansız birleşimidir. Tüketici Kırılganlığının Erimesi 2019 her görüntü parçalandıkça, kararsızlık boşlukta durmaktadır”(Diehl, 2022). açıklamasını yapmıştır. Kline, sanat ve yaşam arasındaki sınırlar ortadan kalktığında profesyonel olunacağı görüşündedir. Toplum içindeki en iyi davranışımızı sergilememiz gerektiğini söylemektedir.

Resim 15. Lynn Hershman Leeson, Genetik Mühendisliği, 2015

(<http://oxfordsp.com>)

Lynn Hershmann Leeson, Modern Art Oxford’da çalışma oluşturmuştur. Genetik mühendisliği alanındaki araştırma ve uygulamalarıyla bioetik konularını araştırmıştır. Çalışmasında ‘Türlerin Kökeni’ eserinde yapay zekâyı gezegende artık baskın düşünen biz değiliz değerlendirmesi yapmaktadır. Sanatçı kimlik sorununu ortaya koyarken yüzyılda kimliliğin geçiciliğini sorgulamaktadır. Hershman Leeson, çalışmasında vücut ve teknoloji arasındaki ilişkiye odaklanarak yapay zekâ, implantlar ve uzuvlara yönelmiştir. Sanatçı, Genetik Mühendisliği yerleştirmesinde kimliğin ve vücudun genetik yönlendirmesine odaklanmaktadır. Genetik araştırma laboratuvarının koşullarını taklit eden dinamik bir alana davet etmektedir.

Resim 16. Conrad Shawcross, Kesir, (9:8), 2010

(<http://oxfordsp.com>)

Conrad Shawcross tarafından, Oxford Bilim Parkı'ndaki bahçe için Kesir (9:8) adlı heykel tasarlanmıştır. Kesir (9:8) Oxford mekânında kalıcı bir konumdadır. Bulunduğu mekânda tavandan sarkıtılmıştır. Çalışılan heykel, on dört metre uzunluğa sahiptir. Shawcross, eserinde, müzik ve armoninin matematiğini sorgulamaktadır.

Resim 17. Conrad Shawcross, Kesir, (9:8), 2010

(<http://oxfordsp.com>)

Heykel sessiz olduğuunda 9:8 oranında olan akorun üç boyutlu yorumudur. Bu spektrumun görselleştirmesi için makineye dayanması sağlanmaktadır. Belirli bir akorun ses dalgası şeklinde tasarlanmıştır. Heykel üç boyutlu gösterimi, döküm alüminyumdan oluşturulmuştur. Harmonograf, genellikle büyük ölçekli bilimsel ve felsefi makineleri icat eden genç İngiliz sanatçı, doğal oranlardan ve hareketlerden yararlanmaktadır. Shawcross'un heykelleri, bilim teorileri, belirsizlik ve bilginin sınırları hakkında düşüncelerini yansıtmaktadır.

Khun'un "İnsanlar, zorlukla karşılaştıkları zaman var olan paradigmalara karşı farklı yaklaşır ve araştırmaları bu doğrultuda değişir" teorisiyle gelişen sanat çalışmalarına uygundur. Shawcross, kesir (9:8) heykeli için sarkaçları 9:8'lik bir frekans oranı elde edecek şekilde yapılandırmaktadır. "Gözlemlenen doğanın kendisi değil, kişilerin sorgulama yöntemine maruz kalan doğadır" görüşüyle ilişkilenebilir.

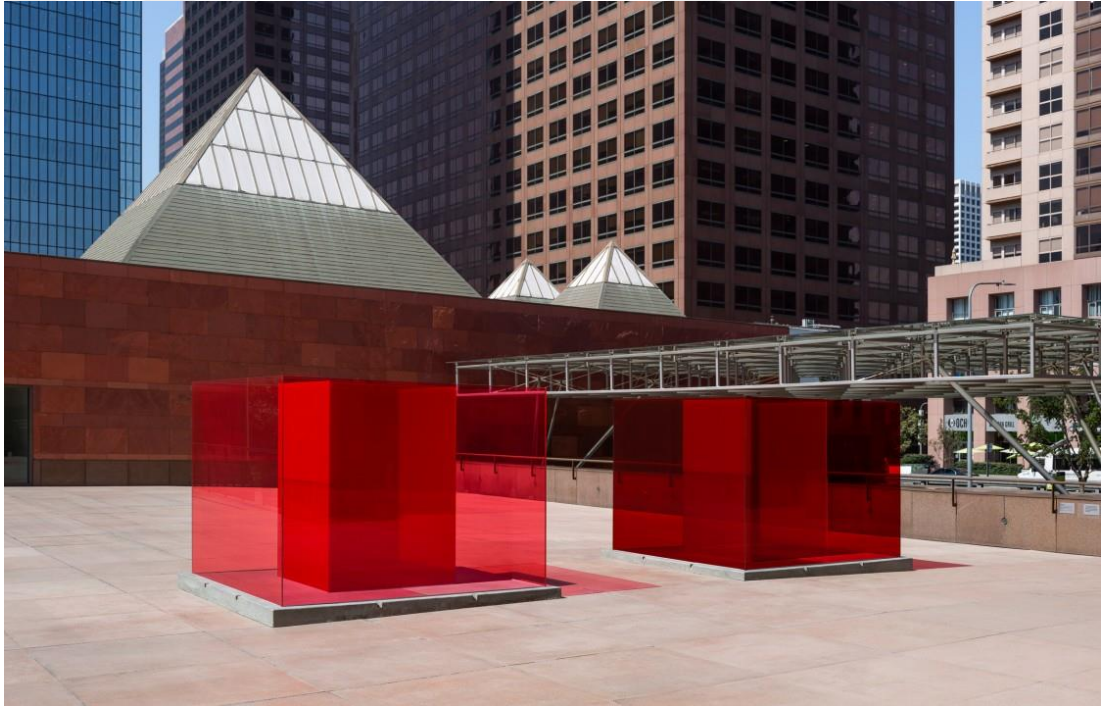
Pisagor ölçeğindeki D noktasına karşılık gelen müzik aralığıdır. Seyirci yanından geçerken farklı görsel ritimler ortaya çıkmaktadır. Bilim ve sanatın araştırmayı önemli bulduğu gerçeği egemendir. Metalde müzik, uygun bir biçimde Pisagorcu bir düşüncedir. Khun'un teorisinde karşıt paradigmalara felsefede çözümlenmek için ilkelerin belirlenmesini öngörmektedir. Günümüz sanatçıları teknoloji ve bilim ilerlemelerini kullanarak farklı paradigmalara üretip eserlerinde kullanmaktadır.

Kuhn'un geliştirdiği temel kuram 'paradigma'dır. "Belli bir uygulamanın normları sınırlayıcı, tutarsız görüldüğü ya da artık rekabete dayanamaz hale geldiğinde normları zorlayan ya da devirgen paradigmatik çalışmalar devreye girmektedir. Geliştirilen paradigmalara kapsamları uzun yıllar kabul edilmesi mümkündür.

Bu yönüyle geliştirilen tüm paradigmalara önceki ölçütlere uymayan uygulamaları kabul etmez. Böylece fizik ya da astronomi astrolojiyi geçersizleştirir, kimya simyayı geçersizleştirir. Aynı çerçevede paradigmatik Modern sanat kuramı da akademik ehliyetin ön koşulu olan tutarlı uzamsal yanılsamayı geçersizleştirmiştir. (Harrison, Wood, 2011, 1009)

4.9. Fredric Jameson’ın postmodernizmin bu dünyaya uygun yeni bir ‘gerçekçilik’ icat etmenin gerekli olduğunu savunduğu ve İfadenin Yapısökümü, Larry Bell’in Bill ve Coo İsimli Eserinin Jameson Çözümlemesi;

Larry Bell, Amerikalı, 1939 doğumludur. Çağdaş sanat Müzesi MOCA tarafından Larry Bell, mekân yerleştirmesi için görevlendirilmiştir. Bill ve Coo adlı eser, kamusal niteliğiyle geometrik formları yansıtmaktadır. Bu geometrik formlar, Pritzker ödülünü kazanmıştır.

Resim 18. Larry Bell’in Bill ve Coo, MOCA’s Nest, 2019

(<https://www.moca.org>)

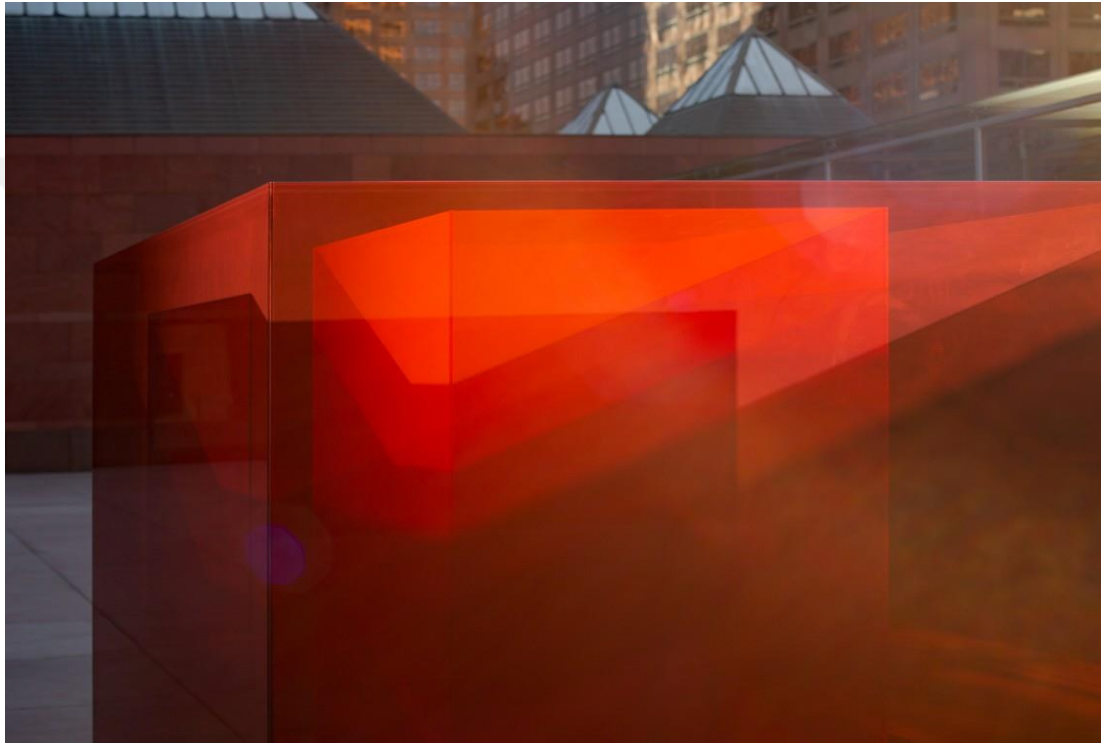

Resim 19. Larry Bell'in Bill ve Co, MOCA's Nest, 2019

(<https://www.moca.org>)

MOCA's Nest'te yerleştirilen Bill ve Co, sanatçının cam deneyimlerini sergilemektedir. Işık ve alan hareketlerini karmin, kerise tonlarında parlak kırmızılarla eserinde yan yana kullanmıştır. Bill and Coo adlı 1948 yapımı eğitimli kuşların kahramanı olduğu filme gönderme yapmaktadır. Filmin adı, muhabbet kuşlarının adıdır. Bell eserinde, filmdeki genç aşıkların sevgilerine değinmektedir. Isozaki'nin mimarisinin içbükey bir oyuk olan Sculpture Plaza'nın içinde Bill ve Coo yuvaki evlerinde yuvanırken eserin temasıdır. Bill and Coo eserinin yapımında paslanmaz çelik, Mark Thompson'ın uçak parçaları ve çelik tel kullanmıştır. Bell, cam küplerini 1960'larda yapmaya başlamıştır. Çalışmaya malzemelerinin şeffaflığını ve yansıtıcılığını geliştirmek için denemeler yapmıştır. Çalışmasının başlarında, metalik filmleri ve diğer maddeleri şeffaf cama uygulamıştır. Böylece yüzey efektini sağlayarak vakum biriktirme sürecini kullanmıştır. Bu yöntem, optik endüstrisinde, kamera lenslerinde ve teleskop üretiminde kullanılan medolojidir. Bu heykel, Bell'in müzenin kalıcı koleksiyonuna girmiştir. Işığı ve uzayın belirgin ışığının etkisini kullanmaktadır. Bell, ışıkla ve ışığın yüzeydeki yansımasıyla ilgilenmektedir. Katı ve saydam olan küpler izleyicisinin algısını etkilemektedir. Bell'in eserleri kavramsalıdır. Eser, izleyicinin hareketlerine karşılık sürekli etkisi değişmektedir. Bell, satın aldığı aynaların üzerine desenler yaparak tekniğini

geliştirmiştir. Los Angeles'ta yaşarken efekt araştırmaları yapmıştır. Cam levhada ışığı yansımaları, iletim ve emilimini kontrol edebildiği tekniği öğrenmiştir. Yaratıcılığını geliştirmesi açısından öğrendiği bu teknik çok önemlidir. Bill and Co adlı eserinde deneyimlerle kazandığı beceri oldukça başarılıdır. Bell, ışık ve Uzay sanatçısı olarak tanımlanır. Robert Irvin, James Turrell ve Mary Corse gibi sanatçılarla birlikte gruplandırılır. Işık ve mekân sanatıyla maddesellikten ayrışması köşeleri kullanarak küpü parçalamasıdır.

Resim 20. Larry Bell'in Bill ve Co, MOCA's Nest, 2019

(<https://www.moca.org>)

Larry'in çalışması gerçekte var olan herşeyin ışık ve uzay olabileceğini vurgulamaktadır. Bell, bu önermesiyle, ister gökteki melekleri ister üç boyutlu küpleri betimlesin, simülarkr yapısıyla yapılan sanat eserlerini tersine çevirir. Algıların gerçekliği yanılsamaların algısının gerçekliğini sorgulamaktadır (Keats, 2021).

4.10. Roland Barthes'in Göstergebilim ve Anlamlandırma Teorisi Barbara Kruger'in Eseriyle Çözümlemesi

Barbara Kruger, Conde Nast'ın yayınladığı kadın dergisinde sanat yönetmeni göreviyle 1980'de sanat hayatına başlamıştır. Kruger, bu görevinin deneyimini sokak ve reklam panoları eserlerinde kullanmaktadır. Eserleri tek renkli bir fotoğraf imgesidir. Büyük harflerle yazılmış kısa bildiri açıklaması biçimindedir. Metin ve imgenin bu birleşimi çağdaş dünyanın baskı ve ikiyüzlülük eğilimini anlatmaktadır.

Günümüz sanatında karşıtlık içeren bir durum bulunmaktadır. Piyasa müşteri istencine göre değişmektedir. Sanat alt kültüründe üretim resmin alınmasını, resmin değeri de medya imgelemiyile sınıanmış ve saklanmış olduğu düşüncesindedir. Modayı ve gazeteyi reklam, film, televizyon ya da başka sanat eserleri kullanılarak alıntılanması eserin değerenmiş olduğunu göstermektedir.

İççe girmenin kuralları, eserleri çevreleyerek belirginleştiren, yeniden birbirine ilişiren ve kendi olmayanın içine yerleştiren aynı merkezli alanların betimlemesi durumuna gelmektedir (Foucault, 2019, s. 177).

Eserlerin değıştırilmesi, kesip kopyalanması, yazılması, yeniden yapmayı ve özgünlüğünü sahiplik düşüncesinin sorgulanmasına neden olur. Basmakalıp tekrarlar ilk haliyle çelişkiye düşebilir ama özgün klişe baskındır. Yapılan tekrarlar yapısökümcü bir yöntemle kullanılması çok başka sonuç ortaya koymaktadır.

Bir eser popüler kültürün imgesinde kitsch ya da kutsal olabilir. Eserin yapısındaki mizah dokundurmadır, yer değıştirmedir ve örtükten açığa çıkmasıdır (Harrison, Wood, 2011, s.1094).

Kruger, grafik tasarımı yeteneğıyle kavramsal eserlerini görsel bağlantıyı koruyarak mimariyle kontrast oluşturmaktadır. Kruger, kelimeleri çoğalttığını, kelimelerin gerçek anlamlarından çıkmalarını ve birbirleriyle eklenip yeni oluşumlarını seyrettiğini söylemektedir. Görüntüleri yeniden ilişkilendirerek kültürel görselleri ve metni yan yana getirmektedir. Yeni oluşumların, okunabilir olması gerektiğini, ancak farklı anlamlar önermesi gerektiğini düşünmektedir. Erişilemezlik nedeniyle insanlar için anlamsız olanı medyanın erişilebilirlik sağlamasıyla anlamsız kılınanı anlam kazandırmak çabasında olduğunu söylemektedir (Mitchell, 1991, s.448).

Resim 21. Barbara Kruger, İsimsiz Sorular, 1989

(<https://www.moca.org>)

İsimsiz (Sorular) anıtsal duvar çalışmasıdır. Sembolik kırmızı, beyaz ve mavi sanat eseri ilk olarak MOCA tarafından 1989’da A Forest of Signs: Art in the Crisis of Representation sergisi için çalışılmıştır. 1990 yılında MOCA binasının güney duvarına günümüzde The Geffen Contemporary at MOCA’ya yerleştirilmiştir. Los Angeles sanatında önemli yer tutmaktadır. Eser kırk yıldır şehrin kolektif hafızasındadır. Kruger, 30’a 191 fit ölçülerindeki alana yerleştirilen çalışmasında, “Hukuk dışı kim var?”, “Kim alınır ve satılır” ve “Kim seçmekte özgürdür?” olmak üzere dokuz soru sormaktadır. Çalışma, vatanseverlik, sivil katılım ve iktidar ilişkileri konularına işaret etmektedir.

“Sanatçı bu yapıtlarında çoğunlukla politik konulara, sınırsallığa (marjinallik), egemen güçlerle ezilenler arasındaki ilişkilere dikkat çekmiştir. Amacı kişiye kim olabileceği ya da olamayacağını söyleyen güçlerin bu rolünü değiştirmektir”(Erzen 1997 s. 1062). Kruger çevreye dâhil olan projeler oluşturmuştur. Reklam panoları üstüne bildiriler ve ifadeler kullanmıştır.

60'lar ve 70'li yıllarda insanların ve halkın ifadesine yardımcı olarak geçişi sağlayan postmodern dil kullanımı, sanal gerçeklik içindedir, burada 'kurgular', 'daha iyi bilenler' tarafından oluşturulmaktadır. Kurgular, gerçekler, psikanalitik bir belirsizlik ve şüphe dünyasında eş anlamlı hale gelmektedir.

Postmodern yaklaşım Allen Weiss'in, sanatçı Barbara Kruger'ın çalışmalarını da tartıştığı, *Lucid intervals: postmodernism and Photography* (1990) adlı eleştirel makalesinde vurgulanır. Weiss makalesinde, epistemolojik değişimdeki bu yeni bilgi temelini teoriden pratiğe aktarımını gösterir. Yeni epistemoloji, bir öznenin bir nesne lehine görünüşte "yok edilmesine" izin verir (ancak bu yalnızca özneyi bir nesneye dönüştürme girişiminde bulunulduğu anlamına gelir, öznenin kaybolması anlamına gelmez). Daha sonra nesnenin kendisi gerçeğin bir kopyasına dönüştürülür ve bu sahte "ayna görüntüde" hiçbir öznenin (görünüşe göre) atıfta bulunduğu veya ilişkili olduğu bulunamaz – (Merwe, 1996, s.88)

Algıda psikolojik değişim, bu görüntüleri izleyenleri izole etmektedir. İlişkisel temastan sosyal iletişim ve kültürel değerlere kadar değişim sürmektedir. Sanatta görsel kelimeler kendi başlarına gerçekliğin göstergesi değildir. Gerçeklik algımızı değiştirebilirler. Sanal gerçeklik bu irrasyonel yolla ikna edici olabileceğinden dünyadaki bilgi söz konusu olduğunda nesne ile özne arasında güçlü bir bağ vardır. Simüle edilmiş nesne gizli bir özne olarak işleyişte de olabilmektedir.

Öznenin nesne ilişkisi üzerindeki normal önceliğine geri dönmek ve psikolojik olarak birinin diğerine tahakkümü olarak kabul edilmektedir. Bu öncelik ilişkisini bilinçli olarak tahakküm olarak düşünmediğimiz için, siyasi ve ideolojik anlamda Kruger'in eserinin görsel inandırıcılığında meydana gelen dönüşüm sürecini yanlış anlayabiliriz. Postmodernizmin epistemolojisindeki bu dönüşüm veya kayma, dili 'yeni toplumsal gerçekliğin' okunmasını kolaylaştıran bir iletişim sistemi olarak yeniden yorumlamaktadır. Postmodern, özgürlük çağrısıyla bilgi ve bilginin kontrolü olmaktadır.

Kruger, kamusal sanatın sorununu kategorizasyon ve adlandırma olduğunu söylemektedir. Güç ve paranın hızıyla biçimlenen yaşayan ve konuşan bedendir. Bilgilendirilmiş, geniş, bitmeyen bir an akışı olduğunu söylemektedir. Bu akışı değiştirmenin veya yeniden yönlendirmenin yolları bilginin kesinliğinden ziyade sorulara yatırım yapmaktır. Kruger, farklılıklara ve hoşgörülere izin verilmesini ummaktadır.

İronik olarak, MOMA'da "Pictureing Greatness" adlı gösterinin küratörlüğünü ikinci kez üstlendim. Bana göre hayat, saf veya seçilmiş olmaktan çok daha karmaşıktır. Güç ve mübadelenin çekimi dışında kimsenin var olduğunu düşünmüyorum. Aldatılmış bir ütopyacılık anlayışından ziyade somut toplumsal gerçeklerle uzlaştığımızda etkili olabileceğimize inanıyorum. Bu yüzden müzede olduğum için çok mutluyum, insanların müzelere gelmesinden çok mutluyum ve müzelere giden çoğu insanın, hatta çoğu insanın neden gittiklerini bilmediğine ikna oldum. Bu garip ihtiyaç, orada dünya çapında "kulcha" olduğunu düşündükleri şeylerle bağlantı kurma ihtiyacıdır. Müzelere ne zaman gitsem, güç için nasıl bir sahne alanı olduklarını biliyorum. Başka iddialarda bulunmak ve bazı şüpheleri dile getirmek ve sormak için orada olmayı çok isterim. (Michell, Kruger 1991 s.434)

Kruger, reklamlar ve fotoğraf, film ve videonun teknolojik gelişimi sayesinde çok akıcı bir şekilde okumayı öğrendiğimiz resimlere ve kelimelere erişilebilirlik olduğunu düşünmektedir. Gerçekten anlam yaratmakla aynı şey değildir, çünkü film ve televizyon ve reklamcılık tam tersini yapmak isterken temelde anlam yaratmakla ilgili değildir. Kruger'e göre anlamı çözmekle ilgilidir. İzleyici kitlesine ulaşmak ve dokunmaktır. Her zaman bilgiye erişim, her zamankinden daha fazla bir şeyler duymamıza rağmen, bilginin özgüllüğü, tarih kavramları, hayatın nasıl yaşandığı veya hatta şimdi nasıl yaşandığı ile ilgili değildir. Başka bir tür alanla ilgilidir. Baudrillard şöyle demiştir; "okuma alanından çok büyülenme alanı ile ilgilidir. Büyüleyici, Barthes'ın büyüleyici olduğunu söyleme şeklidir. Bu öyle inanılmaz bir an ki, istikrarı, okunamazlığı ile bizi perçinliyor, çünkü okunmak veya görülmek için yaratılmamış, ya da gerçekten görülmek için yaratılmış ama izlenmiyor. Bence bu formun akıcılığını ve sevdirmeye yeteneğini kullanabiliriz" (Michell, Kruger 1991 s.434).

Kruger, anlamlar yaratmaya çalışıldığını söylemektedir. Gösteriyi yalnızca biçimsel olarak yeniden yaratmak değil, gösterinin formalitelerini alıp ona bir anlam vermektir. Sadece anlamın dağılımı hakkında bir açıklama yapmayıp, onu anlamlı hale getirmektir. Bir şeyin okunamaz olması gerektiğini söylemez. Okunabilir olması gerektiğini söylemektedir. Ancak farklı anlamlar önermeli veya ima etmelidir. Şu anda sahip olunan hakkında, belirsizliği nedeniyle değil, aşinalığı, erişilebilirliği aracılığıyla olduğunu söylemektedir. Kruger'e göre, modernizmin erişilemezliği nedeniyle insanlar için anlamsızdır. Medyanın bugün yaptığı, erişilebilirliği sayesinde bir şeyi anlamsız kılmaktır. Kruger'in ilgilendiği durum, bu

erişilebilirliği alıp anlamlı kılmaktır. Karmaşıklıkla uğraşmakla ilgilenmektedir. Ancak, belirsiz olan herhangi bir romantizminle ilgili değildir. Postyapısalcı parçalanmış “metin” kavramını ödünç almaktadır. Bu argümana göre, modernist eser, sembolik bir bütün olan yapımında benzersiz ve formda mükemmel olan bir sanat eserini önermektedir.

Resim 22. Barbara Kruger, İsimsiz Sorular, 1990

(<https://www.tate.org.uk>)

Postmodernist “metin” çok farklı bir varlık türü önermiştir. Barthes’in etkili tanımında, hiçbiri orijinal olmayan çeşitli yazıların harmanlandığı ve çatıştığı çok boyutlu bir alandır. Bu “metinsellik” kavramı, Barbara Kruger’in ilk fotometinlerinde kullanıldığı şekliyle, uygun görülen imgeler ve/veya isimsiz yazılar stratejisine çok uygun görülmüştür (Harrison, Wood, 2011,s.700)

4.11. William John Thomas Michell – İmge ve Dünya Yaklaşımıyla Daniela Schönbächler’in eserlerinin çözümü

Resim 23. Daniela Schönbächler, Weste Oxford Kamusal Alan Programı, 2022

(<https://westgateoxford.co.uk>)

Daniela Schönbächler 1968 tarihinde İsviçre’de doğmuştur. Mimari ve hekel eğitimi almıştır. Enstalasyon, heykel, fotoğraf ve resim gibi çeşitli disiplinde çalışmaktadır. Çeşitli malzeme ile kavramsal ve minimal sanat çalışmalarını yenilikçi yollarla araştırmaktadır. Sanatı ve mimariyi birleştirmiştir.

Sanat eseri, Westgate Oxford'un sanat programı nedeniyle yeni kimlik ve kültürel alan yaratmak için şehir içindeki konumunda kalıcı olmak üzere oluşturulmuştur. Ana girişin sağ

tarafındaki silüetinin üzerinde yer alan Fener, Oxford Üniversitesi binalarındaki bazı eski ve önemli tarihi pencere konstruksiyonlardan esinlenerek yapılmıştır. Heykel, çelikle zarif bir şekilde çerçevelenmiştir. Çeşitli renkli cam bölmelerden oluşan çok yönlü bir yapıda gerçekleştirilen çalışma, Oculus, Westgate girişini, sanatçı dikey cam perde müdahalesi ile vurgulanmıştır. Eser, önemli bir mimari unsur olmaktadır. Yapıt, şema ve görsel işaretler içermektedir. Westgate Kamusal Sanat Programını oluşturan sanat komisyonlarının yol haritası durumundadır.

“Fener, dünyanın İngilizce konuşulan en eski Üniversite şehri için bir sembolizme sahiptir; yüzyıllar boyunca toplanmış ve inşa edilmiş, evrenin tüm tarihi bilgisini metaforik olarak içerebilen bir tür hazineyi temsil etmektedir. Sanat eserinin amacı, bu düşünce ve fikirleri yoldan geçenlere iletmektir” (Schönbächler, 2016).

Resim 24. Daniela Schönbächler, Çeyrek Zaman Çizelgeleri, 2011

(<https://westgateoxford.co.uk>)

Daniela Schönbächler'in, Dixon Jones Architects tarafından Quadrant'in yeniden geliştirilmesinin bir parçası olan Wilder Walk geçidi için oluşturduğu sanat eseri: zaman çizelgeleri, katmanlı cam paneller içine yerleştirilmiş bir kurulumdur. Işığın hareketi, yaya

geçitten geçişini yansıtmaktadır ve sanatçının sözleriyle daha doğal bir çevrenin göstergesi olan bir deneyim algılanmasını sağlamaktadır. Schönbächler için en eski ama çağdaş bir malzeme olarak yankı uyandıran camın yerleştirilmesi tekniğini kullanmıştır. Sanatçı, parçalar halinde ışığın etkisini tamamlayarak çeşitli derinlikler kazandırmaktadır.

Resimsel dönüşün kapsamını daha genel bir tarihsel dönemleştirmeye kadar genişletirilirse, canlı imge üretme hayali, yeni görüntüleme türleri (kopyalama ile en canlı şekilde örneklenir) açısından olmaktadır. Simge, kopyalama, çoğaltma gerçek hale getirmek geniş anlamıyla resimsel dönüş olmaktadır. Sanatçı, camın yerleştirilmesiyle izleyicilerin doğal çevre gösterge algılamaları bağlamında imge ve dünya teorisiyle ilintili yaklaşım içindedir.

Resim 25. Daniela Schönbächler, Çeyrek Zaman Çizelgeleri, 2011

(<http://oxfordsp.com>)

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Michel Foucault'un, "Kimlik, Doğa, Yaşam üç biyopolitika yapıbozumu" yaklaşımına göre; bilgi algısal mesafede kurulmuştur. Bakış açıların, içeriklerin, tanımlama yöntemlerin ve stilin, tümevarımcı akıl yürütmelerinin, nedenselliğin yeniden yapılanması olarak anlaşılmıştır. Bilgi, önceden yapılmış betimlemelerin bütünleştiği konumda olmuştur. Algısal durumlara, bilgi ağı içinde istatistik verileri, teorik önermeleri, projeleri, sözlü iletişim ve yazılı metin sistemini dahil etmek gerektiği belirtilmiştir. Sentezin sözlü açıklaması ifadedir. İfadede, olguyu söylemde görülmediği, özneliğin farklı durumları için alanın gerekli olduğu belirtilmiştir. Anlatılan söylem, süreksizliği ve bütünü sağlamaktadır. Farklı yerler ağının kendini ortaya koyduğu bir dışsallık alanı bulunmaktadır. Soyutlamayla başka söylemlerin modeli olmaktadır. Tamamlayıcılığın, benzerlik ve zıtlık bağlantısında olduğu belirtilmiştir. Söylemler, karşılıklı sınırlama ilişkisiyle ifadelerin belirlenme ilkesini yapılandırmıştır.

Jacques Derrida, Yapısöküm ve Grammatoloji kuramında, yazının tarihiyle dilin bilimi arasında rekabet olduğunu açıklamıştır. Yazı kuramının, bilim-içi ve epistemolojik 'Pozitif' keşifler bütün kavramlarıyla 'yapısökümün' karşılıklı bir şekilde birbirini denetleme durumunu belirtmiştir. Eğer bu denetleme olmazsa epistemolojik özgürleşme sözde veya sınırlı kalabileceğini söylemiştir. Grammatolojik bir bilimsellik oluşturma; esnek, yalın ve kullanışlı birleşik kavramlar sistemi yarattığı gözlemlenmiştir. Böylece, inanılan ön kabul ve karşıtlık sistemi tek yapı içinde oluşmuştur. Derrida, pozitif araştırmaların ve metafizik tarihin yapısökümü ince ve ayrıntılı bir şekilde birbirini denetlediği düşüncesini savunmuştur.

Fredric Jameson Postmodernizm ve İfadenin Yapısökümü düşüncesinde, tarihsel bir materyalisttir. Jameson, sanat, sinema ve edebiyat alanlarında karşılaştırmalı incelemeler yaparak tarihsel değişimi açığa çıkarmıştır. Varolan kültür üretim dilini ve aksiyonu temel aldığı anlaşılmıştır. Jameson, kültürü analitik açıdan inceleyip tanımlağı öğrenilmiştir. Jameson, diyalektik yaklaşımında, gerçekleşmeyen gelecek düşüncesiyle diyalektik geçmişte kalmamıştır. Modernizmin de artık modern toplum deneyimi için yetersiz kaldığı: İlki arkaizmi ve temsilin saydam olduğunu varsaydığı ve ikincisi de çıkarsız bir estetik gibi özgürlükçü bir sanatının metalaşması sonucunda yıkıldığı görüşüyle Jameson bu dünyaya uygun yeni bir 'gerçekçilik' icat etmenin gerekli olduğunu düşüncesi incelenmiştir.

Roland Barthes'in Göstergebilim ve Anlamlandırma, W.J.T. Michell'in İmge ve Göz yaklaşımlarında, sözcük ve imge diyalektiği; resim imgelerinin kendi çevresinde oluşturduğu

kültür olmuştur. İmgenin, geleneksel ve farklılıkla karışmış olması, sonsuz gösterenlerin sınırsız olduğunu göstermektedir. Resimsel ve dilsel gösterenler arasında bağ vardır ve doğa üzerinde etkili olmaktadır. Sınırsız alışveriş içeren uyuma sahip oldukları belirlenmiştir. Dil ve imgelem kendi içinde karşıtlarını da içermektedir. Postmodern eleştireysel yaklaşım teorilerinin; hermeneotik, heterojen, araştırmacı, kapsayıcı bilim temelli niteliklilikleri saptanmıştır.

5.2. Sonuç:

Birinci bölümde, postmodernizm kuramcılarının, Michel Foucault'un; "Kimlik, Doğa, Yaşam Üç Biyopolitika Yapıbozumu", Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji", Thomas Kuhn "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik Sanat", Fredric Jameson'ın "Postmodernizm ve İfadenin Yapısökümü", Roland Barthes'in "Göstergebilim ve Anlamlandırması", W.J.T. Michell'in "İmge ve Göz" yaklaşımları yer almıştır.

İkinci bölümde Michel Foucault'un, "Kimlik, Doğa, Yaşam Üç Biyopolitika Yapıbozumu" yaklaşımı Nick Hirst ve Tania Kovats'ın eserleri; Jacques Derrida'nın "Yapısöküm ve Grammatoloji" yaklaşımı Monica Bonvicini eserleri; Thomas Kuhn'un, "Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Paradigmatik Sanat" kuramının Josh Kline, Lynn Hershman ve Conrad Shawcross'un eserleriyle; Fredric Jameson'un "İfadenin Yapısökümü" yaklaşımı Larry Bell'in eserleriyle; Roland Barthes'in "Göstergebilim ve Anlamlandırma" kuramı Barbara Kruger'in eserleriyle ve W.J.T. Michell'in "İmge ve Dünya" yaklaşımı Daniela Schönbächler'in eserleriyle ilişkilendirilip çözümlenmiştir. Postmodern yaklaşımlarda, Michel Foucault, Jacques Derrida, Thomas Kuhn, Fredric Jameson, Ronald Barthes ve W.J.T. Michell'in Postmodern sorgulamalarının 'Eleştirel Tashihler' başlığında sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünce yaklaşımı açısından incelenmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusu olan postmodern yaklaşımlar kapsamlı araştırılmıştır. Sanat eserlerinin çözümlenmesinde eserlerde kullanılan malzemeler belirtilmiştir.

Postmodernizm yaklaşımlarda, sanat, bilim, bilişsel etik ve politik söylemlerin heterojen bir yapı özelliğinde olduğu anlaşılmıştır. Günlük yaşamın ve düşüncenin bütününde olan heterojen yapı; biliş, etik ve politikaya ait dil oyunları arasında kurulu düzende olduğu belirlenmiştir. Postmodernizmde, avangardların diyalektiği sanayi ve kitle iletişimin resim ve anlatı sanatlarına etkisi saptanmıştır.

Günümüz sanatın gerçekliği, kitsch ve akademi arasında olduğu postmodern söylemlerde vurgulanmıştır. Deneysel avangardın ileri sürdüğü doğru imgeler, doğru anlatılar ve doğru biçimlerin toplum ilerlemesini sağladığı gözlemlenmiştir.

Postmodern sanat eserlerinin, tekno-bilim, bilimsel açıklamalar, performanslar ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak güzellik kriterlerini topluma sundukları görülmüştür. Postmodern sanat, temsilin kendisinde temsil edilemeyi öne çıkaran olduğu anlaşılmıştır.

Bir postmodern ressam ve yazar bir düşünür statüsünde konumlanmıştır. Günümüz sanatçılarının ortaya koydukları eserler, öne sürülen kurallarla gelişmemiştir. Postmodern sanatçının; yapması gerekeni ve kural arayışını, kurallara uymadan çalıştığı anlaşılmıştır. Khun'un Paradigma, Derrida'nın yapısökümü teorileri günümüz ve postmodern sanatçılarının çalışma yöntemini açıkladığı belirlenmiştir.

Postmodern sanattaki özdeşleşme, simge sezgisiyle harekete geçen gösteren olmuştur. Doğrunun ifadelenmesi sanatçının zihninde şekillenmiştir. Bu eylem dilsel hareketi geçmektedir. Barthes, "tasvir etmek bir dilden gönderme yapmak değildir, bir şifreden diğerine gönderme yapmaktır." cümleleriyle gerçekliği sorgulamıştır. Postmodern sanat, biçimsel ve algısal deney alanı olmuştur. Sanat, bilimde ve kültür endüstrisinde araştırarak kavramaya çalışmaktır. Sanat yapmanın, dilin gerçekliğin dışında olan algı yönelimi ve geniş imge alanında kitlelerin pratiği olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Jameson'un kültür çözümlemesinin Braudrillard'a dayanan simülakrum teorisinde geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Foucault, teknolojinin toplumsal hayatımızda denetleyici rol üstlendiğini ifade etmiştir. Jameson ve Brudrillard'ın teorisi günümüz sanatçılarına daha canlı geldiği belirlenmiştir. Foucault'un toplum sorunlarına değindiği görülmüş olup araştırma kapsamında incelenmiştir ve bu bağlamda çözümlenen eserlerde sanatçıların kavramsal ve toplum sorunlarına atıfta bulundukları görülmüştür.

5.3. Öneriler

Postyapısalcı kuramlar bağlamında postmodern ve güncel sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünsel açıdan çözümlenmesi başlıklı tez kapsamında yapılan çalışmanın araştırmacılara katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Postmodern kuramcılarının teorileri felsefe tarihine dayalı ilerlemelerle gelişmiştir. Bilimsel ilerlemeleri kullanan sanatçıların günümüz sanatına etkileri belirlenmiştir. Günümüz postmodern sanatçının toplum sorunlarına çözüm odaklı araştırma yaparak eserlerinde vurgulamaları tez çalışmasında incelenmiştir. Bu araştırmanın literatüre yeni bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir. Araştırılan postmodern teorilerin dünyaya ve sanata etkileri bağlamında incelenen sanat eser çözümlenmeleri olumlu yönde ilişkilendirmelere katkı sağlayacaktır. Sanat eserleri çözümlenmelerinde günümüz sanatçıların teknolojik ilerlemeleri takip ettikleri örnek gösterilmiştir. Gelişim, ilerleme, teknoloji, ekonomi, hukuk, sosyoloji gibi tüm disiplinlerle ilgili postmodern yaklaşımların sanatla olan bağları, çözümlenmeleri ve dünyamıza etkileri yönünden de ufuk açacaktır.

KAYNAKÇA

Adorno T.W., Luckas G., Bloch E., Benjamin W. Brecht B.,(2021), Estetik ve Politika, (Gen E., Belge T., Aksoy İstanbul, İletişim Yayınları

Antmen A (2009), 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul, Sel Yayıncılık

Arslan A. (2020) İlkçağ Felsefe Tarihi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Artun A. (2011), Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi, İstanbul, İletişim Yayınları

Bauman Z. (2011), Postmodern Etik, (Çev. Türker A.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları

Barthes R. (1979), Gösterge Bilim İlkeleri Çev. Vardar B. Rıfat M. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları

Barthes R.(1993) Göstergebilimsel Serüven, çev. Rıfat M., Rıfat S., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları

Baudrillard J. (2003), Simülakrlar ve Simülasyon (Çev. Adanır O.) Ankara, Doğu Batı Yayınları

Baudrillard J. (2006), Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsallığın sonu (Çev. Adanır O.) Ankara, Doğu Batı Yayınları

Baudrillard J. (2008), Tüketim Toplumu, (Çev. Deliceçaylı H., Keskin F.). İstanbul, Ayrıntı Yayınları

Bolla de P.(2012), Sanat ve Estetik, (Çev. Koş K.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları

Bürger P. (2010), Avangard Kuramı, (Çev. Özbek E.), İstanbul, İletişim Yayınları

Bourdieu P. Wacquant L. (2021) Düşününümsel Sosyolojiye Davet,(Çev. Ökten N.), İstanbul, İletişim Yayınları

Balta E. (Ed.).(2018), Küresel Siyasete Giriş, İstanbul, İletişim Yayınları

Castells M. (2008) Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, (Çev.Kılınç E.) İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Cevizci A. (1999), Felsefe Sözlüğü ,İstanbul, Paradigma Yayınları

Connor S. (2015), Postmodernist Kültür, Çev. Şahiner, İstanbul, Yapı kredi Yayınları

- Clark T. (2011), Sanat ve Propaganda, (Çev. Hoşcusu E.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Çetinkaya B. A. (Ed.), (2015) ,Düşüncenin Serüveni, İstanbul, İnsan Yayınları,
- Danto C. D. (2010), Sanatın Sonundan Sonra, (Çev. Demirsü, Z.) İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Deleuze G. (2008) Amprizim ve Öznellik, çev. Erbay E., İstanbul, Norgunk Yayıncılık
- Derrida J. (1991), Öteki Hedef, Çev. Başaran M.İstanbul, Bağlam Yayıncılık
- Derrida J, (1990), Önemsizin Arkeolojisi, çev. Utku A., Erkan M. İstanbul, Otonom
- Derrida J. (1994) Göstergebilim ve Gramatoloji, Felsefe Yazıları Ansiklopedisi ,(Çev. Akşin T) İstanbul, Alfa Yayıncılık
- Derrida J. (2011), Gramatoloji Üzerine,(Çev. Birkan İ.) Ankara, Bilgesu Yayıncılık
- Derrida J. (2011) Platon Eczanesi, (Çev. Direk Z.) İstanbul, Pinhan Yayınları
- Eagleton T. (2011), Postmodernizm Yanılsamaları, (Çev. Küçük M.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Foucault, M. (2001) Kelimeler ve Şeyler, (Kılıçbay M.A.), Ankara. İmge Kitapevi
- Foucault M. (2020), Entelektüelin Siyasi İşlevi, (Çev. Akınhay O. Ergüden I., Keskin F.) İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Foucault M. (2019), İktidarın Gözü, (Çev. Akınhay O., Ergüden I.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Foucault M. (2001), Yapısalcılık ve Postyapısalcılık, İstanbul, Birey Yayıncılık
- Foucault M. (), Bilginin Arkeolojisi,(Çev. Urhan V.)İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Foster, H. (2011) Zoraki Güzellik, (çev. Şebnem Kaptan Ş.),İstanbul. Ayrıntı Yayınları
- Genç, A., Sipahioğlu , A. Görsel Algılama ‘Sanatta Yaratıcı Süreç’, İzmir, Sergi Yayınevi
- Gottdinener M.(2005), Postmodern Göstergeler, (Çev. Doğanay Ü. Cengiz E.) Ankara, İmge Kitapevi
- Hançerlioğlu O. (2012)Felsefe Ansiklopedisi, İstanbul, Remzi Kitapevi
- Hesidos, (2018), İşler ve Günler, Çev. Akderin F. İstanbul, Say Yayınları
- Read, H. (2020), Modern Sanatın Felsefesi, (Çev. Kök, E.), İstanbul, Hayalperest Yayınevi
- Jameson F., Ltotard F. Habermas J. (1994),Postmodernizm, Çev. Naliş G., Sabuncuoğlu D., Erksan D, İstanbul, Kıyı Yayınları
- Jameson F.(1991), Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı Çev. Plümer N, Gölcü A., Ankara, Nirengi Kitapevi

- Jameson F. (2008) Modernizmin Eleştirisi, (Çev. Koçak O.Birkan T.) İstanbul, Metis Yayınları
- Kottak C.P. 2016, Antropoloji İnsan Çeşitliliğinin önemi, Çev. Atamtürk D., Duyar İ. Özler O. İçeren M. U. Ankara, De Ki Basım Yayım
- Leppert R. (2009), Sanatta Anlamın Görüntüsü, (Çev. Türkmen İ.),İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Levi-Strauss C..(2013), Mit ve Anlam, Çev. Demir Gökhan Yavuz, İstanbul, İthaki Yayınları
- Lévi-Strauss C., (1997) Irk, Tarih ve Kültür, çev. H.Bayrı, R.Erdem, A. Oyacıoğlu, I.Ergüden, İstanbul, Metis yayınları
- Lévi-Strauss C. (2016), Hüzünlü Dönenceler, (Çev. Bozkurt Ö.) İstanbul, Yapı kredi Yayınları
- Lyotard J.F.(2013), Postmodern Durum, (Çev. Birkan İ.), Ankara, Bilgesu Yayıncılık
- May R. (2001), Yaratma Cesareti, (Çev. Sökmen M.G.), İstanbul, Metis Yayınları Timur T. (2005), Felsefi İzmler, Ankara, İmge Kitapevi
- Mouffe C., Critchley S, Derrida J. , Laclau E., Rorty R, (2016) Yapıbozum ve Pragmatizm Çev. Birkan T . İstanbul, İletişim Yayınları.
- Peters F.E. (2004)Antik Yunan Felsefe Sözlüğü, çev. Hünler H. İstanbul, Paradigma Yayıncılık
- Rousseau J.J. (1941), Dillerin Kökeni Üzerine Denemeler, çev. Albayrak Ö. İş Bankası Yayınları
- Timuçin A. (2004), Felsefe Sözlüğü, İstanbul, Bulut Yayınları
- Tunalı, İ. (1992), Felsefenin Işığında Modern Resim, İstanbul, Remzi Kitapevi
- Ziss A. (2009), Estetik, Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi (Çev. Şahan. Y.), İstanbul, Hayalbaz Kitap
- Cohen K. (2016), Freedom, Polant, Art Museum, Poortland, OR, July. 13, 2016. Erişim adresi: <http://www.caareviews.org/reviews/2995#.YnZ83Pe3zDs> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2022
- Smith S.N (2013), İstanbul Bienali, (Çev. Evren S.), Sanatünyamız,137 s. 84, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları ISSN-1300-2740-130
- Öktem Ü. (2005), Fenomenoloji ve Edmund Husserl’de Apacıklık (Evidenz) Problemi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 45/1, s. 27-55

Tait S. (2012) Moleküler İşbirliği, (Çev. Özarpacı Ö.) Sanat Dünyamız, 131 s. 92, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları ISSN-1300-2740-130

Uysal M. (2009), ‘Sanatta Mekan Algısı: Mekanla Oynamak’, Hacettepe Üniversitesi, Sanatta Yeterlilik Eseri Çalışması Raporu Gourhan André Leroi,(1993) Gesture and Speech, 1993

Berger P.L, Luckmann T. (1996), The Social Construction of Reality, USA, Penguin Press

Condillac E. B. (2001) Essay on the Origin of Human Knowledge, London, Cambridge University Press

Derrida J. (1989) Edmund Husserl’s Origin of Geometry s.28, United States of America, University of Nebraska Press

Derrida J., Ferraris M. (2001) A Taste for the Secret, Cambridge: Polity, 2001, 5.

Douglas M., Gauntlett J. Gross M. (Ed.) (2002), Strings and Geometry, Isaac Newton Institute Cambridge Press

Hopkins D. (2018), Modern Sanattan Sonra,(çev. Erdoğan C. F.) İstanbul, Hayalperest Yayınları

Husserl E. (2003) Philosophy of Arithmetic, Los Angeles, Kluwer Academic Publishers

Husserl E. (2001) Logical Investigations, 2001 Routledge, Taylor and Francis Group British Library

Iliffe R., Smith G. (Ed). (2016), The Cambridge Companion to Newton, Cambridge University Press

Lévi-Strauss C. Structural Anthropology, çev. Claire Jacopson, Brooke Grundfest Schoepf, New York 1963, s. 279-280)

Althusser L.,(2005) Pour Marx,Paris, Editions La Decouverte

Merwe J.V.D, (1996),The Postmodern Simulacrum-a critique of the work of Allen Weiss And Barbara Kruger, Digitised by the of Pretoria, Library Services

Khun, 1970, The Structure of Scientific Revolutions, Chicago, Printed in the United States of America

Khun S. T. (1995) The Copernican Revolution, England, Harvard University Press,

Krauss R. (1999), Art in the Age of the Post-Medium Condition

Lukacs G., Brecht B., Benjamin W., Adorno T. Aesthetics and Politics, London, Verso Edition Published

Merwe J.V.D, (1996), The Postmodern Simulacrum-a critique of the work of Allen Weiss And Barbara Kruger, Digitised by the of Pretoria, Library Services

Mitchell W.J.T, Kruger B. (1991), An Interview with Barbara Kruger, Critical Inquiry, Vol. 17, No.2 pp 434-448

Rabinow P.(2017), Unconsolable Contemporary, London, Duke University Press

Tally R.T. Jr. (2014) The Project of Dialectical Criticism, London, Pluto Press

Principles of Art History (1932), çev. M.Hottinger, Londra,

İnternet Erişim Kaynakça

<https://westgateoxford.co.uk/daniela-schonbachler> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.tate.org.uk/art/artists/larry-bell-727> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.moma.org/artists/3266?=&direction>

Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.tate.org.uk/art/artists/barbara-kruger-1443> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.tate.org.uk/art/artists/peter-halley-2777> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://westgateoxford.co.uk/nicky-hirst> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://monicabonvicini.net/> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.kunsthalle-bielefeld.de/index.php/ausstellungen/aktuell/monica-bonvicini/?lang=en> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.tate.org.uk/art/artists/keith-tyson-4918> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://about.jstor.org/oa-and-free/> Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

http://www.modusoperandi-art.com/projects/Olympic_Park/ Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

http://www.modusoperandi-art.com/projects/Olympic_Park/ Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

<https://www.moca.org/exhibition/barbara-kruger-untitled-questions-2>

Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

[http://www.modusoperandiart.com/projects/fraction_9_8/#:~:text=FRACTION%20\(9%3A8\)%20is,mathematics%20of%20music%20and%20harmony](http://www.modusoperandiart.com/projects/fraction_9_8/#:~:text=FRACTION%20(9%3A8)%20is,mathematics%20of%20music%20and%20harmony) Erişim Tarihi: 16 Nisan 2021

EKLER

EK 1.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Kıymet Dirican		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilice		
Uzmanlık Alanı	Resim		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi –Buca Eğitim Fakültesi	Güzel Sanatlar Eğitimi Resim İş Bölümü	1997
Tez Başlığı	Postyapısalcı kuramlar bağlamında Postmodern ve Güncel sanat eserlerinin malzeme, teknik ve düşünsel açıdan çözümlenmesi.		
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Tuba Gültekin		
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

